

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ใน
การป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

นายกรกฎ ไชยเจริญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

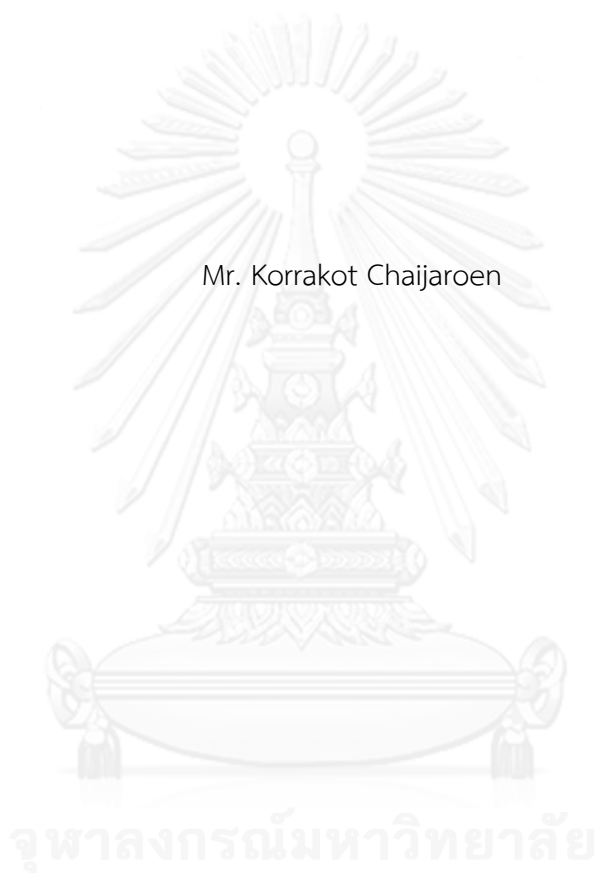
บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION MODEL TO ENHANCE CRITICAL
THINKING SKILLS IN DRUG ADDICT PREVENTION FOR NON-FORMAL EDUCATION
YOUTH IN THE SOUTHERN REGION

Mr. Korrakot Chaijaroen

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกัน การเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน ภาคใต้
โดย	นายกรกฎ ไชยเจริญ
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาสน์ โกวิทยา)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. ชนินทร สุขเจริญ)

กรกฎ ไชยเจริญ : การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้. (THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION MODEL TO ENHANCE CRITICAL THINKING SKILLS IN DRUG ADDICT PREVENTION FOR NON-FORMAL EDUCATION YOUTH IN THE SOUTHERN REGION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ. ดร. อาชัญญา รัตนอุบล, 4 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด 3) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 4) ศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลักคือ 1) ขั้นตอนการวิจัยสำรวจเป็นการศึกษาสภาพการพัฒนาการเรียนรู้ ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 360 คน ผู้บริหาร 9 คน และครู 27 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและ 2) ขั้นตอนการพัฒนาเป็นขั้นตอนการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาผลการทดลองใช้โดยการวิจัยกึ่งทดลองจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คน การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้โดยการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้มีแบบสอบถาม แบบสอบความรู้ แบบสอบทักษะ แบบสัมภาษณ์ และรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนคือ ไม่เคยพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดมาก่อน ส่วนใหญ่จึงต้องการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ในขณะที่ครูและผู้บริหารไม่ค่อยสนใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย หลักการและกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างเนื้อหา 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล 6) ผู้สอนและผู้เรียน

3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีคะแนนความรู้ คะแนนลักษณะนิสัย และคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบไปใช้ ได้แก่ บทบาทผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาควิชา การศึกษาดนตรี

ลายมือชื่อนิติ
.....

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
.....

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
.....

5184453027 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: CRITICAL THINKING

KORRAKOT CHAIJAROEN: THE DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION MODEL TO ENHANCE CRITICAL THINKING SKILLS IN DRUG ADDICT PREVENTION FOR NON-FORMAL EDUCATION YOUTH IN THE SOUTHERN REGION. ADVISOR: ASSOC. PROF. DR. KIATTIWAN AMARTAYAKUL, CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. DR. ARCHANYA RATANA-UBON, 4 pp.

The objectives of this research were to 1) study the state, problems, and needs to improve the teaching of critical thinking skills of informally educated youth in the southern region of Thailand regarding drug addiction prevention; 2) develop a non-formal education model to enhance critical thinking skills as they relate to drug prevention; 3) analyze the results of non-formal education model implementation; and 4) analyze the relevant factors that support and obstruct the non-formal education model. The research procedures were divided into 2 main stages: 1) The survey stage comprised the study of the current state of critical thinking skills of youth regarding drug addiction education, problems, and measures needed to develop an improved system; and 2) The developmental stage involved drafting a non-formal education model; The trial involved preparing a course of action and plans for the teachers to direct activities and learning experiences for the target samples; and The analysis comprised mainly relevant factor analysis based on a focus group discussion. The samples consisted of 360 youths, 27 teachers and 9 administrators from multi-stage random sampling for use in the survey research and 40 non-formally educated youths from purposive sampling for use in the quasi-experimental research. The samples were divided into 2 groups, experimental and control groups, each with 20 samples respectively. The types of tools are questionnaire, knowledge tests, skills tests, interviews, and model for organizing non-formal education to enhance critical thinking skills. The results of the research were as followed:

1. The initial findings show that youths had not developed critical thinking skills regarding drug addiction prevention, needed to develop of these skills, and that teachers and administrators were careless and biased with their research work relating to the teaching of these skills.

2. The non-formal education model consisted of six procedures of concepts and principles to enhance critical thinking skills. The six procedures included: objectives, content, learning activities, learning resources and materials, measurement and evaluation, facilitators and learners.

3. The results showed the experimental group, who used the non-formal education model, scored significantly higher than the control group at the significance level of .05 in the three aspects, which included knowledge, characteristic, and critical thinking skills.

4. The factors affecting the non-formal education model were the administrator's roles, the facilitator's roles, the learner's roles, learning process, learning experiences, learning resources, and learning environment.

Department: Lifelong Education

Student's Signature

Field of Study: Non-Formal Education

Advisor's Signature

Academic Year: 2013

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งกำลังใจ น้ำใจ และไม่ตรีจิตจากบุคคลหลายกลุ่มด้วยกัน เบื้องแรกผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. ชนินทร สุขเจริญ ซึ่งได้สละเวลาอ่านต้นฉบับ พร้อมทั้งวิพากษ์ แนะนำช่วยเหลือ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้ข้อเสนอแนะที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ที่สำคัญท่านช่วยเสริมพลังและแรงใจในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ขอบพระคุณในความเมตตาของ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช สุขีวะ ดร. ปาน กิมปี อาจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ดร. สืบสกุล สอนใจ และ ดร. มาเรียม ซอหมัด ที่กรุณาให้ข้อคิดและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานที่มีประโยชน์ในการทำวิจัยนี้

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาสน์ โกวิทยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.ชนินทร สุขเจริญ ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณาจารย์ในคณะครุศาสตร์ทุกท่าน ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของงานวิจัยนี้จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 และเขต 2 นายชำนาญ งามแก้ว นายชิน ฤทธิวงศ์ นายกฤษฎา แดงมา นายจำเริญ เขมานาวงค์ นายเกียรติ นิมดวง นายสมพร จำนงค์ และนายดำรง อ่อนสง บุคคลเหล่านี้ได้ให้เกียรติลงพื้นที่ร่วมกับผู้วิจัยงานวิจัยเสด็จสมบูรณ นายวิรัตน์ สุขอ่อน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม และนางสมใจ เกิดแก้ว ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง กรุณาให้คำปรึกษานับสนุนช่วยเหลือเป็นผู้ช่วยวิจัยจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในครั้งนี้ ขอขอบคุณพี่ชายที่น่ารัก นายปรีชา แร่ทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีทุ่งสง และเพื่อนผู้ร่วมงานที่แสนดี นายกมลศักดิ์ ทองปัสโน ผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านเขาตาว ที่คอยสนับสนุนวิชาการด้านคอมพิวเตอร์ คุณครูวัลย์พร แซ่เตียว นายโชคชัย แซ่แฉ่ง นายสมชาย กัลยาภาณจน์ คณะครูโรงเรียนบ้านนาบอน ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือจนกระทั่งงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้าย พระคุณของพ่อ แม่ พี่ ๆ น้อง ๆ และครอบครัว โดยเฉพาะคุณครูสุจิรา ประจงไสย พี่สาวที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังเสมอมา รวมทั้งน้ำใจ และไม่ตรีของรุ่นพี่ และเพื่อนๆ ในสาขาที่ไม่ได้ระบุนามในที่นี้ ก็ยากที่จะลืมเลือน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	133
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	133
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	140
สมมติฐานของการวิจัย.....	141
ขอบเขตของการวิจัย.....	142
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	143
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	145
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	146
ตอนที่ 1 มโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคิด.....	147
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิจารณ์.....	167
ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	179
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน.....	193
ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด.....	199
ตอนที่ 6 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน.....	212
ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	229
ตอนที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	233
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	235
ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการทำวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือ.....	235
ขั้นตอนการพัฒนา ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการพัฒนาเป็น 4 ขั้นตอนหลักคือ.....	236
ขั้นตอนการวิจัย.....	238
ขั้นตอนการพัฒนา.....	253
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	269
การนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้าง ทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน ภาคใต้ ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังนี้.....	269

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	269
1.1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	269
ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองนำร่อง (Try Out).....	270
1.2 ผลการศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	292
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	292
ข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานวิจัย.....	295
1.3 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง	298
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	298
ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม	303
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	312
2.1 ผลการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	313
2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ...	315
ตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	315
ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้	315
2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน.....	317
4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ	320
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองใช้	325
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	339
สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งสรุปผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้.....	344

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ สรุปได้ดังนี้.....	344
ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ดังนี้.....	348
2.1 หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ...	348
2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย	349
ส่วนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ สรุปได้ดังนี้.....	350
ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้.....	351
อภิปรายผลการวิจัย	356
ข้อเสนอแนะ	374
รายการอ้างอิง.....	376
ภาคผนวก.....	384
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ	385
รายงานผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	385
ภาคผนวก ข รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้.....	387
ภาคผนวก ค แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ..	400
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	473

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาความคิดและปัญญาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ การศึกษา ความคิด ปัญญา ตลอดจนลักษณะของเยาวชนไว้ว่า เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวให้ตกต่ำ หรือให้เป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดีมีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงความประสงค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2515)

จากรายงานผลการดำเนินงานของสำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552: 19) กล่าวไว้ว่า สถานการณ์การผลิตยาเสพติดประเภทพืชกระท่อมมีแนวโน้มที่จะรุนแรงเพิ่มขึ้น เห็นได้จากสถิติผลการจับกุมผู้ต้องหาผลิตกระท่อมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 ถึงปี พ.ศ.2552 เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ จำนวน 286 คน 1,045 คน 851 คน และ 359 คน และสามารถยึดของกลางได้ จำนวน 8,547.30 ก.ก. 42,267.90 ก.ก. 12,902 ก.ก. และ 4,336.20 ก.ก. ตามลำดับ โดยจับกุมได้ในพื้นที่ภาคใต้มากที่สุดถึงร้อยละ 90.70 สำหรับพื้นที่ที่มีการจับกุมมากที่สุดและเจ้าหน้าที่สามารถยึดของกลางได้มากกว่า 100 ก.ก. ขึ้นไป ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี สตูล และนราธิวาส ตามลำดับ ส่วนใหญ่ที่จับกุมได้เป็นการปลูกเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้ค้าหรือผู้เสพที่เป็นวัยรุ่นในพื้นที่ชนบท เพราะวัยรุ่นมีนิสัยชอบเสพใบกระท่อม ซึ่งมีการปลูกโดยทั่วไปในหลายพื้นที่แถบชนบท และพบมากที่สุดในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยแล้วส่งไปจำหน่ายในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามที่เพชรดาว โต๊ะมีนา (2550) กล่าวไว้ว่า วัยรุ่นในพื้นที่นิยมเสพเป็นแฟชั่นสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนตามร้านน้ำชา เพื่อให้รู้สึกสนุกสนานคึกคัก และมีเมามา ส่วนวิธีการเสพใบกระท่อมนั้น วัยรุ่นผู้เสพจะชอบเสพด้วยวิธีเคี้ยวใบสดแล้วคายกากทิ้ง ส่วนก้านใบหรือใบแก่ที่เหลือเยาวชนจะนำไปแปรรูปเป็นน้ำต้มใบกระท่อมเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องดื่มที่กลุ่มเยาวชนเรียกว่า “สี่คูณร้อย”

เมื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองนำร่องในครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามกับเยาวชนศูนย์การศึกษาชนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอถ้ำพรพรรณ อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอเมือง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง พบว่า เยาวชนบางคนมีประสบการณ์การใช้ยาเสพติดมาก่อน และเมื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลเยาวชนที่เข้าร่วมทดลอง พบว่า ในบางพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เคยผ่านการใช้ยาเสพติดมาแล้วมีมากถึงร้อยละ 76.70 และร้อยละ 32.00 ตามลำดับ มีเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เคยคิดจะลองใช้ยาเสพติดมีมากถึงร้อยละ 83.30 และในบางพื้นที่ยังมีเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ไม่เคยศึกษาหรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อนมีมากถึงร้อยละ 90.00 นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นอีกมากที่ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น บุคคลใกล้ชิดหรือเพื่อนฝูงชักชวนให้ลอง ครอบครัวยังไม่ได้สั่งสอนเพราะวิถีชีวิตต่างคนต่างมีภาระต้องทำ บิดามารดาแยกกัน

อยู่หรือหย่าร้าง เพื่อนที่เคยใช้สารเสพติดไม่ได้ชี้แนะถึงพิษภัยของยาเสพติด ลักษณะทางวัฒนธรรม และสังคมแวดล้อม อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อม วิธีชีวิตที่เป็นอยู่ในชุมชน กระแสสื่อ เทคโนโลยี คุณลักษณะส่วนตัวที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดอยู่ก่อนแล้ว ปัญหาในการดำเนินชีวิต ชอบทำหาย ชอบลอบ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดการพิจารณาทบทวนอย่างมีเหตุผล มี ความคิดและความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีแนวโน้มทาง พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีทัศนคติทางบวกกับยาเสพติด แสดงให้เห็น ว่า แนวโน้มในอนาคตผู้ใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทของ ภาคใต้จะเพิ่มสูงขึ้น

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540) กล่าวไว้ว่า ปัญหาการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนั้น สามารถแยกผู้ติดยาเสพติดได้ตามลักษณะทาง กายภาพและทางสังคม ส่วนใหญ่ลักษณะทางกายภาพจะผูกโยงกับแนวคิดพัฒนาการของมนุษย์ การ เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ทางสังคม และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง หากนับอายุการเริ่มต้นของ เยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ใน ระบบโรงเรียนปกติ แต่ต้องออกไปทำงาน โดยนับตามลักษณะพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยคือ ประมาณช่วงอายุ 12-25 ปี ในระยะนี้เป็นระยะวัยรุ่น เยาวชนช่วงวัยนี้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก มีนิสัยชอบจับกลุ่มกับเพื่อน ให้ความสำคัญ กับเพื่อนในวัยเดียวกันมากกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ มีความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มเดียวกันเพิ่มมากขึ้น เป็น ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของพัฒนาการช่วงเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเป็นผู้ใหญ่ วัยนี้มีความอ่อนไหวมักทำให้ เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ง่าย เป็นช่วงวัยที่ประสบปัญหาความยุ่งยากมากที่สุด จนนักวิชาการในรอบหลาย ทศวรรษเรียกเยาวชนวัยนี้ว่าวัยวิกฤต ดังที่ Erikson (1968) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า วัยนี้เป็นช่วง ระยะเวลาที่เยาวชนมีความสับสนทางด้านจิตใจมากกว่าวัยอื่น ๆ ว่าเหว ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหงา หงอย ซ้ำกังวล ตัดสินใจอะไรไม่ได้ เห็นได้จากพฤติกรรมที่เยาวชนวัยนี้มักคิดตัดสินใจทำอะไรตามกลุ่ม เพื่อน ทำอะไรร่วมกับเพื่อนในวัยเดียวกันได้ดีกว่ากลุ่มต่างวัย ความสัมพันธ์ของเยาวชนวัยนี้มักจะอยู่ ในรูปของการมีกิจกรรมร่วมกัน ต้องการเพื่อนที่มีนิสัยใจคอเข้ากันได้ ดังนั้น การจัดกิจกรรมใน ลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนในช่วงวัยเดียวกัน เป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็น ที่ ผู้เกี่ยวข้องควรต้องส่งเสริมเพื่อสนองความต้องการด้านการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรม และด้านการ เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของเยาวชนกลุ่มนี้ (Fuhrmann, 1990 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2554)

นอกจากนี้เยาวชนที่ติดยาเสพติดจะเป็นภัยทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เพราะ ธรรมชาติของคนที่ติดยาเสพติดมักไม่มีอารมณ์และจิตใจที่จะนึกคิดเรื่องอื่นใด ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็น หน้าที่การงานของตนเองหรือความรับผิดชอบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น เยาวชนที่ติดยาเสพติดจะเผ่านึก คิดถึงยาเสพติดอยู่ตลอดเวลาว่าจะทำอย่างไร หรือมีวิธีการใดบ้างเพื่อให้ได้ยามาเสพอีก การติดยา หรือสารเสพติด สาเหตุส่วนใหญ่เป็นเพราะตอนแรกผู้เสพต้องการใช้ยาเพื่อการปลดปล่อยความกลุ้ม หรือความกังวลทางจิตใจของตนเองมากกว่าจากสาเหตุอื่น แต่เมื่อเสพมากจนติดผู้เสพจะขาดยาไม่ได้ กลายเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อชีวิต ทำให้ร่างกายมีความต้องการยาขึ้นมาจริงๆ ยิ่งเสพมากเท่าใด ปริมาณความต้องการยาเสพติดก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เสพจะตกอยู่ในภาวะที่

กระหายยา ความกระหายยาทำให้ผู้เสพตัดสินใจกระทำการสิ่งใดลงไปก็ไร้ซึ่งเหตุผลและมนุษยธรรมได้ เพียงเพื่อให้ได้ยามาเพื่อเสพอีก โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนซึ่งมีนิสัยก้าวร้าวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540) ลักษณะนิสัยส่วนตัวของแต่ละคนจึงส่งผลต่อการคิดและคุณภาพของการคิดนั้น ๆ เป็นเพราะการพิจารณาเรื่องใดก็ตามจำเป็นต้องใช้ข้อมูลในการคิด ลักษณะนิสัยส่วนตัวในบางครั้งก็ย่อมมีผลต่อการคิดและคุณภาพของการคิดได้เช่นเดียวกัน (ยุดา รักไทย, 2542) เช่น กรณีของคนบางคนที่มีนิสัยชอบวิเคราะห์ข้อมูลผสมผสานข้อมูลก่อนการตัดสินใจ หรือกล่าวได้ว่าเป็นคนจุกจิก คิดเล็ก ผสมน้อย คนประเภทนี้ย่อมต้องอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลหลายๆ ด้านจากหลายๆ ฝ่ายก่อนล่วงหน้า เพราะต้องการให้ได้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างครบถ้วนเหมาะสมกับบริบทของตนเอง ข้อมูลเหล่านี้มีผลต่อการคิดช่วยให้การคิดพิจารณา มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นคุณภาพของการคิดส่วนหนึ่งยังต้องอาศัยลักษณะนิสัยส่วนตัวบางประการของผู้คิดด้วยเช่นกัน ทำนองเดียวกันการตัดสินใจของบุคคลก็มีผลย้อนกลับไปพัฒนาคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลนั้นด้วย ส่วนสาเหตุอื่นที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดเพราะเกิดจากสภาพจิตใจของเยาวชนและสภาพสังคมแวดล้อมซึ่งบิดาลให้ เป็นไปด้วย ความอบอุ่นในครอบครัว ความเอาใจใส่กวดขันในสถาบันการศึกษา ความผิดหวัง อยากเด่น อยากเห็น อยากลอง อยากมีเพื่อน เอาใจเพื่อน หรือตามใจเพื่อน (สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2551) เหล่านี้ ล้วนมีพื้นฐานจากการที่เยาวชนขาดซึ่งทักษะการคิดอย่างรอบด้าน ขาดการพิจารณาทบทวนและ ไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผลว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือสิ่งใดควรกระทำ อันจะช่วยให้เยาวชนตัดสินใจทำอะไร ในสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

มณีนรัตน์ ธีระวิวัฒน์ และ นิรัตน์ อิมามิ (2542) กล่าวไว้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติด เป็นเพราะเยาวชนขาดซึ่งทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดที่มีการ ประเมินความถูกต้องและแม่นยำ (Accuracy and Validity) ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความคิดที่ สะท้อนออกมาอย่างมีเหตุมีผล เพื่อแสดงถึงการตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือจะทำอะไร ความคิดจะมี เหตุมีผลหรือไม่ก็ต่อเมื่อสามารถที่จะอธิบายข้อถกเถียงโต้แย้ง (Argument) ได้อย่างสมเหตุสมผลมี หลักฐานยืนยันเป็นที่น่าเชื่อถือได้ (Ennis, 1985) นอกจากนี้เมื่อศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กและ เยาวชนในชุมชนของ สิริมา สมศรี (2545) เรื่อง พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และของ ไพเราะ ไตรติลานันท์ (2549) เรื่อง การพัฒนาแผนกลยุทธ์ ของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นที่เน้นความร่วมมือกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันการ ติดยาเสพติด งานวิจัยของ บุญรัตน์ แผลงศร (2551) เรื่อง ผลการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลองบน เว็บโดยใช้บล็อกเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อเรื่อง ยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และของ จักษ์ จิตตธรรม (2552) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการ บริหารการมีส่วนร่วมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมในเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดของ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2547) เรื่อง การป้องกันการใช้สารเสพติดเบื้องต้น ในกลุ่มเยาวชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยการ สัมภาษณ์ สันทนา กลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มชาวบ้านดั้งเดิม กลุ่มชาวหมู่บ้านจัดสรร และกลุ่ม วิทยุรุ่น จำนวน 82 คน พบว่า ผลกระทบในระดับบุคคล จากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่ม

เยาวชนทำให้เยาวชนที่เสพยาเสพติดส่วนหนึ่งหมดโอกาสทางการศึกษา และสูญเสียโอกาสการแสวงหาทางเลือกในอนาคต กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดที่มั่วสุมกันทำให้เสี่ยงต่อการก้าวไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด และได้เสนอแนะแนวทางการป้องกันคือให้ใช้ระบบการให้คำปรึกษาและการวางระบบสื่อสนับสนุนในกลุ่มเยาวชน ส่วนงานวิจัยของ ไพฑูรย์ แสงพุ่ม (2549) เรื่อง ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนไปใช้ยาเสพติด วิธีการ รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ศึกษาโดยการสำรวจงานวิจัยภายในประเทศ ช่วงปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ.2547 ที่เกี่ยวกับสาเหตุ ปัจจัย และการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน แล้วจัดทำเป็นบรรณานุกรมยาเสพติดในประเทศไทย โดยนำมาสรุปและสังเคราะห์สาระสำคัญของงานวิจัยเป็นสถานภาพองค์ความรู้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ งานวิจัยจากห้องสมุดสำนักงาน ป.ป.ส. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำนวน 8 แห่ง และห้องสมุดหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งสิ้น 141 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพและองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เยาวชนเข้าไปใช้ยาเสพติด เพราะสมาชิกในครอบครัวใช้สารเสพติดแล้วไม่มีการสั่งสอนว่ายาเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี ลักษณะทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน ชีวิตที่เป็นอยู่ในชุมชน กระแสสื่อเทคโนโลยี ลักษณะบุคคลที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด มีปัญหาในการดำเนินชีวิต มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ ขาดความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดและความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับยาเสพติด มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนไม่มีคุณค่า ขาดแรงจูงใจ ไม่มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีแนวโน้มทางพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีทัศนคติทางบวกกับยาเสพติด และมีบุคลิกภาพชอบทำทนาย

ส่วนประเด็นวิธีการและรูปแบบการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน โดยศึกษาย้อนหลังนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ถึงปี พ.ศ.2547 ของงานวิจัยข้างต้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะและพัฒนาพฤติกรรม เช่น ค่ายทักษะชีวิต หรือการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยวิธี Story Line หรือการพัฒนาารูปแบบพฤติกรรมป้องกันตนเอง กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก เช่น การส่งเสริมอาชีพเยาวชนในเขตพื้นที่เสี่ยง กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์จากแกนนำเยาวชน เช่น การสร้างแกนนำเยาวชนเพื่อนเพื่อเพื่อน กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดองค์ประกอบการพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบงาน กิจกรรมพัฒนาแนวคิดหรือการจัดโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เช่น ปฏิบัติการแนะแนว การมีส่วนร่วมของครู การใช้อิทธิพลจากแรงจูงใจในการเปลี่ยนพฤติกรรมและการกำหนดบทบาทโรงเรียนในการดำเนินงานยาเสพติด กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ เช่น การจัดโปรแกรมการจัดการเรียนการสอน หรือการพัฒนาารูปแบบการสอน กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิด ทัศนคติ อารมณ์ และพฤติกรรม เช่น การพัฒนาจริยธรรม หรือการผสมผสานกลุ่มปรึกษา การให้คำปรึกษา และกิจกรรมต้านยาเสพติด

จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมุ่งศึกษาสภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับเยาวชนในสถานศึกษาและในชุมชนที่หลากหลาย ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมแต่ละประเภทไว้มากมาย เช่น แก้ไขปัญหาเยาวชนจากต้นเหตุ มีการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม มีการเผยแพร่ความรู้และสถานการณ์ยาเสพติดเชิงลึกแก่สังคมชุมชนในระดับรากหญ้า ให้ความสำคัญกับการทำระบบข้อมูลเชิงพฤติกรรม ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุก ๆ ด้าน เน้นการทำงานแบบบูรณาการจากทุกสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยสรุป ที่ผ่านมามีงานวิจัยใด

ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้โดยตรง

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ แต่ต้องออกไปทำงาน เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูงในทุก ๆ ด้านไม่ว่าเรื่อง การกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล รวมทั้งเนื้อหาและหลักสูตรก็สามารถกำหนดให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ที่ระบุหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความเสมอภาค มีการกระจายอำนาจให้เครือข่าย เน้นศักยภาพกำลังคน ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมอุดมปัญญา

กลยุทธ์สำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้แก่ การลงไปสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่อยากจะเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาให้กับตนเอง สังคม และชุมชนได้อย่างแท้จริง เพราะจากสภาพจริงบริบทของชุมชนย่อมมีความแตกต่างกัน สภาพ ปัญหา และความต้องการ ความอยากรู้อยากเรียนของคนในแต่ละพื้นที่ก็ย่อมแตกต่างกันตามไปด้วย ดังนั้น กระบวนการจัดการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความจำเป็นสำหรับการค้นหารูปแบบ วิธีการ หลักสูตร และเนื้อหาให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจ ต้องรู้ว่า หลักสูตร และเนื้อหาที่คนในชุมชนต้องการคืออะไร เป็นหลักสูตรและเนื้อหาที่เยาวชนหรือคนในชุมชนสนใจอยากเรียนหรือไม่ เมื่อเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในสถานการณ์จริง ทำไปเรียนรู้ไปไม่มีคำว่าจบหลักสูตร ผู้สอนสามารถพัฒนาหลักสูตรและเนื้อหาที่เรียนรู้มาแล้วได้อย่างต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดบทเรียนเหล่านั้นจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้ (ครุราษฎร์ เมืองคอน, 2554)

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถเข้าไปมีบทบาทในการแก้ปัญหา ยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทได้ ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำหลักการและแนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจรณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ เพราะหลักการและแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน สภาพชุมชน และสังคมแวดล้อมในพื้นที่ชนบทของภาคใต้

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2550) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพเด็กและเยาวชนด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน โดยการศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ตัวอย่างที่มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีความเข้มแข็งและเป็นแบบอย่างที่ดี แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพเด็กและเยาวชน โดยแบ่ง การศึกษาออกเป็น 5 กลุ่ม คือกลุ่มเด็กและเยาวชนในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนต่าง ๆ กลุ่มเด็กด้อยโอกาส กลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และกรณีศึกษาในกลุ่มเด็กและเยาวชนในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดกิจกรรมทักษะชีวิตเป็นการผนวกเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมหลากหลาย ผู้จัดกิจกรรมมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการแบ่งกลุ่มย่อยที่เหมาะสม คำนึงถึงอายุ ระดับการศึกษา ความสนใจ และสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล เพื่อจัดเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติให้เด็กและเยาวชนสามารถเผชิญสถานการณ์หลากหลายที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตเพื่อให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาคือทักษะชีวิตเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตสำคัญ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การคิดอย่างสร้างสรรค์ ส่วนทักษะชีวิตอื่นที่ควรเพิ่มเติม ได้แก่ การตระหนักรู้ในตน การเผชิญกับอารมณ์ต่างๆ และการแก้ปัญหา

อีกทั้งเมื่อได้ศึกษางานของ อรพรรณ พรสีมา (2540) และของ พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2544) พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการสอน โดยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันได้มาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ทุกคนต้องรับผิดชอบงานของตนเอง และต้องร่วมกันรับผิดชอบงานของกลุ่ม ทำให้แต่ละคนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้ใช้ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในการทำงานกลุ่ม เช่น ทักษะการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลกลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้งานกลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ส่งผลให้ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มเกิดความพึงพอใจอันเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะของกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) Smith and McGreger (1992) Garlach (1994) และ Harasim and others (1996) พบว่า วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นทางเลือกหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อฝึกทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Skills) ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Skills) และยิ่งเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เพราะเยาวชนกลุ่มนี้มีช่องว่างความแตกต่างระหว่างบุคคลสูง (Individual Differences) มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สำคัญเยาวชนวัยนี้ มักนิยมเลียนแบบพฤติกรรมกลุ่มเพื่อน ดังนั้น การได้เรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะในทางปฏิบัติวิธีการเรียนของการเรียนรู้แบบร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่ม ทำให้เยาวชนจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ และความสามารถในการใช้ทักษะการคิดพื้นฐานต่าง ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน

งานวิจัยที่ผ่านมายังศึกษาไม่ครอบคลุมถึงวิธีการและรูปแบบการดำเนินงาน (Approach) เพื่อฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ที่เป็นเยาวชนในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในภาคใต้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาเพื่อฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยนำแนวคิดการคิดวิจารณ์ญาณของ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544) มาเป็นแนวทางในการสร้าง

สถานการณ์กิจกรรมเพื่อฝึกให้เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิด โดยฝึกควบคู่ไปพร้อม ๆ กันกับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ เช่น ผู้สอนสร้างสถานการณ์กิจกรรมให้เยาวชนได้รู้จักคิดแบบเอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นการฝึกให้เยาวชนเป็นคนใจกว้างและเป็นธรรม ฝึกทำให้บ่อยครั้งจนเยาวชนเคยชินติดเป็นนิสัย ฝึกให้มีความกระตือรือร้นใฝ่รู้ ผู้สอนทำตัวเป็นแบบอย่างให้เป็นคนที่กระตือรือร้นต่อการสอน เอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มอบหมายงานให้เยาวชนได้มีโอกาสติดตามและสัมผัสกับเหตุการณ์แปลกใหม่ ฝึกให้รู้จักวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูลจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาใกล้ตัว ให้เยาวชนรู้จักแยกแยะข้อมูลของตนเอง ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลทางวิชาการ แล้วนำข้อมูลนั้นมาผสมผสานเพื่อค้นหาคำตอบที่ถูกต้องและเหมาะสมในการแก้ปัญหา ฝึกให้เยาวชนขยัน ต่อสู้และอดทน มีความมั่นใจในตัวเอง เป็นคนน่ารักน่าคบ และมีความพอใจในตัวเอง ส่วนนี้ผู้สอนฝึกได้โดยการสร้างสถานการณ์กิจกรรมให้เยาวชนได้แสดงออกอย่างเหมาะสม กระตุ้น เสริมแรง ให้กำลังใจ และติดตามดูแลผลการคิดการตัดสินใจอย่างใกล้ชิด เหล่านี้เป็นคุณสมบัติภายในของเยาวชนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิดหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของเยาวชน แต่ผู้สอนก็สามารถฝึกให้เกิดขึ้นได้

ทั้งนี้ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยผสมผสานมาจาก ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544) มีทั้งหมด 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายในการคิด 2) การระบุประเด็นในการคิด 3) การประมวลข้อมูลด้านข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล 4) การวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ 5) การประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ 6) การใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกคำตอบที่สมเหตุสมผลตามข้อมูลที่มี 7) การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และพิจารณาถึงคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น 8) การชั่งน้ำหนัก ผลได้ผลเสีย คุณและโทษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 9) การไตร่ตรอง ทบทวนกลับไปมาให้รอบคอบ และ 10) การประเมินทางเลือกลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด เพราะในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดในระดับสูงที่มีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดที่ผ่านการพิจารณาข้อมูลหลักฐานและเหตุผลอย่างรอบด้าน สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางในทุกสถานการณ์ การกระทำสิ่งใด ๆ ในเบื้องต้น จึงควรต้องมีขั้นตอนของการคิดที่รอบคอบและต้องใช้ทักษะการคิดพื้นฐานต่าง ๆ เข้ามาช่วยคิดในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการคิดด้วย ดังนั้น การพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณให้ประสบผลสำเร็จ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนควรมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ และต้องอาศัยการฝึกทั้งทักษะการคิดและกระบวนการคิดไปพร้อม ๆ กัน การฝึกฝนอย่างเพียงพอจนเคยชินเป็นนิสัย เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกิดความชำนาญในการคิด สามารถกำหนดเป้าหมายในการคิด ระบุประเด็นในการคิด ประมวลข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติดทั้งทางกว้าง ลึก และไกลได้ สามารถวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ประเมินข้อมูล รวมทั้งใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูล และเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่สมเหตุสมผล สามารถเลือกทางเลือก และลงความเห็นในประเด็นที่คิด

ในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้อย่างแท้จริง

เมื่อมองสถานการณ์ปัจจุบันจากเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นจริงในชีวิตจริงของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ กล่าวได้ว่า แนวโน้มในอนาคตมีความเป็นไปได้สูงที่เยาวชนกลุ่มนี้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น เมื่อแนวโน้มเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการป้องกัน โดยนำแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาใช้เป็นแนวคิดหลักเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) ในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ น่าจะมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด ผู้วิจัยนำเอาแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้สังเคราะห์มาจาก Knowles (1980) ประกอบด้วย 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการเป็นการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม โดยการแปลงความต้องการเรียนรู้เป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนการนำแผนกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นรายบุคคล หรือเป็นรายกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเชื่อมั่นในการเรียนรู้มากขึ้น และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าว มาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยนำมาผสมผสานเข้ากับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ที่ Barkley, Cross and Major (2004) ได้สังเคราะห์ไว้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) 4) การส่งเสริมและช่วยเหลือให้ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) และ 5) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน (Grading and Evaluating Collaborative Learning) การนำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นเพราะเยาวชนช่วงวัยนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน ในวัยเดียวกัน เป็นการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน เพราะเยาวชนชอบทำอะไรตามเพื่อน เลียนแบบเพื่อน เพื่อนในวัยเดียวกันจะมีอิทธิพลต่อเยาวชนวัยนี้มาก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532: 163, 236-240) ในขณะเดียวกัน ผู้สอนจำเป็นต้องส่งเสริมบรรยากาศการพึ่งพากันในกลุ่มไปพร้อม ๆ กัน ด้วย เพราะการพึ่งพากันเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยนำเอาแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้สังเคราะห์มาจาก Knowles (1980) และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ของ Barkley, Cross and Major (2004) มาผสมผสานเข้ากับแนวคิดการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) ของ ทิศนา ขัมมณีและคณะ (2544) เพื่อใช้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
- 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
- 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สร้างขึ้นใหม่ไปทดลองใช้

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยคาดหวังว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกัน น่าจะช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ได้ เพราะจากการศึกษางานวิจัยของ อรรถพรณ พรสีมา (2540) และของ สุพิน ดิษฐสกุล (2543) พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นวิธีการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์ที่ตนเองได้มีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่ตนเองชอบหรือสนใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มตามความสมัครใจ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ความสำเร็จของกลุ่มเกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิด ได้แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ เป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน คนเก่งกว่าได้ช่วยเหลือคนอ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น แต่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนในกลุ่มด้วย ความสำเร็จของแต่ละคนคือความสำเร็จของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม งานวิจัยของ พิชัย ทองดีเลิศ (2547) เรื่อง การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน พบว่า รูปแบบการเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนทุกรูปแบบไม่มีความแตกต่างกัน และงานวิจัยของ สุธีรา นิมิตรนิวัฒน์ (2553) เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า คะแนนความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

นอกจากนี้ งานวิจัยของ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ (2544) เรื่อง ฝึกสมองให้คิดวิจารณ์ญาณ พบว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ บุคคลที่มีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีหลักการ ควบคุม จัดการ และตรวจสอบความคิดของตนเองได้ สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ โดยใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง เป็นทักษะที่จะช่วยปรับปรุงให้เยาวชนเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง เป็นทักษะที่จะพัฒนาคนให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เหล่านี้ เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้เยาวชนสามารถยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549) เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล พบว่า หลังเข้าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกลุ่มทดลองมีทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุม และงานวิจัยของ วีระ สุภะ (2553) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิจารณญาณ พบว่า นักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลมีคะแนนความคิดวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

1) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้เรื่อง สารเสพติด และมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีอายุระหว่าง 12-25 ปีที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงาน และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ ข้อมูลปี พ.ศ.2552 จำนวน 623,494 คน

1.2 ผู้สอนประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (ครู กศน. ตำบล) ในภาคใต้ จำนวน 755 คน

1.3 ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ผู้บริหารศูนย์ กศน. อำเภอ) ในภาคใต้ จำนวน 151 คน

2) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ โดยศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด และรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

2.2 ตัวแปรตาม โดยการเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพติด ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ความรู้เรื่องสารเสพติด ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด รวมทั้งปัจจัย เงื่อนไข และอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนรู้

3) **บริบทที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้** ประกอบด้วยพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ชุมพร กระบี่ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา ภูเก็ต ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง สถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันในการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ปัญหา หมายถึง สิ่งที่มาขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ความต้องการ หมายถึง ความคาดหวังในการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ลักษณะการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน ประกอบด้วย 1) หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย 1.1) หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 1.2) แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน 1.3) แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย 2.1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2.2) การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา 2.3) กระบวนการเรียนรู้ 2.4) การวัดและประเมินผล 2.5) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ และ 2.6) ผู้สอนและผู้เรียน

การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ด้วยการทำงานในลักษณะกลุ่มย่อยที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ตามความสามารถที่แตกต่างกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรียนทำให้ได้เรียนรู้ทางด้านสังคมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการกลุ่ม มีการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ระบุและเข้าใจเป้าหมายการเรียนรู้ ช่วยเหลือและพึ่งพากัน มีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1) การเตรียมผู้เรียน 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และ 5) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน

การคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตัวของผู้เรียนเอง ใช้ปัญหาที่ผู้เรียนสนใจศึกษา ข้อมูล และองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา หรือที่กำลังเผชิญอยู่ของผู้เรียนมาทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบของแต่ละสถานการณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายในการคิด 2) การ

ระบุประเด็นในการคิด 3) การประมวลข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การประเมินข้อมูล 6) การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล 7) การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด 8) การชั่งน้ำหนัก 9) การไตร่ตรอง และ 10) การประเมินทางเลือก

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง การแสดงออกจนติดเป็นนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการการคิดวิจารณ์ญาณของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของแต่ละบุคคล มีอยู่ทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านใจกว้างและเป็นธรรม 2) ด้านกระตือรือร้นใฝ่รู้ 3) ด้านวิเคราะห์และผสมผสาน 4) ด้านขยัน ต่อสู้ และอดทน 5) ด้านความมั่นใจในตัวเอง 6) ด้านความน่ารัก น่าคบ และ 7) ด้านความพอใจในตัวเอง

ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาโดยใช้กระบวนการคิดพิจารณาเหตุการณ์ใด ๆ มีการไตร่ตรองใคร่ครวญ ใช้ความคิดอย่างพินิจพิเคราะห์ เป็นความคิดที่สะท้อนออกมา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปในการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล ว่าควรเชื่ออะไรและทำอะไร สามารถวัดได้จากการทำแบบสอบถามทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด มีอยู่ทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพติด 2) ด้านการระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพติด 3) ด้านการประมวลข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นในการป้องกันการเสพติดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล 4) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพติด 5) ด้านการประเมินข้อมูลในการป้องกันการเสพติด 6) ด้านการใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพติดที่สมเหตุสมผล และ 7) ด้านการเลือกทางเลือกและลงความเห็นในประเด็นที่คิดในการป้องกันการเสพติด

การป้องกันการเสพติด หมายถึง การให้การศึกษาและข้อมูลที่ถูกต้องแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโทษพิษภัยและสาเหตุของการเสพติด โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้านดังนี้ 1) ด้านความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด 2) ด้านการติดตามสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติด 3) ด้านสภาพปัญหาการเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 4) ด้านผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 5) ด้านการป้องกันปัญหาการเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และ 6) ด้านทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 12-25 ปีที่เรียนจบแล้วไม่ได้เรียนต่อ หรืออยู่ในโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงาน มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ แยกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ที่อาจส่งผลในทางบวกและทางลบ ได้แก่ บทบาทผู้วิจัยและผู้สอน บทบาทผู้เรียน บรรยากาศการเรียนรู้ และเครือข่ายสนับสนุนในชุมชน

เงื่อนไขสนับสนุน หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจและมีผลในทางบวกต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ครอบคลุมทั้งด้านวัตถุประสงค์

เนื้อหา กระบวนการ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมในชุมชน

อุปสรรค หมายถึง สิ่งที่ผลักดันให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน รวมทั้งผลกระทบจากผู้วิจัยและผู้สอน ผู้เรียน กลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมในชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด อันจะเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชนในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

2) รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด อันจะเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานและสถานศึกษานำไปปรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

3) แนวทางในการพัฒนาให้ผู้สอนนำไปปรับใช้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และข้อมูลความรู้ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ทำให้เยาวชนกลุ่มทดลองมีความรู้เรื่อง สารเสพติด มีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ และมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดเพิ่มมากขึ้น

4) ข้อมูลด้านปัจจัย เงื่อนไขสนับสนุน และอุปสรรคจากการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปปรับปรุงและพัฒนา เป็นการกระตุ้นให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเยาวชนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงาน ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีปัญหาและไม่สามารถมาเข้าเรียนกับกลุ่มเรียนปกติได้ จะได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ทำให้สามารถรับการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปรัชญา ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดทางการเรียนรู้และการสอนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้” ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาเสนอเป็น 8 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 มโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด

- 1.1 มโนทัศน์เบื้องต้น ที่มา และความสำคัญของการคิด
- 1.2 ความหมายของการคิด
- 1.3 หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิด
- 1.4 กรอบความคิดของการคิด
- 1.5 องค์ประกอบและลักษณะนิสัยสำคัญของการคิด
- 1.6 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด
- 1.7 การวัดและประเมินความสามารถในการคิด

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิจารณ์ญาณ

- 2.1 ความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณ
- 2.2 กระบวนการคิด และองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณ
- 2.3 การวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ

ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 3.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 3.2 ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 3.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 3.4 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 3.5 กิจกรรมและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

- 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยเด็กและเยาวชน
- 4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด
- 4.3 ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

- 5.1 ความหมายของยาเสพติด
- 5.2 ประเภทและชนิดของยาเสพติด
- 5.3 ลักษณะการกระทำผิดและพฤติกรรมทั่วไป
- 5.4 สาเหตุและการป้องกันการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

ตอนที่ 6 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน

- 6.1 การเรียนรู้ร่วมกัน
- 6.2 ความหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน
- 6.3 ลักษณะและรูปแบบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน
- 6.4 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน
- 6.5 ขั้นตอนในการเรียนรู้ร่วมกัน

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 มโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคิด

1.1 มโนทัศน์เบื้องต้น ที่มา และความสำคัญของการคิด

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการคิด ได้รับความสนใจจากนักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาเป็นอย่างมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะเดียวกันก็ได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง หลังเสร็จสิ้นสงครามโลก ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่กำลังพัฒนาในขณะนั้นได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา และประเทศแถบยุโรปเข้ามาประยุกต์ใช้จัดการศึกษา จึงเป็นสาเหตุให้ประเทศไทยต้องรับเอาปรัชญาการศึกษาสากลเข้ามาใช้จัดการศึกษาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาในสมัยนั้น เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออกกับเรื่องของการเรียนการสอน และการคิด จนมีการเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง และได้รับความนิยมสูงสุดเมื่อครั้งที่ Dewey นำแนวคิดนี้มาใช้และนำไปขยายผลในวงการศึกษาคือ ปรัชญาพัฒนานิยม (Progressivism) บางคนเรียกปรัชญาที่ว่า ปรัชญาพัฒนาการหรือปรัชญาพัฒนาการ มีต้นกำเนิดมาจากปรัชญาแม่บทที่เรียกว่า ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เป็นปรัชญาที่มุ่งให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหรือการลงมือกระทำ (Stumpf, 1994) แท้ที่จริงแล้ว ความหมายของปรัชญาที่หากทำความเข้าใจให้ลึกและกว้าง ก็คือการนำความคิดไปสู่การกระทำ นักปรัชญากลุ่มนี้มีความเห็นว่าลำพังแต่การคิดอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะการดำรงชีวิตที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสมด้วย การนำความคิดไปสู่การกระทำหรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นขั้นตอนภายในของสมองและสติปัญญา เป็นกระบวนการจากความคิดไปสู่พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างแยกกันไม่ออกตามที่ Bruner (อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2552) กล่าวไว้ว่า โดยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ หรือได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง De Bono (อ้างถึงใน กานต์สุดา มาฆะศิริานนท์, 2556) ก็ได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้เช่นเดียวกันว่า การคิดเป็นทักษะของการลงมือปฏิบัติซึ่งอยู่ภายใต้สติปัญญาที่จะจัดการกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ จึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความรู้ และวิทยาการใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ละคนจึงต้องมีทักษะการคิดอย่างรอบด้าน ต้องเป็นคน คิดเป็น คิดอย่างมีเหตุผล สามารถโต้แย้งอ้างอิงเหตุผลเพื่อสนับสนุนความคิดของตนเองได้ มีการ

ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ จำเป็นต้องคิดโดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบด้าน ที่สำคัญผู้สอนต้องเข้าใจถึง มโนทัศน์ของการคิด และความสัมพันธ์ของการคิดกับพฤติกรรมการกระทำของมนุษย์ว่าเป็นอย่างไร

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาคือ การสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด เป็นการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดหรือคิดเป็นนัยเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาทฤษฎี หลักการ และแนวทางการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคิดที่จำแนกตามจริยธรรม และพฤติกรรม หรือการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมหรือการกระทำมากกว่าเรื่องกระบวนการทางความคิดหรือทางสมอง เพราะมีความเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกของมนุษย์ ปฏิกริยาหรือพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้จึงเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองของมนุษย์ พฤติกรรมหรือการกระทำเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดและทดสอบได้ 2) ทฤษฎีกลุ่มพุทธินิยมหรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ (Cognitivist) ทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการทางปัญญาหรือความคิด มากกว่าเรื่องพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างเดียว หากแต่การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดหรือทางสติปัญญาในการที่จะสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ตนเอง 3) ทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ มีความเชื่อว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ หากบุคคลผู้นั้นได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์ก็จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ และ 4) ทฤษฎีกลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับจุดเด่นของแนวคิดที่ผ่านมาในอดีต เพราะเชื่อว่าแนวคิดและทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนอยู่ในตัว ดังนั้นการผสมผสานระหว่างแนวคิดหลาย ๆ แนวคิดเข้าด้วยกัน ทำให้รู้ว่าแต่ละช่วงเวลามีการพัฒนาแนวคิดขึ้นมาใหม่ในลักษณะเป็นการเติมเต็มส่วนที่ยังขาดหรือส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ จนกระทั่งทำให้ได้ข้อความรู้และแนวคิดใหม่ที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (ทิตินา แคมมณี, 2551)

การศึกษาไทยมีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาพิพัฒน์นิยมมานานแล้ว ซึ่งเห็นได้จากผลงานของนักการศึกษาไทยที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดไว้ โดยนำแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และเทคนิคการสอน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (Experience) ได้เรียนรู้จากการคิด การลงมือทำ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง เช่น การนำแนวคิดการคิดเป็นของ โกวิท วรพิพัฒน์ (2532) ไปจัดการเรียนการสอน “คิดเป็น” เป็นการแสดงออกถึงศักยภาพของมนุษย์ในการที่จะชี้นำชะตาชีวิตของตนเอง เป็นการพยายามปรับตัวเอง และสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืนด้วยกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาของตนเอง โดยพิจารณาจากข้อมูลของตนเอง ข้อมูลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการเพื่อให้ตนเองมีความสุข นอกนั้นมีแนวทางการสอนอื่น ๆ เช่น แนวคิดการสอนให้คิดตามหลักพุทธธรรม แนวคิดนี้ครอบคลุมเรื่องของการพัฒนาปัญญาและการคิดโดยพระธรรมปิฎก แต่แนวคิดดังกล่าวนี้ยังไม่ได้นำไปใช้อย่างกว้างขวาง ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักมากพอในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ทำให้คุณภาพ

เด็กไทยในด้านความสามารถทางการคิด หรือด้านทักษะการคิดไม่ว่าทักษะการคิดขั้นพื้นฐานหรือทักษะการคิดขั้นสูง ทั้งสองส่วนยังเป็นปัญหาและอุปสรรคสำหรับผู้สอนและผู้เรียนอยู่จนถึงปัจจุบัน

โดยสรุป นักการศึกษาไทยให้ความสำคัญสนใจศึกษาเรื่องของการคิดมาอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลาหลังได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน นักการศึกษาเริ่มมองเห็นคุณค่าและความจำเป็นของการคิด เห็นได้จากผลการศึกษา ค้นคว้า และการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการคิดมีเพิ่มมากขึ้น มีการนำเอาแนวคิดของต่างประเทศเข้ามาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ส่งผลให้การศึกษไทยได้รูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และเทคนิคการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

1.2 ความหมายของการคิด

คำว่า “การคิด” เป็นคำที่นักการศึกษาใช้กันอย่างแพร่หลายจนเกือบจะกล่าวได้ว่า การคิดใน ความหมายของแต่ละคนจะมีคำจำกัดความเฉพาะเป็นของตนเอง จนทำให้คนทั่วไปโดยเฉพาะผู้สอนที่ จะนำกลุ่มคำเกี่ยวกับการคิดไปใช้เกิดความสับสน ไม่สามารถอธิบายถึงความแตกต่างของกลุ่มคำที่ เกี่ยวข้องกับการคิดได้ หรือในบางครั้งก็ไม่สามารถเลือกใช้กลุ่มคำตามที่ตนเองสนใจหรือต้องการได้ ถ้าจะถามคำถามโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากคนทั่วไป แล้วให้อธิบายถึงลักษณะของคน “คิดเป็น” และคนที่ “คิดไม่เป็น” เป็นคนอย่างไรแน่นอนคำตอบที่ได้จะแตกต่างกัน แต่สำหรับผู้สอนหรือผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับคำจำกัดความของคำว่า “การคิด” ให้เข้าใจชัดเจนตรงกัน ก่อนจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน เพราะการคิดเป็นคุณสมบัติ ที่ทุกคนพึงปรารถนาเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสอน “การคิด” การคิดเป็นสิ่งที่สอนกันได้ ผู้สอน ทุกคนสามารถสอนได้ และควรจะสอนไม่ว่าจะสอนในรายวิชาใด การคิดในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Thinking” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หน้า 231 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ให้ความหมายไว้ว่า น. สิ่งที่มีรูปร่างในใจ ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป เช่น เครื่องบินเกิดขึ้นได้เพราะความคิดของมนุษย์ หรือสติปัญญาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องและ สมควร เช่น คนที่ทำลายของสาธารณะเป็นพวกไม่มีความคิด เป็นต้น

กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมอง โดยการนำเอา ประสบการณ์เดิมมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อม แล้วทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสม

ยุดา รักไทย (2542) กล่าวว่า การคิดเป็นกิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เป็น การจัดเรียงข้อมูลที่สมองได้รับ แล้วทำการแปลความหมายของข้อมูลข่าวสารให้อยู่ในรูปแบบที่ เหมาะสมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

สุวิทย์ มูลคำ (2547ก) กล่าวว่า การคิดเป็นการค้นหาความหมาย ผู้ที่คิดคือผู้ที่กำลังค้นหา ความหมายอะไรบางอย่าง หรือกำลังใช้สติปัญญามาทำความเข้าใจกับการนำความรู้ใหม่ มารวมเข้ากับ ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมเพื่อหาคำตอบว่าคืออะไร เป็นการเอาข้อมูลเก่าที่ระลึกได้มาสร้าง เป็นความคิดที่มีเหตุผลหรือข้อตัดสินใจ

Hilgard (1962) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสมองของมนุษย์ อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ หรือแทนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมักจะปรากฏให้เห็นเป็นความคิดรวบยอด

Guilford (1967) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นการค้นหาหลักการ โดยการแยกแยะคุณสมบัติหรือข้อความจริงที่ได้รับ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปเป็นหลักการของข้อความจริงนั้น ๆ หรือเป็นการนำเอาหลักการที่วิเคราะห์ได้ไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

Hill (1984) ได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความคิดของ Bloom และได้สรุปไว้เป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า พฤติกรรมระดับสูงกว่าจะซับซ้อนมากกว่าพฤติกรรมระดับต่ำกว่า การจัดเรียงลำดับพฤติกรรมมีลักษณะเป็นการสะสม พฤติกรรมระดับสูงกว่าจะรวมระดับต่ำกว่าไว้ด้วย กระบวนการจัดลำดับพฤติกรรมที่แตกต่างกันมีความเป็นอิสระจากอายุ ชนิดของกระบวนการสอน และเนื้อหาวิชา

Beyer (1987) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นการค้นหาความหมาย ผู้ที่กำลังคิดคือผู้ที่กำลังค้นหาความหมายอะไรบางอย่าง หรือกำลังใช้สติปัญญาทำความเข้าใจกับความรู้ใหม่ที่ได้รับมาแล้วนำไปรวมกับความรู้หรือประสบการณ์เดิม เพื่อค้นหาคำตอบว่าสิ่งนั้นคืออะไร หรือเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ไปรวมกับข้อมูลเก่าที่ระลึกได้ เพื่อสร้างเป็นความคิดหาเหตุผลหรือข้อตัดสินใจ

Bernstein (1988) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นการกระทำทางจิตที่ก่อรูปขึ้นมาเพื่อหาเหตุผล ทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม แก้ปัญหา ตัดสินใจ ทั้งที่มีเป้าหมาย และไม่มีเป้าหมาย เป็นพฤติกรรมภายในของมนุษย์ที่เกิดจากความรู้สึกรับรู้ และการจำ การคิดเป็นการเกิดสัญลักษณ์ขึ้นมาแทนที่สิ่งของวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมอง แม้ในขณะที่คิดสิ่งเหล่านั้นจะไม่ได้ปรากฏอยู่ตรงหน้าก็ตาม

De Bono (1991) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นการสำรวจตรวจสอบเพื่อค้นหาเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งด้วยประสบการณ์ของตนเองอย่างรอบคอบ เพื่อทำความเข้าใจ วางแผน แก้ปัญหา และตัดสินใจกระทำสิ่งใด ๆ ลงไป

Piaget (2008) กล่าวไว้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ลักษณะความคิดของเด็กและผู้ใหญ่จะแตกต่างกัน เพราะปฏิบัติการทางสมองของแต่ละคนแตกต่างกัน กระบวนการทำงานของสมองมีทั้ง กระบวนการซึมซับ (Assimilation) และการปรับกระบวนการรู้คิด (Accommodation) เป็นการปรับความคิดและพฤติกรรมให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม สมองจะแปลงข้อมูลความรู้ที่ได้รับ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับข้อมูลเดิม ทำให้บุคคลเกิดภาวะที่สมดุลและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

จากความหมายของนักการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองอันเนื่องมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้า และสภาพแวดล้อมที่มากระทบ ทำให้มนุษย์เกิดความคิด ทำความเข้าใจ ตัดสินใจ และปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อการแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การคิดเป็นนามธรรมแต่มีกระบวนการและขั้นตอนในการคิด ประสิทธิภาพของการคิดส่งผลให้การดำเนินชีวิตประสบผลสำเร็จเป็นปกติสุข แต่ในทางกลับกันหากการดำเนินชีวิตผิดพลาดก็เป็นผลอันเนื่องมาจากประสิทธิภาพของการคิดด้วยเช่นกัน

1.3 หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิด

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดของ Bloom (1961) Ausubel (1963) Guilford (1967) Gardner (1983) และ Gagne (1985) ผู้วิจัยสังเคราะห์แยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มแรกคือ กลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งเร้ากับความคิด กลุ่มนี้สรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) เกิดขึ้นได้ถ้าการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีมาก่อนได้ ดังนั้น การให้กรอบความคิดแก่ผู้เรียนก่อนการเรียนรู้เนื้อหา จะช่วยเป็นสะพานเชื่อมโยงโครงสร้างให้ผู้เรียนนำเนื้อหาและสิ่งที่เรียนใหม่ไปเชื่อมโยงกันได้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย ความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นเมื่อรับรู้ต่อสิ่งเร้า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิด ซึ่งเกิดจากการจัดระเบียบประสบการณ์เดิมที่อยู่กระจัดกระจายให้มารวมกัน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะคือ 1) เกิดจากการรับรู้ (Perception) โดยการแปลความหมายด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง 2) เกิดจากการหยั่งเห็น (Insight) โดยการพิจารณาปัญหาในภาพรวมแล้วใช้กระบวนการทางความคิดเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับวุฒิภาวะกับความคิด กลุ่มนี้สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์เกิดขึ้นตามวัยตามลำดับขั้น มีลักษณะเดียวกันในทุกช่วงอายุของแต่ละคน และมีความแตกต่างกันในช่วงอายุที่ต่างกัน พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มนุษย์จะปรับตัวให้อยู่ในสภาวะที่สมดุล (Equilibration) ด้วยกระบวนการดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับตัวและการจัดระเบียบให้เหมาะสม (Accommodation) เริ่มจากการเรียนรู้ด้วยการกระทำ เป็นการเรียนรู้จากประสาทสัมผัสหรือจากการดูตัวอย่างแล้วทำตาม หลังจากนั้นจึงสามารถจินตนาการสร้างภาพในใจหรือในความคิดขึ้นได้ ทำให้เข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรมและสามารถคิดหาเหตุผลได้

กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการคิด กลุ่มนี้สรุปได้ว่า เป็นการนำเอาองค์ประกอบของความคิดมาปรับประยุกต์ใช้ เช่น การนำเอาองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การคิดคล่องแคล่ว (Fluency) การคิดยืดหยุ่น (Flexibility) การคิดริเริ่ม (Originality) มาปรับใช้กับกระบวนการคิดแก้ปัญหา เป็นการใช้ความคิดจากกลุ่มความคิดต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคการระดมสมองในแต่ละขั้นตอนของการคิด มีการผสมผสานการคิดด้านเนื้อหา (Contents) ด้านปฏิบัติการ (Operations) และด้านผลผลิต (Products) เข้าด้วยกัน โดยอาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) หรือเชาว์ปัญญาของมนุษย์ ซึ่งไม่ได้มีเพียงความสามารถทางภาษา และทางคณิตศาสตร์เพียงสองด้านเท่านั้นแต่มีถึง 8 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านภาษา 2) ด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ 3) ด้านมิติสัมพันธ์ 4) ด้านดนตรี 5) ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ 6) ด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) ด้านการเข้าใจตนเอง และ 8) ด้านความเข้าใจในธรรมชาติ และทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Gagne's Theory of Conditions Learning) ประกอบด้วย 1) สมรรถภาพการเรียนรู้หรือผลการเรียนรู้ของมนุษย์มีทั้งทักษะเชาว์ปัญญา (Intellectual Skills) หรือทักษะทางสติปัญญา มีทักษะย่อยที่ควรฝึกฝนคือ ความสามารถในการจำแนก (Discrimination) ความสามารถในการคิดรวบยอดเป็นรูปธรรม (Concrete Concept) การให้คำจำกัดความของความคิดรวบยอด (Defined Concept) การเข้าใจและใช้กฎ (Rules) และความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving) 2) กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive Strategies) หรือยุทธศาสตร์ในการคิด ได้แก่ กลวิธีใส่ใจ การรับข้อมูล ทำความเข้าใจข้อมูล การดึงความรู้จาก

ความจำ การแก้ปัญหา และกลวิธีการคิด 3) ภาษา (Verbal Information) หรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ข้อเท็จจริง อาศัยความจำและความสามารถในการระลึกได้ 4) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skills) เป็นความชำนาญในการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว 5) ทัศนคติ (Attitudes) เป็นความรู้สึกของแต่ละคนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำ และทฤษฎีสติปัญญาสามศร (Triarchic Theory) ประกอบด้วยทฤษฎีย่อยคือ 1) ด้านบริบท (Contextual Sub-theory) เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม 2) ด้านประสบการณ์ (Experiential Sub-Theory) เป็นผลของประสบการณ์ที่มีต่อความสามารถทางสติปัญญา และ 3) ด้านกระบวนการคิด (Componential Sub-Theory) ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด

จากแนวคิดเกี่ยวกับการคิดของนักคิดดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการคิดเป็นขั้นตอนการเรียนรู้จากง่ายสุดไปสู่ขั้นตอนที่ยากและซับซ้อนขึ้น โดยเริ่มจากความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) การนำไปประยุกต์ใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินผล (Evaluate) กระบวนการคิดเป็นกระบวนการทางสมองเพื่อประมวลผลข้อมูล (Information Processing Theory) เป็นการทำงานของสมองที่มีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ มีการรับข้อมูล (Input) โดยรับผ่านทางอุปกรณ์หรือเครื่องรับข้อมูล มีการเข้ารหัส (Encoding) โดยใช้ชุดคำสั่งหรือซอฟต์แวร์ (Software) และมีการส่งข้อมูลออกมา (Output) กระบวนการคิดของมนุษย์ก็เช่นกัน มีทั้งการรับข้อมูล การจัดกระทำ การแปลงข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูล และการนำข้อมูลออกมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วยเช่นกัน แต่กระบวนการคิดของมนุษย์เกิดขึ้นในสมองซึ่งเราไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่เราสามารถศึกษาได้จากการอ้างอิงหรือการคาดคะเนกระบวนการนั้น ๆ

1.4 กรอบความคิดของการคิด

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการคิดของ อรพรรณ พรสีมา (2543) ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544) และ สุวิทย์ มูลคำ (2554) ผู้วิจัยพบว่า มีคำที่แสดงถึงลักษณะของการคิด และที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิดอยู่จำนวนมาก เช่น การสังเกต การสงสัย การกำหนดปัญหา ตั้งคำถาม การคาดคะเน การนิยาม การแยกแยะ การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบ การสื่อสาร แปลความหมาย การตีความ ขยายความ การสรุปอ้างอิง คิดผิดคิดถูก คิดสั้นคิดยาว คิดรอบคอบ คิดทบทวน คิดเป็น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกทาง คิดแคบ คิดกว้าง คิดไกล คิดลึกซึ้ง กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการวิจัย และกระบวนการปฏิบัติ เป็นต้น

สำหรับคำที่เกี่ยวข้องกับการคิด ผู้วิจัยสรุปแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มทักษะการคิด 2) กลุ่มลักษณะการคิด และ 3) กลุ่มกระบวนการคิด กลุ่มแรกเป็นกลุ่มคำที่แสดงออกถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่ต้องใช้ความคิด เช่น การสังเกต การเปรียบเทียบ การจำแนก การแยกแยะ การขยายความ การแปลความ การตีความ การจัดกลุ่ม การจัดหมวดหมู่ และการสรุป คำเหล่านี้ถึงแม้จะเป็นพฤติกรรมที่ไม่มีคำว่าคิดอยู่ในกลุ่มคำนั้น ๆ แต่ก็มี ความหมายของการคิดอยู่ในตัว คำในกลุ่มนี้มี

ลักษณะของพฤติกรรมหรือการกระทำที่ชัดเจน หรือค่อนข้างชัดเจน หรือเป็นที่เข้าใจตรงกัน ซึ่งหากบุคคลใดสามารถทำได้อย่างชำนาญก็จะเรียกบุคคลนั้นว่ามีทักษะ จึงเรียกกลุ่มนี้ว่า “ทักษะการคิด” ทักษะการคิดแต่ละทักษะประกอบไปด้วยพฤติกรรม หรือการกระทำย่อยมากบ้างน้อยบ้าง และมักจะมีการจัดลำดับของการกระทำเหล่านั้นไว้ ดังนั้นทักษะการคิดจึงเป็นความสามารถของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมการคิด ประกอบไปด้วยการกระทำย่อยที่เป็นไปตามลำดับเพื่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมการคิดนั้น การคิดในระดับทักษะมักบ่งชี้ถึงพฤติกรรมกรคิดได้ค่อนข้างชัดเจน มีอยู่ 3 ระดับคือ ทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Thinking Skills) ทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ (Core Thinking Skills) และทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Ordered Thinking Skills) ทักษะนี้เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำย่อยที่มีขั้นตอนการกระทำมากกว่าทักษะการคิดขั้นต้น สำหรับกลุ่มคำที่แสดงถึงลักษณะของการคิด ส่วนใหญ่ใช้ในลักษณะเป็นคำวิเศษณ์ เช่น คิดกว้าง คิดถูก คิดคล่อง คิดรอบคอบ คำเหล่านี้ไม่ได้แสดงออกถึงพฤติกรรมหรือการกระทำโดยตรง แต่สามารถแปลความไปถึงพฤติกรรมหรือการกระทำได้ เช่น คิดคล่อง เป็นคำที่มีความหมายถึงพฤติกรรมกรบอกความคิดได้จำนวนมากในเวลาที่รวดเร็ว คิดหลากหลายเป็นคำที่มีความหมายถึงพฤติกรรมความสามารถบอกความคิดที่มีลักษณะรูปแบบและประเภทที่หลากหลาย คำประเภทนี้ เรียกว่า ลักษณะการคิด หมายถึง การคิดที่มีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการคิดนั้นๆ ลักษณะดังกล่าวไม่ได้บ่งชี้ถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ชัดเจน ต้องอาศัยการแปลความและตีความถึงพฤติกรรม เมื่อประกอบกันเป็นลำดับขั้นตอนแล้วจะช่วยให้เกิดเป็นลักษณะการคิด กลุ่มคำสุดท้ายคือ คำที่แสดงถึงการดำเนินกิจกรรมการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน หรือเป็นกระบวนการจึงจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการคิดนั้นๆ ในกระบวนการแต่ละขั้นตอนจะต้องอาศัยทั้งทักษะการคิด และลักษณะการคิดอีกมาก เช่น กระบวนการคิด วิจัย วิจารณ์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น กระบวนการคิดเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เฉพาะที่แตกต่างกัน ต้องอาศัยความสามารถทางการคิดต่างๆ มาช่วยเพื่อให้แต่ละขั้นตอนของกระบวนการสัมฤทธิ์ผล การคิดที่ต้องอาศัยพฤติกรรม หรือการกระทำ หรือทักษะจำนวนมากนี้ จัดอยู่ในกลุ่มของกระบวนการคิด เช่น กระบวนการคิดวิจารณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ความคิดที่ผ่านการกลั่นกรองพิจารณามาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว กระบวนการคิดจึงประกอบไปด้วยขั้นตอนในการพิจารณากลั่นกรองข้อมูล ในขณะที่กระบวนการแก้ปัญหา มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือกระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผลงานใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เมื่อวิเคราะห์ละเอียดลึกลงไป พบว่า ทักษะการคิด ลักษณะการคิด และกระบวนการคิด ทั้งสามกลุ่มจะมีลักษณะร่วมกันคือ ประกอบไปด้วยพฤติกรรมหรือการกระทำย่อยหลาย ๆ พฤติกรรม มีการเรียงลำดับพฤติกรรมเป็นขั้นตอน หรืออาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นกระบวนการหรือเป็นขั้นตอน แต่มีความแตกต่างในเรื่องของความชัดเจนและปริมาณหรือจำนวนของคำ ตลอดถึงความซับซ้อนของพฤติกรรมหรือการกระทำ ถ้าจัดลำดับโดยใช้เกณฑ์ดังกล่าว ทักษะการคิดเป็นการคิดในระดับพื้นฐาน ลักษณะการคิดเป็นการคิดในระดับกลาง และกระบวนการคิดเป็นการคิดในระดับสูง

จากองค์ความรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า กรอบความคิดของกลุ่มคำความคิดเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการคิดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยจัดกลุ่มเป็นรายด้านได้ดังนี้

- 1) ด้านข้อมูลความรู้หรือเนื้อหาที่ใช้ในการคิด 2) ด้านคุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิด 3) ด้านทักษะการคิดในระดับพื้นฐาน และ 4) ด้านกระบวนการคิดซึ่งเป็นการคิดในระดับสูง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.5 องค์ประกอบและความสำคัญของลักษณะนิสัยการคิด

การพัฒนาความสามารถทางการคิดของผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและพัฒนาจากทักษะการคิดขั้นพื้นฐานไปสู่ทักษะการคิดขั้นสูงอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ละเลยมิติใดมิติหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาความสามารถทางการคิด สำหรับองค์ประกอบด้านข้อมูลความรู้หรือเนื้อหาที่ใช้ในการคิด กล่าวได้ว่า การคิดเรื่องใดๆ จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 2 ส่วนคือ ข้อมูลความรู้หรือเนื้อหาที่ใช้ในการคิดและกระบวนการคิด บุคคลไม่สามารถคิดอะไรได้หากไม่มีข้อมูลความรู้หรือเนื้อหาของความคิด เพราะการคิดเป็นกระบวนการ ดังนั้นการคิดจึงต้องมีจุดมุ่งหมายว่าเรากำลังคิดอะไรควบคู่ไปกับการคิดอย่างไร

สำหรับเรื่องของข้อมูลที่ใช้ในการคิดนั้น มีมากเกินกว่าที่จะกำหนดได้แต่ โกวิท วรพิพัฒน์ (2532) ได้จัดกลุ่มข้อมูลที่มนุษย์ใช้ในการคิดเพื่อการแก้ปัญหาออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ จะเห็นได้ว่าการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาต้องพิจารณาโดยนำข้อมูลทั้งสามส่วนมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ทั้งนี้ในการผสมผสานข้อมูลจำเป็นต้องให้มีความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและลักษณะของการคิด จนกว่าจะพบทางออกหรือทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมและดีกว่า

ความสำคัญของลักษณะนิสัยการคิดที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้และความสามารถในการคิด การที่จะผสมผสานข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการเข้าด้วยกันนั้น ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มต่างก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของคนเรา แต่เราต้องพิจารณาโดยการนำข้อมูลทั้งสามส่วนมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว การพัฒนาทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน แนวทางการพัฒนาจะต้องพัฒนาต่อเนื่องไปสู่ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ หรือถ้าเคลื่อนที่ไปได้ไกลกว่านี้ก็คือ พัฒนาถึงทักษะการคิดขั้นสูงได้ หากลักษณะนิสัยของคนในสังคมมีคุณสมบัติสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะด้วยลักษณะนิสัยของแต่ละคนจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในชีวิตคน ๆ นั้นได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) ดังตัวอย่างที่เราเห็นง่าย ๆ ทั่วไปในประเทศไทยคือ การที่คนจีนจากโพ้นทะเลจำนวนมากที่ร่ำรวยขึ้นจากสภาพเสื่อมโทรม หมดหนทางเมื่อครั้งอพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทยใหม่ ๆ ด้วยลักษณะนิสัยส่วนตัวที่เป็นคนขยัน ประหยัด อดทน หนักเอาเบาสู้อ และตั้งใจจริง เมื่อมาถึงตอนนี้นับปัจจุบันเราจึงเห็นครอบครัวของคนจีนหลาย ๆ ครอบครัวกลายเป็นชนชั้นกลางที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีหน้ามีตาในสังคมไทย และหลายรายกลับเป็นนักธุรกิจขนาดใหญ่ของประเทศ และอีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ ลักษณะที่ดีของคนเกาหลี หรือคนญี่ปุ่นที่เป็นคนขยัน อดทนในการทำงาน หนักเอาเบาสู้อ ขอบขวนขวายหาความรู้ มีความกล้าหาญ และมีความรับผิดชอบ เมื่อพิจารณาโดยรวมเราจะพบว่า ลักษณะนิสัยสำคัญ ๆ เหล่านี้มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาตนเองและเป็นแรงขับเคลื่อนที่มีพลังมหาศาลในการพัฒนาสังคมโดยรวมของประเทศเมื่อคนในประเทศมีนิสัยที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ หรือถ้ามองแบบรวม ๆ กันเข้าก็กลายเป็นลักษณะนิสัยประจำชาติ ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันกาเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศมีหลายประการด้วยกัน เช่น ความขยัน ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การสนับสนุน และร่วมแรงร่วมใจ เป็นต้น ลักษณะนิสัยเช่นนี้สร้างนานาอารยประเทศให้เจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่งมาแล้ว โดยทุกประเทศก็เริ่มจากจุดเดียวกัน

คือ พัฒนาทั้งโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ประเทศที่เจริญมักมีการกำหนดนโยบายในการสร้างคนเพื่อให้คนสร้างชาติต่อไป

เมื่อได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลความรู้หรือเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะการคิดของคน โดยศึกษาจากงานของชนาธิป พรกุล (2554) พบว่า เนื้อหาเป็นเป้าหมายเพื่อให้ทิศทางในการคิด การที่จะบรรลุเป้าหมายของเนื้อหา ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้กระบวนการคิด เพราะเนื้อหาที่นำมาใช้หรือให้เรียนรู้อาจเป็นตัวกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางของการคิด ส่วนเนื้อหาที่เป็นเครื่องมือในการคิด เราใช้ทักษะในการคิดหรือใช้กระบวนการคิดในการจัดกระทำกับข้อมูลหรือเนื้อหา ดังนั้นเนื้อหาที่นำมาใช้จึงเป็นเครื่องมือในชั้นเรียนนั้น ๆ เป็นเนื้อหาทางวิชาการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแล้ว ได้แก่ วิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาที่เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน และเนื้อหาที่เป็นประสบการณ์ชีวิตที่ได้รับจากนอกโรงเรียน สำหรับเนื้อหาที่เป็นสถานที่หรือเป็นเวทีแสดงความคิดเห็น เนื้อหาส่วนนี้จะเป็นตัวกำหนดกระบวนการคิด เป็นตัวช่วยในการคิด ผู้เรียนจะมีความชำนาญในการคิด คิดได้คล่องแคล่วขึ้น เมื่อผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาที่นำมาใช้คิด ประกอบกับหากกระบวนการที่นำมาใช้คิดมีความเหมาะสม การเลือกเนื้อหา และการคิดให้มีความสัมพันธ์กัน เป็นสิ่งที่คุณสอนสามารถทำได้ โดยเลือกเนื้อหาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและต้องเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนมีความเข้าใจ เห็นความสำคัญหรือผู้เรียนมีความจำเป็นต้องใช้ ในทางกลับกันหากผู้สอนใช้เนื้อหา โดยนำเนื้อหาที่ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญมาฝึกการคิดให้กับผู้เรียน นอกจากจะไม่สร้างแรงจูงใจแล้วผู้เรียนก็ไม่สนใจที่จะทำกิจกรรมเหล่านั้นด้วย จึงจำเป็นต้องเลือกเนื้อหาที่ผู้เรียนเข้าใจหรือคุ้นเคยเมื่อต้องการฝึกทักษะการคิดใหม่ ๆ เพราะผู้เรียนจะได้ให้ความสนใจและทำความเข้าใจกับทักษะการคิดใหม่ ๆ ได้ อย่างเต็มที่ ผู้สอนไม่ควรสอนทักษะการคิดใหม่พร้อมกับเนื้อหาใหม่ แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ผู้สอนก็ควร จะอธิบายเนื้อหาใหม่ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนฝึกทักษะการคิดใหม่ นอกนั้นผู้สอนต้องเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับทักษะการคิดที่จะสอน ถ้าต้องการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ เนื้อหาที่ใช้ก็ต้องมี รายละเอียดดีมากพอที่จะแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และหาความสัมพันธ์ได้ เลือกทักษะการคิดที่ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน เช่น ถ้าผู้สอนให้ผู้เรียนจัดข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบให้เป็นระบบ ผู้เรียนจะรู้สึกว่าการจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบนั้นจัดอย่างไร จึงจะทำให้งานสำเร็จ ดังนั้นผู้สอนควรใช้ โอกาสนี้สอนทักษะการจัดระเบียบให้ผู้เรียนก่อนล่วงหน้า ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้เป็นอย่างดี เพราะเป็นทักษะที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้อยู่แล้ว นอกนั้นผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่ไม่เหมือนกันเพื่อฝึก ทักษะการคิดแต่ละทักษะ เช่น ถ้าต้องการฝึกทักษะการจำแนกประเภทที่ใช้สอนประเภทของคำใน ภาษาไทยย่อมมีความแตกต่างจากการสอนการจำแนกวิถีชีวิตของคนในชนบท ถ้าผู้สอนได้ใช้เนื้อหาที่ มีความหลากหลาย ผู้เรียนก็จะสามารถถ่ายโอนทักษะการคิดในวิชาต่างๆ ได้ดี เพราะจุดมุ่งหมายของ การสอนคิดคือผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดต่าง ๆ อย่างอิสระไม่ผูกติดกับเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง ผู้เรียน สามารถคิดได้อย่างคล่องแคล่ว บุคคลไม่สามารถคิดได้หากไม่มีข้อมูลหรือเนื้อหาของความคิด การคิด เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนของการฝึก ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับข้อมูลหรือเนื้อหาอย่างแยกกันไม่ออก เพราะเนื้อหาเป็นเป้าหมายและให้ทิศทางในการคิด เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการคิดและเป็นตัวกำหนด กระบวนการคิด ดังนั้น การเลือกเนื้อหาจึงจำเป็นต้องมีความหมายต่อผู้เรียน ผู้เรียนมีความเข้าใจ มี ความเหมาะสมกับการฝึกทักษะการคิดแต่ละประเภท สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน เมื่อ ทักษะการคิดมีความแตกต่างกันเนื้อหาที่ใช้ในการคิดก็ย่อมแตกต่างกันตามไปด้วย

สำหรับคุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิด ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละคน ที่อาจส่งผลต่อการคิดและคุณภาพของการคิดได้ การพิจารณาเรื่องใดๆ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในการคิด คุณสมบัติส่วนตัวบางประการในบางครั้งย่อมมีผลต่อการคิดและคุณภาพของการคิดได้ เช่นเดียวกัน เช่น คนใจกว้างย่อมเต็มใจที่จะรับฟังข้อมูลจากหลายฝ่าย ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนมากกว่าคนที่ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ข้อมูลเหล่านี้มีผลต่อการคิดช่วยให้การคิดพิจารณา มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น หรือกรณีคนที่ช่างสงสัย อยากรู้อยากเห็น มีความใฝ่รู้ ย่อมมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาข้อมูลและค้นหาคำตอบ คุณสมบัติส่วนตัวเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้การคิดมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นคุณภาพของการคิดส่วนหนึ่งยังต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวบางประการของผู้คิดด้วย ทำนองเดียวกันพัฒนาการทางการคิดของบุคคลก็มีผลย้อนกลับไปพัฒนาคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลนั้นด้วย คุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดมีอยู่หลายประการ แต่ที่เห็นว่าสำคัญได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ช่างวิเคราะห์และผสมผสาน ชยัน ต่อสู้ อดทน กล้าเสี่ยง มั่นใจในตนเอง น่ารักน่าคบ และมีความพอใจในตัวเอง นอกนั้น หนทางก้าวสู่การเป็นคนฉลาดคิดส่วนตัวต้องมีความคล่องตัวสูง ชอบฟังพาดตนเอง สุขภาพจิตดีมีโลกทัศน์กว้างไกล ชอบอิสระ ไม่เป็นคนเจ้าระเบียบ สามารถรับรู้และปะติดปะต่อเรื่องราวต่างๆ ได้รวดเร็ว ไม่หวั่นไหวที่ตนเองไม่เหมือนกับคนอื่น ชอบความเสี่ยงที่ตนเองได้ไตร่ตรองใคร่ครวญแล้ว ต้องเป็นคนที่มีประสานสัมพันธ์กับคนอื่นได้เป็นอย่างดี (ยุดา รักไทย, 2542) โดยทั่วไปมีคุณสมบัติพื้นฐานสำคัญคือ มีความใคร่รู้เรื่องรอบตัว สนใจกระตือรือร้น ทำงานเชิงรุก มีความคิดเป็นอิสระ มีความมั่นใจในตนเอง ชอบการเรียนรู้ ชอบแสวงหา และชอบทดลองสิ่งใหม่ ไขต่อปัญหา มีจินตนาการ มีวิสัยทัศน์ มีความยืดหยุ่นทั้งด้านความคิดและการกระทำ

กล่าวได้ว่า คุณสมบัติส่วนตัวหรือลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดของคนฉลาด คือ ต้องใจกว้าง เป็นธรรม สุขภาพจิตดี คล่องตัว กระตือรือร้น ใฝ่รู้ โลกทัศน์กว้างไกล ความเป็นอิสระ ช่างวิเคราะห์ และผสมผสาน มีความมุ่งมั่น ชยันต่อสู้ อดทน กล้าเสี่ยง ไม่หวั่นไหว มั่นใจในตนเอง และประสานสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ได้ดี ส่วนด้านทักษะการคิด กระบวนการคิดหรือขั้นตอนการคิด การคิดของแต่ละคนจำเป็นต้องมีทักษะขั้นพื้นฐาน เช่น ความสามารถในการจำแนกความเหมือนความต่างของสิ่งของ ความสามารถในการจัดกลุ่มสิ่งของที่มีลักษณะเหมือนหรือต่างกัน ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญในการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่คิด ความสามารถในการสังเกต การรวบรวมข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน เหล่านี้ล้วนเป็นทักษะขั้นพื้นฐานของกระบวนการคิดเพื่อการแก้ปัญหา ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานจะมีลักษณะเป็นทักษะย่อย มีกระบวนการหรือขั้นตอนการคิดไม่มากนัก ส่วนทักษะที่มีกระบวนการหรือขั้นตอนซับซ้อนต้องใช้ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานหลายทักษะผสมผสานเข้าด้วยกัน เรียกว่า ทักษะการคิดขั้นสูง เป็นทักษะที่มีลักษณะการคิดเป็นการเฉพาะและมีความเป็นนามธรรมสูง เช่น คิดคล่อง คิดละเอียด คิดหลากหลาย คิดอย่างมีเหตุผลคิดชัดเจน คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล และคิดแหวกแนว การคิดเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความเห็นเป็นรูปธรรม จึงจะสามารถเห็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการคิด ส่วนลักษณะการคิดก็ต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นพื้นฐานมาผสมผสานเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำไปรวมไว้กับกลุ่มทักษะการคิด

ทั้งทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน และทักษะการคิดที่เป็นแกน เป็นทักษะที่ต้องอาศัยการจำ การสังเกต การสำรวจข้อมูล การตั้งคำถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล และการจำแนกแยกแยะข้อมูล การ

เปรียบเทียบ การแปลความ การตีความ การเชื่อมโยง การให้เหตุผล และการสรุป สำหรับทักษะการคิดขั้นสูงเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการนิยาม การวิเคราะห์ การผสมผสาน การสังเคราะห์ การสรุปความ การสร้างองค์ความรู้ การประเมินค่า และการนำไปประยุกต์ใช้ ส่วนกระบวนการคิดซึ่งเป็นการคิดในระดับสูง มีขั้นตอนของการคิดหลายขั้นตอนที่จะนำผู้คิดไปสู่เป้าหมายของการคิด ในแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยทักษะการคิดย่อยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ความจำเป็น รวมทั้งยังต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นสูงควบคู่กันไปตามความเหมาะสมด้วย เช่น กระบวนการคิดแก้ปัญหา มีขั้นตอนการคิดและการดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีขั้นตอนการคิดเพื่อให้ได้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนอันจะเป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ และกระบวนการคิดตัดสินใจมีขั้นตอนการคิดเพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น

โดยสรุป จากองค์ประกอบของการคิดดังกล่าว ผู้วิจัยเลือกที่จะพัฒนาทักษะการคิดเพราะเชื่อว่าการคิดจะประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยทักษะการคิดจำนวนมากไว้ใช้ในการคิดและตัดสินใจ การคิดเป็นทักษะที่ฝึกฝนและพัฒนาได้ การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดจึงควรเริ่มที่การกระตุ้น (Activate) ให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้นำความคิดไปสู่การปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาของตนเอง โดยในขั้นแรกของการสอนควรเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาทักษะการคิดที่จำเป็นก่อน เมื่อพัฒนาทักษะการคิดเหล่านี้ได้ ก็เท่ากับเป็นการพัฒนาสมองและสติปัญญาของผู้เรียนไปพร้อมๆ กันด้วย

1.6 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด

องค์ประกอบแต่ละด้านของการคิดมีลักษณะพฤติกรรมหรือการกระทำย่อยซึ่งเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการที่คล้ายกัน กล่าวได้ว่าแต่ละด้านก็ต่างก็ที่รายละเอียดปลีกย่อย หรือความชัดเจน และความซับซ้อนของพฤติกรรมหรือการกระทำเท่านั้น การฝึกฝนให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ผู้สอนจำเป็นต้องเริ่มด้วยการฝึกฝนทักษะการคิดก่อนเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะทักษะการคิดขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้เรียน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาไปสู่ทักษะการคิดขั้นสูง หรือที่เรียกกันว่าทักษะการคิดวิจารณ์ญาณนั่นเอง

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2551) และ จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ (2552) กล่าวไว้ว่า ทักษะการคิดเป็นความสามารถย่อยของการคิดในลักษณะต่าง ๆ มีองค์ประกอบของกระบวนการคิดที่ซับซ้อน แยกออกได้เป็นทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน (Basic Skills) ทักษะการคิดขั้นสูงหรือการคิดที่ซับซ้อน (Higher-Order/More Complex Thinking Skills) และเป็นทักษะการคิดที่มีจุดหมาย (Directed Thinking) หรือทักษะการคิดที่ไม่มีจุดหมาย (Associative Thinking) สำหรับโปรแกรมการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดแยกออกได้ 2 ลักษณะคือ โปรแกรมที่มีลักษณะเฉพาะ (Specific Program) เป็นโปรแกรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนปกติ สร้างขึ้นเพื่อเสริมสร้างการคิดวิจารณ์ญาณเฉพาะ (Institutional Programs to Foster Critical Thinking) และโปรแกรมที่มีลักษณะทั่วไป (General Program) เป็นโปรแกรมที่ใช้เนื้อหาวิชาในหลักสูตรปกติเป็นสื่อในการ

พัฒนาทักษะการคิด เป็นการสอนทักษะการคิดเพื่อเป็นตัวเสริมวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยการเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาต่าง ๆ

สังคมไทยคาดหวังและต้องการให้คนในชาติมีศักยภาพในการดูแลและปกครองตนเองได้ (Autonomous) มีวิจารณญาณ (Critical) และคิดไตร่ตรอง (Reflective) ได้อย่างรอบด้าน ดังนั้น จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงต้องปรับเปลี่ยนจากการรับความรู้แบบเดิมไปสู่การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถในการคิดเพื่อการตัดสินใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ต้องมีความพร้อมทั้งด้านทักษะการคิดวิจาร์ณญาณ (Critical Thinking) การคิดเชิงตรรกะ (Logical Thinking) และต้องรู้จักการบูรณาการทักษะการคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดให้กับผู้เรียนได้ ไม่ว่าจะสอนเนื้อหาเพื่อเพิ่มความสามารถในการคิด หรือจะสอนกระบวนการคิดแยกออกต่างหาก หรือจะสอนโดยเน้นทักษะการคิดเป็นเนื้อหาเฉพาะของการสอนก็ได้

การจัดการเรียนรู้โดยการผสมผสานเนื้อหาและทักษะการคิดเข้าด้วยกัน เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างมีทิศทาง (Directed Thinking) ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะการคิดที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน (Basic Thinking Skills) มีทักษะการคิดที่เป็นแกน (Core Thinking Skills) และมีทักษะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking Skills) เหล่านี้เป็นทักษะการคิดวิจาร์ณญาณ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียนที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต่อไป

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะไม่ใช่เป็นอุปสรรคหรือเป็นการเพิ่มภาระให้กับตัวผู้สอนแต่ประการใด การฝึกทักษะการคิดให้กับผู้เรียน ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาในรายวิชาของหลักสูตรตามปกติก็ได้ ในทางกลับกันการเรียนรู้ในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเป็นแนวทางที่ดีและมีความเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามสถานการณ์ได้คล่องตัวขึ้น

1.7 การวัดและประเมินความสามารถในการคิด

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการวัดและประเมินความสามารถในการคิดเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน วิธีการวัดและประเมินความสามารถในการคิดมีอยู่หลากหลายวิธี แต่ถ้าพิจารณาถึงรูปแบบและแนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการคิดที่มีมาในอดีต จำแนกประเภทของการวัดออกได้เป็น 2 แนวทางคือ 1) แนวทางของนักวัดกลุ่มจิตมิติ (Psychometric) และ 2) แนวทางการวัดจากการปฏิบัติจริง (Authentic Performance Measurement) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544: 169) แนวทางแรกมุ่งศึกษาและวัดคุณลักษณะภายในของมนุษย์ เป็นแนวทางที่มีการใช้มาในอดีตเป็นเวลาเกือบศตวรรษแล้ว โดยเริ่มจากการศึกษาและวัดเชาวน์ปัญญา (Intelligence) ศึกษาโครงสร้างทางสมองของมนุษย์ เพราะเชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนมีลักษณะองค์ประกอบและมีระดับความสามารถที่แตกต่างกัน สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐาน ต่อมาได้ขยายแนวคิดของการวัดความสามารถทางสมองไปสู่การวัดผลสัมฤทธิ์ การวัดบุคลิกภาพ การ

วัดความถนัด และการวัดความสามารถในการคิด แนวทางที่สอง เป็นการวัดจากการปฏิบัติจริง แนวทางนี้เป็นทางเลือกใหม่ที่เสนอโดยกลุ่มนักวัดการเรียนรู้ในบริบทที่เป็นธรรมชาติ เน้นการวัดจากการปฏิบัติในชีวิตจริงหรือเสมือนจริง ที่มีคุณค่าต่อตัวผู้ปฏิบัติ มิติของการวัดจากการปฏิบัติจริง ครอบคลุมทั้งทักษะการคิดที่มีความซับซ้อนในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการประเมินตนเอง ส่วนเทคนิคการวัดใช้การสังเกตจากสภาพงานที่ปฏิบัติจริง การเขียนเรียงความ และการแก้ปัญหาในสถานการณ์เสมือนโลกแห่งความเป็นจริง และการรวบรวมงานในแฟ้มรวมผลงานเด่น (Portfolio) ของแต่ละคน

โดยสรุป การวัดความสามารถในการคิดตามแนวทางของนักวัดกลุ่มจิตมิติ (Psychometric) ทำได้ 2 แนวทางคือ 1) ใช้แบบสอบถามมาตรฐานที่มีอยู่ก่อนแล้วทั้งแบบสอบถามการคิดทั่วไปและแบบสอบถามการคิดลักษณะเฉพาะ และ 2) สร้างแบบวัดการคิดมาใช้เองเพราะแบบสอบถามมาตรฐานที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับความต้องการและเป้าหมายของการวัด

การคิดเป็นกิจกรรมทางสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและมีความซับซ้อน ไม่สามารถมองเห็นหรือสังเกต และสัมผัสวัดได้โดยตรง จำเป็นต้องอาศัยหลักการวัดทางจิตมิติเข้ามาช่วย ดังนั้น ผู้สร้างเครื่องมือวัดต้องรอบรู้เรื่อง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด เพื่อนำแนวคิดมาใช้เป็นกรอบหรือโครงสร้างของการคิด กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของการคิด กำหนดตัวชี้วัด หรือพฤติกรรมเฉพาะที่เป็นรูปธรรมแล้วเขียนข้อความตามตัวชี้วัด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2551)

การวัดความสามารถในการคิดตามแนวทางของนักวัดกลุ่มจิตมิติ ส่วนใหญ่สนใจการวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) ซึ่งมีการพัฒนาแบบสอบถามกันอย่างหลากหลาย สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) แบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดที่มีผู้สร้างไว้แล้ว และ 2) แบบสอบถามสำหรับวัดความสามารถในการคิดที่สร้างขึ้นมาใช้เอง (ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2551)

1) แบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิด แบบสอบถามมาตรฐานสำหรับวัดความสามารถในการคิด จัดกลุ่มได้เป็น 2 ประเภทคือ แบบสอบถามการคิดทั่วไป และแบบสอบถามการคิดเฉพาะด้าน (Ennis, 1985; Norris and Ennis, 1989)

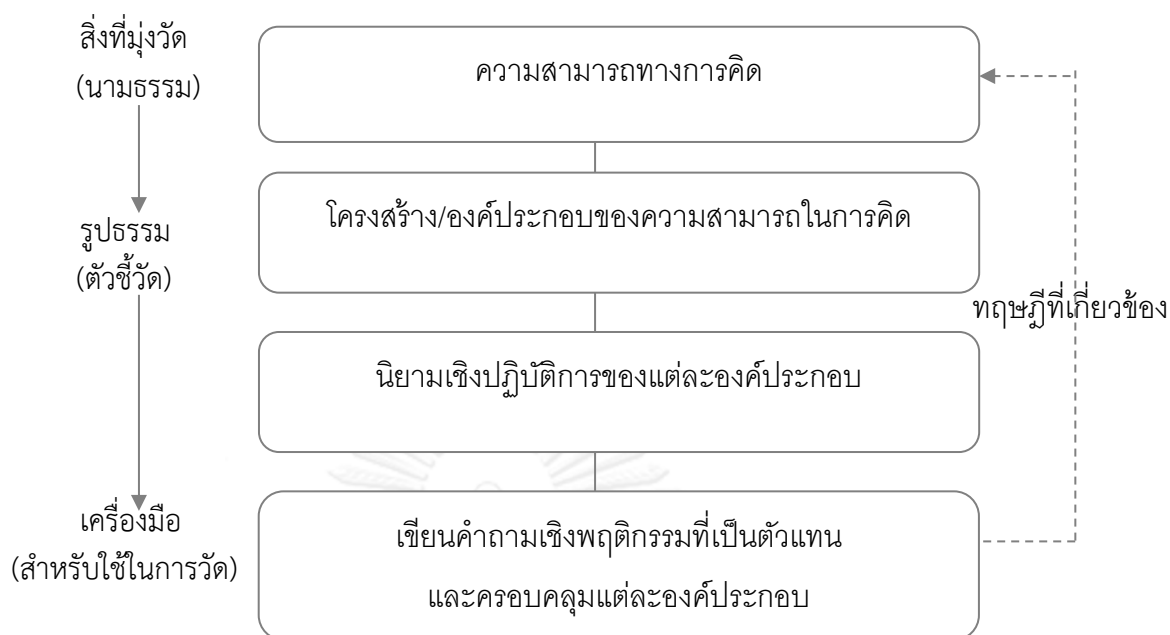
1.1 แบบสอบถามการคิดทั่วไป เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดให้ครอบคลุมความสามารถการคิด โดยเป็นความคิดที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรู้ทั่วไป แบบสอบถามลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) แบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดทั่วไปที่สำคัญ เช่น 1) Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal 2) Cornell Critical Thinking Test, Level X and Level Z 3) Ross Test of Higher Cognitive Processes 4) New Jersey Test of Reasoning Skill 5) Judgment: Deductive Logic and Assumption Recognition 6) Test of Enquiry Skills และ 7) The Ennis-Weir Critical Thinking Essay Test

1.2 แบบสอบความสามารถในการคิดที่มีลักษณะเฉพาะ แบบสอบถามการคิดประเภทนี้เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดความสามารถในการคิดเฉพาะ แบบที่แสดงถึงลักษณะของการคิด เช่น การคิดแบบนิรนัย (Deductive) ความสามารถประเมินข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เป็นต้น แบบสอบถามมาตรฐานที่ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดลักษณะเฉพาะที่สำคัญ มีดังนี้ 1) Cornell Class Reasoning

Test, Form X 2) Cornell Conditional Reasoning Test, Form X 3) Logical Reasoning และ 4) Test on Appraising Observations

2) **การสร้างแบบวัดการคิดขั้นใช้เอง** ถ้าแบบสอบมาตรฐานการคิดที่มีใช้อยู่ทั่วไปไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการวัด ไม่ตรงตามจุดเน้นที่ต้องการ หรือขอบเขตความสามารถทางการคิดที่ต้องการมุ่งวัด หรือไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการใช้แบบสอบถาม ผู้วัดคงจะต้องหาวิธีสร้างแบบวัดการคิดขั้นใช้เอง เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของการวัดอย่างแท้จริง

2.1 **หลักการสร้างแบบวัดความสามารถทางการคิด** การคิดเป็นกิจกรรมทางสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การคิดที่เราสนใจในที่นี้เป็นการคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Directed Thinking) ซึ่งเป็นการคิดที่นำไปสู่เป้าหมายโดยตรง หรือคิดค้นข้อสรุปอันเป็นคำตอบสำหรับตัดสินใจหรือแก้ปัญหาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การคิดเป็นความสามารถอย่างหนึ่งทางสมอง การคิดเป็นนามธรรมที่มีลักษณะที่ซับซ้อนไม่สามารถมองเห็น ไม่สามารถสังเกต สัมผัสวัดได้โดยตรง ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักการวัดทางจิตมิติ (Psychometric) มาช่วยในการวัด การวัดความสามารถทางการคิดของบุคคล ผู้สร้างเครื่องมือต้องมีความรอบรู้ในแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด เพื่อนำมาประกอบหรือโครงสร้างของการคิด เมื่อมีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของโครงสร้างและองค์ประกอบของการคิดแล้ว จะทำให้ได้ตัวชี้วัดหรือลักษณะพฤติกรรมเฉพาะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของการคิด จากนั้นจึงเขียนข้อความตามตัวชี้วัดหรือลักษณะพฤติกรรมเฉพาะของแต่ละองค์ประกอบของการคิดนั้น แสดงไว้ในแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 หลักการสร้างแบบวัดความสามารถในการคิด

ที่มา : ศิริชัย กาญจนวาสี (2551)

2.2 ขั้นตอนการพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิด มีดังนี้

ในการพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิด มีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญดังนี้

- 1) ขั้นตอนการกำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบวัดความสามารถทางการคิด ผู้พัฒนาแบบวัดจะต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของการนำแบบวัดไปใช้ด้วยว่า ต้องการวัดความสามารถทางการคิดทั่วไป หรือต้องการวัดความสามารถทางการคิดเฉพาะวิชา (Aspect-Specific) การวัดนั้นมุ่งติดตามความก้าวหน้าของความสามารถทางการคิด (Formative) หรือต้องการเน้นการประเมินผลสรุปรวม (Summative) สำหรับการตัดสินใจ รวมทั้งการแปลผลการวัดเน้นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานของกลุ่ม (Norm-Referenced) หรือต้องการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้
- 2) ขั้นตอนการกำหนดกรอบของการวัดและนิยามเชิงปฏิบัติการ ผู้พัฒนาควรต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถทางการคิดตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ควรคัดเลือกแนวคิดและทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบทและจุดมุ่งหมายที่ต้องการเป็นหลัก แล้วศึกษาให้เข้าใจลึกซึ้ง เพื่อกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของความสามารถทางการคิดตามทฤษฎี และให้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) ของแต่ละองค์ประกอบในเชิงรูปธรรมของพฤติกรรมที่สามารถบ่งชี้ถึงลักษณะของแต่ละองค์ประกอบของการคิดนั้นได้
- 3) ขั้นตอนการสร้างผังข้อสอบ (Table of Specification) เป็นการกำหนดเค้าโครงของแบบวัดความสามารถทางการคิดที่ต้องการสร้างให้ครอบคลุม โครงสร้างหรือองค์ประกอบใดบ้างตามทฤษฎีและกำหนดว่าแต่ละส่วนมีน้ำหนักความสำคัญมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างตามตารางที่ 2.1 กรณีที่ต้องการสร้างแบบวัดความสามารถทางการคิดสำหรับใช้เฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง ผู้พัฒนาแบบวัดจะต้องกำหนดเนื้อหาวิชานั้นด้วยว่า จะใช้เนื้อหาใดบ้างที่เหมาะสมกับการนำมาใช้วัดความสามารถทางการคิด พร้อมทั้งกำหนดน้ำหนัก

ความสำคัญของแต่ละเนื้อหาในแต่ละองค์ประกอบของความสามารถทางการคิดเป็นผังข้อสอบสำหรับนำไปใช้เขียนข้อสอบต่อไป

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างผังข้อสอบสำหรับแบบวัดความสามารถทางการคิดทั่วไป

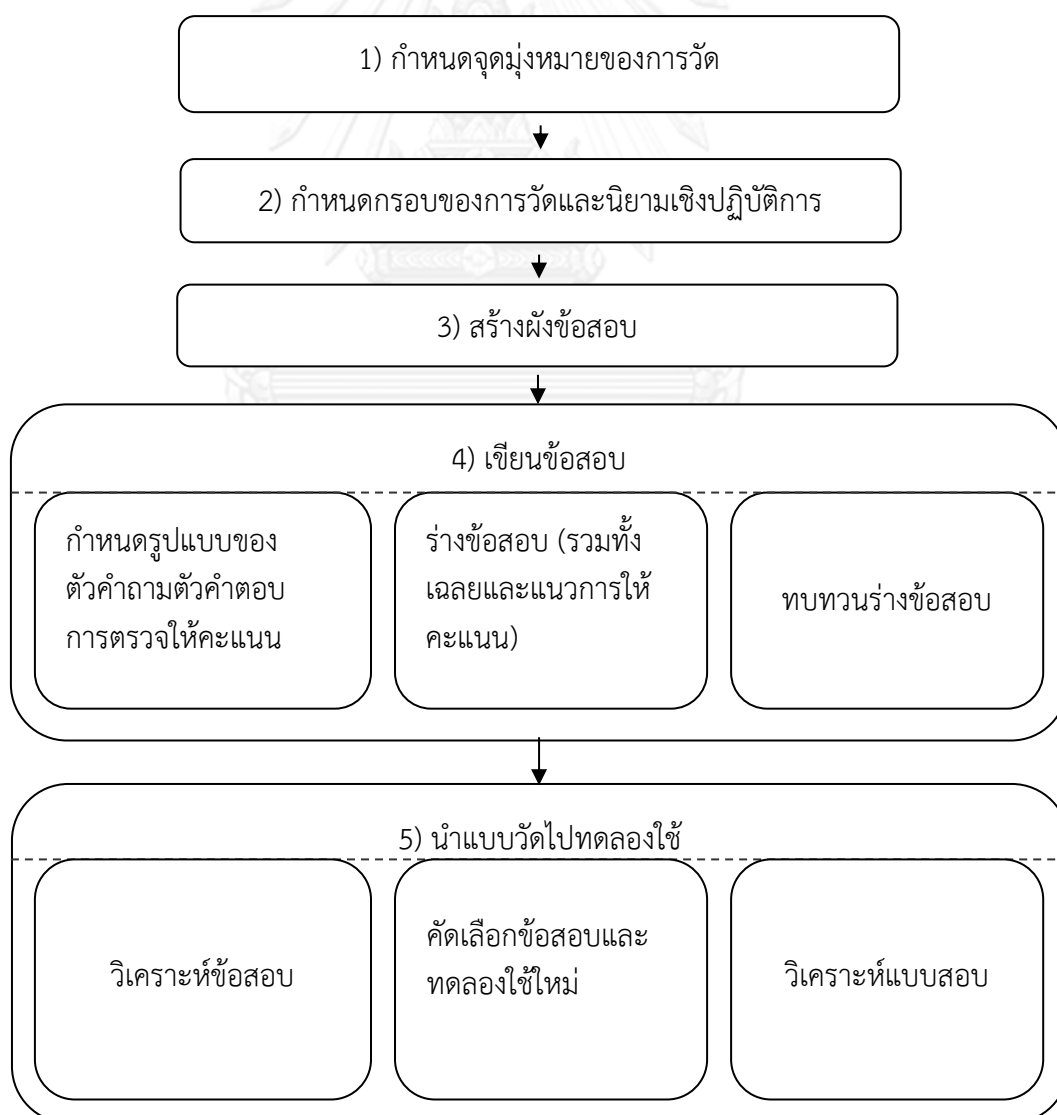
องค์ประกอบที่ต้องการวัด	น้ำหนัก (ร้อยละ)	จำนวนข้อสอบ
1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต	25	10
2. ความสามารถในการอุปนัย	25	10
3. ความสามารถในการนิรนัย	25	10
4. ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น	25	10
รวม	100	40

ที่มา : ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2551)

จากตัวอย่างตารางที่ 2.1 แสดงผังข้อสอบสำหรับวัดความสามารถทางการคิดทั่วไป ซึ่งมีองค์ประกอบที่ต้องการวัดทั้งหมด 4 ด้าน แต่ละด้านมีน้ำหนักความสำคัญเท่ากันคือ ด้านละร้อยละ 25 ถ้าเราต้องการสร้างข้อสอบทั้งหมด 100 ข้อ แต่ละด้านจะประกอบด้วยข้อสอบ 25 ข้อ ตามสัดส่วนความสำคัญ แต่ถ้าเราต้องการสร้างข้อสอบทั้งหมด 40 ข้อ แต่ละด้านจะประกอบด้วยข้อสอบ 10 ข้อ ตามสัดส่วนความสำคัญที่กำหนดไว้ การกำหนดความยาวของแบบวัดควรพิจารณาให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่ต้องการใช้ในการทดสอบและลักษณะผู้สอบ 4) ขั้นตอนการเขียนข้อสอบ ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดรูปแบบของการเขียนข้อสอบ ตัวคำถาม ตัวคำตอบ และวิธีการตรวจให้คะแนน เช่น กำหนดว่าตัวคำถามเป็นลักษณะสถานการณ์ สภาพปัญหาหรือข้อมูลสั้น ๆ ผู้สอบอาจได้มาจากบทความ รายงานต่าง ๆ หรือบทสนทนาที่พบในชีวิตประจำวัน หรืออาจเขียนขึ้นมาเอง ส่วนคำตอบอาจเป็นข้อสรุปของสถานการณ์หรือปัญหานั้น ๆ 3-5 ข้อสรุป เพื่อให้ผู้ตอบพิจารณาตัดสินใจว่า ข้อสรุปใดน่าเชื่อถือมากกว่ากัน น่าจะเป็นจริงหรือไม่ ส่วนการตรวจให้คะแนนมีการกำหนดเกณฑ์การตรวจไว้ เช่น ตอบถูกต้องตรงคำเฉลยได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน เมื่อกำหนดรูปแบบของข้อสอบแล้ว ก็ลงมือร่างข้อสอบตามผังข้อสอบที่กำหนดไว้จนครบทุกองค์ประกอบภาษาที่ใช้ควรเป็นไปตามหลักการเขียนข้อสอบที่ดีโดยทั่วไป แต่สิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ได้แก่ การเขียนข้อสอบให้วัดได้ตรงตามโครงสร้างของการวัด พยายามหลีกเลี่ยงคำถามนำและคำถามที่ทำให้ผู้ตอบแสร้งตอบเพื่อให้ดูดี หลังจากร่างข้อสอบเสร็จแล้ว ควรมีการทบทวนข้อสอบเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการวัดและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยผู้เขียนข้อสอบเองและผู้ตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างข้อสอบวัดความสามารถในการคิด 5) ขั้นตอนการนำแบบวัดไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงหรือกลุ่มใกล้เคียง แล้วนำผลการตอบมาทำการวิเคราะห์หาคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ข้อสอบและวิเคราะห์แบบสอบ วิเคราะห์ข้อสอบเพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบเป็นราย

ข้อในด้านความยาก (p) และอำนาจจำแนก (r) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีความยากพอเหมาะสม และมีอำนาจจำแนกสูงไว้ พร้อมทั้งปรับปรุงข้อที่ไม่เหมาะสม คัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเหมาะสมและข้อสอบที่ปรับปรุงแล้วให้ได้จำนวนตามผังข้อสอบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ใหม่อีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์แบบสอบในด้านความเที่ยง (Reliability) แบบสอบควรมีความเที่ยงเบื้องต้นอย่างน้อย 0.5 จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ได้ ส่วนการตรวจสอบความตรง (Validity) ของแบบสอบ ถ้าสามารถหาเครื่องมือวัดความสามารถทางการคิดที่เป็นมาตรฐานสำหรับเปรียบเทียบได้ ก็ควรคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) ของแบบสอบด้วย และสุดท้ายคือ 6) ขั้นตอนการนำแบบวัดไปใช้จริง หลังจากวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบเป็นรายข้อ และวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบทั้งฉบับว่าเป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพที่ต้องการแล้ว จึงนำแบบวัดความสามารถทางการคิดไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง ในการใช้แบบวัดทุกครั้งควรมีการรายงานค่าความเที่ยง (Reliability) ทุกครั้งก่อนนำผลการวัดไปแปลความหมายขั้นตอนการพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิด สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังแผนภาพที่ 2.2

ขั้นตอนการพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิดสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

↓

6) แบบวัดสำหรับนำไปใช้จริง

แผนภาพที่ 2.2 ขั้นตอนของการพัฒนาแบบวัดความสามารถทางการคิด

ที่มา : ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2551: 63)

(25

Ennis (1989) ไว้ดังนี้

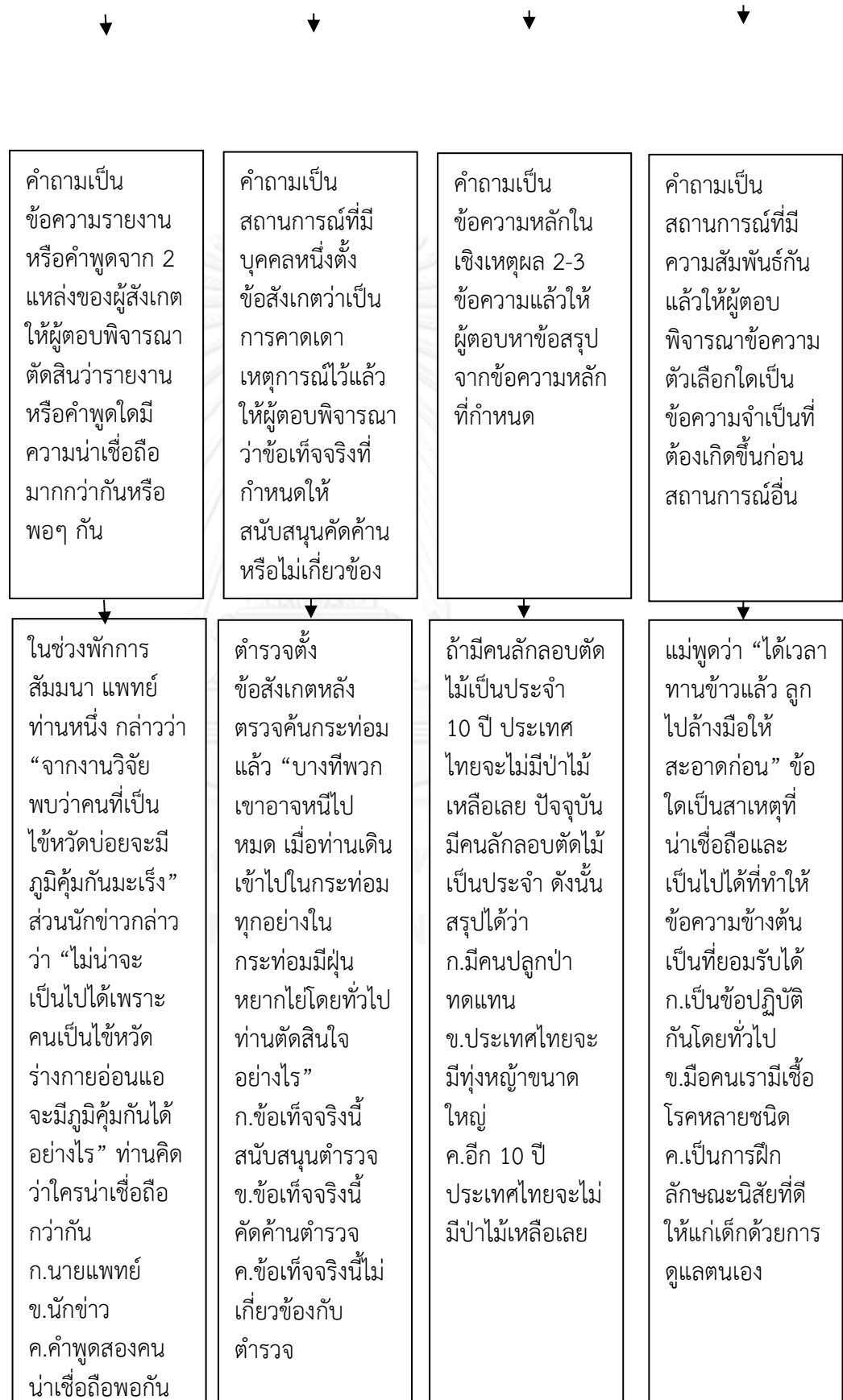
ะ
d

คุณลักษณะที่มุ่งวัด

(นิยามเชิง
ปฏิบัติการ)

(กำหนด
ลักษณะ
คำถาม)

	↓	↓	↓	↓
คำตอบ	<p>ข้อ ก. เพราะเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัยหรือโรค ต่าง ๆ ผู้เป็น แพทย์ย่อมมี ความรู้ และ ติดตามข่าวสาร ทางด้านนี้อย่าง สม่าเสมอ ดังนั้น คำพูดของ นายแพทย์จึง น่าเชื่อถือกว่า</p>	<p>ข้อ ก. เพราะการมีฝุ่น เกาะมีหยากไย่ แมงมุม แสดงว่า ไม่มีคนอยู่มาเป็น เวลานาน จึงทำ ให้ข้อเท็จจริงนี้ สนับสนุน ข้อสังเกตของ ตำรวจ</p>	<p>ข้อ ค. เพราะมีคน ลักลอบตัดไม้เป็น ประจำจริง ซึ่ง ยืนยันส่วนแรก ของข้อความหลัก ดังนั้นข้อสรุปจึง เป็นส่วนที่สอง ของข้อความหลัก</p>	<p>ข้อ ข. เพราะเวลา รับประทาน อาหารอาจใช้มือ หยิบจับอาหาร บางอย่างถ้าไม่ ล้างมือให้สะอาด เชื้อโรคที่ติดอยู่ กับมือจะเข้าสู่ ร่างกายได้</p>

แผนภาพที่ 2.3 ตัวอย่างการสร้างแบบวัดความสามารถทางการคิด

ที่มา : ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2551)

เมื่อเขียนข้อสอบได้ครบตามผังข้อสอบที่กำหนดไว้แล้ว (ตามปกติจะเขียนข้อสอบเพื่อไว้ประมาณร้อยละ 30-50 ของแต่ละองค์ประกอบที่ต้องการวัด) จากนั้นควรทบทวนร่างข้อสอบ นำไปทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพ ปรับปรุงข้อสอบ และรวบรวมเป็นฉบับเพื่อนำไปใช้จริงต่อไป

โดยสรุป จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว พบว่า การวัดและประเมินความสามารถในการคิด โดยใช้แบบสอบที่สร้างขึ้นมาใช้เอง จะบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการนำแบบสอบไปใช้ได้หรือไม่ ผู้สร้างเครื่องมือจะต้องมีความรอบรู้ในแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิด เพื่อนำแนวคิดหรือทฤษฎีมาเป็นกรอบหรือโครงสร้างของการคิด กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของการคิด กำหนดตัวชี้วัดหรือลักษณะพฤติกรรมเฉพาะที่เป็นรูปธรรม และกำหนดข้อความตามตัวชี้วัดนั้น ๆ แล้วจึงไปพัฒนาแบบวัดความสามารถในการคิด โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและนิยามเชิงปฏิบัติการ สร้างผังข้อสอบ เขียนข้อสอบ นำแบบวัดไปทดลองใช้ และนำแบบวัดไปใช้จริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิจารณ์ญาณ

2.1 ความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณ

การจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคิดวิจารณ์ญาณมีหลากหลายวิธี ทุกวิธีที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือเพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ คำว่า “การคิดวิจารณ์ญาณ” (Critical Thinking) นักการศึกษาส่วนใหญ่จะให้คำจำกัดความในความหมายที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการคิดที่ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏ ใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

อรพรรณ ลือบุญรัชชัย (2538) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการทำงานของสมองที่มีการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏอย่างรอบคอบ ใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียด

ทิตนา แคมมณี และคณะ (2544) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นวิธีการคิดเพื่อให้ได้ความคิดที่รอบคอบ ผ่านการพิจารณาปัจจัยมารอบด้านอย่างกว้างไกล ลึกซึ้ง ผ่านการกลั่นกรองไตร่ตรอง ทั้งด้านคุณโทษและคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นแล้ว

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการพิจารณาความคิดของตนเอง มีความเข้าใจว่าความกำกวมเป็นช่องทางให้เรียนรู้ ต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ประเมินความเป็นเหตุเป็นผลของแนวคิดพิจารณาสาเหตุและผลกระทบ เช่น คาดคะเนล่วงหน้า สร้างสมมติฐาน ให้เหตุผลในการลงข้อสรุป ไม่ด่วนสรุปแบบไร้เหตุผล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น พิจารณาถึงอคติและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ตระหนักถึงความถูกต้อง มีการตรวจสอบ เชื่อมโยงเหตุผล และวางแผนการทดสอบที่ยุติธรรมอันจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้อง

นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Beyer (1988 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วสุวรรณ, 2552: 351) พบว่าทักษะของการคิดวิจารณ์ญาณ ยังประกอบด้วยความสามารถย่อยอื่น ๆ อีกดังนี้ 1) สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดเน้นความจริงที่พิสูจน์ได้จากสิ่งที่คนอื่นว่าเป็นจริง 2) สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องตรงกับกรณี 3) สามารถตรวจสอบตัดสินความแม่นยำตรงของคำกล่าวต่าง ๆ 4) สามารถตรวจสอบตัดสินใจว่าแหล่งที่อ้างอิงเชื่อถือได้หรือไม่ 5) สามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ใช้เป็นสิ่งที่ควรเชื่อได้หรือไม่ 6) สามารถชี้ได้ว่าสิ่งที่ฟังหรืออ่านมีหลักการพื้นฐานอะไรบ้าง แม้ว่าผู้เขียนหรือผู้พูดจะไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน 7) สามารถชี้ความลำเอียงหรืออคติของผู้พูด ผู้เขียนได้ 8) สามารถบอกได้ว่าสิ่งนี้ใช้ตรรกวิทยาอย่างผิด ๆ 9) สามารถชี้ความไม่คงเส้นคงวาของเหตุผลที่ให้ได้ และ 10) สามารถหาจุดแข็งและจุดอ่อนของข้ออ้างได้

Angelo (1995) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นความสามารถในการคิดด้วยเหตุผล โดยใช้ทักษะการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ระบุปัญหา แก้ปัญหา และหาข้อสรุป

Scriven and Paul (1996) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการทางความคิด โดยใช้สติปัญญา มีการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการนำไปประยุกต์ใช้ เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเฝ้าสังเกต หรือจากประสบการณ์ โดยการพิจารณาไตร่ตรองใช้เหตุผล หรือจากการติดต่อสื่อสาร

Facione (2004) กล่าวว่าไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นการแสดงออกถึงความคิดที่ดี ความคิดที่มาจากกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล เป็นความคิดจากการทำกิจกรรมแบบร่วมมือกัน ไม่ใช่เกิดจากการแข่งขันกัน นำเอาความคิดมาจากการแปลความหมาย การวิเคราะห์ การประเมินผล การวินิจฉัย การอธิบายด้วยเหตุผล และการกำกับตนเอง

จากการวิเคราะห์ความหมายการคิดวิจารณ์ญาณของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาของตัวเองอย่างมีเหตุผล ใช้ปัญหาที่ตัวเองสนใจศึกษาหรือกำลังเผชิญอยู่ โดยนำข้อมูลความรู้จากประสบการณ์มาทำความเข้าใจ พิจารณาไตร่ตรอง และตรวจสอบให้รอบคอบ เพื่อค้นหาคำตอบของแต่ละสถานการณ์ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายของคำตอบที่อยากรู้ ระบุประเด็นหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ค้นหาคำตอบจากการเลือกและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล แล้วนำผลการสรุปมาประเมินเพื่อตัดสินใจนำไปประยุกต์ใช้

จากความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณของ เพ็ญพิศุทธิ์ เนคนานุรักษ์ (2536) อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2538) ทิศนา ขมมณี และคณะ (2544) กระทรวงศึกษาธิการ (2551) Angelo (1995) Scriven and Paul (1996) และ Facione (2004) เมื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่ออกมาในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) เป็นการหาข้อมูลที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันจนเป็นแบบแผนขึ้นมา (Patton, 1990) การจะหาแบบแผนพฤติกรรมของเรื่องอะไร เราจะเห็นภาพของเรื่องนั้นได้ชัดเจนก็ต่อเมื่อเรามีข้อมูลในเรื่องเดียวกันที่มาจากหลายแหล่ง หรือมาจากหลาย ๆ คนในเรื่องเดียวกัน ตามที่ เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552) ได้เสนอไว้คือ การจะหาแบบแผนพฤติกรรมของเรื่องอะไร เราจะเห็นภาพนั้นได้ชัดเจนก็ต่อเมื่อเราได้นำข้อมูลมาจำแนกแยกแยะ โดยเอาข้อมูลที่มีความหมายเดียวกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน แล้วหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกันก็จะได้แบบแผนพฤติกรรมในเรื่องนั้น ๆ เช่น แบบแผนการเลือกที่อยู่หลังแต่งงานของคนในชนบททางภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเห็นชัดเจนว่า หลังแต่งงานแล้วผู้ชายจะเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิง เนื่องจากเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาช้านาน การที่ผู้ชายย้ายเข้ามาอยู่กับฝ่ายหญิงจึงเป็นแบบแผนหลักของการเลือกที่อยู่หลังแต่งงานของคนในชนบททางภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับความหมายของการคิดวิจารณ์ญาณ ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางสังเคราะห์ได้ดังนี้ (รายละเอียดดังตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 การสังเคราะห์ลักษณะของบุคคลที่คิดวิจารณ์ญาณ

ลักษณะของบุคคลที่คิดวิจารณ์ญาณ	แนวคิดของนักการศึกษา							
	เพ็ญพิศุทธิ์ (2537)	อรพรรณ (2538)	ทีศนา และคณะ (2544)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	Angelo (1995)	Scriven and Paul (1996)	Facione (2004)	ผู้วิจัย
1) ความสามารถด้านทักษะการคิด								
1.1 การสังเกต						✓		
1.2 การตั้งสมมติฐาน/การคาดคะเน				✓				
1.3 การแยกแยะ				✓				
1.4 การวิเคราะห์					✓	✓	✓	✓
1.5 การสำรวจ/รวบรวมข้อมูล	✓	✓						✓
1.6 การสื่อสาร						✓		
1.7 การใช้ความรู้	✓	✓						✓
1.8 การรับรู้					✓			
1.9 การแปลความหมาย							✓	
1.10 การวินิจฉัยตีความ							✓	
1.11 การอธิบาย/อภิปราย/ขยายความ							✓	
1.12 การสรุปความ	✓	✓		✓	✓	✓		✓
1.13 การประยุกต์						✓		
1.14 การประเมิน							✓	
2) ความสามารถด้านลักษณะการคิด								
2.1 คิดไตร่ตรอง/คิดรอบคอบ/คิดทบทวน	✓	✓	✓					✓
2.2 คิดอย่างมีเหตุผล	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
2.3 คิดถูกทาง/เป้าหมายการคิด			✓				✓	✓
2.4 คิดแคบ/คิดกว้าง			✓					
2.5 คิดไกล			✓					
2.6 คิดลึกซึ้ง			✓					

ตารางที่ 2.2 การสังเคราะห์ลักษณะของบุคคลที่คิดวิจารณ์ญาณ (ต่อ)

ลักษณะของบุคคลที่คิดวิจารณ์ญาณ	แนวคิดของนักการศึกษา							
	เพ็ญพิศุทธิ์ (2537)	อรพพรรณ (2538)	ทีศนา และคณะ (2544)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	Angelo (1995)	Scriven and Paul (1996)	Facione (2004)	ผู้วิจัย
3) ความสามารถด้านกระบวนการคิด								
3.1 กระบวนการคิดแก้ปัญหา					✓		✓	✓
3.2 กระบวนการตัดสินใจ				✓				
3.3 กระบวนการทางวิทยาศาสตร์						✓		

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาจากตารางการสังเคราะห์ พบว่า โดยทั่วไปลักษณะของคนที่คิดวิจารณ์ญาณ ต้องมีความสามารถหรือมีทักษะการคิดขั้นพื้นฐานครอบคลุมรายด้านอย่างน้อย 3 ด้านด้วยกันคือ 1) ด้านทักษะการคิดย่อย มีทักษะการสำรวจ และเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องแล้วนำไปจัดระบบเพื่อประโยชน์ในการค้นหา มีทักษะในการนำความรู้ไปใช้เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาข้อโต้แย้ง มีทักษะในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา สามารถระบุปัญหาได้ตรงประเด็น โดยใช้พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิม มีทักษะในการพิสูจน์ค้นหาความจริงโดยใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยา และพิจารณาบนพื้นฐานของความเหมาะสม 2) ด้านลักษณะการคิด เป็นการคิดตามหลักตรรกวิทยา โดยพิจารณาตัดสินจากหลักฐานอย่างสมเหตุสมผล มีการคิดไตร่ตรอง ทบทวนไปมาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะเชื่อหรือก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ คิดถูกทาง เป็นการเลือกใช้ทักษะการคิดอย่างถูกต้องจนบรรลุจุดมุ่งหมายของการคิด และ 3) ด้านกระบวนการคิด เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการคิดเพื่อการแก้ปัญหา

2.2 กระบวนการคิด และองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณ

นักการศึกษาได้อธิบายถึงลักษณะของกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด และองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณไว้ ดังนี้

มะลิวัลย์ สมศักดิ์ (2540) ได้อธิบายถึงลักษณะของกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ ไว้ดังนี้ 1) การนิยามปัญหา การกำหนดปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือให้ชัดเจน และเข้าใจความหมายของคำว่า ข้อความ หรือแนวคิด 2) การรวบรวมข้อมูล สังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นปรนัย เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้อโต้แย้งหรือที่คลุมเครือได้ แสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถามหรือพิจารณาความคิดเห็นของคนอื่นและแสวงหาความรู้ที่ทันสมัยได้ 3) การจัดระบบข้อมูล แสวงหาที่มาของแหล่งข้อมูล วินิจฉัยความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ระบุข้อตกลงเบื้องต้นของข้อความ พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล จัดระบบข้อมูล

สารสนเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ 4) การตั้งสมมติฐาน ให้ความสำคัญกับการตั้งสมมติฐานเพื่อการแก้ปัญหา กำหนดสมมติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล มองหาทางเลือกหลายทางในการแก้ปัญหา และเลือกสมมติฐาน 5) การสรุปอ้างอิง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ พิจารณาและตัดสินใจว่า มีเหตุผลเพียงพอที่จะสรุปแบบอนุมานและอุปมานได้หรือไม่ จำแนกข้อสรุปที่เป็นผลจากความสัมพันธ์ของสถานการณ์ว่าข้อสรุปใดเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปของสถานการณ์ และสามารถสรุปปัญหาข้อโต้แย้งจากข้อมูล โดยใช้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัญหา ข้อโต้แย้ง และสรุปเป็นกฎเกณฑ์ 6) การประเมินการสรุปอ้างอิง ตัดสินข้อสรุปตามข้อมูลหรือหลักฐานหรือไม่ พิจารณาความคลุมเครือของการให้เหตุผล จำแนกข้อสรุปที่มีเหตุผลหนักแน่นและน่าเชื่อถือ เมื่อพิจารณาความเกี่ยวข้องกับข้อมูลและประเด็นปัญหา พิจารณาผลที่เกิดจากการตัดสินใจ โดยยืนยันการสรุปเดิมถ้ามีเหตุผลหรือหลักฐานเพียงพอ พิจารณาการสรุปใหม่ถ้าการสรุปไม่มีเหตุผลหรือมีข้อมูลเหตุผลเพิ่มเติม และสามารถตัดสินใจนำข้อสรุปและหลักการไปประยุกต์ใช้ได้

ชนาธิป พรกุล (2544) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณว่า ประกอบด้วย 4 ด้าน ในแต่ละด้านมีทักษะที่สามารถนำมาใช้ในชั้นเรียนได้ มีดังนี้ 1) การให้คำจำกัดความและการทำให้กระจ่าง เช่น การระบุข้อสรุป ระบุเหตุผลทั้งที่กล่าวถึงและไม่ได้กล่าวถึง การเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง การระบุ การจัดการกับสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง และการสรุปย่อ 2) การตั้งคำถามที่เหมาะสมเพื่อให้กระจ่างหรือท้าทาย เช่น ข้อความสำคัญคืออะไร หมายความว่าอย่างไร ตัวอย่างคืออะไร อะไรไม่ใช่ตัวอย่าง จะนำเรื่องนี้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร อะไรคือข้อเท็จจริง นี่คือนสิ่งที่กำลังพูดถึงหรือไม่ และมีอะไรบ้างที่ยังไม่ได้พูด 3) การตัดสินใจที่น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล พิจารณาจากชื่อเสียง ความสอดคล้องระหว่างแหล่งข้อมูล ความไม่ขัดแย้งทางผลประโยชน์ และความสามารถในการให้เหตุผล และ 4) การแก้ปัญหาและการลงข้อสรุป โดยวิธีการนิรนัยและตัดสินใจอย่างเที่ยงตรง วิธีการอุปนัยและตัดสินใจสรุปคาดคะเนผลที่จะเกิดตามมา

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณมีความหมายครอบคลุมทั้งทัศนคติ ความรู้ และทักษะต่างๆ เช่น การทำความเข้าใจ ย่อความ สรุปเรื่อง เล่าเรื่อง แปลความหมาย และการพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรทำ กระบวนการทางปัญญา การเชื่อมโยงความคิดรวบยอด กฎเกณฑ์และการนำกฎเกณฑ์ไปใช้ การรับรู้ ความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า องค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณนั้น ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) ลักษณะหรือคุณสมบัติของคน que คิดวิจารณ์ญาณ ต้องเป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เข้าใจ และไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ปรับเปลี่ยนความคิดเห็นได้ ใฝ่รู้ ค้นคว้าหาความรู้ต่อเนื่อง และมีเหตุผล 2) ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ การระบุประเด็นปัญหา การตั้งคำถามมีเกณฑ์การตัดสินใจตอบ วิเคราะห์ข้อโต้แย้ง การเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง การระบุเหตุผล ความน่าเชื่อถือ การตั้งโจทย์คำถามที่ท้าทายและอธิบายคำตอบได้ การพิจารณาความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การสังเกต การสรุปใจความสำคัญ และการนิรนัยสรุปเหตุการณ์เฉพาะจากกฎเกณฑ์ การอุปนัยสรุปหลักการหรือกฎเกณฑ์จากการรวบรวมข้อเท็จจริง การตัดสินใจคุณค่า การพิจารณาทางเลือกระหว่างดีกับไม่ดี การบอกและตัดสินใจความหมายของคำ การประเมินผล และการตัดสินใจนำไปใช้ปฏิบัติ

Bloom (1961) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณมีขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการนิยามปัญหา ขั้นนี้เป็นการระบุข้อตกลงเบื้องต้น กำหนดและตั้งสมมติฐาน การสรุป และตัดสินความสมเหตุสมผล เพื่อจะได้ตระหนักถึงความเป็นไปได้ของปัญหา รู้ถึงเงื่อนไขความสัมพันธ์กับสภาพการณ์ รู้ถึงความขัดแย้ง สามารถระบุจุดเชื่อมต่อที่ขาดหายไปของชุดความคิด และรู้ถึงปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ 2) ขั้นการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบ ตัดสินว่าข้อมูลใดมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหา จำแนกแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับเชื่อถือไม่ได้ ระบุว่าข้อมูลใดควรยอมรับหรือไม่ยอมรับ เลือกตัวอย่างข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ จัดระบบข้อมูล และระบุข้อตกลงเบื้องต้น 3) ขั้นการกำหนดและเลือกสมมติฐาน เป็นการตั้งสมมติฐาน โดยอาศัยข้อมูล และข้อตกลงเบื้องต้น เลือกสมมติฐานที่เป็นไปได้ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อสมมติฐานกับข้อมูล ตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ยังไม่ทราบและเป็นข้อมูลที่จำเป็น และ 4) ขั้นการสรุปและตัดสินความสมเหตุสมผล ขั้นนี้เป็นการลงข้อสรุป โดยอาศัยข้อตกลงเบื้องต้น สมมติฐาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เป็นการระบุถึงเงื่อนไขที่จำเป็น ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล การระบุข้อสรุป และพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป การจำแนกข้อสรุปที่สมเหตุสมผล และประเมินข้อสรุป โดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ Bloom ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าให้มุ่งเน้นไปที่พุทธิพิสัยระดับต่ำ ได้แก่ การจัดลำดับขั้นตอน การสะสม และการเก็บความรู้ โดยเริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ ส่วนพุทธิพิสัยระดับสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล สำหรับการวิเคราะห์ แยกย่อย ออกได้เป็นการกำหนดสมมติฐาน การทำความเข้าใจกับข้อเท็จจริง การแสดงความคิดเห็น และการสรุป ส่วนการสังเคราะห์ เป็นการนำความคิดมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อสร้างโมเดลใหม่ ทำให้เข้าใจในสถานการณ์ และการประเมินผล เป็นการตัดสินใจบางสิ่งบางอย่าง โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

Feeley (1976) ได้อธิบายถึงกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณไว้ว่า เป็นการแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็น การพิจารณาข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นหรือเหตุผลที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ความเชื่อถือได้ของแหล่งข้อมูลและความถูกต้องตามข้อเท็จจริง การสำรวจค้นหาสิ่งที่เป็นอคติมีความลำเอียง การระบุถึงข้ออ้างหรือข้อสมมติที่ไม่ได้กล่าวไว้ ข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งที่คลุมเครือ ที่พิสูจน์ความถูกต้องได้ การตระหนักในสิ่งที่ไม่คงที่ตามหลักการและเหตุผล และการพิจารณาความหนักแน่นในข้อโต้แย้งหรือข้อคิดเห็น

Nitko (2000) กล่าวไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดในระดับสูง ประกอบด้วยทักษะการคิดย่อยต่าง ๆ หลายทักษะ ในแต่ละทักษะของการคิดวิจารณ์ญาณจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างแยกกันไม่ออก เพราะการคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดขั้นสูงซึ่งมีขั้นตอนของการคิดหลายขั้นตอน และในแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยทักษะการคิดย่อยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี รวมทั้งยังต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน และทักษะการคิดขั้นสูงควบคู่ไปพร้อมๆ กัน

Facione (2004) ได้อธิบายไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการแสดงออกถึงความคิดที่ดี เป็นความคิดที่มาจากกระบวนการคิดที่มีเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ เป็นวิธีการเรียนแบบร่วมมือผู้เรียนช่วยเหลือกันไม่ใช่แข่งขັນกัน เป็นการเรียนรู้โดยใช้ทักษะการคิดเพื่อการแปลความหมาย การวิเคราะห์ การประเมินผล การลงข้อวินิจฉัย การอธิบายด้วยเหตุผล และการกำกับตนเอง

จากองค์ประกอบการคิดวิจารณ์ของ มะลิวัลย์ สมศักดิ์ (2540) ชนาธิป พรกุล (2544) กระทรวงศึกษาธิการ (2551) Bloom (1961) Feeley (1976) Nitko (2000) และ Facione (2004) เมื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) (Patton, 1990) ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่ออกมาในทิศทางเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

1) องค์ประกอบของกระบวนการคิดวิจารณ์ ประกอบด้วย การกำหนดโจทย์/คำถาม และเป้าหมายในการคิด การระบุประเด็น/จุดมุ่งหมายการคิด การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และตีความข้อมูล การเลือกข้อมูล การประเมินข้อมูลด้านข้อเท็จจริง และการพิจารณาทางเลือก ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล

2) คุณลักษณะของคนที่ดีวิจารณ์ ประกอบด้วย เป็นคนใจกว้าง เข้าใจผู้อื่น ใฝ่รู้ และมีเหตุผล มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐานสามารถตั้งประเด็นคำถาม วิเคราะห์ข้อโต้แย้ง ถามตอบได้ตรงประเด็น ตัดสินตามความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากการสังเกต รายงานผลการสังเกต คาดคะเนตามหลักของเหตุผล สรุปและตัดสินใจตามข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง สามารถนิยามและให้คำจำกัดความ ตั้งสมมติฐาน กำหนดแนวทางปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

3) กระบวนการและขั้นตอนในการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ประกอบด้วย ขั้นการค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) ขั้นการค้นพบปัญหา (Problem Finding) ขั้นการค้นพบแนวคิด (Idea Finding) ขั้นการค้นพบคำตอบ (Solution Finding) และขั้นการยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance Finding) ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่ออกมาในทิศทางเดียวกัน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้หลักการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) เป็นการหาข้อมูลที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันจนเป็นแบบแผนขึ้นมา (Patton, 1990) ตามที่ เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงก์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552) ได้เสนอไว้คือ การจะหาแบบแผนพฤติกรรมของเรื่องอะไร เราจะเห็นภาพของเรื่องนั้นได้ชัดเจนก็ต่อเมื่อเรามีข้อมูลในเรื่องเดียวกันที่มาจากหลายแหล่งหรือหลาย ๆ คนในเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยจึงรวบรวมและสรุปเป็นตารางสังเคราะห์ ได้ดังนี้ (รายละเอียดดังตารางที่ 2.3)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 2.3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณ

ทักษะย่อย	แนวคิดของนักการศึกษา							
	มิลิวีย์ (2540)	ชนาธิป พรกุล (2544)	กระทรวงศึกษาธิการ (2551)	Bloom (1961)	Feeley (1976)	Nitko (2000)	Facione (2004)	ผู้วิจัย
1) การค้นหาข้อเท็จจริง								
1.1 การสืบเสาะค้นหาข้อมูล	✓	✓			✓	✓		✓
2) การค้นพบปัญหา								
2.1 การระบุประเด็นปัญหา	✓	✓				✓		✓
2.2 การนิยามปัญหา	✓	✓				✓		✓
2.3 การทำความเข้าใจปัญหา	✓		✓	✓			✓	✓
3) การค้นพบแนวคิด								
3.1 การกำหนด/ตั้งสมมติฐาน	✓		✓			✓		✓
3.2 การระบุข้อตกลงเบื้องต้น	✓				✓			✓
3.3 การรวบรวมข้อมูล	✓				✓	✓		✓
3.4 การจำแนกคัดเลือกข้อมูล	✓	✓		✓	✓	✓		✓
3.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ	✓	✓	✓		✓	✓		✓
3.6 การจัดระบบข้อมูล	✓							
4) การค้นพบคำตอบ								
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล			✓	✓		✓	✓	✓
4.2 การเปรียบเทียบข้อมูล	✓	✓		✓				✓
4.3 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์	✓		✓	✓				✓
4.4 การแปลความหมาย	✓			✓		✓	✓	✓
4.5 การอธิบาย	✓			✓		✓	✓	✓
5) การยอมรับผลการค้นพบ								
5.1 การทบทวนข้อมูล	✓	✓						✓
5.2 การวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูล	✓		✓					✓
5.3 การตัดสินคุณค่าข้อมูล	✓			✓			✓	✓
5.4 การสรุปความ	✓	✓	✓			✓		✓
5.5 การสรุปใช้เหตุผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5.6 นำข้อมูลประยุกต์ใช้แก้ปัญหา		✓				✓		✓

จากตารางที่ 2.3 เมื่อพิจารณาตามตารางการสังเคราะห์องค์ประกอบของการคิด วิจัยญาณ ผู้วิจัยพบทักษะย่อยในการแก้ปัญหาของแต่ละขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการค้นหาข้อเท็จจริง (Fact Finding) ได้แก่ การสืบเสาะ และการค้นหาข้อมูล 2) ขั้นการค้นพบปัญหา (Problem Finding) ได้แก่ การระบุประเด็นปัญหา การทำความเข้าใจปัญหา และการนิยามปัญหา 3) ขั้นการค้นพบแนวคิด (Idea Finding) ได้แก่ การระบุข้อตกลงเบื้องต้น การกำหนดสมมติฐาน การรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการจำแนกคัดเลือกข้อมูล 4) ขั้นการค้นพบคำตอบ (Solution Finding) ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การแปลความหมาย และการอธิบาย 5) ขั้นการยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance Finding) ได้แก่ การทบทวนข้อมูล การวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูล การตัดสินใจคุณค่าข้อมูล การสรุปความ และการสรุปใช้เหตุผล

นอกจากนั้น ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544: 154) ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ไว้ดังนี้

- 1) สามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดได้อย่างถูกต้อง
- 2) สามารถระบุประเด็นในการคิดได้อย่างชัดเจน
- 3) สามารถประมวลข้อมูลด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล
- 4) สามารถวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดได้
- 5) สามารถประเมินข้อมูลได้
- 6) สามารถใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและเสนอคำตอบทางเลือกที่สมเหตุสมผล
- 7) สามารถเลือกทางเลือก และลงความเห็นในประเด็นที่คิดไว้ได้

โดยสรุป ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ เป็นกระบวนการคิดเพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้การดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนของการคิด ช่วยให้การคิดประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการคิด กระบวนการคิดมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ 1) ต้องมีจุดมุ่งหมายของกระบวนการคิด 2) ต้องมีลำดับขั้นตอนวิธีคิด และ 3) ต้องมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน

สอดคล้องกับแนวคิดของ คັນสนีย์ ฉัตรคุปต์ และ อุษา ชูชาติ (2544) ซึ่งได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง ฝึกสมองให้คิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) สรุปได้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ และดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร ใครที่มีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีหลักการ ควบคุม จัดการ และตรวจสอบความคิดของตนเองได้ สามารถตัดสินใจ และแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทักษะที่ดีที่จะช่วยปรับปรุงให้ชีวิตดีขึ้น และเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ที่สำคัญเป็นทักษะที่จะช่วยพัฒนาคนในสังคมให้เป็นคนที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อันเป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้ยืนหยัดอยู่ในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมั่นคง สำหรับทักษะสำคัญที่จำเป็นต้องใช้นั้น คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และ อุษา ชูชาติ (2544: 40-45) กล่าวไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณจำเป็นต้องใช้ทักษะสำคัญอย่างน้อย 3 ประการคือ 1) รู้จักคิดวิเคราะห์ 2) รู้จักหาเหตุผลที่ถูกต้องได้ และ 3) รู้จักสืบค้นหาความจริงออกมาได้

โดยสรุป ถ้าพิจารณาในแง่มนี่ ทำให้เราเข้าใจได้ว่าทักษะสำคัญทั้ง 3 ประการ สามารถช่วยให้เรารู้ว่าอะไรคือความจริง และสามารถรู้ได้ว่าสิ่งที่คนอื่นบอกเรานั้นเป็นความจริงหรือไม่ ดังนั้น เมื่อเราเข้าใจได้เช่นนี้ การใช้ความคิดวิจารณ์ญาณ จึงควรฝึกทำเป็นประจำให้ติดเป็นนิสัยเพื่อเป็นการประเมินข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวันของตนเอง หรือเพื่อใช้ในการอภิปรายถกเถียงปัญหาข้อโต้แย้ง สำหรับใช้ในการตัดสินใจอย่างมีหลักการและเหตุผล

สำหรับทักษะย่อยอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นเช่นกัน แต่เป็นเพียงทักษะเพื่อสนับสนุนการคิดวิจารณ์ญาณให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการจับประเด็นสำคัญขณะมีการถกเถียงอภิปราย ทักษะการใช้เทคนิคพูดจูงใจให้คล้อยตามหรือปฏิบัติตามเมื่อเกิดความเห็นขัดแย้ง ทักษะค้นหาความจริงจากการถกเถียง ทักษะความเข้าใจเรื่องของความเป็นไปได้ ทักษะที่จะชี้ให้เห็นถึงอคติที่เกิดขึ้น และทักษะการสร้างหรือคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา

นอกจากนี้ Halpern (1997) ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับการคิดวิจารณ์ญาณ หรือ Critical Thinking เป็นการเสนอเพื่อเป็นฐานสำหรับการประเมินทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของผู้ใหญ่ มีฐานการคิดเพื่อเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการแข่งขัน และเป็นพลเมืองของคนสหรัฐอเมริกา กล่าวคือต้องเป็นคนคิดเป็น และมุ่งเน้นการคิดในระดับที่สูงขึ้น (Higher Order Thinking) เป็นการสะท้อนคิดหรือคิดใคร่ครวญ (Reflective) อ่อนไหวต่อบริบทและการติดตาม (Monitored) แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) ทักษะการให้เหตุผลด้วยคำพูด 2) ทักษะการวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง 3) ทักษะการคิดทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis) 4) ทักษะการใช้ความเป็นไปได้และความไม่แน่นอน และ 5) ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา

การใช้กรอบความคิดดังกล่าว มีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ปัญหาเป็น ต่อมา Halpern (1997) ได้ปรับทักษะการคิดใหม่ ได้อธิบายรายละเอียดไว้ในหนังสือ Critical Thinking Across the Curriculum ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าเป็นการคิดอย่างมีจุดหมาย มีเหตุผล กำกับด้วยเป้าประสงค์ และมีประสิทธิภาพในแต่ละบริบทของการคิดในแต่ละภารกิจ

สำหรับทักษะสำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณ Halpern ได้เสนอแนะไว้ว่า การคิดวิจารณ์ญาณจำเป็นต้องใช้ทักษะสำคัญ 9 ประการคือ 1) ทักษะการจำ 2) ทักษะทางภาษาและความคิด 3) ทักษะการใช้เหตุผลเชิงนิรนัย 4) ทักษะการวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง 5) ทักษะการคิดด้วยการทดสอบข้อสมมติฐาน 6) ทักษะการคิดในเชิงความเป็นไปได้และความไม่แน่นอน 7) ทักษะการตัดสินใจ 8) ทักษะการแก้ปัญหา และ 9) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีการกำหนดกรอบความคิดที่จะช่วยให้การคิดด้วยตนเองได้อย่างผู้มีความรู้และคิดได้ดียิ่งขึ้น โดยตั้งเป็นประเด็นคำถาม 4 คำถามคือ 1) อะไรคือเป้าประสงค์ 2) อะไรบ้างที่เราารู้แล้ว 3) ทักษะการคิดอะไรที่จะนำเราไปสู่เป้าประสงค์นั้น และ 4) เราได้บรรลุถึงเป้าประสงค์นั้นหรือยัง

เมื่อศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ข้างต้น กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ โดยการฝึกทำเป็นประจำหรือฝึกคิดบ่อย ๆ เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอเสียแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องให้ความสำคัญ และใส่ใจกับกระบวนการหรือขั้นตอนวิธีคิดด้วย เพราะขั้นตอนวิธีคิดนี้จะเป็นเครื่องมือในการดำเนินการตามกระบวนการหรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องผสมผสานแนวคิดการคิดวิจารณ์ญาณ องค์ประกอบและทักษะ

ย่อยของการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการและขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา และขั้นตอนการคิดวิจารณ์ญาณของ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544) เข้าด้วยกันเพื่อนำมาใช้ฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

โดยสรุป ถ้าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ตามกระบวนการและขั้นตอนการคิดวิจารณ์ญาณเป็นประจำจนติดเป็นนิสัยแล้ว เชื่อได้ว่าจะทำให้เยาวชนสามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดของตนเองได้อย่างถูกต้อง ระบุประเด็นในการคิดได้ถูกต้องชัดเจน สามารถประมวลข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกลได้ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิด หรือใช้ในการประเมินข้อมูลโดยใช้หลักตรรกวิทยาในการพิจารณาข้อมูลได้ เสนอคำตอบทางเลือกที่สมเหตุสมผล เลือกทางเลือกและลงความเห็นในประเด็นที่คิดได้ โดยมีขั้นตอนในการคิด ดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายในการคิด 2) การระบุประเด็นในการคิด 3) การประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล 4) การวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ 5) การประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ของความถูกต้อง ความเพียงพอ และความน่าเชื่อถือ 6) การใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกคำตอบที่สมเหตุสมผลตามข้อมูลที่มี 7) การประเมินทางเลือก ลงความเห็นประเด็นที่คิด 8) การชั่งน้ำหนัก ผลได้ ผลเสีย คุณและโทษ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว 9) การไตร่ตรองทบทวนกลับไปมาให้รอบคอบ และ 10) การเลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น

2.3 การวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ

การวัดและประเมินความสามารถในการคิดตามแนวทางของนักวัดกลุ่มจิตมิติ (Psychometric) โดยส่วนใหญ่ นักจิตวิทยา กลุ่มนี้จะสนใจวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) เราจะเห็นว่ามีการพัฒนาแบบสอบกันอย่างหลากหลาย โดยทั่วไปแบบสอบที่นิยมใช้ในการวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ (ทิศนา ขัมมณี และคณะ, 2544)

ชนิดที่ 1 แบบสอบวัดการคิดวิจารณ์ญาณที่เป็นมาตรฐานซึ่งเป็นแบบสอบที่มีผู้สร้างไว้แล้ว และเป็นที่นิยมใช้กันมากขอยกตัวอย่าง 2 แบบ ดังนี้

1) แบบสอบมาตรฐานของ Cornell Critical Thinking Test, Level X and Level Z สร้างขึ้นโดย Ennis and Millman ตั้งแต่ปี ค.ศ.1961 จากนั้นมีการพัฒนาปรับปรุงตามลำดับ ล่าสุดในปี ค.ศ.1985 ได้สร้างแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณขึ้นมา 2 ฉบับเพื่อวัดกลุ่มคนต่างระดับกัน ได้แก่

1.1 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test Level X เป็นแบบสอบที่ใช้วัดความสามารถนักเรียนตั้งแต่ระดับ 4 จนถึงระดับ 12 หรือระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบสอบเลือกตอบชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน 71 ข้อ ใช้เวลาสอบ 50 นาที เป็นการวัดความสามารถทั้งหมด 4 ด้านคือ ด้านที่ 1 ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต (Credibility of Sources and Observations) ด้านที่ 2 ความสามารถ

ในการอุปนัย (Induction) ด้านที่ 3 ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) และด้านที่ 4 การระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification)

1.2 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test Level Z เป็นแบบสอบที่ใช้วัดความสามารถนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีปัญญาเลิศ และกลุ่มนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ เป็นแบบสอบชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน 52 ข้อ เวลาสอบ 50 นาที วัดความสามารถทั้งหมด 7 ด้านคือ 1) ความสามารถในการอุปนัย (Induction) 2) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility of Source) 3) ความสามารถในการพยากรณ์ และวางแผนการทดลอง (Prediction and Experimental Planning) 4) ความสามารถในการอ้างอิงเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ (Fallacies) 5) ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) 6) ความสามารถในการให้คำจำกัดความ (Definition) และ 7) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification)

2) แบบสอบมาตรฐาน Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal (WGCTA) สร้างโดย Watson and Glaser ประมาณปี ค.ศ.1937 และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉบับล่าสุดปี ค.ศ.1980 เป็นแบบสอบใช้วัดความสามารถนักเรียนเกรด 9 หรือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึงระดับวัยผู้ใหญ่ ลักษณะของแบบสอบเป็นแบบคู่ขนานคือ แบบสอบ From A และ แบบสอบ From B ชนิดเลือกตอบหลายลักษณะจำนวน 80 ข้อ ใช้เวลาสอบ 50 นาที วัดความสามารถทั้งหมด 5 ด้านคือ 1) ความสามารถในการอ้างอิง (Inference) 2) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumption) 3) ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) 4) ความสามารถในการตีความ (Interpretation) และ 5) ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Argument) ปัจจุบันแบบสอบมาตรฐานของ Watson and Glaser ที่ได้รับความนิยมมี 2 แบบคือ

2.1 แบบสอบมาตรฐาน California Critical Thinking Disposition Index (CCTDI) เป็นแบบสอบสำหรับใช้วัดลักษณะการคิดวิจารณ์ญาณ โดยมุ่งวัดที่ลักษณะนิสัยของผู้เรียน เหมาะสมกับการวัดเป็นรายกลุ่ม ลักษณะของแบบสอบมีคำถามจำนวน 75 ข้อ แบ่งการวัดออกเป็นระดับย่อยทั้งหมด 7 ระดับคือ 1) ระดับการค้นหาความจริง (Truth Seeking) 2) ระดับการเปิดใจ (Open Mindedness) 3) ระดับการวิเคราะห์ (Analytic) 4) ระดับการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic) 5) ระดับความเชื่อมั่นในการคิดวิจารณ์ญาณของตนเอง (Critical Thinking Self-Confidence) 6) ระดับการอยากรู้อยากเห็น (Inquisitiveness) และ 7) ระดับการตรึกตรองด้วยปัญญา (Cognitive Maturity) แต่ละระดับจะมีคำถามหลายคำถาม ถ้าผลคะแนนรวมที่ได้ต่ำกว่า 40 คะแนน แสดงว่าโดยภาพรวมมีจุดอ่อนในด้านนั้น ๆ แต่ถ้าคะแนนรวมมากกว่า 50 คะแนน แสดงว่ามีจุดแข็งในด้านนั้น ๆ สำหรับผลคะแนนรวมทุกด้านต่ำกว่า 280 คะแนน แสดงว่า ลักษณะการคิดวิจารณ์ญาณอยู่ในระดับต่ำ แต่ถ้าได้มากกว่า 350 คะแนน แสดงว่าระดับการคิดวิจารณ์ญาณอยู่ในระดับสูง

2.2 แบบสอบมาตรฐาน California Critical Thinking Skills Test (CCTST) เป็นแบบสอบสำหรับวัดทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ มีความเหมาะสมกับการวัดเป็นรายบุคคล ลักษณะของแบบสอบมีคำถามจำนวน 34 ข้อ วัดความสามารถทั้งหมด 5 ด้านคือ 1) ด้านการคิดวิเคราะห์ (Analysis) 2) ด้านการประเมิน (Evaluation) 3) ด้านการวินิจฉัย (Inference) 4) ด้านการให้เหตุผลเชิงอุปนัย (Deductive Reasoning) และ 5) ด้านการให้เหตุผลเชิงนิรนัย (Inductive Reasoning)

ชนิดที่ 2 แบบสอบวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (แบบสอบนี้ รายละเอียดต่าง ๆ ผู้วิจัยกล่าวไว้แล้วในตอนที่ 1)

โดยสรุป เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตรงกับความต้องการของการวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) อย่างแท้จริง มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวัด จุดเน้นที่ต้องการวัด ขอบเขตของทักษะการคิดวิจารณ์ญาณที่มุ่งวัด และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณขึ้นใช้เอง

ตอนที่ 3 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ได้กำหนดระบบของการจัดการศึกษาในหมวด 3 มาตรา 15 ไว้ว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ส่วนการศึกษาในระบบนั้นเป็นการศึกษาที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาไว้อย่างแน่นอน ซึ่งแตกต่างจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน นักการศึกษาให้ความหมายไว้ว่า เป็นการศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่นทั้งเรื่องผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา หลักสูตร เวลา และสถานที่เรียน โดยจะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน

วิจิตร ศรีสอาน (2522) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) ไว้ว่า เป็นการศึกษาที่จัดให้นอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนปกติ ซึ่งอาจดำเนินการโดยหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันทางการศึกษาตามปกติ แต่อาจใช้สถานที่ของสถาบันการศึกษาก็ได้ ลักษณะการจัดมีทั้งรูปแบบที่จัดอย่างมีระเบียบแบบแผน หรือกึ่งระเบียบแบบแผน แต่โดยทั่วไปมักใช้วิธีดำเนินการที่ไม่แน่นอนตายตัว หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของท้องถิ่น ไม่กำหนดอายุหรือพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนเอาไว้แน่นอน เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์ฝึกอาชีพเคลื่อนที่ การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เน้นการช่วยเหลือผู้ที่ขาดโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน และเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ประกอบอาชีพอยู่แล้ว

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการศึกษาที่มีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียนปกติ กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนี้ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือเพื่อพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่สนใจ

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดบริการให้กับคนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งอาจเป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในวัยเรียน ซึ่งได้ศึกษาในโรงเรียนระดับหนึ่งแล้วแต่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ หรืออาจจะเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุที่พลาดโอกาสศึกษาเล่าเรียนเมื่ออยู่ในวัยเรียนด้วยสาเหตุต่างๆ ไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านพื้นฐานการดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้ด้านทักษะการประกอบอาชีพ ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันในด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

อุ้นตา นพคุณ (2546) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมหรือโปรแกรมที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและมีความมุ่งหมายเพื่อจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้กับคนทุกคนที่สามารถกำหนดได้ว่าเป็นใคร ผู้เรียนหรือผู้รับบริการมีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ที่จะเรียนและรับประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง หรือในกลุ่มบุคคล จัดกิจกรรมให้กับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี โดยใช้ระยะเวลาสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน สามารถแก้ปัญหาของกลุ่มและชุมชนได้

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นมวลความรู้ ประสบการณ์ และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบ ที่จัดให้บริการแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งอาจเป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในวัยเรียนซึ่งได้ศึกษาในโรงเรียนระดับหนึ่งแล้ว แต่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ หรืออาจจะเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุที่พลาดโอกาสศึกษาเล่าเรียนเมื่ออยู่ในวัยเรียนด้วยสาเหตุต่างๆ จัดให้ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ความรู้ และข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ มีวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของ

กลุ่มเป้าหมาย มีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือ เพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

Knowles (1980) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ หลังจากที่ได้ออกจากโรงเรียนภาคปกติ หรือสำเร็จการศึกษาภาคปกติไปแล้ว เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นไว้สำหรับผู้ใหญ่ จัดโดยสถาบันต่าง ๆ เพื่อต้องการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ

UNESCO (1997) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่อยู่นอกรอบของการจัดการศึกษาในระบบปกติ โดยมุ่งหวังเพื่อบริการการเรียนรู้ให้กับคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ ครอบคลุมทั้งการรู้หนังสือสำหรับผู้ใหญ่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต หรือทักษะในการทำงาน และวัฒนธรรมต่าง ๆ รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความยืดหยุ่นไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอน อาจมีระยะเวลาที่แตกต่างกัน และอาจจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จก็ได้

Rogers (2005) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นรูปแบบการจัดการศึกษา ที่ผู้ให้บริการจัดขึ้นทุกรูปแบบนอกเหนือจากระบบการศึกษาปกติ ไม่ว่าจะจัดต่างหากเป็นการเฉพาะ หรือจะจัดเน้นตามลักษณะสำคัญของแต่ละกิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บริการทางการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้นั้นๆ

โดยสรุป ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ ประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่บุคคลได้รับนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย มีความยืดหยุ่นด้านการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน นักการศึกษากล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นการศึกษาอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกสภาพความเป็นอยู่ ทุกถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างทั่วถึงเสมอภาค โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องต่างๆ ที่จะเป็นอุปสรรคต่อการรับการศึกษา เช่น วัย เวลา ค่าใช้จ่าย และสถานที่ ทั้งนี้จะครอบคลุมทั้งผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้ที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม

อาชญญา รัตนอุบล (2550) กล่าวว่าไว้ว่า ความมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อการบริการและช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถปรับชีวิตให้เข้ากันได้ หรือผสมผสานกลมกลืนเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ โดยบริการในรูปแบบต่างๆ กัน ตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย สภาพท้องถิ่น หรือตามสถานการณ์ มีรายละเอียดดังนี้

1) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

คือ คุณภาพของประชาชนซึ่งเป็นปัญหามูลฐานของประเทศ หากประชากรมีคุณภาพดี การแก้ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยเหตุนี้การศึกษานอกระบบ โรงเรียนจึงมีความต้องการให้ประชาชนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การเพิ่มพูนความรู้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ซึ่งมีใช้เพียงเพื่อการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงความรู้ ความเข้าใจในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง และด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับ และปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น

1.2 เกิดทัศนคติที่ดี สังคมที่มีคุณภาพประชาชนจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์และการคบค้าสมาคมกับบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างและปลูกฝังทัศนคติที่ดีและเหมาะสมถูกต้องให้แก่ประชาชน ตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชรา ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครองแบบประชาธิปไตย ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา และการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น

1.3 เกิดทักษะ มีความชัดเจนในชีวิต ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา เนื่องจากการเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยี และการคมนาคมสื่อสารที่รวดเร็วกว่าเดิม สังคมจึงไม่อาจหยุดนิ่งได้ เศรษฐกิจมีการปรับตัว บังคับให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องช่วยให้ความรู้แก่บุคคลเพื่อการปรับตัวเข้ากับสภาพและสถานการณ์ใหม่ของสังคมให้ได้ นอกจากนี้ การที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเป็นอยู่ และชีวิตประจำวันของประชาชนได้รับผลกระทบ ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงต้องได้รับความรู้ เป็นผู้มีคุณภาพ มีทักษะในอาชีพของตน เพื่อการแข่งขันในตลาดแรงงาน หรือเพื่อจะได้มีทักษะรู้จักประหยัดทรัพยากรให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

2) เพื่อพัฒนาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน การศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งหวังให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม หรือเพื่อการพัฒนาด้านวัตถุให้ดีขึ้น เช่น การส่งเสริมด้านการผลิต การส่งเสริมด้านการคมนาคม และการส่งเสริมสาธารณสุขสมบัติ เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจปัญหาของตนเอง และสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

3) เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษา มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนความเป็นธรรมในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกชุมชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอันจะนำไปสู่ความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง ชุมชน และสังคมของตนได้ต่อไป

4) เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ ปัจจุบันขณะที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เจริญไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์จะเริ่มห่างจากวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชาติ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีส่วนช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดการรับรู้เกี่ยวกับบรรณคดี

ประวัติศาสตร์ และศิลปะท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของประเทศไทย

5) เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีส่วนช่วยสนับสนุนพัฒนาความสามารถทางด้านประชาธิปไตยของประชาชนไทย และยังส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ รู้จักรับผิดชอบงานร่วมกัน รู้จักการแบ่งงานกันทำ รู้จักการปรับตัว รู้จักเคารพในความคิดเห็นและสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ประชาชนได้รู้จักคิดวิพากษ์ วิจารณ์ วิเคราะห์ปัญหาและสามารถตัดสินใจภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องอีกด้วย

6) เพื่อพัฒนาจิตใจ การศึกษานอกระบบโรงเรียนช่วยให้บุคคลได้ใช้ชีวิตอย่างสมบูรณ์ รู้จักใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อน รู้จักอ่านหนังสือที่ตนเองสนใจ รู้จักฟังเพลงเพื่อความเพลิดเพลิน และรู้จักการพักผ่อนจากความตึงเครียดของชีวิต นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังสนับสนุนให้บุคคลรู้จักพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติ มีค่านิยมที่เหมาะสม มีความเชื่อและเข้าใจในเรื่องของความดีความเลว ตลอดจนสามารถวินิจฉัย ตัดสินใจ และเข้าใจสภาพการณ์ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ได้ถูกต้อง

Rogers (1996 อ้างถึงใน Spronk, 1999) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้ร่วมกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเอง ทุกคนมีความเสมอภาคทางการศึกษา มีอิสระในการเรียนรู้ ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมกันไม่ใช่แข่งขันกัน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

The Federal Republic of Nigeria (2004) ได้อธิบายไว้ว่า จุดมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

1) ให้ความรู้ด้านวิชาชีพและการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่และเยาวชนที่สูญเสียโอกาสจากการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือผู้ที่ไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น คนเร่ร่อน ครอบครัวอพยพย้ายถิ่น คนพิการ และกลุ่มคนอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ด้อยโอกาส

2) ฝึกวิชาชีพเพื่อการทำงานให้กับเยาวชนหรือผู้ที่ไม่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

3) ให้การศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งแตกต่างออกไปจากระบบการศึกษาปกติ เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะขั้นพื้นฐาน

4) บริการฝึกอาชีพทั่วไป และอาชีพเฉพาะสำหรับคนงานกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญในการทำงาน

5) กระตุ้นให้ประชาชนในชาติมองเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ชื่นชมในศิลปะ วัฒนธรรมและการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ

นอกจากนี้ Khan (n.d.) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า

1) การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตั้งแต่การศึกษาพื้นฐาน โดยการผสมผสานความรู้ทางวิชาการ และทักษะอาชีพเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

3) การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จัดเพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ใช่แค่เพียงการอ่านออกเขียนได้ หรือการศึกษาพื้นฐานเท่านั้น

โดยสรุป จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ ต้องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับบุคคล และชุมชน โดยการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ มีคุณธรรม และทัศนคติที่ดี ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ประเทศชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน นักการศึกษากล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้

วิชชุตา อมรพันธุ์ (2532) กล่าวว่า หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ดังนั้น การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรยึดหลักการ ดังนี้

1) หลักการเรียนเพื่อการทำงานและการทำงานเพื่อการเรียนรู้ เป็นหลักการที่เป็นความจริงบนพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ เพราะงานกับมนุษย์ย่อมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงนำเอาความจริงที่เป็นธรรมชาติ มาเป็นหลักการในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2) หลักการบริการการศึกษาแบบเปิด เป็นการดำเนินงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้บริการต้องทำให้เกิดความคล่องตัว มีความยืดหยุ่น และเปลี่ยนแปลงได้ กฎระเบียบต้องกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ สรรหาแนวทางวิธีการ และรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด

3) หลักสังคมของการเรียน สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นถือหลักการว่า สถาบันที่มีอยู่ในสังคมเป็นสถาบันการเรียนรู้ทั้งสิ้น การดำเนินงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อเสริมสร้างการเรียน เช่น ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ครอบครัว สมาคม มูลนิธิ สโมสร ชมรม และชุมชน เหล่านี้เป็นสังคมการเรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

4) หลักความเสมอภาคและเสรีภาพในการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนในชนบทและในเมือง ให้ทุกคนได้รับการศึกษาตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถ และความต้องการตามความจำเป็นของบุคคลและสังคม

5) หลักการศึกษาตลอดชีวิต มนุษย์จะต้องเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพื่อจะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อชีวิตการทำงาน และเพื่อจะได้สามารถดำเนินชีวิตและดำรงชีวิตอยู่รอดได้ตลอดไป

6) หลักการระดมสรรพกำลังทั้งปวงที่มีอยู่ในสังคม สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนถือว่าการศึกษาเป็นภารกิจของบุคคลและสังคม จึงจำเป็นต้องระดมเอาทรัพยากรมาใช้เพื่อให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7) หลักการศึกษาเพื่อปวงชน การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาเพื่อทุกคนมิใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อาชีพใดอาชีพหนึ่ง หมู่ใดหมู่หนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาที่เป็นไปสำหรับคนทุกคน ทุกเวลา และทุกสถานที่

8) หลักการจัดให้สัมพันธ์กับการพัฒนาในด้านอื่น เช่น มีหน่วยฝึกอบรมในเรื่องการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับฝึกบุคลากรที่จะเป็นกำลังสำคัญแก่หน่วยงานอื่น

9) หลักการจัดควรมีการตลาดของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในวงแคบก่อนที่จะขยายงานให้กว้างขวางออกไป โดยให้สถาบันอุดมศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และควรมีการควบคุมด้านคุณภาพของสื่อมวลชน ได้แก่ การจัดการรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่า หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้มีดังนี้

1) หลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่จะได้รับบริการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

2) หลักการกระจายโอกาสทางการศึกษา ควรต้องหาวิธีการต่าง ๆ ที่กระจายการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง แม้จะอยู่ในชนบทห่างไกล

3) หลักความต่อเนื่อง เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ควรจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มเป้าหมายต้องการจะเรียนรู้หรือมีความพร้อมเมื่อใดควรจะสามารถเรียนได้เสมอ

4) หลักความยืดหยุ่น การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้ ระยะเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถปรับให้เอื้อต่อสภาพของกลุ่มเป้าหมาย และอำนวยความสะดวกต่อกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

5) หลักการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ โดยมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายก่อนจึงกำหนดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่อาจแตกต่างกัน

6) หลักความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริง เพื่อกลุ่มเป้าหมายจะสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ได้ในการดำเนินชีวิต

7) หลักความหลากหลาย กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีความหลากหลายทั้งประเภทของกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องของอายุ พื้นฐานความรู้ และความสนใจให้กลุ่มเป้าหมายเลือกได้ตามความต้องการ

8) หลักความเป็นประชาธิปไตย ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น กลุ่มเป้าหมายควรมีอิสระในการเลือกกิจกรรมได้ตามความสนใจ เลือกเวลาเรียน เลือกวิธีเรียนได้ตามความพร้อมและความสะดวก สามารถหยุดพักจากกิจกรรมได้ เมื่อมีความจำเป็นและสามารถกลับเข้าร่วมกิจกรรมได้เมื่อมีความพร้อม

9) หลักการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้จัดมิได้จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น จะมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งประชาชนในชุมชนด้วย

10) หลักการพึ่งพาตนเอง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมุ่งให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต การปรับปรุงอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันให้ยึดหลักการดังนี้

1) ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ทีพลาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาส โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความห่างไกล เป็นต้น ให้ทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2) การกระจายโอกาสทางการศึกษา เป็นการใช่วิธีการต่างๆ เพื่อการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทห่างไกล

3) ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต หน่วยงานผู้จัดควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดก็สามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและสามารถหาความรู้ได้ทุกช่วงชีวิต

4) ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์ และระเบียบต่างๆ ในการจัดต้องไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องของอายุของผู้เรียน พื้นฐานความรู้ ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อมและสามารถออกได้เมื่อมีความจำเป็น และสามารถกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อมีความพร้อม

5) สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจัดขึ้นหลังจากได้สำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน ดังนั้นกิจกรรมที่จัดให้ควรจะแตกต่างกันไป

6) สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรมีความยืดหยุ่น มีความหลากหลาย นอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทหรือหลายสาขาแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

7) มีความหลากหลายในรูปแบบ มีหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความสะดวก บางรูปแบบอาจมีผู้สอนและจัดสอนเต็มเวลา บางรูปแบบอาจสอนบางเวลาเพื่อให้ผู้เรียนเรียนสลับกับการทำงาน บางรูปแบบอาจเรียนด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป บางรูปแบบอาจเรียนโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และบางรูปแบบอาจเรียนทางไปรษณีย์ เป็นต้น

8) การจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึงความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคล นอกนั้นยังคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ประกอบด้วยบุคคลหลายวัย หลายพื้นฐานการศึกษา หลายอาชีพ และหลายความสนใจ ดังนั้นควรต้องให้อิสระผู้เรียนได้เรียนเร็วหรือเรียนช้าตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวกและจะต้องฝึกฝนให้เรียนด้วยตนเอง

9) ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ก็ต้องมีความหลากหลาย บุคคลที่จะมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะไม่จำกัดเฉพาะครู อาจารย์จากโรงเรียนหรือจากสถาบันการศึกษาเท่านั้น อาจเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ ผู้รู้จากหน่วยงานหรือจากสถานประกอบการต่าง ๆ ในชุมชน บุคคลในองค์กรท้องถิ่นหรือชาวบ้านผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 กล่าวถึงการส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยว่าให้ยึดหลักการ ดังนี้

1) หลักความสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล และชุมชน

2) หลักความต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นกระบวนการมุ่งให้บุคคลมีโอกาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตายเต็มตามศักยภาพและความสนใจ

3) หลักความเสมอภาค ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงและรับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

4) หลักการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษา และหลักการมีส่วนร่วมของสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ภาคีเครือข่าย และสถาบันอื่นของสังคมมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

5) หลักการพัฒนาศักยภาพของกำลังคนและสังคม เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา และเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของประเทศ

โดยสรุป หลักการสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทุกคนมีความเสมอภาคทางการศึกษา รูปแบบ วิธีการ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน ผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง ให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้

3.4 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) แบ่งประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยพิจารณาจากจุดประสงค์และเนื้อหาของกิจกรรมออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) การศึกษาสามัญหรือความรู้พื้นฐาน (General or Basic Education) ได้แก่ ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ตลอดจนความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การศึกษาประเภทนี้ ได้แก่

- 1.1 การศึกษาก่อนประถมศึกษา
- 1.2 การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
- 1.3 การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ
- 1.4 มหาวิทยาลัยเปิด

2) การศึกษาด้านอาชีพ (Occupational Education) มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

3) การศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชน (Community Improvement Education) ได้แก่ การให้การศึกษากับกิจการของท้องถิ่นและสถาบันชาติ ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในสังคม

เช่น การปกครองในภูมิภาค การปกครองชาติ การร่วมมือ สหกรณ์ โครงการของชุมชน และ กิจกรรมอื่นที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

4) การศึกษาเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Improvement Education) ได้แก่ การปลูกฝังความรู้ ทักษะ และเจตคติที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในครอบครัว เช่น ความรู้ ความสามารถในเรื่อง สุขภาพอนามัย เป็นต้น

5) การศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างความสมบูรณ์แห่งชาติ เช่น การดนตรีและศิลปะ นันทนาการ และการศึกษาปรัชญาศาสนา เป็นต้น

6) การศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการ และการเพิ่มผลผลิต

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) กล่าวไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีขอบข่ายครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด 6 ประเภท ดังนี้

1) การศึกษาสามัญศึกษาทั่วไป เป็นการศึกษาเทียบเท่ากับระบบโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ชั้นอ่านออกเขียนได้จนถึงชั้นอุดมศึกษา ผู้เรียนได้รับคุณวุฒิตามระดับที่ศึกษา

2) การศึกษาเพื่อการฝึกอาชีพ เป็นการศึกษาเพื่อฝึกทักษะอาชีพตามความต้องการของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชา

3) การศึกษาด้านสุขภาพ สวัสดิภาพ และชีวิตในครอบครัว เป็นการศึกษาเพื่อการป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ สวัสดิศึกษา และการจัดการสิ่งแวดล้อม

4) การศึกษาด้านการเมืองการปกครอง เป็นการศึกษาเรื่อง การเมืองการปกครองประเทศ การปกครองท้องถิ่น การออกเสียงเลือกตั้ง กิจกรรมสาธารณะ การเสียภาษีอากร สิทธิหน้าที่ของประชาชน และองค์กรต่างๆ

5) การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล เป็นการศึกษาเสรี ศิลปะดนตรี นันทนาการและการศาสนา

6) การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน

อาชญญา รัตนอุบล (2542) ได้แบ่งประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายประชากรออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) การศึกษาแม่และเด็ก หรือการศึกษาครอบครัว (Mother and Child Education or Family Education) เป็นกิจกรรมมุ่งเน้นไปที่แม่และเด็ก

2) กิจกรรมองค์กรเยาวชน (Youth Organization Activity) เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนอันเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศ

3) การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไปเพื่อให้โอกาสเสริมความรู้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

4) การศึกษาชุมชน (Community Education) เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่นชุมชน เป็นกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

5) การศึกษาพิเศษ (Special Education Program and Continuing Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กลุ่มชุมชนตามสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันในสังคม เช่น กลุ่มชุมชนในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น

นอกจากนั้น อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ยังได้สรุปการจัดเนื้อหากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แบ่งออกได้ดังนี้

1) การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา เป็นต้น

2) การศึกษาด้านทักษะอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมฝึกอาชีพเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพตามความต้องการในสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสาขาเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรม หรือหัตถกรรม เป็นต้น

3) การให้บริการด้านข่าวสาร ข้อมูล และสารสนเทศต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดประชาชนตำบล ที่อ่านหนังสือและแหล่งความรู้ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ หน่วยโสตทัศนศึกษา วิทยุศึกษา โทรทัศน์เพื่อการศึกษาตลอดจนหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

4) การศึกษาด้านสุขภาพอนามัย การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพอนามัย โภชนาการ บริโภคศึกษา ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

5) การศึกษาเพื่อสันติภาพด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างความสงบเรียบร้อย การปกครองในระดับต่าง ๆ องค์กรประชาชน การใช้สิทธิและหน้าที่ในกระบวนการทางสังคม เช่น กิจกรรมเพื่อชุมชน การเสียภาษีอากร การเลือกตั้ง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ เป็นต้น

6) การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา นันทนาการ การใช้เวลาว่าง หรืองานอดิเรก เช่น นาฏศิลป์ การละคร การดนตรี การพักผ่อน การกีฬา และการจัดประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) กล่าวสรุปไว้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการบริการทางการศึกษาในลักษณะการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแก่บุคคลทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ทุกอาชีพ ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาส พลาดโอกาส ขาดโอกาส เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในทุก ๆ ด้าน ทั้งในเรื่อง ผู้สอน คุณสมบัติผู้เรียน เนื้อหา เวลาเรียน สถานที่เรียน และวิธีการเรียน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียน มีจุดเน้นที่การเติมเต็มการเรียนรู้หนังสือและการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อเนื่องทั้งสายสามัญและสายอาชีพ แบ่งออกได้ดังนี้

1) การจัดหลักสูตรประเภทการศึกษาสายสามัญ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มุ่งให้เด็กด้อยโอกาสได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษา ลักษณะการจัดมีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องวิธีการเรียน สถานที่เรียน และเวลาเรียน เพื่อให้เอื้อต่อสภาพปัญหาและความพร้อมของผู้เรียนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่มีความต้องการจะศึกษาในวิชาสามัญเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในระดับสูงต่อไป

2) การจัดหลักสูตรประเภทการให้ความรู้และทักษะวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้เด็กด้อยโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รูปแบบนี้เหมาะสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ต้องการความรู้เพื่อประกอบอาชีพหารายได้ โดยไม่ต้องใช้เวลาในการศึกษามากนัก การจัดหลักสูตรวิชาสามัญ และหลักสูตรวิชาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ จะเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการจัดหลักสูตรดังกล่าว เพื่อสนองความต้องการผู้ด้อยโอกาสได้ตามความจำเป็น

3) การจัดหลักสูตรประเภทให้ความรู้ทั่วไป และข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน เป็นหลักสูตรที่กำหนดสาระการเรียนรู้เฉพาะให้มีความสอดคล้องกับผู้ด้อยโอกาสบางประเภท เช่น เด็กเร่ร่อน เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กชุมชนแออัด เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น ลักษณะการจัดมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสมผสานเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) กล่าวว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้แบ่งการให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1) การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีอาชีพหรือเห็นช่องทางการทำมาหากิน คิดเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงาน เพื่อการประกอบอาชีพอิสระ อาชีพในตลาดแรงงาน หรือเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษา และการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับหน้าที่การงาน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- 1.1 หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น
- 1.2 กลุ่มสนใจวิชาชีพ
- 1.3 หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พุทธศักราช 2533
- 1.4 หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539

2) การจัดการศึกษาพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ จัดขึ้นเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาได้หาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญไว้ดังนี้

- 2.1 หลักสูตรการศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน
- 2.2 หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
- 2.3 หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษา
- 2.4 หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2.5 หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเสนอโอกาส และทางเลือกเพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไปได้รับการศึกษา เพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวาง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตตนเองให้ก้าวหน้า และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จาก

ประสบการณ์หรือการทำงาน และเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สื่อต่าง ๆ ชุมชน และแหล่งความรู้อื่น ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นได้ทุกช่วงวัยต่อเนื่องตลอดชีวิต

4) การจัดการศึกษาในต่างประเทศ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 2 วิธีคือ

4.1 วิธีเรียนแบบพบกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร ใช้เวลาเรียนภาคเรียนละ ไม่น้อยกว่า 150 ชั่วโมง จัดการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนไทยที่เกิดและเติบโตในต่างประเทศ และผู้ใหญ่ที่สามารถไปเรียนหรือพบกลุ่มที่ศูนย์การเรียนรู้ได้

4.2 วิธีเรียนแบบทางไกล เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากชุดการเรียนทางไกล หรือจากกิจกรรมเสริมการเรียน จัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความสะดวกและสามารถใช้อินเทอร์เน็ตด้วยตนเองได้ แต่ไม่สามารถไปเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ในต่างประเทศหรือท้องถิ่นได้

Coombs and Ahmed (1974) แบ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกเป็น 4 ประเภทคือ

1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน (General Education) เป็นการจัดการศึกษาให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น และมีความเข้าใจพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

2) การศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตในครอบครัว (Family Education) เป็นการจัดกิจกรรมเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแล การซ่อมแซมบ้านเรือน การเลี้ยงเด็กอ่อน และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3) การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน (Community Development Education) เป็นการศึกษาเพื่อให้ประชาชนสามารถปรับปรุงชุมชนและสังคมตนเองได้ ประชาชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้ร่วมมือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในชุมชน และพัฒนาประเทศชาติโดยรวม

4) การศึกษาเพื่อการอาชีพ (Vacation Education) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ หรือการประกอบการค้า เช่น ฝึกอาชีพตัดผม การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น

นอกจากนี้ International Institute for Educational Planning (2006) ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ และเนื้อหาของกิจกรรมการเรียนรู้ ออกเป็น 7 ประเภทดังนี้

1) การศึกษาที่จัดคู่ขนานกับการศึกษาในระบบ (Para-Formal Education) เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนที่พลาดโอกาสจากระบบการศึกษาปกติ ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น การศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ หรืออาชีพศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากระบบการศึกษาปกติ

2) การศึกษานิยม (Popular Education) เป็นการศึกษาวิชาชีพตามความต้องการของผู้เรียน การฝึกอบรมความรู้กับการพัฒนาทักษะ หรือโปรแกรมเสริมอื่น ๆ เช่น การศึกษาพื้นฐานเพื่อความเสมอภาคในประเทศอินเดีย หรือโครงการฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะ เป็นต้น

3) การศึกษาเพื่อพัฒนาส่วนบุคคล (Personal Development) เป็นกิจกรรมเสริมเพื่อนันทนาการหรือเพื่อการพัฒนาตนเอง เช่น หลักสูตรระยะสั้น กิจกรรมการเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ หรือมรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมการออกกำลังกาย หรือโปรแกรมการดูแลสุขภาพเป็นรายบุคคล

4) การฝึกอบรมมืออาชีพและวิชาชีพ (Professional and Vocational Training) เป็นการฝึกอบรมทักษะเพื่อนำไปสู่การรับประกาศนียบัตร เช่น ทักษะเทคโนโลยี หรือโปรแกรมของการพัฒนาทักษะวิชาชีพต่าง ๆ

5) การพัฒนาทักษะ (Skills Development) เป็นการให้บริการสนับสนุนแบบบูรณาการสำหรับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาส เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการทำงาน เช่น โปรแกรมสำหรับเด็กข้างถนน โรงเรียนอุปถัมภ์ในประเทศไทย หรือโปรแกรมการเรียนรู้ทางเลือก

6) โปรแกรมเสริมต่างๆ (Supplementary Programs) เป็นโปรแกรมสนับสนุนเพื่อบริการให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่เป็นเด็กด้อยโอกาสที่ยังอยู่ในระบบโรงเรียน เช่น เด็กที่อยู่ในสถานการณ์ความเสี่ยงเป็นผลของความขัดแย้งภายใน ความยากจน การถูกละเมิด เด็กกำพร้าเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กลี้ภัย เด็กเร่ร่อน หรือเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคร้ายต่างๆ เป็นต้น

7) การดูแลเด็กปฐมวัย (Early Childhood Care) เพื่อเสริมสร้างการบริการที่มีคุณภาพของการทำงานในกลุ่ม เป็นกิจกรรมการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน โดยผู้ปกครองหรือกลุ่มชุมชน เช่น กลุ่มเด็กด้อยโอกาสก่อนวัยเรียน เป็นต้น

โดยสรุป การศึกษานอกระบบโรงเรียนแบ่งได้หลายประเภท ไม่มีกฎเกณฑ์ หรือข้อจำกัดที่ตายตัว แต่เด่นในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ เพราะมีความยืดหยุ่นสูง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แต่ต้องคำนึงถึงปัญหา และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.5 กิจกรรมและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะของศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2551) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1) การศึกษานอกระบบโรงเรียนสัมพันธ์กับความต้องการของคน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นในระบบโรงเรียน

2) การศึกษานอกระบบโรงเรียนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่ด้านใดก็ตามหนึ่ง อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้

3) การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนก่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ เกิดความชำนาญ มีทักษะ มีกระบวนการในการเรียนรู้ และมีความสามารถในการเป็นผู้นำชุมชน

4) การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะที่ยืดหยุ่น ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาได้ง่าย การวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงไม่ควรจะเข้มงวดและมีการควบคุมดูแลเหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน

5) การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยส่วนใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักแต่ผู้เรียนอาจจะต้องช่วยเหลือตนเองบ้างในด้านค่าใช้จ่าย

6) การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีจุดประสงค์ในการนำไปใช้ เป็นกิจกรรมที่ริเริ่มขึ้นเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

7) การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นวิธีการพยายามใช้ประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด เป็นการฝึกความชำนาญ ความรู้ที่เรียนมาจากระบบโรงเรียนจะพยายามนำมาสร้างเสริมหรือฝึกปฏิบัติเพิ่มให้มากขึ้นในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุมาลี สังข์ศรี (2551) ได้กล่าวถึง การศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อคนทุกเพศ ทุกวัย กิจกรรมการเรียนรู้ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องมีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสม ดังนี้

1) การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทการศึกษาพื้นฐาน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ความรู้เรื่องการเขียน การอ่าน การคำนวณ การติดต่อสื่อสาร สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตหรือการศึกษาต่อ

1.1 การสอนอ่าน เขียน ให้แก่ผู้ไม่รู้หนังสือหรือผู้ลืมนักเรียน มีทั้งการอ่าน และการเขียน สำหรับประชาชนทั่วไป ชาวไทยภูเขา หรือประชาชนชาวไทยมุสลิม

1.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเทียบเท่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทุกระดับผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ 3 วิธี คือ แบบชั้นเรียนแบบเรียนด้วยตัวเอง และแบบเรียนทางไกล

2) การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทให้ความรู้และฝึกทักษะอาชีพ เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ความรู้ด้านวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปรับปรุงอาชีพตนเอง หรือเพื่อเพิ่มพูนรายได้สำหรับอาชีพใหม่ มีวิชาชีพที่เปิดสอนจำนวนมาก ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม การฝึกอบรมวิชาชีพนี้ จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สมาคม มูลนิธิ เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่าง กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือโรงเรียนฝึกอาชีพของเอกชน เป็นต้น

3) การศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทให้ความรู้ทั่วไป และข้อมูลข่าวสารประเภทปัจจุบัน เป็นการให้ความรู้ และข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพ กฎหมาย ศาสนา สิ่งแวดล้อม การเมือง และเศรษฐกิจ การศึกษาในลักษณะนี้ปัจจุบันเรียกว่า การศึกษาตามอัธยาศัย

โดยสรุป การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องมีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ทักษะชีวิต และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมโดยรวม ผู้สอนต้องปรับพฤติกรรมให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน พยายามหาวิธีการเพื่อทำให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของตัวเอง เมื่อผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของตัวเอง ผู้เรียนจะตระหนักดีว่าตัวเองมีความสำคัญ มีศักยภาพพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง กล้าที่จะเผชิญกับปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตัวผู้เรียนเอง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2551)

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2537 อ้างถึงใน อาชญา รัตน์อุบล, 2542) ได้ให้คำจำกัดความ “เด็ก” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ.2535 ไว้ว่า หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี และให้ความหมายเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากกว่า หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ใน สังคมได้อย่างปกติ ประกอบด้วย

- 1) เด็กถูกละเมิดสิทธิ ได้แก่ เด็กถูกทารุณ แรงงานเด็ก และโสเภณีเด็ก
 - 2) เด็กถูกปล่อยปละละเลย ได้แก่ เด็กในครอบครัวยากจนมาก เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กถูกรุกรมกรก่อสร้าง เด็กในสลัม และเด็กชาวเขา
 - 3) เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม ได้แก่ เด็กติดยาเสพติด เด็กติดสารระเหย เด็กมั่วสุมในสถาน บริการ หรือสถานเริงรมย์ และเด็กตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส
 - 4) เด็กพิการทางร่างกาย ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ทางการมองเห็น หรือมี ความบกพร่องทางร่างกาย และทางสติปัญญา
- นอกจากนั้น ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ได้แก่

- 1) เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุระหว่าง 0-6 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของศูนย์เด็กเล็ก ให้แก่เด็กปฐมวัย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก
- 2) เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 7-17 ปี ได้แก่ ผู้เรียนที่เรียนจบแล้วในระดับต้นแต่ต้องออก กลางคัน หรือผู้ที่จบการศึกษาเพียงระดับต้นไม่มีโอกาสศึกษาต่อแต่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือเป็น เยาวชนที่กำลังศึกษาในระบบโรงเรียนที่มาศึกษาเพิ่มเติมในสิ่งที่สนใจ
- 3) ผู้ใหญ่ในวัยทำงานอายุระหว่าง 18-59 ปี ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่เพิ่งจะเริ่มทำงาน หรือที่ทำงานมา นานแล้วแต่มีการศึกษาน้อยจำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติม
- 4) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่อยู่ในวัย 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาจจะพักงานมาแล้ว หรือบางกลุ่มอาจมีความ จำเป็นต้องหาเลี้ยงชีพอยู่

กล่าวได้ว่า กลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็คือ คนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุก วัย ทุกสาขาอาชีพ หรือที่อยู่ในนอกระบบโรงเรียนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายตามความจำเป็นที่การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ มีดังนี้

- 1) กลุ่มเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแต่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อเพราะต้องเข้าสู่ ตลาดแรงงาน
 - 2) กลุ่มแรงงานที่อยู่ในตลาดแรงงานที่มีการศึกษาน้อย
 - 3) กลุ่มคนพิการ เด็กเร่ร่อน ผู้ต้องโทษ และผู้ด้อยโอกาสในลักษณะอื่น ๆ
 - 4) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองที่ต้องดูแลบุตรหลานก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา
 - 5) กลุ่มผู้นำชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้กับชุมชน
- นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอื่นๆ ที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมหรือต้องการใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์เพื่อการผ่อนคลาย ได้แก่ กลุ่มเด็กในระบบโรงเรียนที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมกลุ่ม แม่บ้านที่ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หรือกลุ่มผู้ทำงานประกอบอาชีพแล้วต้องการแสวงหา ความรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ที่เป็นกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เรียนจบแล้วไม่ได้เรียนต่อ หรืออยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ต้องออกไปทำงานนั้น UNESCO (2012) กล่าวไว้ดังนี้ ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเพื่อใช้ในอาชีพการงานของเยาวชนวัยนี้ ได้กลายเป็นเรื่องเร่งด่วน ประเภทของทักษะหลักที่เยาวชนทุกคนจำเป็นต้องมีไว้ 3 ประเภทคือ 1) ทักษะพื้นฐาน เช่น ทักษะการรู้หนังสือ และการคำนวณ ซึ่งจำเป็นต่อการใช้งาน 2) ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา การถ่ายทอดความคิด ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรอบคอบ 3) ทักษะด้านอาชีพและเทคนิค เป็นความรู้ความชำนาญด้านเทคนิคเฉพาะทาง รวมทั้งบริบทที่จะได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจกับเยาวชนกลุ่มนี้จึงเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจในเรื่อง ลักษณะทางการคิดและพฤติกรรมการแสดงออกของเยาวชน เนื่องจากเยาวชนช่วงวัยนี้เป็นวัยรุ่น (Adolescent) เป็นช่วงชีวิตเชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยที่กำลังแสดงความเป็นผู้ใหญ่ วัยนี้ยังไม่มีกำหนดช่วงอายุไว้แน่นอน ปกติผู้ที่มีอายุช่วง 13-20 ปี จะถูกนับว่าเป็นวัยรุ่น แต่ทั้งนี้ก็ไม่มีการกำหนดไว้แน่นอนตายตัว เพราะมีเด็กบางคนที่มีอายุเพียงแค่ 17-18 ปี ก็มีวุฒิภาวะมากพอที่จะพ้นจากสภาพความเป็นวัยรุ่นได้ (สุชา จันท์ธอม, 2542)

คำว่า “วัยรุ่น” มีความหมายตรงกับคำในภาษาละตินว่า “Adolescere” มีความหมายว่า เจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ วัยรุ่นนับได้ว่าเป็นวัยที่ต้องมีการปรับตัวมาก หรือจะเรียกว่าเป็นช่วงวิกฤติของชีวิตก็ว่าได้ เพราะเป็นวัยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ปัจจุบันมีการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นไว้หลากหลาย แตกต่างกันไปตามเกณฑ์การตัดสินใจของแต่ละคน ไม่มีเกณฑ์แน่นอนขึ้นอยู่กับระยะพัฒนาการ และการเจริญเติบโตของร่างกาย

สุชา จันท์ธอม (2542) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะคือ 1) ระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ตั้งแต่อายุ 13-15 ปี 2) ระยะวัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ตั้งแต่อายุ 15-18 ปี และ 3) ระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ตั้งแต่อายุ 18-21 ปี

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545) แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่ 12-15 ปี โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากเด็กทุกวันนี้ต้องอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยตัวเองต้องยืดระยะเวลาออกไป รวมทั้งรูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางจิตใจ (Maturity) ซ้ำกว่ายุคสมัยที่ผ่านมา จึงแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ 1) ระยะวัยแรกรุ่น ตั้งแต่อายุ 12-15 ปี 2) ระยะวัยรุ่นตอนกลาง ตั้งแต่อายุ 16-17 ปี และ 3) ระยะวัยรุ่นตอนปลาย ตั้งแต่อายุ 18-25 ปี

อาภาพร เผ่าวัฒนา (2552) ได้สรุปพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นไว้ 3 ระยะคือ 1) ระยะวัยรุ่นตอนต้น วัยนี้เพศหญิงอายุอยู่ระหว่าง 10-12 ปี และเพศชายอายุอยู่ระหว่าง 13-14 ปี 2) ระยะวัยรุ่นตอนกลาง อายุตั้งแต่ 14 ปี ถึงอายุ 15-17 ปี และ 3) ระยะวัยรุ่นตอนปลาย อายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี

สุรางค์ โค้วตระกูล (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัยรุ่นในความหมายของเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 12-18 ปี ไว้ดังนี้ 1) พัฒนาการทางร่างกาย วัยนี้จะเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ตัวเยาวชนตระหนักในการเปลี่ยนแปลง มีความวิตกกังวลในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาและความคิด จะมีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน เริ่มที่จะคิดเป็น มีความคิดแบบผู้ใหญ่คือรู้จัก

คิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ได้ 3) พัฒนาการทางบุคลิกภาพ จะสนใจให้ความสำคัญกับตัวเอง อยากรู้ว่าตัวเองคือใคร และจะปรับตัวเข้ากับเพื่อนวัยเดียวกันได้อย่างไร 4) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม วัยนี้ค่อนข้างจะมีอารมณ์รุนแรงและเปลี่ยนแปลงง่าย ดังนั้น ผู้สอนควรได้เตรียมตัวเยาวชนให้พร้อมที่จะเรียนรู้ อธิบายให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การปรับตัวเข้ากับเพื่อน การสร้างความมั่นใจในตนเอง ควรทำให้เยาวชนรู้จักคิดใช้เหตุผล เป็นที่ปรึกษาที่ดีสามารถปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ได้ ที่สำคัญเยาวชนวัยนี้ค่อนข้างจะมีอารมณ์ตึงเครียด อันเนื่องมาจากการปรับตัวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย มักมีความรู้สึกซึมเศร้า ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เยาวชนมีปัญหาทางความประพฤติได้ เช่น ทดลองเสพยาเสพติด หรือถ้ารุนแรงก็อาจจะถึงกับพยายามฆ่าตัวตายก็มี ผู้สอนจึงควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้เรียนรู้บทบาทที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

ลือชัย ศรีเงินยวง (2552) ให้นิยามคำว่า “วัยรุ่น” (Adolescence) ไว้ว่าหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 10-19 ปี ส่วนคำว่า “เยาวชน” (Youth) หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 15-24 ปี และ “ประชากรวัยเยาว์” (Young Population) หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 10-24 ปี แต่อย่างไรก็ตามคำว่า วัยรุ่น เยาวชน และประชากรวัยเยาว์ ควรมองในแง่ของช่วงวัยมากกว่าตัวเลขของอายุ ทั้งนี้เพราะสังคมต่างกัน มุมมองของอายุ หรือมุมมองทางกาย ทางจิตวิทยา และทางสังคมวัฒนธรรมก็ย่อมต่างกันไปด้วย

World Health Organization (2004 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, 2547) แบ่งกลุ่มวัยรุ่นช่วงวัยนี้ออกเป็น 3 ระยะคือ 1) ระยะวัยรุ่นตอนต้น อายุอยู่ระหว่าง 10-15 ปี 2) ระยะวัยรุ่นตอนกลาง อายุอยู่ระหว่าง 16-19 ปี และ 3) ระยะวัยรุ่นตอนปลาย อายุอยู่ระหว่าง 20-24 ปี

เมื่อศึกษาความหมายของนักการศึกษาต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าช่วงอายุของวัยรุ่น มีทั้งวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย แต่ละช่วงวัยจะมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นมุมมองของอายุ ทางกาย ทางจิตวิทยา หรือทางสังคมวัฒนธรรมก็แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้สอนควรต้องมีความรู้ความเข้าใจเพื่อจะได้พิจารณาเลือกวิธีการเรียน เลือกเนื้อหา กิจกรรม การเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล หรือการให้คำแนะนำกับวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม ตรงกับจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันกาเสพติดซึ่งนับเป็นมาตรการการป้องกันที่ดีก่อนที่จะมีปัญหาอื่นๆ ตามมา

โดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยเน้นไปที่พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนช่วงวัยอายุ 12-25 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ แต่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อเพราะต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด

ประเด็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงมาก ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนคือ เรื่องการกระทำผิดของเยาวชนในช่วงวัยนี้ เพราะจากการศึกษาของ UNICEF Bangkok (2555) พบว่า การกระทำผิดของเยาวชนกลุ่มนี้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ครั้นเมื่อศึกษาข้อมูลย้อนหลังในรอบสิบปีที่ผ่านมา พบว่า มีการกระทำผิดเพิ่มมากขึ้นจาก 37,388 คดี ในปี พ.ศ.2542 เพิ่มขึ้นเป็น

44,424 คดี ในปี พ.ศ.2553 และเมื่อจำแนกตามฐานความผิดต่าง ๆ ของคดีเด็กและเยาวชนที่ดำเนินการโดยสถานพินิจและคุ้มครองเยาวชน การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีจำนวนมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ มากถึงร้อยละ 39.50 รองลงมาเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินคือ ร้อยละ 20.19 และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายคือ ร้อยละ 11.56 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าว วิชา มหาคุณ (2551) ได้อธิบายไว้ว่า สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับความผิดต่าง ๆ นั้น สรุปได้ดังนี้

1) สาเหตุเกิดจากพันธุกรรมหรือสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ทำให้เด็กที่เกิดมามีระดับปัญญาอ่อน มีความพิการ มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มาแต่กำเนิด หรือมีโรคประจำตัว สิ่งเหล่านี้ อาจสร้างความรู้สึกที่เป็นปมด้อยได้ วุฒิภาวะหรือความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง การมองเห็นคุณค่าของตนเอง และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เยาวชนที่กระทำผิดมักมีอารมณ์ไม่ค่อยมั่นคง มักจะใช้กำลังเข้าตัดสินปัญหา ขาดความอดทน ขาดการใช้เหตุผล สอดรู้สอดเห็น บุคลิกภาพการปรับตัวมีลักษณะเป็นคนไม่กระตือรือร้น ชอบทำตัวสบายเฉื่อยชาไม่รับผิดชอบ ไม่ยืดหยุ่น ปฏิเสธปัญหา เก็บกด มีอารมณ์เศร้าจากประสบการณ์ที่เจ็บปวดมาก่อน เช่น ถูกกระทำทารุณ ถูกทอดทิ้งในวัยเด็ก หรือถูกละเมิดทางเพศ เป็นต้น

2) สาเหตุเกิดจากครอบครัวของเยาวชนเอง เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการกระทำผิดของเยาวชนมาก เยาวชนที่มาจากครอบครัวอบอุ่น มีโอกาสกระทำความผิดน้อยกว่าเยาวชนที่มาจากครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้าง หรือจากลักษณะของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิด เช่น ความไม่ปรองดองระหว่างบิดา มารดา มีการทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้ง ทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกเบื่อหน่าย ผู้ปกครองจู้จี้ขี้บ่น ขาดความอบอุ่น ขาดความรัก หว่าเหว่ ถูกเลี้ยงดูเข้มงวดมากเกินไปทำให้กตด้น หรือถูกเลี้ยงดูตามใจมากเกินไปทำให้เป็นคนที่ไม่เอาแต่ใจตัวเอง พุ่มเฟิย ชอบเที่ยวเตร่ หรือมั่วสุม เป็นต้น

3) สาเหตุจากปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อสังคมโดยรวม ทั้งด้านค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เยาวชนที่มีค่านิยมในทางผิด จะถูกชักนำไปสู่การใช้สารเสพติดได้ง่าย กลุ่มที่อาศัยอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่มีปัญหาทางสังคมสูง มักมีความตึงเครียดในการดำเนินชีวิต มักมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน หรือมีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีกับคนรอบข้าง และมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดเพิ่มสูงขึ้น

4) สาเหตุจากเศรษฐกิจ สภาพภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำจะส่งผลต่อปัญหาอาชญากรรมและปัญหาอื่น ๆ ตามมา โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยพัฒนาและที่กำลังพัฒนาที่มีความยากจน หรือประชาชนมีรายได้น้อย มีคนว่างงานมาก พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีการอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ ทำให้เยาวชนมองเห็นความไม่เป็นธรรมในสังคม มีทัศนคติไม่ดีต่อสังคม เหล่านี้อาจชักนำไปสู่การกระทำผิดได้ง่าย เมื่อกระทำไปนาน ๆ จนเคยชินเป็นนิสัยก็จะไม่รู้สึกละอายและจะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ

นอกจากนี้ UNICEF Bangkok (2555) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุของการกระทำความผิดของเยาวชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 45.00 เกิดจากการคบเพื่อน รองลงมาร้อยละ 20.08 เกิดจากความคึกคะนอง และร้อยละ 9.43 เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเยาวชนเอง จำนวนเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ในปี พ.ศ.2554 สามารถแยกประเภทตามยาเสพติดที่เข้าไปเกี่ยวข้องได้

ดังนี้ คือ ประเภทยาบ้า มีมากถึงร้อยละ 68.80 รองลงมาคือ ประเภทใบกระท่อมร้อยละ 13.64 และประเภทกัญชาร้อยละ 9.82 ตามลำดับ

โดยสรุป สาเหตุส่วนใหญ่ของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน เกิดจากการคบเพื่อนเป็นหลัก กล่าวคือ มีมากถึงร้อยละ 44.99 นอกนั้นเป็นเพราะความคึกคะนอง ร้อยละ 20.08 และเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ร้อยละ 9.43 ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเยาวชน, 2555)

4.3 ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำผิดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดในภาพรวมขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แนวโน้มผู้ใช้สารเสพติดอายุจะลดลง ส่วนสาเหตุแห่งการกระทำผิดเป็นสาเหตุเฉพาะบุคคล ซึ่งบางคนมีเพียงสาเหตุเดียว แต่ในขณะที่บางคนมีหลายสาเหตุประกอบกัน ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของแต่ละคนต่างกัน ขึ้นอยู่กับอายุ เพศ ฐานะ ศาสนา และวัฒนธรรม ความเป็นวัยรุ่นเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ แต่ด้วยวุฒิภาวะและบทบาทความรับผิดชอบที่น้อยกว่าผู้ใหญ่ รวมทั้งผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อเยาวชนวัยนี้

เมื่อศึกษาเอกสารและงานวิจัยของ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549) และ สัจจา ทาโต (2550) เกี่ยวกับเรื่อง อิทธิพลจากเพื่อน (Peer Pressure) ตามพัฒนาการทางสังคม พบว่า วัยนี้ป็นวัยที่มีพัฒนาการความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมมากกว่าครอบครัว มักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน เลิกเข้าหาเพื่อนในกลุ่มมากกว่าเข้าหาพ่อแม่ สังคมกลุ่มเพื่อนเป็นสังคมร่วมวัย การรวมกลุ่มจึงรวมกันได้ง่าย ความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มจะเริ่มคงที่และมีความลึกซึ้งมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในทางตรงกันข้ามจะลดความเอาใจใส่กับคนต่างวัย ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่หรือเด็กที่มีอายุน้อยกว่า นอกนั้นจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว เกิดแรงกระตุ้นให้เยาวชนวัยนี้คิดรวมกลุ่ม เพราะการรวมกลุ่มสามารถปรับทุกข์ปรับสุข รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและเข้าใจปัญหาของเพื่อนวัยเดียวกันได้ดีกว่าคนต่างวัย เรียกได้ว่าช่วงนี้เป็นระยะของชีวิตกลุ่ม (Gang Age) นอกจากนี้กลุ่มยังสนองความต้องการทางสังคมในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เยาวชนวัยนี้ต้องการ เช่น การเป็นผู้นำกลุ่ม การต่อต้านผู้มีอำนาจ หรือการหนีสภาพความน่าเบื่อภายในบ้าน เป็นต้น เมื่อเยาวชนรวมกลุ่มกันได้พวกเขาจะสร้างกฎระเบียบ ภาษา และประเพณีประจำกลุ่ม เพื่อใช้เฉพาะสมาชิกของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม มิฉะนั้นแล้วอาจหมดสภาพการเป็นสมาชิกกลุ่ม และต้องหากกลุ่มใหม่ต่อไป ลักษณะของเยาวชนวัยนี้มักชอบทำอะไรตามเพื่อน เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ความคาดหวังจากกลุ่มเพื่อนเป็นสิ่งที่พวกเขายึดมั่น จึงมักมีพฤติกรรมการเลียนแบบกลุ่มเพื่อน แม้ตนเองจะรู้ว่าไม่ดี เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา หรือการเสพยาเสพติด เป็นต้น

นอกนั้น ผลการศึกษาของ UNICEF Bangkok (2555) และกรมพินิจและคุ้มครองเยาวชน (2555) พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเรื่องของการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนั้น เกิดจากการคบเพื่อนเป็นหลัก เพื่อนวัยเดียวกันเป็นปัจจัยสังคมรอบข้างที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกัยยาเสพติดของเยาวชนได้โดยง่าย

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนจากวัยเด็กไปเป็นวัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ขณะที่พัฒนาการจะอยู่ในช่วงวัยรุ่น วัยนี้สังคมเพื่อนรอบข้างจะมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม หรือการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเป็นการเฉพาะ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรส่งเสริมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการเข้ากลุ่ม ด้านการเรียนรู้ลักษณะทางการคิด และพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

5.1 ความหมายของยาเสพติด

“ยาเสพติด” นับว่าเป็นปัญหาสังคมที่มีความรุนแรงสูงมากปัญหาหนึ่ง เพราะมีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนหลายอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น หรือผู้ใหญ่วัยแรงงาน ที่เข้ารัยมีการระบาดเข้าไปในกลุ่มเด็กอายุน้อยทั้งเด็กในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน “ยาเสพติด” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า น. หมายถึง ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรม ได้แก่ ฝิ่น กัญชา ยา นอนหลับ สุรา เป็นต้น ซึ่งบางทีก็ใช้คำว่า “สารเสพติด”

เยาวชนลภย์ พลรักษา (2546) กล่าวไว้ว่า ยาเสพติดในความหมายของนักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง สิ่งก่อก่อให้เกิดความเดือดร้อนในสังคมยาเสพติด ส่วนนักกฎหมายให้ความหมายไว้ว่า คือสิ่งก่อก่อให้เกิดพิษ และพิษของยาเสพติดเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรม

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552) ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ความหมายโดยทั่วไป คือสารหรือยาที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ เมื่อใครได้เสพ หรือได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ กันไม่ว่าจะด้วยวิธีใดจะเป็นช่วงเวลาสั้นหรือยาวติดต่อกัน ทำให้ผู้เสพตกอยู่ใต้อานาจ หรือเป็นทาสทั้งทางร่างกายและจิตใจ หลังจากนั้นต้องเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง และเมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะมีอาการผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ

2) ความหมายตามกฎหมาย คือตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2545 มาตรา 3 “ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย จัดกลุ่มยาเสพติดได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก ยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 4 “ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มี

ความต้องการเสพทั้งร่างกาย และจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็น ยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึง ยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วย ยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

กลุ่มที่สอง วัตถุออกฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2543 มาตรา 4 “วัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่เป็นวัตถุ สังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กลุ่มที่สาม สารระเหยตามพระราชบัญญัติกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 มาตรา 3 หมายความว่า สารเคมี หรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศว่า เป็นสารระเหย

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2554) ได้อธิบาย เพิ่มเติมไว้ว่า ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่เสพเข้าไปแล้ว ร่างกายและจิตใจจะเกิดความต้องการและทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจตามมา ผู้เสพยาจะมีลักษณะอาการ ดังนี้

- 1) มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยาเสพติดต่อไปเรื่อย ๆ
- 2) มีความโน้มเอียงเป็นไปได้ที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้น
- 3) เมื่อผู้เสพยามีความต้องการแล้วไม่ได้เสพยาจะเกิดอาการขาดยาหรือเรียกว่าอาการอยากยา และจะแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น มีอาการหาว อาเจียน น้ำมูกน้ำตาไหล ทูรนทูราย คลุ้ม คลั่ง ขาดสติ และโมโหฉุนเฉียว เป็นต้น
- 4) ยาเสพติดจะทำลายสุขภาพของผู้เสพยา ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายซูบผอมมี โรคแทรกซ้อน ทำให้เกิดอาการทางโรคประสาท และสภาพจิตใจก็ไม่ปกติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (2556) กล่าวไว้ว่า ยาเสพติดในความหมายขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) หมายถึง สิ่งที่เสพเข้าไปแล้วทำให้ร่างกายและจิตใจมีความต้องการต่อเนื่อง ไม่สามารถหยุดเสพยาได้ ต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจตามมา

โดยสรุป ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพยาเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการกิน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วเกิดการติดยาทั้งทางกาย หรือทางใจทำให้ผู้เสพตกเป็นทาสของสิ่ง นั้น เมื่อเสพนานเข้าจะเกิดพิษเรื้อรังทำให้ร่างกาย และจิตใจทรุดโทรมเกิดโรคร้ายตามมา

5.2 ประเภทและชนิดของยาเสพติด

ประเภทและชนิดของยาเสพติด สามารถแบ่งได้ตามลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เยาวามาลย์ พลรักษา (2546) กล่าวว่า ประเภทของยาเสพติดแบ่งได้หลายรูปแบบ ดังนี้

- 1) แบ่งตามลักษณะการออกฤทธิ์ของสิ่งเสพติดที่มีผลต่อร่างกาย ได้แก่
 - 1.1 ประเภทกดประสาท (Depressant) เช่น ผีน มอร์ฟิน และเฮโรอีน
 - 1.2 ประเภทกระตุ้นประสาท (Stimulant) เช่น ใบกระท่อม โคเคอีน และแอมเฟตามีน

1.3 ประเภทหลอนประสาท (Hallucinogen) เช่น กัญชาออกฤทธิ์กดประสาทและกระตุ้นประสาท หรือหลอนประสาทพร้อมกันไป

2) แบ่งตามแหล่งที่มา ได้แก่

2.1 ยาเสพติดธรรมชาติ (Natural Drugs) เป็นยาเสพติดที่ได้จากพืช หรือพันธุ์ไม้บางชนิด ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ฝิ่น กัญชา กระท่อม หรือโคเคอิน สามารถที่จะนำมาแปรสภาพเป็นลักษณะอย่างอื่นได้โดยกรรมวิธีทางเคมี เช่น การนำฝิ่นมาสกัดเป็นมอร์ฟิน หรือเฮโรอีน เป็นต้น

2.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ (Synthetic Drugs) เป็นยาเสพติดที่ได้มาจากการปรุงโดยใช้กรรมวิธีทางเคมี แล้วนำมาใช้แทนยาเสพติดตามธรรมชาติ เช่น เมธาโคน (Methadone) เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2551) ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin) ยาบ้า และแอมเฟตามีน

ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟิน (Morphine) โคคาอิน (Cocaine) โคเดอีน (Codeine) และฝิ่นยา (Medicinal Opium)

ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นตำหรับยา มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา เช่น ยาแก้ไอผสมโคเดอีน

ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 ได้แก่ อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydrite) และอาเซติลคลอไรด์ (Acetyl Chloride)

ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง 4 เช่น กัญชา และกระท่อม

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552ข) แบ่งประเภทของยาเสพติดตามลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) แบ่งตามกฎหมาย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ประเภทที่ถูกกฎหมาย เช่น ยาแก้ไอ น้ำดำ บุหรี่ เหล้า เบียร์ ไวน์ และกาแฟ เป็นต้น คนทั่วไปมักเข้าใจว่าไม่ใช่ยาเสพติด หรืออาจจะรู้แต่คิดว่าฤทธิ์ของยาน้อย คงไม่สามารถทำให้ติดจึงไม่ค่อยยับยั้งชั่งใจในการลองเสพและมักจะเลิกได้ง่าย

1.2 ประเภทที่ผิดกฎหมาย เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอีน ยาบ้า กัญชา ยานอนหลับ และสารระเหย เป็นต้น ประเภทนี้กฎหมายกำหนดบทลงโทษไว้รุนแรงทั้งผู้เสพและผู้ขาย

2) แบ่งตามวิธีการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท

ยาเสพติด เมื่อเข้าสู่ร่างกายใหม่ ๆ จะรู้สึกผ่อนคลายหายจากอาการปวด อาการเครียด มีความสุขสดชื่น ทำให้ติดใจและอยากใช้ซ้ำอีก ทำให้ต้องใช้เป็นประจำขาดไม่ได้ เมื่อขาดยาาก็เกิดอาการผิดปกติขึ้น อาการดังกล่าว เกิดจากผลของฤทธิ์ยาที่มีต่อระบบประสาท และจิตใจ สารหรือยาต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นยาเสพติดจึงมีคุณสมบัติสำคัญคือ สามารถออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง ลักษณะนี้สามารถแบ่งยาเสพติดออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

2.1 ประเภทยากดประสาท ประเภทนี้ทำให้ขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจ เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน ยานอนหลับ เหล้า และสารระเหย

2.2 ประเภทกระตุ้นประสาท ประเภทนี้ทำให้รู้สึกตื่นตัว หัวใจเต้นแรง เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ เช่น ยาบ้า กระท่อม โคเคน ยาอี กาแฟ และบุหรี่

2.3 ประเภทหลอนประสาท ประเภทนี้ทำให้การรับรู้ ความรู้สึก และการแปรผลผิดปกติ เช่น L.S.D. (Lysergic Acid Diethylamide) และเห็ดขี้ควาย

2.4 ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน ประเภทนี้อาจออกฤทธิ์กดประสาท กระตุ้นประสาท หรือหลอนประสาทร่วมกัน เช่น กัญชา

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552ข) กล่าวไว้ว่า ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย มีหลายชนิดดังนี้

1) ฝิ่น (Opium) เป็นสารประกอบชนิดหนึ่งซึ่งได้จากยางของผลฝิ่น ในเนื้อฝิ่นมีสารเคมีผสมอยู่มากมาย ประกอบด้วย โพรตีน เกลือแร่ ยาง และกรดอินทรีย์ เป็นแอลคาลอยด์ (Alkaloid) ซึ่งเป็นสารที่มีความสำคัญที่ทำให้ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง แอลคาลอยด์ในฝิ่นแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

ประเภท 1 ออกฤทธิ์ทำให้เกิดอาการมึนเมา และเป็นยาเสพติดให้โทษโดยตรง แอลคาลอยด์ประเภทนี้ทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นยาทำให้ออนหลับ (Hypnotic) แอลคาลอยด์ที่เป็นสารเสพติดซึ่งออกฤทธิ์ตัวสำคัญที่สุดในฝิ่นคือ มอร์ฟีน (Morphine)

ประเภท 2 ออกฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้ออ่อนและคลายตัว ซึ่งในทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นแอลคาลอยด์ในฝิ่นประเภทนี้ไม่เป็นสารเสพติด แต่มีฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้อของร่างกายอ่อน และคลายตัวซึ่งมีปาเวอร์รีน (Paverine) เป็นตัวสำคัญ

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของฝิ่นคือ ฝิ่นจะออกฤทธิ์กดประสาท มีอาการเสพติดทั้งทางกายและทางใจ มีอาการขาดยาทางกาย อาการของผู้เสพ จิตใจจะเลื่องลอย ง่วงซึม แก้วตาหรี พุดจาวกวน ความคิดเชื่องช้า ไม่รู้สึกหิว และชีพจรจะเต้นช้า

2) มอร์ฟีน (Morphine) แอลคาลอยด์ (Alkaloid) เป็นตัวที่ทำให้ฝิ่นมีฤทธิ์มึนเมา ชาวเยอรมันชื่อ Sertuner เป็นผู้สกัดฝิ่นได้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1803 ฝิ่นชั้นดีจะมีมอร์ฟีนประมาณร้อยละ 10-16 ฝิ่นหนักประมาณ 1 ปอนด์ นำมาสกัดจะได้มอร์ฟีนประมาณ 0.22 ออนซ์ หรือประมาณ 6.6 กรัม มอร์ฟีนจะมีลักษณะ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบอิสระ (Free) และรูปแบบเกลือ (Salt) สำหรับลักษณะเป็นรูปแบบเกลือ ได้แก่ ซัลเฟต (Sulfate) ไฮโดรคลอไรด์ (Hydrochloride) อาซิเตต (Acetate) และทาร์เตรต (Tartrate) มอร์ฟีนรูปแบบเกลือที่นิยมทำมากคือ Sulfate ในปัจจุบันมอร์ฟีนสามารถทำขึ้นได้ โดยการสังเคราะห์ด้วยกรรมวิธีทางเคมี

มอร์ฟีน เป็นผงสีขาว หรือเทาเกือบขาว ไม่มีกลิ่น มีรสขมมีฤทธิ์สูงกว่าฝิ่น เสพติดได้ง่ายมีลักษณะเป็นเม็ด เป็นผง และเป็นก้อน หรือละลายบรรจุหลอดสำหรับฉีด ส่วนมากจะฉีดเข้าสู่ร่างกาย มอร์ฟีนใช้เป็นยาหลัก หรือมาตรฐานของยาแก้ปวด ยากลุ่มนี้กดระบบประสาทส่วนกลาง ลดความรู้สึกเจ็บปวด ทำให้รู้สึกง่วงแล้วหลับไป ลดการทำงานของร่างกาย อาการข้างเคียงอาจทำให้คลื่นเหียนอาเจียน ท้องผูก มีอาการคันบริเวณใบหน้า ตาแดง ม่านตาดำหดตีบ และหายใจลำบาก เป็นต้น

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของมอร์ฟีนคือ ออกฤทธิ์กดระบบประสาท มีอาการเสพติดทางกายและทางใจ มีอาการขาดยาทางกาย อาการของผู้เสพจะคลื่นเหียนอาเจียน ท้องผูก มีอาการคันหน้าตาแดง ซึม ง่วงนอน และไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบข้าง

3) เฮโรอีน (Heroin) เป็นยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์ทางเคมี ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาระหว่างมอร์ฟีนกับสารเคมีบางชนิด เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) หรือ อาเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride) หรือ เอทิลิดีนไดอะเซเตต (Ethylidene Diacetate) โดยนักวิจัยชาวอังกฤษชื่อ Wright ได้ค้นพบวิธีการสังเคราะห์เฮโรอีนจากมอร์ฟีน โดยใช้น้ำยาอาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) จากนั้นบริษัทผลิตยาไบเออร์ (Bayer) ได้นำมาผลิตเป็นยาออกสู่ตลาดโลก ในชื่อทางการค้าว่า “Heroin” นำมาใช้แทนมอร์ฟีนอย่างแพร่หลาย หลังจากที่มีการใช้เฮโรอีนในวงการแพทย์นานถึง 18 ปี จึงรู้ถึงอันตรายและผลที่ทำให้เกิดการเสพติดที่โทษอย่างร้ายแรง และในปี ค.ศ.1924 สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายระบุให้เฮโรอีนเป็นยาเสพติดให้โทษ ห้ามมิให้ผู้ใดมิไว้ในครอบครอง หลังจากนั้นอีก 35 ปี คือเมื่อปี ค.ศ.1959 เฮโรอีนจึงได้แพร่ระบาดสู่ประเทศไทยและในปี ค.ศ.1961 ประเทศไทยจึงออกกฎหมายระบุให้เฮโรอีนและมอร์ฟีนเป็นยาเสพติดให้โทษ

เฮโรอีนออกฤทธิ์แรงกว่ามอร์ฟีนประมาณ 4-8 เท่า และแรงกว่าฝิ่นประมาณ 30-90 เท่า โดยทั่วไปเฮโรอีนจะมีลักษณะเป็นผงสีขาว สีน้ำตาล หรือสีครีม มีรสขมไม่มึนลิ้น แบ่งเป็น 2 ประเภท เช่นเดียวกับมอร์ฟีนคือ เฮโรอีนเบส (Heroin Base) ลักษณะเด่นไม่ละลายน้ำ และอีกประเภทหนึ่งคือ เกลือของเฮโรอีน (Heroin Salt) เช่น เฮโรอีนไฮโดรคลอไรด์ (Heroin Hydrochloride) เป็นต้น

เฮโรอีนที่แพร่ระบาดในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1) เฮโรอีนผสม หรือเรียกว่าเฮโรอีนเบอร์ 3 หรือไอระเหย เป็นเฮโรอีนที่มีความบริสุทธิ์ต่ำ เนื่องจากมีการผสมสารอื่น ๆ เข้าไปด้วย เช่น ผสมสารหนู สตริกนิน ยานอนหลับ คาเฟอีน แป้ง น้ำตาล และผสมสี เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูอ่อน สีน้ำตาล ซึ่งอาจพบในลักษณะผง เป็นเกล็ดหรืออัดเป็นก้อนเล็ก ๆ วิธีการเสพคือสูดเอาไอของสารเข้าร่างกาย เรียกว่า ไอระเหย หรือ แคป

2) เฮโรอีนเบอร์ 4 เป็นเฮโรอีนไฮโดรคลอไรด์มีความบริสุทธิ์สูง มีลักษณะเป็นผงละเอียดหรือเป็นเม็ดคล้ายไขปลา หรือพบในลักษณะอัดเป็นก้อนสีเหลี่ยมผืนผ้า มีสีขาวหรือสีครีมไม่มึนลิ้นมีรสขม รุ้จักกันทั่วไปในชื่อ “ผงขาว” เสพโดยนำมาละลายน้ำแล้วฉีดเข้าร่างกายหรือผสมบุหรี่ยสูบ

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของเฮโรอีนคือ ผู้เสพมีอาการปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อ กระดูก ปวดสันหลัง บั่นแอว และปวดหัวรุนแรง มีอาการจุกแน่นในอก คล้ายใจจะขาด อ่อนเพลียหมดแรง มีอาการหนาว ๆ ร้อน ๆ อืดอืดทึบทุราย นอนไม่หลับกระสับกระส่าย บางรายมีอาการชักตาตั้ง น้ำลายฟูมปาก ม่านตาดำหดเล็กลง ใจคอหงุดหงิดฟุ้งซ่าน มึนงง หายใจไม่ออก ประสาทเสื่อม และความจำเสื่อม

4) สารระเหย (Inhalant) สารที่ได้จากขบวนการสกัดน้ำมันปิโตรเลียม มีลักษณะเป็นไอระเหย ได้แก่ Toluene, Acetone, Butane, Benzen และ Trichloroethylene พบในกาวย แลคเกอร์ ทินเนอร์ เบนซิน ยาล้างเล็บ เมื่อสูดดมเข้าไปทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของสารระเหย ผู้เสพจะมีอาการเคลิบเคลิ้ม เบาหัวว ตื่นเต้น พุดไม่ซัด และน้ำลายไหล เนื่องจากสารที่สูดดมเข้าไปทำให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อจมูก และปาก ควบคุมตัวเองไม่ได้ ขาดสติ หรือเป็นลมชัก กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน ระบบประสาทอัตโนมัติ (Reflexes) จะถูกกด เลือดออกทางจมูก และหายใจไม่สะดวก

5) โคเคน (Cocaine) หรือโคคาอีน เป็นยาเสพติดที่สกัดจากใบของต้นโคคา เป็นต้นไม้ที่นิยมลักลอบปลูกในประเทศแถบอเมริกาใต้ เช่น เปรู โบลิเวีย และโคลัมเบีย เป็นต้น ในใบโคคาจะมีโคเคน

อยู่ประมาณร้อยละ 2 โคเคนมีชื่อเรียกในกลุ่มผู้เสพยาว่า Coke, Snow, Speed Ball และ Crack โคเคนแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ โคเคนเบส (Cocaine Base) และเกลือโคเคน เช่น โคเคนไฮโดรคลอไรด์ (Cocaine Hydrochloride) และโคเคนซัลเฟต (Cocaine Sulfate) โคเคนที่พบในประเทศไทยมี 2 ชนิดคือ โคเคนชนิดผง มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาว รสขม ไม่มีกลิ่น และโคเคนรูปผลึกเป็นก้อน (Free Base และ Crack)

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของโคเคนคือ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการทางใจ อาการขาดยาทางกายแต่ไม่รุนแรง อาการของผู้เสพยา หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง ภาวะวุ่นวาย ตัวร้อน มีไข้ นอนไม่หลับ และมีอาการซึมเศร้า

6) กระท่อม (Kratom) เป็นพืชเสพติดชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่พบในเอเชีย โดยเฉพาะในอินเดียและไทย ลักษณะเป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดกลาง มีแก่นเป็นไม้เนื้อแข็ง ใช้ส่วนของใบในการเสพ ลักษณะใบคล้ายใบกระดังงา หรือใบฝรั่ง ต้นหนาทึบ ต้นกระท่อมมี 2 ชนิดคือ ชนิดที่มีก้านและเส้นใบเป็นสีแดงเรื่อ ๆ กับชนิดต้นสีเขียวและใบสีเขียว ดอกกลมโตเท่าผลพุทราไทย ล้อมรอบด้วยเกสรสีแดงเรื่อ ๆ คล้ายดอกกระถินมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กระท่อมโคก กระท่อมพาย เป็นต้น สำหรับวิธีการเสพกระท่อม เสพโดยเคี้ยวใบดิบ หรือใช้ใบตากแห้งแล้วนำมาบดเป็นผงกินแล้วดื่มน้ำตาม หรือใช้ใบที่บดเป็นผงชงกับน้ำร้อนแบบชาจีน

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของกระท่อมคือ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการเสพติดทางกายและทางใจเล็กน้อย อาจมีอาการขาดยาทางกายแต่ไม่รุนแรงนัก สำหรับอาการของผู้เสพ เวลาทำงานไม่รู้จักรู้สึกเหน็ดเหนื่อย ทนแดด ไม่รู้สึกร้อน ทำให้ผิวหนังไหม้เกรียม มีอาการมึนงง ปากแห้ง นอนไม่หลับ และมีมักจะท้องผูก

7) ยาบ้า เป็นชื่อใช้เรียกยาเสพติดชนิดหนึ่ง ที่มีส่วนผสมของสารเคมีประเภทแอมเฟตามีน (Amphetamine) สารประเภทนี้ที่แพร่ระบาดมีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกันคือ แอมเฟตามีนซัลเฟต (Amphetamine Sulfate) และเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) และเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ (Methamphetamine Hydrochloride) จากผลการตรวจพิสูจน์ยาบ้าที่พบในไทยเกือบทั้งหมดมีเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ผสมอยู่

ยาบ้า จัดอยู่ในกลุ่มยาเสพติดที่ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีลักษณะเป็นเม็ดกลมแบนขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6-8 มิลลิเมตร ความหนาประมาณ 3 มิลลิเมตร น้ำหนักเม็ดประมาณ 80-100 มิลลิกรัม มีหลายสี เช่น สีส้ม สีน้ำตาล สีม่วง สีชมพู สีเทา สีเหลือง และสีเขียว มีสัญลักษณ์ปรากฏบนเม็ดยา เช่น พ, m, M, RG, WY สัญลักษณ์รูปดาว รูปพระจันทร์เสี้ยว และ 99 หรืออาจเป็นลักษณะของเส้นแบ่งครึ่งเม็ด สัญลักษณ์เหล่านี้ปรากฏบนเม็ดยาด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้าน อาจเป็นเม็ดเรียบทั้งสองด้าน วิธีการเสพทำได้หลายวิธี เช่น กินหรือนำไปผสมในเครื่องดื่มครึ่งละ 1/4 หรือ 1/2 หรือ 1-2 เม็ด อาจฉีดเข้าเส้นแต่ไม่ค่อยได้รับความนิยม วิธีที่นิยมมากที่สุดคือ การสูบเอาควันจากการเผาเม็ดยาคลายกับการสูบบุหรี่ วิธีนี้เป็นวิธีที่มีอันตรายต่อร่างกายมากที่สุด เพราะตัวยาคลายออกฤทธิ์ต่อร่างกายรุนแรงและเร็วกว่าการเสพแบบอื่น

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของยาบ้าคือ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท มีอาการเสพติดทางกายและทางใจ ไม่มีอาการขาดยาทางกาย อาการของผู้เสพ เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายในระยะแรกจะออกฤทธิ์ทำให้ร่างกายตื่นตัว หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง ใจสั่น ตึงเครียด เมื่อหมดฤทธิ์ยาจะรู้สึก

อ่อนเพลีย ประสาทล้า การตัดสินใจช้า ถ้าใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้สมองเสื่อม ประสาทหลอน เห็นภาพลวงตา หวาดระแวง คลุ้มคลั่ง เสียสติ ทำร้ายตนเองและผู้อื่นได้ ในกรณีที่รับยามาก (Overdose) จะไปกดประสาท และระบบหายใจ ทำให้หมดสติ และถึงแก่ความตายได้

8) กัญชา (Cannabis, Marihuana และ Ganja) เป็นพืชล้มลุกพวงหญา โตง่ายในเขตร้อน ลำต้นสูงประมาณ 2-4 ฟุต ลักษณะใบจะแยกออกเป็นแฉก 5-8 แฉก คล้ายใบมันสำปะหลัง ขอบใบจะมีรอยหยัก ออกดอกเป็นช่อเล็ก ๆ ตามง่ามของกิ่งและก้าน ส่วนที่นำมาเสพคือ กิ่ง ก้าน ใบ และยอดช่อดอกกัญชา โดยนำมาตากหรืออบแห้งแล้วบดหรือหั่นให้เป็นผงหยาบ ๆ แล้วนำมาอัดใส่กับ บุหรี่สูบ หรือสูบด้วยกล้อหรือบ้องกัญชา บ้างก็ใช้เคี้ยว หรือผสมลงในอาหารรับประทาน ปัจจุบันรูปแบบของกัญชาที่พบ นอกจากพบกัญชาสด กัญชาแห้งอัดแห้งแล้ว ยังพบในรูปของน้ำมันกัญชา (Hashish Oil) เป็นของเหลวสีน้ำตาลเข้ม หรือสีดำ ได้จากการนำกัญชามาสกัดหลาย ๆ ครั้ง เป็นน้ำมันกัญชาที่มีปริมาณสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทสูงถึงร้อยละ 20-60 หรืออาจพบในลักษณะของ ยางกัญชา (Hashish) เป็นยางแห้งได้จากใบและยอดช่อดอกกัญชา โดยทั่วไปจะมีฤทธิ์แรงกว่ากัญชา สด และมีปริมาณสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประมาณร้อยละ 4-8

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของกัญชาคือ ออกฤทธิ์ผสมผสานต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทั้ง กระตุ้น กด และหลอนประสาท เบื้องต้นออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ต่อมาจะกดประสาท เมื่อเสพมาก จะหลอนประสาท สำหรับอาการของผู้เสพ มีอาการเสพติดทางใจ ไม่มีอาการขาดยาทางกาย อารมณ์อ่อนไหว ความคิดเลื่อนลอยสับสน ควบคุมตัวเองไม่ได้ ไม่สนใจแวดล้อม ความจำเสื่อม กล้ามเนื้อลีบ หูแว่ว และหัวใจเต้นเร็ว

9) บุหรี่ (Cigarette) มีสารอยู่หลายชนิดแต่ที่ทำให้เกิดการเสพติดคือ สารนิโคติน เป็นสาร แอลคาลอยด์ที่ไม่มีสี สารนิโคติน 30 มิลลิกรัม ทำให้คนตายได้ บุหรี่ธรรมดาตามวหนึ่งจะมีนิโคติน ประมาณ 15-20 มิลลิกรัม นิโคตินในบุหรี่ 2 มวน สามารถทำให้คนตายได้ทันที แต่ที่สูบบุหรี่ติดต่อกัน หลายมวนแล้วไม่ตาย เพราะมีนิโคตินในควันบุหรี่เป็นส่วนน้อยที่เข้าสู่ร่างกายของผู้สูบ

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของบุหรี่คือ ออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท ไม่มีอาการเสพติดทางกาย แต่มีอาการเสพติดทางใจ อาการของผู้เสพ ตาแห้ง ตาแดง ริมฝีปากแห้งเขียว เล็บเหลือง ฟันมีคราบ ดำ มือสั่น ลมหายใจมีกลิ่น หลอดลมอักเสบ เกิดอาการระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ ไอ และเสียงแหบ

10) แอลกอฮอล์ (Alcohol) เป็นของเหลวไม่มีสี แอลกอฮอล์ในเครื่องดื่มมีนเมาคือ เอธิล แอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้ และบรันดี มีปริมาณของเอธิลแอลกอฮอล์แตกต่างกัน

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของแอลกอฮอล์คือ ออกฤทธิ์กดประสาท มีอาการเสพติดทางกายและทางใจ อาการของผู้เสพ มีแผลในกระเพาะอาหาร ความรู้สึกนึกคิดผิดไป ควบคุมตนเองไม่ได้ ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นแรง ถ้าดื่มมากอาจเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังได้

11) เห็ดขี้ควาย เป็นเห็ดพิษขึ้นอยู่ตามกองมูลควายแห้ง สีของเห็ดจะมีสีเหลืองซีดคล้ายสีฟางแห้ง บนหัวของร่มเห็ดจะมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงสีดำ บริเวณก้าน (Stalk) ที่ใกล้จะถึงตัวร่มจะมีแผ่นเนื้อเยื่อบาง ๆ สีขาวแผ่ขยายออกรอบก้าน แผ่นนี้มีลักษณะคล้ายวงแหวน เห็ดขี้ควายมีทั่วไปแทบทุกภาค ลักษณะของเห็ดโตเต็มที่บริเวณหมวกจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6.5-8.8 เซนติเมตร ความสูงของลำต้นประมาณ 5.5-8.0 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.8-1.0 เซนติเมตร

นักท่องเที่ยวยุคใหม่เรียกเห็ดขี้ควายว่า “Magic Mushroom” ระบาดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวบางกลุ่มบางพื้นที่เท่านั้น เช่น ภาคใต้ของไทย เป็นต้น

โดยสรุป ฤทธิ์ในทางเสพติดของเห็ดขี้ควายคือ ขึ้นอยู่กับสภาพร่างกายของแต่ละคน สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมบริโภคเห็ดชนิดนี้ เพราะทราบว่าเป็นเห็ดพิษ เมื่อกินเข้าไปแล้วจะรู้สึกอ่อนวูบวาบตามเนื้อตามตัว แน่นหน้าอก ไม่สบาย และในบางครั้งจะคลื่นไส้อาเจียน

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2555) กล่าวไว้ว่า ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แบ่งยาเสพติดออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน แอลเอสดี แอมเฟตามีน ยาบ้า ยาอี และยาเลิฟ

ประเภท 2 ยาเสพติดที่สามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่ต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น ได้แก่ ผีน มอร์ฟีน โคเคน หรือโคเคอีน และเมทาโดน

ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดประเภท 2 ผสมอยู่ด้วยและมีประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น ยาแก้ไอที่มีตัวยาโคเคอีน ยาแก้ท้องเสียที่มีฝิ่นผสมอยู่ด้วย ยาฉีดยาระงับปวดต่าง ๆ เช่น มอร์ฟีน

ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 ไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการบำบัดโรคแต่อย่างใดและมีบทลงโทษกำกับไว้ด้วย

ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้เข้าข่ายอยู่ในยาเสพติดประเภท 1 ถึงประเภท 4 ได้แก่ ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม และเห็ดขี้ควาย

นอกจากนั้น ทางกรมแพทย์ได้จัดยาเสพติด และสารเคมีอีกหลายอย่างเป็นสิ่งเสพติดให้โทษ โดยแบ่งตามคุณสมบัติของสิ่งเสพติดได้ 7 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผีนหรือสารที่มีส่วนประกอบของฝิ่น เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน และโคเคอีน

กลุ่มที่ 2 ยานอนหลับชนิดต่าง ๆ เช่น ฟีนobarbital, เซโคเนล และโบรไมด์

กลุ่มที่ 3 ยากล่อมประสาท เช่น ไดอะซีแพม และเมโอบรามาเมต

กลุ่มที่ 4 ยากระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน โคเคอีน และไบกระท่อม

กลุ่มที่ 5 ยาที่ทำให้ประสาทหลอน เช่น กัญชา และพวกเห็ดบางชนิด

กลุ่มที่ 6 สารระเหยต่าง ๆ เช่น น้ำมันเบนซิน และกาวติดเครื่องบิน

กลุ่มที่ 7 แอลกอฮอล์ ปัจจุบันองค์การอนามัยโลกได้จัดให้แอลกอฮอล์เป็นสารเสพติดอย่างหนึ่ง เพราะแอลกอฮอล์เมื่อดื่มจนติดแล้วจะมีโทษเช่นเดียวกับสิ่งเสพติดชนิดอื่น ๆ ด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (2556) กล่าวไว้ว่า องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) จัดแบ่งยาเสพติดออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทฝิ่นหรือมอร์ฟีน รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์คล้ายมอร์ฟีน เช่น เฮโรอีน (Heroin) และ เพธิดีน เป็นต้น

2) ประเภทบาร์บิทูเรต (Barbiturates) รวมทั้งยาที่มีฤทธิ์ในลักษณะเดียวกัน เช่น เซโคบาร์บิตาล (Secobarbital) อะโมบาร์บิตาล (Amobarbital) ไดอะซีแพม (Diazepam) และคลอโรไดอะซีพอกไซด์ (Chlodiazepoxide)

- 3) ประเภทแอลกอฮอล์ เช่น เหล้า เบียร์ ไวน์ และวิสกี้
 - 4) ประเภทแอมเฟตามีน (Amphetamine) เช่น เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) และเดกแอมเฟตามีน (Dexamphetamine)
 - 5) ประเภทโคเคน เช่น โคเคน ใบโคคา (Coca Leaf)
 - 6) ประเภทกัญชา (Cannabis) ทุกส่วนของพืชกัญชา เช่น ใบกัญชา ยางกัญชา และดอก
 - 7) ประเภท Khat เช่น ใบกระท่อม
 - 8) ประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี (LSD) ดีเอ็มที (DMT) เมสคาไลน์ (Mescaline) เมล็ดมอร์นิงกลอรี และเห็ดเมาบางชนิด
 - 9) ประเภทที่ไม่สามารถจัดไว้ในประเภทใดได้ เช่น ทินเนอร์ เบนซิน ยาแก้ปวด และบุหรี่
- โดยสรุป ยาเสพติดแบ่งได้ตามลักษณะต่าง ๆ คือ 1) แบ่งตามแหล่งที่เกิด ได้แก่ ยาเสพติดที่ผลิตจากพืช และยาเสพติดที่ผลิตด้วยกรรมวิธีทางเคมี 2) แบ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้แก่ ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษร้ายแรง ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป ประเภท 3 มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ ประเภท 4 เป็นสารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 และประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง ประเภท 4 และ 3) แบ่งตามการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ได้แก่ ประเภทกดประสาท กระตุ้นประสาท หลอนประสาท และออกฤทธิ์ผสมผสาน

5.3 ลักษณะการกระทำผิดและพฤติกรรมทั่วไป

ยาเสพติดเป็นสารเคมีชนิดหนึ่ง เมื่อเสพเข้าไปแล้วในระยะแรกจะทำให้มีความสุข แต่ถ้าเสพเป็นประจำจะเกิดอาการติดยา ถ้าหยุดเสภก็จะเกิดอาการอยากยา ทำให้ร่างกายอ่อนเพลียไม่มีแรง ซึมเศร้า หงุดหงิด อารมณ์ร้าย มีความต้องการต่อเนื่อง และจะเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมทั่วไปของเยาวชนที่สังเกตได้มีดังนี้ (รัฐพล อินทริชัย, 2540)

- 1) การใช้เงินเปลือง เพราะยาเสพติดราคาแพง ราคาจะขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ซื้อ หรือปริมาณที่มีอยู่ของผู้ขาย ถ้ามีการกวตขันจับกุมมากราคาก็จะแพง ผู้เสพจะเริ่มเสพจากการชักชวนของเพื่อน เมื่อติดยาแล้วผู้เสพก็ต้องหาเสพเอง ถ้าคนในครอบครัวรู้จักตรวจสอบหรือควบคุมการใช้เงินในครอบครัว อาจทำให้ผู้เสพตัดสินใจเลิกเสพยาเสพติดก็ได้
- 2) มีนิสัยโกหก ผู้เสพจะเริ่มโกหกจากเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ใครไม่ค่อยสนใจ จนกระทั่งเรื่องที่โกหกมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อไม่มีเวลาตรวจสอบผู้เสพก็ติดนิสัยโกหกจนไม่รู้สึกรว่าการโกหกเป็นความผิดที่น่ารังเกียจ แต่ผู้เสพกลับสร้างค่านิยมใหม่ในกลุ่มเพื่อนด้วยกันว่า คนไม่โกหกหรือคนโกหกไม่เป็นคือ คนโง่
- 3) สร้างนิสัยลักขโมย ผู้เสพจะเริ่มลักขโมย จากการเก็บเงินจำนวนน้อย เก็บของใช้เล็กๆ น้อยๆ ของเพื่อน หรือเก็บทรัพย์สินชิ้นเล็กๆ ภายในบ้าน จากสิ่งของที่มีมูลค่าน้อยไปจนถึงมีค่ามาก เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนหรือแลกซื้อยาเสพติด การสร้างนิสัยลักขโมยนี้จะเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการมีนิสัยโกหก
- 4) สร้างนิสัยเกียจคร้าน พฤติกรรมหลังเสพยาเสพติด ผู้เสพจะมีอาการเมายา คึกคะนอง มีความสุขไปกับการเสพยา ทำให้ความตั้งใจ และพฤติกรรมปกติจะลดลง ไม่รับผิดชอบตนเอง ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบข้าง และไม่สนใจการเรียน

5) ร่างกายเปลี่ยนแปลง ซุปผอมไม่แข็งแรง เบื่ออาหาร เพราะอยู่ในอาการเมายา บางคนแอบเก็บเงินไว้เพื่อนำไปซื้อยาเสพติด โดยไม่ยอมรับประทานอาหาร ในขณะที่ร่างกายต้องทำงานเพื่อให้ได้เงินมาเพื่อนำไปซื้อยาเสพติด

6) อาการหลังเสพยาเสพติด เช่น ผู้เสพเฮโรอีน หลังจากเสพร่างกายจะสดชื่น ครึ้นเครง ถ้าเสพมากจะมีอาการสับสนหรืออัมพาต ถ้าไม่ได้เสพจะมีอาการทรมาณ หรือกรณีผู้เสพยาบ้า หลังเสพจะคึกคะนอง ไม่่วงนอน ขยันทำงาน เมื่อเสพมากน้ำหนักลดผอมลง อารมณ์จะหงุดหงิดก้าวร้าว ถ้าไม่ได้เสพจะรู้สึกเปลี่ยว นอนหลับเป็นเวลานาน และจะกลายเป็นคนเก็บตัว

7) ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นคนเกียจคร้าน มีนิสัยมักง่าย ทำงานเพียงเพื่อให้ได้ยามาเพื่อเสพไปวัน ๆ เท่านั้นเอง

8) เมื่อเสพไปได้สักระยะหนึ่ง ร่างกายจะต้องการยาทุกวัน ทั้งนี้แล้วแต่ความรุนแรงของการติดยา หรือชนิดของยาเสพติด หากไม่ได้เสพตามเวลาที่เคยเสพ จะกระวนกระวาย หงุดหงิด ฉุนเฉียว ในทางกลับกันอาการทรมาณทางกายจะหายไปเมื่อได้เสพยาตามที่ต้องการ

9) มักมีปัญหาด้านอารมณ์ เป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง มองโลกในแง่ร้าย มองคนอื่นในแง่ลบ ไม่ยอมรับความจริง การสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตต้องหนักแน่น มีเหตุมีผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักความเข้าใจเพราะมักเกิดการเข้าใจผิดกันบ่อยครั้ง

10) มักเป็นคนเก็บตัว ชอบหนีปัญหา ไม่ชอบสูงส่งกับคนอื่น ๆ ชอบเก็บตัวอยู่ตามมุมห้อง ชอบอยู่คนเดียวไม่รับรู้ปัญหาภายนอก

11) ผู้เสพที่เคยสุขุมหรือ สังเกตได้ที่มวนบุหรี่จะมีรอยยับ เพราะผู้เสพผสมยาเสพติดลงไป ส่วนผู้ที่เสพยาบ้าจะตรวจพบอุปกรณ์การเสพ เช่น กระดาษตะกั่วที่พับเป็นกรวย หรือกระทงเพื่อใช้เผาสุบยาบ้า เทียน ไม้ขีดไฟ และหลอดดูดควัน

โดยสรุป ในอดีตผู้ติดยาเสพติดมักเป็นผู้ใหญ่ในวัยทำงาน ผู้ชายจะเป็นกลุ่มมีงานอาชีพ หรือผู้ที่ตั้งใจจะเป็นผู้ค้ายาเสพติดโดยตรง แต่ปัจจุบันผู้ติดยาเสพติดกลับเป็นเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น คือเป้าหมายสำคัญของผู้ค้ายาเสพติด ส่วนผู้ชายนอกจากมีเยาวชนและบุคคลทั่วไปแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเข้าไปร่วมอยู่ในขบวนการค้ายาเสพติดด้วย สถานการณ์เช่นว่านี้ในอดีตไม่เคยมีมาก่อนในสังคมไทย ทั้งที่เคยเป็นสังคมที่เกรงกลัวและรังเกียจยาเสพติดทุกชนิด แต่ในทางกลับกันปัจจุบันกลับเข้าไปคลุกคลี และมองว่ายาเสพติดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและครอบครัว (วิชา มหาคณ, 2551)

ยาเสพติดบางชนิดติดได้ทั้งทางกายและทางใจ หรือติดด้านจิตใจเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย โดยทั่วไปแบ่งการติดยาเสพติดออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะการติดยาทางกาย และลักษณะการติดยาทางใจ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2554)

1) การเสพติดทางกาย (Physical Dependence) เป็นการติดยาเสพติดที่ผู้เสพต้องการเสพอย่างรุนแรง มีความต้องการทั้งทางกายและทางใจ เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะเกิดอาการผิดปกติมาก กล่าวคือเมื่อเสพยาเสพติดเข้าไปแล้วร่างกายก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น สมอจะปรับเปลี่ยนให้เกิดความสมดุล แต่ถ้าร่างกายขาดยาหรือไม่ได้เสพอย่างต่อเนื่อง ร่างกายก็จะเกิดอาการผิดปกติขึ้น เช่น กรณีการเสพฝิ่น มอร์ฟีน หรือเฮโรอีน เมื่อเสพเข้าไปอาการผิดปกติทางกายจะ

รุนแรงมาก เพราะในสมองของมนุษย์มีสารบางชนิดที่ออกฤทธิ์คล้าย ๆ กันคือ สารเอนเคฟาลิน (Enkephalin) และสารเอนดอร์ฟิน (Endorphin) ดังนั้นเมื่อเสพยาเข้าไปในร่างกาย สารในสมองก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย ทำให้ร่างกายต้องการยาหรือมอร์ฟินอย่างต่อเนื่อง เมื่อไม่ได้เสพก็จะเกิดอาการถอนยาหรือ “ลงแดง” จะปวดเมื่อยตามตัว กระวนกระวาย ขนลุก น้ำมูกน้ำตาไหล หาว นอนไม่หลับ กล้ามเนื้อกระตุก เป็นตะคริว ท้องเดิน บางรายที่เป็นมากอาจฉี่นุ่นนุ่น เพราะระบบประสาทถูกกระตุ้นอย่างแรง เป็นต้น

2) การเสพติดทางใจ (Psychological Dependence) เป็นการติดยาเสพติดเพราะใจเกิดความต้องการ หรือการเสพจนเป็นนิสัย (Habituation) หากไม่ได้เสพร่างกายก็จะไม่เกิดอาการผิดปกติ หรือถอนยาแต่อย่างใด เป็นภาวะที่ผู้เสพมีความรู้สึกสบายใจขึ้นภายหลังที่ได้เสพ เช่น การดื่มกาแฟ เมื่อขาดจะเกิดอาการหงุดหงิดเล็กน้อย แต่ไม่พบอาการผิดปกติทางกาย เป็นต้น

โดยสรุป ลักษณะและพฤติกรรมของการติดยาเสพติด เป็นการติดทางกาย สังเกตได้จากความต้องการในการเสพยาอาการจะรุนแรงกว่า เพราะมีความต้องการทั้งทางกายและทางใจ เมื่อไม่ได้เสพจะเกิดอาการขาดยา หรือมีปฏิกิริยาต่อร่างกายทันที และการติดทางใจ ซึ่งเรียกว่า การติดเป็นนิสัย เพราะใจยังคิดอยากเสพอยู่ สังเกตได้เมื่อไม่ได้เสพจะมีอาการหงุดหงิด กระวนกระวายใจแต่ไม่เกิดผลกระทบต่อร่างกายแต่อย่างใด

5.4 สาเหตุและการป้องกันการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 9 (2528) อธิบายไว้ว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ แยกออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ตัวยา เป็นสารธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยคุณสมบัติของสารบางชนิดเมื่อผู้ใช้ใช้แล้วจะไม่กลับไปใช้อีก มีบางชนิดใช้แล้วผู้ใช้จะรู้สึกเฉย ๆ แต่มีสารบางตัวบางชนิดเมื่อใช้แล้วผู้ใช้จะกลับไปใช้นั้นอีก เมื่อใช้บ่อยขึ้นจนติดทั้งทางกายและทางใจจะขาดยาชนิดนั้นไม่ได้ แสดงให้เห็นว่าตัวยานั้น ๆ เป็นปัจจัยสำคัญของการติดยา

2) บุคคล ถ้าพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับยาเสพติด สังคมใดมียาเสพติดหรือหายาเสพติดได้ง่าย สังคมนั้นจะมีกลุ่มคนที่มีประสบการณ์การใช้ยาเสพติดแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ที่ไม่ใช้ยาเสพติดเลย คนกลุ่มนี้สามารถควบคุมตัวเองได้ ไม่สนใจที่จะไปลองใช้ยา เป็นกลุ่มคนที่มีภูมิคุ้มกันดี

2.2 กลุ่มผู้ลองใช้ยาเสพติด คนกลุ่มนี้ชอบลอง แต่เมื่อใช้ไปได้สักระยะหนึ่งก็จะเลิกใช้ไปเอง

2.3 กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดเป็นครั้งคราว คนกลุ่มนี้ชอบใช้ยาเมื่อมีโอกาสหรือเมื่อสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย แต่จะเว้นระยะการใช้ยา ยังไม่ติดยา ส่วนใหญ่มักใช้ยาเพื่อการเข้าสังคมกับเพื่อนฝูง

2.4 กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดเป็นประจำ คนกลุ่มนี้ชอบใช้ยาจนมีอาการของการติดยาทางกายและทางใจ กลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะติดยาเสพติดได้ง่าย เพราะขาดภูมิคุ้มกันต่ออาการติดยา

3) สภาพการใช้ยา และสังคมแวดล้อม กลุ่มคนที่หันไปใช้ยาเสพติดจะมีสภาพจิตใจที่ต่างต่างกันไป บางคนอาจมีโรคประจำตัวใช้ยาเสพติดเพื่อระงับอาการของโรค หรือผ่อนคลายทางใจ บางคน

สภาพจิตปกติแต่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ อารมณ์อ่อนไหว เกร ไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบฟังผู้อื่น อาจถูกชักชวนหรือหลอกลวงให้ไปเสพยาได้ง่าย ขาดความรู้ มีทัศนคติ และค่านิยมที่ผิด จึงมีโอกาสดิตยาเสพติดได้ง่าย ชอบเสี่ยง อยากลองเมื่อรู้ว่ายาเสพติดเป็นสิ่งต้องห้าม พอใจในสิ่งผิด ๆ เช่น ทำผิดแล้วไม่ถูกจับ เสี่ยงแล้วอยู่รอด มีปมด้อย ชอบโอ้อวด ใช้ยาเสพติดแสดงออกถึงความกล้า หรือทำในสิ่งที่เห็นว่าผู้ใหญ่ทำได้ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเหล้า ก็เป็นเหตุให้บางคนที่ต้องการแสดงความเป็นผู้ใหญ่หันไปทำในสิ่งที่ผิด บางคนใช้ยาเสพติดเพื่อประชดผู้ใหญ่นอกนั้น ในบางคนไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีความหวังใด ๆ ในอนาคต ขาดความระลึกชั่วดี หลงทาง และไม่สามารถหาวิธีแก้ปัญหาของตนเองได้ จึงหันไปพึ่งยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2554) กล่าวไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้เยาวชนไปเสพยาเสพติด มีดังนี้

1) สาเหตุจากการถูกชักชวน เยาวชนวัยนี้เป็นวัยรุ่นต้องการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ต้องการได้รับการยกย่อง และมีส่วนร่วมกับกลุ่มเพื่อน ถ้าเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยา บางคนขัดไม่ได้ เพราะจะเข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ ทำให้ต้องใช้ยาเสพติดตามการชักชวนของเพื่อน ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนดิตยาเสพติดเพราะถูกเพื่อนชักชวนมีมากถึงร้อยละ 77 ประกอบกับเยาวชนช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรู้อยากลองจึงง่ายต่อการชักชวนมากยิ่งขึ้น

2) สาเหตุอยากลอง ความอยากรู้ อยากเห็น อยากลอง อยากรู้รสชาติ และอยากสัมผัส เหล่านี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน โดยคิดว่าเมื่อเสพยาแล้วคงไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อลองเสพยาเข้าไปจริง ๆ มักจะติด เพราะยาเสพติดบางประเภท เช่น เฮโรอีน ติดง่ายมากเพียงเสพยาไม่กี่ครั้งก็ติดแล้ว

3) สาเหตุความกดดันในครอบครัว ผลักดันให้หันไปใช้ยาเสพติดได้ ความกดดันในครอบครัวมีแตกต่างกัน เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน ลูกรำคาญใจที่เห็นเช่นนั้นทำให้เบื่อบ้าน เอาเวลาว่างไปคบเพื่อน ในที่สุดก็หันไปสูยาเสพติด พ่อแม่หย่าร้างมีครอบครัวใหม่ วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความกดดันสูงประกอบกับความน้อยใจว่าพ่อแม่ไม่รัก รู้สึกว่าเหวจึงหันไปใช้ยาเสพติด พ่อแม่ไม่เข้าใจ ในที่สุดก็กลายเป็นคนเสียบขมิ้ม ว้าเหว และหันไปใช้ยาเสพติดได้

4) สาเหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางกาย เช่น ถูกผ่าตัด เป็นโรคปวดศีรษะ โรคประสาท หรือโรคอื่น ๆ ผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยเหลือตัวเองมานานแต่ไม่หาย จึงหันเข้าหาเสพยาเสพติดจนติดยาในที่สุด

5) สาเหตุความคึกคะนอง อยากลองทั้ง ๆ ที่รู้ว่ายาเสพติดให้โทษ แต่ด้วยความคึกคะนอง เพราะเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความกล้าหาญ อวดเพื่อน ขาดความยั้งคิดจึงชักชวนกันเสพยาจนติดในที่สุด

6) สาเหตุความจำเป็นในอาชีพบางอย่าง เช่น ผู้ทำงานกลางคืน นักดนตรี คนขับรถเมล์ คนขับรถบรรทุก ผู้ทำงานในสถานประกอบการ ผู้มีอาชีพเหล่านี้ใช้ยาเสพติด โดยหวังผลให้สามารถทำงานได้ เช่น บางคนใช้เพราะฤทธิ์ยาช่วยไม่ให้ง่วง หรือบางคนเพื่อผ่อนคลายให้มีความกล้า

7) สาเหตุปัญหาเศรษฐกิจ ว่างงานไม่มีงานทำ มีรายได้ไม่พอจ่าย และใช้จ่ายเงินเกินตัว แม้รู้ว่ายาเสพติดผิดกฎหมาย แต่เพื่อความอยู่รอดของตนเองจึงยอมไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เริ่มแรกอาจเป็นเพียงผู้ช่วยส่งยา แต่การอยู่ใกล้ซิดยาบ่อย ๆ ในที่สุดก็เป็นผู้ส่งยาเอง หรือในบางคนคิดอยากรวยทางลัดก็เป็นหนทางสูยาเสพติดได้เช่นกัน

8) สาเหตุสิ่งแวดล้อม มีผู้ติดยาจำนวนไม่น้อยที่มีความตั้งใจจะเลิกเสพเด็ดขาด โดยเข้ารับการบำบัดรักษา แต่เมื่อหายแล้วสังคมกลับไม่ยอมรับ เช่น ครอบครัวยังแสดงท่าทีดูถูกเหยียดหยามสมัครเข้าทำงานก็ถูกปฏิเสธเพราะมีประวัติเคยติดยาเสพติด คนกลุ่มนี้จำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ เมื่อสังคมไม่ยอมรับจึงหันกลับไปอยู่ในสังคมยาเสพติดเช่นเดิม

9) สาเหตุอยู่ในแหล่งที่มียาเสพติด สถานที่อยู่อาศัย ที่อยู่ใกล้แหล่งที่มีการมั่วสุ่มยาเสพติด และค้ายาเสพติดก็อาจเป็นสาเหตุให้ถูกชักชวนหรือล่อลวงให้ติดยาเสพติดได้ง่าย

10) ขาดความรู้เรื่องยาเสพติด บางคนลองเพราะไม่รู้จักรักและไม่มีความรู้เรื่องยาเสพติด บางคนอาจเคยได้ยินโทษพิษภัยของยาเสพติด แต่ไม่รู้จักรักซื้อที่ใช้เรียกอาจถูกหลอกให้ลองใช้และเกิดเสพติดขึ้นได้ เช่น รู้ว่าเฮโรอีนเป็นยาเสพติด และไม่คิดจะลองแต่หลายคนอาจไม่รู้ว่าผงขาวคือเฮโรอีนเมื่อเพื่อนชักชวนให้ลองเสพผงขาวแล้วเที่ยวผู้หญิงสนุก จึงได้ลองเสพโดยไม่ทราบว่านั่นคือเฮโรอีนร้าย

โดยสรุป สาเหตุหลักที่กล่าวมา สังเกตได้ว่าคนที่มึนใจอ่อนแอ อ่อนไหวง่าย หรือขาดความมั่นใจในตัวเอง มักจะทำให้ติดยาเสพติดได้ง่ายและสาเหตุที่ทำให้บุคคลหนึ่งไปติดยาเสพติดอาจจะไม่ใช่มาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุดังกล่าวแล้ว

การป้องกันการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ส่วนนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2554) กล่าวไว้ว่า เยาวชนสามารถหลีกเลี่ยงจากยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ได้ โดยให้ทุกฝ่ายมีบทบาทที่จะช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง เช่น ครอบครัว สถานศึกษา ศาสนา และ ชุมชน เป็นต้น สิ่งสำคัญในการป้องกันไม่ให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดคือ ตัวเยาวชนเอง ส่วนนี้สามารถทำได้ตั้งหลายวิธี เช่น

1) เยาวชนทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนต้องเชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และผู้ใหญ่ในชุมชน

2) เมื่อมีปัญหาควรปรึกษาพ่อแม่ก่อนเป็นลำดับแรก หรือปรึกษาผู้ปกครอง ครู หรืออาจารย์ ไม่เก็บปัญหาเอาไว้ หรือถ้าจะแก้ปัญหาโดยไม่ได้ปรึกษาใคร ก็ไม่ควรแก้ด้วยตัวเองเพียงลำพัง การรู้เท่าไม่ถึงการณ์อาจนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดได้ และต้องไม่หลงผิดคิดไปว่าการเสพยาเสพติดจะช่วยให้อะไรต่าง ๆ ได้

3) ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดชนิดต่าง ๆ

4) ไม่มั่วสุ่มกับเพื่อนหรือผู้ที่ติดยาเสพติด

5) ไม่ชักชวนเพื่อนลองเสพยาเสพติด เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนด้วยกันควรจับกลุ่มกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนา ออกกำลังกาย เล่นกีฬา อ่านหนังสือ เป็นต้น

6) อย่าคิดว่าการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ หรือการเสพยาเสพติด เป็นเรื่องโก้

7) ทำจิตใจให้ร่าเริง ดูแลสุขภาพอยู่เสมอ หากใครมีสุขภาพจิตไม่ดี ร่างกายไม่แข็งแรง อาจนำไปสู่การใช้ยาเสพติดได้

8) รู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี และนำแบบอย่างที่ดีของเพื่อนมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับชีวิตของตนเอง

9) ไม่ลองเสพยาเสพติดทุกชนิด เพราะติดยาแต่รักษาให้หายยาก

10) ยึดมั่นในหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายให้แต่ละคนประพฤติตนในสิ่งที่ดีงามและละเว้นความชั่ว

11) หากรู้สึกหรือสงสัยว่าตัวเองถูกหลอกให้เสพยาเสพติด ต้องรีบบอกพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูทันที

12) เมื่อพบใครน่าสงสัยว่าติดยาเสพติดควรต้องแจ้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูเพื่อช่วยแนะนำให้ไปรับการบำบัดรักษาโดยเร็ว

13) เมื่อพบหรือทราบเบาะแสของแหล่งที่มีการค้ายาเสพติดให้แจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทราบทันที

นอกจากนี้ จากการสังเคราะห์งานวิจัยของ รัฐพล อินทวิชัย (2540) ไพฑูรย์ แสงพุ่ม (2549) วิชา มหาคุณ (2551) และ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2554) เรื่อง การป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชน ผู้วิจัยสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายในการป้องกันการเสพยาเสพติดของแต่ละหน่วยงาน ได้ดังนี้

1) กิจกรรมการฝึกทักษะและการพัฒนาพฤติกรรม ได้แก่ กิจกรรมค่ายทักษะชีวิต กิจกรรมการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมป้องกันตนเอง และกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตป้องกันการเสพยาเสพติดด้วยวิธีต่าง ๆ

2) กิจกรรมสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก ได้แก่ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในเขตพื้นที่เสี่ยง

3) กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากแกนนำเยาวชนในชุมชน ได้แก่ การสร้างแกนนำเยาวชนในชุมชน หรือกิจกรรมเพื่อนเพื่อเพื่อน

4) กิจกรรมการจัดองค์ประกอบเพื่อพัฒนาระบบงาน ได้แก่ การพัฒนาแนวคิดหรือการปรับแนวคิดของเยาวชน การจัดโครงสร้างทางสังคมของหน่วยงาน การปฏิบัติการแนะแนวเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด การมีส่วนร่วมของผู้สอน การใช้อิทธิพลจากแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการกำหนดบทบาทในการดำเนินงานด้านการป้องกันการเสพยาเสพติด

5) กิจกรรมการให้ความรู้ ได้แก่ การจัดโปรแกรมการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดแทรกในรายกลุ่มวิชาต่าง ๆ

6) กิจกรรมพัฒนาความคิด เจตคติ อารมณ์ และพฤติกรรมของเยาวชน ได้แก่ การพัฒนาจริยธรรมเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด การผสมผสานกลุ่มปรึกษา การจัดกิจกรรมกลุ่ม หรือการให้คำปรึกษากิจกรรมต่อต้านยาเสพติด

โดยสรุป สาเหตุของการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเพื่อนใกล้ชิด บุคคลในครอบครัว และสังคมชุมชน ดังนั้น การจะป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับยาเสพติด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะของกิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ตามความสนใจของเยาวชน ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องดึงดูดความสนใจให้เยาวชนมีความอยาก มีความต้องการที่จะเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง เน้นที่การป้องกันและแก้ไขปัญหาจากต้นเหตุ โดยให้ความสำคัญกับการร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มตามความสนใจของตัวเยาวชนเอง

จะเห็นได้ว่า จากสาเหตุและการป้องกันการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ทำให้เห็นแนวทางในการป้องกันการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะของ

กิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ตามความสนใจของผู้เรียนที่เป็นเยาวชน ทั้งนี้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องดึงดูดความสนใจให้เยาวชนมีความอยาก มีความต้องการที่จะเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนในกลุ่มและในพื้นที่ชุมชนของตนเอง เน้นที่การป้องกันโดยให้ความสำคัญกับการร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มตามความสนใจของเยาวชนเป็นสำคัญ

ตอนที่ 6 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน

6.1 การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)

การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ และมีผลงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะเรียน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มีการรวบรวมข้อมูล ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ร่วมกัน

Smith and Greger (1992) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการแบ่งปันความคิด ความเชื่อ แล้วเขียนระบายความคิด ความเชื่อออกมา การพูดคุยทำให้เกิดการเรียนรู้ระดับจิตพิสัยซึ่งมีอยู่หลายมิติ ได้แก่ 1) การเรียนรู้คือการปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้บูรณาการสิ่งใหม่เข้ากับความรู้เดิมเพื่อสร้างแนวคิดและความหมายใหม่ 2) การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทและการชักชวนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้วยเพื่อน เป็นการกำหนดปัญหาและแก้ไขปัญหาโดยการลำดับเหตุผลและทักษะการแก้ปัญหา 3) ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และปมหลังที่แตกต่างกันในการเรียนรู้ 4) การเรียนรู้เป็นการปฏิบัติทางสังคมที่ผู้เรียนต้องพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การมีปฏิภิกิริยาต่อสังคม ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจซึ่งเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันของผู้เรียนเอง และ 5) ผู้เรียนมีความสามารถพอที่จะเลือกหัวข้อการเรียนรู้ของตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้แบบร่วมกันจึงเป็นกิจกรรมทางสังคมในลักษณะของการพูดคุย และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาเองได้ เพราะความรู้ไม่ได้อยู่เฉพาะในหนังสือ หรือผู้สอนเท่านั้น

Gerlach (1994) กล่าวไว้ว่า แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดจากแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เป็นปฏิภิกิริยาทางสังคมที่ต้องพูดคุยในกลุ่มผู้เรียน การได้พูดคุยกันทำให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ระหว่างการพูดกับการเขียนของ Britton and others (1975) พบว่า การพูดแสดงออกมาเหมือนการเขียนก็จริงแต่มีปฏิภิกิริยาต่อผู้ฟังทันที เกิดการเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับปมหลังของผู้ฟังซึ่งอาจเป็นคนเดียว กลุ่ม หรือชั้นเรียน และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างรวดเร็ว โดยการสนทนาขยายความ ทำให้การพูดมีความชัดเจนมากขึ้น การแลกเปลี่ยนมีความหมายลึกถึงความคิดเห็น การแสดงให้เห็น การอธิบายด้วยท่าทาง เป็นการแสดงออกถึงความสงสัย และหากบางสิ่งบางอย่างไม่ชัดเจนก็ช่วยกันหาคำตอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้นได้

Harasim and others (1996) ได้เปรียบเทียบระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมกันกับการสอนแบบดั้งเดิมว่า การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นการพูดถึงกิจกรรมที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความหมายและขยายประเด็น เป็นการเพิ่มทักษะการทำกิจกรรมที่ต้องพบกัน แต่อาจมีข้อจำกัดเรื่องการพบกันของสมาชิกอยู่บ้าง สร้างรูปแบบของข้อมูลความคิดในรูปแบบของตนเอง รับ

ผลสะท้อนกลับจากการประเมินของเพื่อนร่วมเรียน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และความหมาย
ของสังคม ดังที่แสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 แสดงการเปรียบเทียบการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

มิติ	การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)	การเรียนรู้แบบดั้งเดิม (Traditional Learning)
บทบาทของผู้สอน	ผู้กำหนดความสำเร็จ ผู้ออกแบบการสอน ผู้อำนวยการ ความสะดวก เป็นทรัพยากร เป็นต้นแบบ เป็นผู้เรียนรู้	ครู ผู้ประเมิน
โครงสร้างของชั้นเรียน	ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มตั้งแต่ 2 คน ไปจนถึงทั้งหมด	แต่ละคนนั่งเรียนเฉพาะตรงที่ นั่งเป็นแถว ๆ
คู่มือ	ช่วยกันสร้างขึ้นจากผู้เรียนและผู้สอนเพิ่มเติมจากตำรา	เป็นหนังสือที่ขายและเป็นงาน ตีพิมพ์
ประเด็นคำถาม	ผู้เรียนเขียนเพื่อกันและกัน	ผู้เรียนเขียนเพื่อส่งให้ผู้สอน
การบรรยาย	เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้วย การแลกเปลี่ยนในประเด็นหรือ คำถามที่กำหนดขึ้นโดยผู้เรียน	บทเรียนเป็นทางการ เช่น ไวยากรณ์ การบรรยายด้วยคำพูด
การทบทวน	เป็นกระบวนการต่อเนื่องขึ้นอยู่กับ Feedback ของผู้เรียน	ให้คำแนะนำโดยผู้สอนหลังจาก ที่ทำการบ้านส่ง
การประเมิน	โดยสมาชิกในชั้นเรียนและผู้สอน	โดยผู้สอนเท่านั้น
การร่วมมือ	ผู้เรียนทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้รับแนวทางและคำแนะนำ จากผู้สอน	ผู้เรียนทำงานแต่เพียงผู้เดียว หรือกับผู้สอนเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 2.4 การเปรียบเทียบระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนรู้แบบดั้งเดิม พบว่า บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ผู้ให้ความรู้และประเมินผลการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำหน้าที่กว้างขวางเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่การกำหนดความสำเร็จ การออกแบบการสอน การอำนวยความสะดวก การเป็นต้นแบบ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียนด้วย เนื่องจากการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้เรียนจะมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้เอง เป็นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทั้งสถานที่ ทรัพยากร และอุปกรณ์ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องช่วยเหลือ ทำหน้าที่จัดหา และกำกับเวลาให้เป็นไปตามปฏิทินการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ผู้เรียนและผู้สอนต้องช่วยกันสร้างและค้นหาความรู้จากหนังสือ คู่มือ และสื่อต่างๆ เองตามที่ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ส่วนรูปแบบการสอนแบบบรรยายของผู้สอนก็เปลี่ยนไป เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ตั้งประเด็นแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน การทบทวนทำ

ได้ตลอดเวลาไม่จำเป็นต้องรอให้สิ้นสุดการเรียนรู้ สำหรับการประเมินผลให้ผู้เรียนร่วมกับผู้สอน ประเมินร่วมกัน ทั้งนี้ทุกคนจะได้ทำงานร่วมกับเพื่อนโดยมีแนวทางและคำแนะนำจากครูผู้สอน

การเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) กำหนดให้ผู้เรียนในกลุ่มได้ร่วมกันทำงาน หรือแก้ปัญหาที่มอบหมายให้แล้วเสร็จ โดยมีหลักการสำคัญคือ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม (Participation) 2) ส่งเสริมทักษะทางสังคมของสมาชิกกลุ่ม (Socialization) 3) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดของสมาชิกกลุ่ม (Discussion) 4) ส่งเสริมการคิดไตร่ตรองของสมาชิกกลุ่ม (Reflection) และ 5) ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของสมาชิกกลุ่ม (Solter and others, 1999) เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนต้องเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักแสดงความคิดเห็น รู้จักแบ่งงาน รู้จักทำงานร่วมกับเพื่อน รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแก้ไขความขัดแย้งภายในกลุ่ม เป็นต้น

แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันแตกต่างจากการเรียนรู้แบบดั้งเดิม เพราะการเรียนรู้แบบร่วมกันเน้นที่ความต้องการ ความพร้อม และวิธีการเรียนที่แตกต่างของผู้เรียน สำหรับการเรียนรู้แบบดั้งเดิมเน้นที่ผู้สอน และเนื้อหา ผู้เรียนมีหน้าที่ทำตามวิธีการที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกคน การนำเอาแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยให้ได้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดทักษะทางด้านสังคม และมีทัศนคติที่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนรู้แบบนี้ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น (Harasim and others, 1996)

โดยสรุป การเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยการร่วมกันทำกิจกรรมในกลุ่มย่อย ผู้เรียนได้ทำงานเป็นทีม ได้พูดคุยสื่อสาร ได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นต่าง ได้ฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ได้เรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น เปรียบเทียบ ไตร่ตรอง รู้จักประเมินตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้งานของกลุ่มสัมฤทธิ์ผล เหล่านี้เป็นทักษะสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม

6.2 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)

คำว่า การเรียนรู้ร่วมกัน หรือ การร่วมกันเรียนรู้ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Collaborative Learning พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกันไว้ว่า หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากที่บุคคลรวมตัวกันทำงานอย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีเสมอกัน โดยเน้นการรวมพลังและกระบวนการทำงานที่ดี

อรพรรณ พรสีมา (2540) กล่าวไว้ว่า เป็นวิธีการเรียน เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ และเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน คนที่เก่งกว่าจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง แต่ต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มด้วย ความสำเร็จของแต่ละคนคือความสำเร็จของกลุ่ม

สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก) กล่าวไว้ว่า เป็นวิธีการเรียน โดยให้ผู้เรียนได้อยู่ในสถานการณ์ที่ตัวผู้เรียนเองได้มีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่ตนเองชอบ เป็นวิธีการเรียนที่สอดคล้องกับปรัชญา

Constructivism โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากชิ้นงาน หรือจากโครงการ (Project Based Education)

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2545ค) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือ ฟังพากัน รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้ตนเองและสมาชิกในกลุ่มทุกคนประสบความสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายที่วางไว้

Dillenbourg and Schneider (1995) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นรูปแบบการเรียนการสอน โดยการทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้เรียน เพื่อแก้ปัญหา หรือทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ หรือเพื่อสร้างสินค้าใหม่ การเรียนรู้ร่วมกันต้องอยู่บนฐานความคิดที่ว่า การเรียนรู้คือปฏิกริยาทางสังคมที่ผู้เข้าร่วมได้พูดคุยระหว่างกันจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

Clark (1996) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นวิธีการเรียน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นจุดเด่นของการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำงาน เข้าใจในงานตนเองและงานเพื่อน ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานตามกระบวนการเรียนรู้ ได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างทำงาน เป็นการเรียนแบบ Open Ended ได้ค้นพบด้วยตนเอง และเป็นการเรียนในลักษณะกลุ่มเล็ก ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ได้ร่วมกันทำงานเพื่อค้นหาคำตอบของปัญหา โดยการส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

Lejenune (1999) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และจากการทำงานร่วมกันกับผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า โดยเน้นที่ความมีอิสระของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้

Penn State University College of Education (2009) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นคุณลักษณะของการแบ่งปัน เข้าใจเป้าหมาย เชื่อมั่น และยอมรับซึ่งกันและกัน มีขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการติดต่อสื่อสารตามสภาพแวดล้อมทั้งแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ ตัดสินใจจากการลงความเห็นร่วมกัน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะให้ผู้เรียนได้มองเห็นทางออกของปัญหานั้น ๆ

Thirteen Organization (2009) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นวิธีการสอนและการเรียนในที่ที่ผู้เรียนด้วยกัน เป็นการเปิดประเด็นคำถาม หรือสร้างโครงสร้างที่เต็มไปด้วยความหมายจากการอภิปรายกลุ่มของผู้เรียน หรืออาจมีผู้เรียนจากโรงเรียนอื่นมาทำงานร่วมกัน โดยการเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อแบ่งปันงานที่ได้รับมอบหมาย

จากความหมายการเรียนรู้แบบร่วมกันของ อรพรรณ พรสีมา (2540) สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก) กระทรวงศึกษาธิการ (2545ค) Dillenbourg and Schneider (1995) Clark (1996) Lejenune (1999) Penn State University College of Education (2009) และ Thirteen Organization (2009) เมื่อผู้วิจัยนำความหมายของนักการศึกษาดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการหาแบบแผนพฤติกรรม (Pattern Matching) (Patton, 1990) ค้นหาว่ามีข้อมูลใดบ้างที่มีนัยหรือความหมายออกมาในทิศทางเดียวกัน เมื่อผู้วิจัยศึกษาอย่างละเอียดจากความหมายการเรียนรู้แบบร่วมกันของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยก็พบคำหลักสำคัญที่

สามารถนำมาใช้เป็นกรอบเพื่อจัดกลุ่มคำเหล่านี้ ให้อยู่ในรูปของแนวคิดหรือสาระสำคัญโดยสรุป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้รู้ว่ามีความหมายไหนบ้าง ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกัน และเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไรบ้าง หรือในเบื้องต้นเพื่อความสะดวกในการจำแนกกลุ่มคำ แล้วนำกลุ่มคำมาจัดกลุ่ม หรือกล่าวได้ว่าเป็นการจัดหมวดหมู่ของกลุ่มคำหรือกลุ่มข้อมูลที่ได้มานั้นเอง รวมทั้งเพื่อความสะดวกในการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมของกลุ่มคำนั้นๆ ได้ ส่วนนี้ผู้วิจัยพบกลุ่มคำสำคัญจากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมกันของนักการศึกษา โดยจัดแบ่งตามลักษณะพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ลักษณะการเรียนรู้ ประกอบด้วยกลุ่มคำเหล่านี้คือ “ปฏิกริยาทางสังคม” “การมีปฏิสัมพันธ์” “การติดต่อสื่อสาร” “การทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้เรียน” “การรวมพลัง” “การรวมตัวกันทำงาน” และ “การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้”

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วยกลุ่มคำเหล่านี้คือ “รูปแบบการเรียนการสอน” “กิจกรรมการเรียนการสอน” “กิจกรรมการเรียนรู้” “การสร้างโครงสร้าง” “การสร้างองค์ความรู้จากชิ้นงาน” “การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก” “กลุ่มย่อย” “การเรียนในทีมผู้เรียน” “สมาชิกกลุ่มมีความรู้แตกต่างกัน” และ “เครือข่ายการทำงาน”

กลุ่มที่ 3 กระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ ประกอบด้วยกลุ่มคำเหล่านี้คือ “กระบวนการทำงาน” “กระบวนการเรียนรู้” “วิธีการสอน” “วิธีการเรียนรู้” “เข้าใจเป้าหมาย” “ขอบเขตความรับผิดชอบ” “การแก้ปัญหา” “การสร้างสินค้าใหม่” และ “การอำนวยความสะดวก”

กลุ่มที่ 4 วิธีการเรียนรู้ ประกอบด้วยกลุ่มคำเหล่านี้คือ “การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น” “การอภิปรายกลุ่มของผู้เรียน” “การตัดสินใจร่วมกัน” “การแบ่งปันความรู้” “การช่วยเหลือพึ่งพากัน” “การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้” “การเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน” “การรับผิดชอบร่วมกัน” “ความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม” “ความมีอิสระของผู้เรียน” และ “การเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน”

จากกลุ่มคำดังกล่าว พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นรูปแบบการเรียน หรือแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่มีกระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ และมีวิธีการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน มีกิจกรรมย่อยที่ต้องปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียน เช่น ทีมงาน กลุ่มย่อย เครือข่าย ความมีอิสระของผู้เรียน ประเด็นการเรียนรู้ สร้างความรู้จากชิ้นงาน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ความสามารถของผู้เรียน ความรับผิดชอบร่วมกัน การช่วยเหลือพึ่งพากัน การมีปฏิสัมพันธ์ และให้กำลังใจกัน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมคำสำคัญและสรุปเป็นตารางสังเคราะห์ เพื่อให้เห็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน ไว้ดังตารางที่ 2.5 ดังนี้

ตารางที่ 2.5 การสังเคราะห์ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

ประเด็นสำคัญ	แนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ								
	อรรถพรณ พรสีมา	สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก)	กระทรวงศึกษาธิการ	Dillenbourg and Schncider (1995)	Clark (1996)	Lejenune (1999)	Penn State University College of	Thirteen	ผู้วิจัย
1) ทำงานร่วมกันเป็นทีม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2) กลุ่มย่อย		✓			✓		✓	✓	✓
3) เครือข่าย					✓				
4) ความมีอิสระของผู้เรียน						✓			
5) กำหนดประเด็นการเรียนรู้	✓			✓			✓		✓
6) สร้างความรู้จากการทำโครงการ				✓					
7) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้		✓	✓		✓				✓
8) ความสามารถผู้เรียนแตกต่างกัน	✓		✓		✓	✓			✓
9) การรับผิดชอบร่วมกัน			✓	✓	✓				✓
10) การช่วยเหลือพึ่งพากัน			✓		✓		✓	✓	✓
11) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
12) การให้กำลังใจต่อกัน					✓				
13) ผู้สอนอำนวยความสะดวก		✓	✓		✓		✓		✓

โดยสรุป การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นวิธีการเรียน โดยการทำงานร่วมกันเป็นทีม ทุกคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนกำหนดประเด็นการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แต่ละคนมีความสามารถที่ต่างกัน รับผิดชอบช่วยเหลือกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สังคมการอยู่ร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ความสำเร็จของกลุ่มอยู่ที่การได้

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ ดังนั้น ความสำเร็จของแต่ละคนคือ ความสำเร็จของกลุ่ม

6.3 ลักษณะและรูปแบบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

การเรียนรู้ร่วมกันเป็นรูปแบบการเรียนรู้ หรือแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีกิจกรรมย่อยที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียน ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542) และ พิชัย ทองดีเลิศ (2547) กล่าวว่า ลักษณะและรูปแบบของการเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มต้องมีความรับผิดชอบและร่วมกันทำงาน สนใจการทำงานของตนเองเท่ากับการทำงานของกลุ่ม ผลงานจะออกมาในลักษณะของงานกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ของสมาชิกทุกคน เน้นให้สมาชิกทุกคนรับผิดชอบการเรียนรู้และช่วยเหลือกันทำงาน ทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จเท่าเทียมกัน ผู้เรียนในกลุ่มสามารถช่วยทีมของตนได้ โดยพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเรียนเก่ง ปานกลาง หรืออ่อน ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ส่วนลักษณะห้องเรียนการเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีสมาชิก 3-6 คน บรรยากาศห้องเรียนสบาย อิสระ โต๊ะที่นั่งในห้องเรียนมีความยืดหยุ่น เคลื่อนย้ายสะดวกทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ เช่น ใช้วางแผนการทำงาน ใช้ปรึกษาหารือ หรือค้นคว้าหาความรู้ บางครั้งห้องเรียนจะมีเสียงดัง เนื่องจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการโต้แย้งทางความคิดดังนั้นผู้สอนต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน ความวุ่นวายจากการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้เรียนผู้สอนไม่ต้องไปควบคุมว่าต้องให้ผู้เรียนทำอะไร

Alpine (2000) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ร่วมกันไว้ว่า เป็นกิจกรรมหนึ่งของ Constructivist การเรียนในลักษณะนี้ ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง ทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม โดยใช้ประโยชน์จากการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการความรู้ที่ได้มา ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

นอกจากนั้น Kasl and Yorkss (2002 อ้างถึงใน ชิตชง ส.นันทนาเนตร, 2549: 48) ได้กล่าวถึง การใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกันว่าให้เน้นที่ความสำคัญของการใช้วิธีการเรียนรู้ โดยใช้ประสบการณ์เป็นประเด็นสำคัญในการเสวนา วิธีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มเพื่อนกลุ่มเล็ก ๆ ร่วมมือกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน บุคคลจะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่ม และสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาจากการวิเคราะห์ วิพากษ์อดีตด้วยกัน และร่วมกันแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมจากการวิเคราะห์ นอกจากนี้พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มจะช่วยให้บุคคลมองเห็นความหมายและเกิดการเรียนรู้ภายในบุคคลได้ดีขึ้น

Tinzmann and others (2009) กล่าวว่า การสื่อสารในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ ดังนั้นบรรยากาศห้องเรียนจึงควรมีลักษณะสำคัญอย่างน้อย 4 ประการคือ 1) เป็นบรรยากาศการแบ่งปันความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 2) เป็นการแบ่งปันบทบาทและอำนาจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 3) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานงาน และ 4) ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนให้มีความแตกต่างกัน

โดยสรุป ลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวข้องกับจำนวนสมาชิกในกลุ่ม กิจกรรมการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่ได้รับต้องชัดเจน สามารถตรวจสอบการทำงานเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มได้ กลุ่มการเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกประมาณ 3-6 คน ใช้ประสบการณ์เป็นประเด็นสำคัญในการแก้ปัญหาหรือเสวนาเพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม

ดังนั้น สมาชิกทุกคนต้องมีพฤติกรรมร่วมกัน ยอมรับในความคิดเห็นของกันและกัน แม้ว่าจะมีความเห็นต่างกัน มีการแบ่งงานกันทำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเพื่อนในกลุ่มและต่างกลุ่ม บรรยากาศในชั้นเรียนสบาย ผ่อนคลาย มีความเป็นอิสระ สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ได้อย่างเต็มที่ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา แต่คำนึงถึงความแตกต่างทางความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคน

สำหรับรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกัน สมพงษ์ สิงหะพล (2542) กล่าวว่า มีเทคนิควิธีที่ผู้สอนสามารถเลือกนำมาใช้ได้หลายวิธี ได้แก่

1) วิธีให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นกลุ่ม (Student Team) เช่น การเรียนรู้เป็นทีมสัมฤทธิ์ (Student Team Achievement Divisions) เป็นเทคนิคพื้นฐานที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้สะดวก โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ๆ ละ 4 คน ทุกคนช่วยกันเรียนรู้แต่เวลาสอบไม่ให้ช่วยทำ เมื่อเรียนไปประมาณ 5-6 สัปดาห์ให้เปลี่ยนกลุ่มครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้ไปจนกว่าจะสิ้นภาคเรียน เมื่อถึงเวลาทดสอบก็ให้นำคะแนนสอบรายคน และคะแนนสอบของทุกคนในกลุ่มมาทำคะแนนความก้าวหน้าของตนเองและของกลุ่ม หรือการเรียนรู้เป็นทีมแข่งขัน (Team Games Tournament) เป็นกลุ่มการเรียนรู้โดยให้สมาชิกกลุ่มได้ศึกษาคูงาน ทำงาน ทำแบบฝึกหัด และทำแบบทดสอบต่าง ๆ จากนั้นให้ทุกคนในทีมแยกกันเข้ากลุ่มเพื่อแข่งขันกันตอบปัญหา แต่ละกลุ่มจะมีระดับความยากง่ายของปัญหาที่แตกต่างกัน มีการลดและเลื่อนระดับตามผลการทดสอบของตนเอง แล้วนำคะแนนที่ได้มาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม หรืออาจจะเรียนรู้เป็นทีมรายบุคคล (Team Assisted Individualization) เน้นการเรียนรู้เป็นทีมเล็ก ๆ โดยการเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำคะแนนของแต่ละคนมาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม และการเรียนรู้เป็นทีมภาษา (Collaborative Integrated Reading and Composition) การเรียนรู้เป็นทีมจุดเน้นอยู่ที่การใช้ภาษา เช่น ทักษะการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาในระดับประถมศึกษา แล้วให้ผู้เรียนจับคู่กันในทีมของตนเองเพื่อฝึกทักษะการอ่าน การเขียน และการช่วยเหลือคู่ของตนเอง จากนั้นให้จับคู่กับคนอื่นในทีมอื่นอีก 2-3 ทีม แล้วนำคะแนนของแต่ละคนที่ทำข้อสอบได้มาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

2) วิธีเรียนรู้ร่วมกันแต่แบ่งงานกันทำเฉพาะเรื่อง (Task Specialization Method) เช่น การเรียนรู้แบบสืบสวน (Group Investigation) การเรียนรู้ร่วมกัน โดยมอบหมายงานให้ไปศึกษาค้นคว้าให้เลือกหัวข้อที่สนใจ คนที่สนใจเหมือนกันก็ให้ไปศึกษาค้นคว้าด้วยกันแล้วนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกลุ่ม (Co-op Co-op) เป็นการเรียนรู้ร่วมกันโดยการปรึกษาหารือกัน มอบหมายและแบ่งงานกันทำ โดยจัดกลุ่มผู้เรียนแบบ 1:1 ให้แต่ละกลุ่มรับงานไปทำ กำหนดงานย่อยให้แต่ละคนรับผิดชอบค้นคว้านำมาเสนอต่อกลุ่ม เพื่อกลุ่มจะได้รวบรวมนำเสนอเป็นรายกลุ่มต่อไป และการเรียนรู้แบบทีมสะสมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ (Jigsaw) การเรียนรู้เป็นทีมเน้นสาระจากการสะสมความรู้ของสมาชิกและคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม โดยแบ่งเป็นทีมแล้วให้แต่ละคนเลือกศึกษาเรื่องที่สนใจร่วมกัน แล้วกลับมานำเสนอให้กลุ่มของตนเองรับรู้ เหมือนกับตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ที่กลับมาถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนในทีมฟัง เวลาทดสอบก็นำคะแนนของแต่ละคนมาคิดเป็นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่ม

3) วิธีเรียนรู้ร่วมกันแบบอื่น ๆ (Other Collaborative Learning Methods) เช่น การเรียนรู้แบบเรียนด้วยกัน (Learning Together) การเรียนรู้โดยการช่วยเหลือปรึกษาหารือกัน พร้อมกันทำงานไปด้วยกันแบบ 1:1 ไม่เน้นคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่มแต่เน้นคะแนนกลุ่ม การเรียนรู้แบบกลุ่ม 4 คน (Group of Four) เป็นการเรียนรู้ในกลุ่ม 4 คน เน้นการเรียนรู้แก้โจทย์คณิตศาสตร์ การเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดยเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกคน เช่น ให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นแล้วร่วมกันอภิปราย การเรียนรู้แบบโครงการกลุ่ม (Group Projects) การทำงานร่วมกันให้สำเร็จโดยการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนให้ชัดเจน การเรียนรู้แบบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นทางการ (Informal Methods) ได้แก่ แบบอภิปรายในกลุ่มธรรมชาติ (Spontaneous Group Discussion) ผู้เรียนที่นั่งร่วมกัน ชิดกันติดกันให้อภิปรายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แบบระบุจากกลุ่มสุ่มหัว (Numbered Heads Together) ผู้เรียนนั่งร่วมกันเป็นกลุ่ม ทุกคนมีหมายเลขประจำตัว ผู้สอนตั้งคำถาม ผู้เรียนปรึกษาหารือกันในทีมของตนเพื่อให้แน่ใจว่าคำตอบถูกต้องแน่นอน ผู้สอนเรียกหมายเลขให้ตอบ แบบผลงานทีม (Team Product) ผู้เรียนทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทีมภายในชั่วโมงเรียน เช่น วาดภาพ เขียนบทความ และสรุปเอกสาร ต้องมอบบทบาทของแต่ละคนให้ชัดเจน แบบทบทวนร่วมกัน (Collaborative Review) ก่อนสอบ 1 วัน ผู้เรียนนั่งเป็นกลุ่มเวียนกันถามตอบคำถามเพื่อทบทวน เช่น กลุ่ม 1 ถามจะได้ 1 คะแนน กลุ่ม 2 ตอบถูกได้ 1 คะแนน กลุ่ม 3 ถ้าตอบเพิ่มเติมข้อมูลของกลุ่ม 2 ได้ จะได้ 1 คะแนน และแบบอภิปรายกับคู่คิด (Think Pair Share) ผู้เรียนนั่งเป็นคู่ในกลุ่มตนเอง ผู้สอนเสนอข้อมูลให้อภิปราย แต่ละคนคิดหาคำตอบ แล้วแลกเปลี่ยนกับคู่ของตนเองจนหาข้อสรุปได้แล้วนำเสนอต่อชั้นเรียน

โดยสรุป ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมกัน สมาชิกทุกคนต้องร่วมกันทำงานตามบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบที่สมาชิกในกลุ่มมอบหมาย หรือตามที่ผู้สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ผู้อำนวยการความสะอาดในการจัดสภาพการเรียนรู้มอบหมายให้ทำ โดยการแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ ช่วยเหลือกันทำงานให้งานกลุ่มสำเร็จ ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสำเร็จของคนทุกคน ทุกคนจึงมีโอกาสร่วมประสบความสำเร็จเท่าเทียมกัน การเรียนรู้แบบนี้มีเทคนิควิธีในการเรียนรู้หลากหลาย ผู้สอนสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพบริบทของกลุ่มได้ แต่ต้องให้สมาชิกในกลุ่มมีอิสระในการเลือกวิธีเรียนของตัวเอง เช่น ให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม (Student Team) หรือเรียนรู้โดยการแบ่งงานกันทำเป็นเรื่องๆ เป็นการเฉพาะ (Task Specialization Method) หรือว่าให้เรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบอื่นๆ (Other Collaborative Learning Methods)

6.4 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมกัน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ประการ (Nunan, 1992 และ Johnson and others, 1994) ดังนี้

1) ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกและต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม บทบาทของสมาชิกที่มีความแตกต่างกันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการพึ่งพากัน ทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม เช่น การมอบหมายให้ทำโครงการ โดยแบ่งงานให้สมาชิกกลุ่มได้มีบทบาทในการทำงาน ได้พึ่งพากัน โดยใช้หน้าที่เป็นหลักในการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มได้ทำงานที่แตกต่างกัน

2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการเรียนรู้ ช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเข้าใจให้เพื่อนสมาชิกฟัง มีการรวบรวมและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรวบรวมข้อมูล มีการวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูล นำเสนอแนวคิดโดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของกลุ่ม ดังนั้นผู้สอนต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้สึกสบายใจ มีความเป็นอิสระในการอภิปรายหรือโต้แย้งความคิด เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และต้องคำนึงถึงสมาชิกในกลุ่มอยู่เสมอ

3) ส่งเสริมการตรวจสอบการทำงานของสมาชิกกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างยุติธรรม สามารถตรวจสอบในประเด็นต่าง ๆ ได้

3.1 ความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมในงานกลุ่มอย่างเต็มที่

3.2 ลงมือทำงานในส่วนที่เป็นภาระของตนเอง

3.3 ช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม โดยการใช้ความสามารถและสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ ผู้สอนควรสร้างกระบวนการในการกำกับและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ภายในกลุ่ม

4) ส่งเสริมทักษะทางสังคม ผู้เรียนได้ทำงานเป็นทีมเป็นกลุ่ม และเรียนรู้ทักษะการทำงานในกลุ่มร่วมกัน เช่น การเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การสร้างความไว้วางใจ การติดต่อสื่อสาร และการจัดการกับความขัดแย้ง กลุ่มควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันให้สมาชิกในกลุ่มรู้สึกสบายใจ ปราศจากการบังคับ ความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มทุกคนมีคุณค่าเพราะทุกคนต่างมีเป้าหมายร่วมกัน ยกย่องชมเชยไว้วางใจกัน ยอมรับมติของกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

5) การประเมินผลของกลุ่มด้วยตนเอง กลุ่มควรประเมินประสิทธิภาพงานของกลุ่มที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการกำกับดูแลความก้าวหน้าของบุคคลและกลุ่ม การรายงาน การพบปะกับผู้สอน และการกำหนดตารางเวลา

Smith and MacGreger (1992) กล่าวว่า การได้พูดคุยกันทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับจิตพิสัย โดยอาศัยองค์ประกอบการเรียนรู้ในหลายมิติ ดังนี้

1) การเรียนรู้ คือการปฏิบัติที่เป็นกระบวนการโดยให้ผู้เรียนได้บูรณาการสื่อใหม่ๆ เข้ากับความรู้อันเดิม เพื่อสร้างแนวคิดใหม่และความหมายใหม่

2) การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทที่เต็มไปด้วยการชักชวนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับเพื่อน เพื่อกำหนดและแก้ปัญหา โดยการลำดับเหตุผลและทักษะการแก้ปัญหา

3) ผู้เรียนมีความแตกต่างและมีประสบการณ์ป้อนหลังที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มการเรียนรู้

4) การเรียนรู้เป็นการปฏิบัติทางสังคม ผู้เรียนต้องพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีปฏิริยาต่อสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้นจากการตัดสินใจ

5) ผู้เรียนมีประสิทธิภาพพอที่จะเลือกหัวข้อการเรียนรู้เอง การเรียนรู้แบบร่วมกันจึงเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีการพูดและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้เรียนรู้ว่าตัวเองทำงานร่วมกับผู้อื่นและสร้างองค์ความรู้เองได้ ความรู้ไม่ได้อยู่ในหนังสือหรือที่ผู้สอนเท่านั้น

Lejenune (1999) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ร่วมกันว่ามีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1) การเรียนรู้ในกลุ่มย่อย โดยมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2) สมาชิกภายในกลุ่มแตกต่างกัน เพราะเชื่อว่าความแตกต่างทางวิสัยทัศน์ ประสบการณ์ และพื้นฐานความรู้ของแต่ละคนเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการได้ร่วมงานกับผู้ที่มีความรู้ หรือมีความสามารถมากกว่า

3) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เน้นความมีอิสระของผู้เรียนทั้งการกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ การร่วมกันแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

4) ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพการเรียนรู้ และคอยให้ความช่วยเหลือ โดยให้ความสำคัญกับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และพยายามส่งเสริมหรือเพิ่มเติมความรู้ในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้กับผู้เรียน

The Faculty of Social Sciences at Flinders University (2004) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้แบบร่วมกันว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1) มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาทหน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกได้หลายวิธี เช่น กำหนดเป้าหมายกลุ่มให้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน กำหนดรางวัลของกลุ่มร่วมกัน และจัดสรรทรัพยากรให้เท่ากัน เป็นต้น

2) มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำงานกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการอธิบายความรู้ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง

3) มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน เพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การสุ่มถามปากเปล่า การสังเกต การบันทึกการทำงานกลุ่ม หรือให้สมาชิกตรวจสอบกันเอง โดยให้ผู้เรียนได้เล่าสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ให้เพื่อนฟังหรืออาจจะทดสอบเป็นรายบุคคล เป็นต้น

4) มีการใช้ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานของกลุ่มย่อย ผู้เรียนควรได้รับการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จะช่วยให้งานของกลุ่มประสบความสำเร็จ ได้แก่ การทำความรู้จัก การไว้วางใจ การติดต่อสื่อสาร การยอมรับซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน การวิจารณ์แสดงความคิดเห็นโดยไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การให้ความสำคัญ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

5) กระบวนการกลุ่ม สมาชิกต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม ผลงานของกลุ่มมาจากการได้แสดงความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม กระบวนการทำงานของสมาชิกกลุ่มสามารถทำได้โดยให้อธิบายการกระทำที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ให้ตัดสินใจว่าการกระทำสิ่งใดของกลุ่มที่

ควรรักษาไว้และการกระทำใดควรเลิกปฏิบัติ ให้เล่าเหตุการณ์ภายในกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม หรือ วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของกลุ่ม เป็นต้น

โดยสรุป องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบบรวมนั้น เป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน ในทางบวก การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเป็นกระบวนการทางสังคม กลุ่มเล็กดีกว่ากลุ่มใหญ่ สมาชิกมีอายุและ ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทุกคนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มีการตรวจสอบความ รับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม ใช้ทักษะการทำงานระหว่างบุคคล ทุกคนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย มีการบูรณาการความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ และใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหา ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ได้ ทำงานร่วมกัน ได้ติดต่อสื่อสาร และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

6.5 ขั้นตอนในการเรียนรู้ร่วมกัน

นักการศึกษาหลายคนกล่าวว่า กระบวนการ หรือขั้นตอนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำ ให้การเรียนรู้ในแต่ละครั้งประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนั้นขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันจึง ต้องสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก) กล่าวว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เริ่มจากผู้สอนเป็นผู้เสนอหัว เรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา แล้วจัดกลุ่มผู้เรียนให้เลือกเรื่องที่สนใจเพียง 1 เรื่อง มีสมาชิกประมาณ 3-5 คน ต่อมาก็ร่วมกันกำหนดเวลาในการเรียนรู้ ผู้เรียนควรได้ร่วมระดมสมองเพื่อกำหนด จุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ขอบข่าย วางแผนการเรียน แบ่งงาน และวิธีการนำเสนอข้อมูลความรู้ ซึ่ง อาจเป็นการอภิปรายปรึกษาหารือในระหว่างการทำงานกลุ่ม นอกนั้นผู้เรียนต้องรายงาน ความก้าวหน้าต่อผู้สอนอย่างสม่ำเสมอในขณะที่สร้างโครงงานหรือชิ้นงาน เมื่อทำงานเสร็จก็จะ นำเสนอผลงานแล้วร่วมกันประเมินผล

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันว่ามีดังนี้ ผู้สอนเสนอ หัวข้อที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มให้แต่ละคนได้เลือกหัวเรื่องที่ตนเองสนใจจะศึกษา เพียง 1 เรื่อง มีจำนวนสมาชิกในกลุ่ม 3-5 คน ผู้เรียนและผู้สอนสร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดเวลาใน การศึกษาค้นคว้า และสร้างชิ้นงานหรือโครงงานเพื่อนำเสนอเรื่องที่ศึกษา ผู้เรียนระดมสมองเพื่อ กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ กำหนดขอบข่ายของเนื้อหา วางแผนการนำเสนอ แบ่งงานมอบหมาย ให้แต่ละคนไปปฏิบัติ นำเสนอข้อมูลความรู้ ปรึกษาหารือกัน อภิปราย ซักถามโต้แย้ง เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อลำดับเนื้อหาที่ศึกษา ในระหว่างการทำงานมีการรายงานความก้าวหน้าของ งาน ผู้เรียนดำเนินการสร้างโครงงานหรือชิ้นงาน นำเสนอผลงาน และประเมินผลชิ้นงานที่นำเสนอ ด้วยตนเอง เพื่อนในชั้นเรียน และผู้สอน

Davis (1993) ได้จัดลำดับขั้นในการเรียนรู้ร่วมกันไว้ 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง การจัดกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นขั้นการเขียนหลักสูตรซึ่งต้องคำนึงถึงการ รวมกลุ่มของผู้เรียน กลุ่มได้หรือกัน มีข้อมูลป้อนกลับ และการประเมินผลงานของกลุ่ม อธิบายให้ กลุ่มได้รู้ว่าจะได้คะแนนอย่างไร บอกให้รู้ถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่ม วิธีการเริ่มงาน รู้ว่างานเสร็จ การให้ คะแนนจะให้อย่างไร บอกให้รู้ถึงทักษะที่ควรมีเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม ทักษะในการทำงานกลุ่ม เช่น การฟัง การหาข้อมูล การวิจารณ์จากผู้อื่น และการเข้าใจเรื่องความขัดแย้ง

ขั้นที่สอง การออกแบบกลุ่มสำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องใช้ความร่วมมือในการแบ่งงาน ให้เพื่อนไว้วางใจในตัวเรา รางวัลต้องเป็นของกลุ่ม แบ่งงานและสร้างความเป็นประชาคมติ งานกลุ่มที่ได้รับเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำ งานที่ให้อัดองนำไปใช้ประโยชน์ได้ เหมาะสมกับทักษะและความสามารถ โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก มีการแข่งขันระหว่างกลุ่ม ผลงานใครดีกว่า การตัดสินใจชัดเจน และมีหลายมิติ จัดสอบทั้งกลุ่ม ทั้งในชั้นเรียนและทำที่บ้าน คะแนนได้เหมือนกันทั้งกลุ่ม โดยให้งานตั้งแต่เปิดภาคเรียน ให้พัฒนาทักษะและให้ทำข้อสอบเดี่ยวแล้วมารวมกับกลุ่ม

ขั้นที่สาม การบริหารกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน โดยพิจารณาว่าจะจัดกลุ่มอย่างไร เช่น การสุ่มเลือก การแยกเพศหรือรวมเพศ คนพูดมากพูดน้อย คนก้าวร้าวคนประนีประนอม หรือเลือกกันเอง ขนาดกลุ่มที่พอเหมาะอยู่ที่ 4-5 คน ถ้ามากกว่านี้จะทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย ทำให้กลุ่มทำงานไปด้วยกันแม้ว่าจะถูกร้องขอให้แยกกัน ช่วยกลุ่มวางแผนการทำงาน กำหนดเวลา ใครทำอะไร มีขั้นตอน หลักปฏิบัติอย่างไร ช่วยกันตรวจสอบหากงานล่าช้าโดยยึดร่างโครงการเป็นหลัก

ขั้นที่สี่ การประเมิน สมาชิกในกลุ่มต้องรู้ว่าใครทำอะไรมากน้อยเพียงใด การทำงานต้องเท่าเทียมกัน ให้สมาชิกได้พูดคุยถึงปริมาณและคุณค่าของงานที่เกิดจากแต่ละคนว่า มีผลต่อความสำเร็จของงานอย่างไร ส่วนการให้คะแนนให้เท่ากันทุกคนในกลุ่ม หรือมีการสอบรายบุคคล หรือขึ้นอยู่กับการทำงานกลุ่มของแต่ละคน และหากมีใครต่อต้านควรทำความเข้าใจก่อนที่จะเลือกไม่เข้ากลุ่มการเรียนรู้ การรวมกลุ่มควรบอกผู้เรียนถึงประโยชน์ที่จะได้รับในการเรียนรู้ร่วมกัน บอกวิธีการทำงาน บทบาทหน้าที่ที่ต้องตกลงร่วมกันของสมาชิก การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่จัดประชุมย่อย กำหนดให้กลุ่มมีสมาชิกได้ไม่เกิน 6 คน และในระหว่างการเรียนผู้สอนควรให้เวลาในการพบปะกลุ่มด้วย

Barkley, Cross and Majior (2004) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมกันนั้น ผู้สอนต้องยอมเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้ (Teacher) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในกระบวนการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบ วิธีการเรียน บทบาทผู้เรียน และการฝึกทักษะการเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม ได้แก่ ทักษะการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Skills) ทักษะบริหารการทำงานกลุ่ม (Group Management) ทักษะการเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry Skills) ทักษะการแก้ไขความขัดแย้งในกลุ่ม (Conflict Resolution) ทักษะการสรุปสังเคราะห์ความรู้และนำเสนอ (Synthesis and Presentation Skills) เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง โดยปกติผู้สอนจะเตรียมผู้เรียนในขั้นแรกของการเรียนรู้แบบร่วมกันดังนี้ 1) การนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยละลายพฤติกรรมสมาชิกภายในกลุ่ม 2) แนะนำรายวิชาเรียน แนะนำกิจกรรม และการประเมินผล และ 3) แนะนำวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นตอน ข้อดี ข้อจำกัด และการปฏิบัติตัวที่ดีของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ขั้นที่สอง การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) ผู้สอนต้องจัดกลุ่มผู้เรียนให้มีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงขนาดของกลุ่ม (Group Size) ระยะเวลาการทำกิจกรรม (Duration) และการดำเนินกิจกรรมในกลุ่ม (Operation of the Learning Groups) โดยทั่วไปมีกลุ่มอยู่ 3 ประเภทคือ 1) แบบ Informal เป็นการจัดกลุ่มแบบสุ่มเร็วๆ เพื่อทำกิจกรรมในระยะเวลาสั้น ๆ เช่น การระดม

ความคิดเพื่อตอบคำถาม การทำกิจกรรมเล็กๆ แทรกกระหว่างการฟังบรรยายเป็นระยะเวลาสั้น เป็น ต้น 2) แบบ Formal เป็นการจัดกลุ่มเพื่อทำงานที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การทำรายงาน หรือการค้นคว้า ร่วมกัน หรือการนำเสนอโครงการ สมาชิกในกลุ่มจะทำงานร่วมกันจนงานสำเร็จ และ 3) แบบ Base ระยะเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันนานเป็นภาคเรียนหรือปีการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ของวิชาและหลักสูตร ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบไหน เทคนิคการเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มเป็นไปได้ทั้งสุ่ม คนเข้ากลุ่ม หรือผู้สอนจัดผู้เรียนเข้ากลุ่ม หรือผู้เรียนเลือกกลุ่มตามสมัครใจ กระบวนการทำงานใน กลุ่มขึ้นอยู่กับแต่ละกิจกรรม โดยปกติจะมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มเพื่อให้การทำงานเป็นระบบ และราบรื่น

ขั้นที่สาม การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) การวางแผน กิจกรรมและลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกัน คือ 1) กิจกรรมนั้น ๆ ต้องเกี่ยวข้องและส่งเสริมการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายของรายวิชา 2) กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเหมาะสมกับทักษะและระดับความสามารถของผู้เรียน 3) กิจกรรมการเรียนรู้ ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันทั้งพากันระหว่างผู้เรียน 4) สามารถตรวจสอบได้ว่าสมาชิกคนใดในกลุ่ม ทำอะไรบ้างในกิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) ลำดับการนำเสนอกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจัด กลุ่ม การทำกิจกรรมในกลุ่ม และการประเมินผลงานกลุ่ม

ขั้นที่สี่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนได้มีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) เพื่อความต่อเนื่องในการเรียนรู้และการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนมีหน้าที่ในการช่วยให้กลุ่มทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล โดยมีขั้นตอนต่างๆ คือ การแนะนำกิจกรรมที่ต้องทำ เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอน และตัวอย่าง เป็นต้น สังเกตการ เข้าร่วมปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อให้ทราบปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม ความขัดข้องของกลุ่ม และประเมินว่า กลุ่มบรรลุเป้าหมายภารกิจหรือยัง เพื่อจะได้ช่วยให้คำแนะนำหรือให้ข้อมูลย้อนกลับได้เหมาะสม การ ค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการกลุ่ม ซึ่งโดยปกติส่วนใหญ่สมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้ช่วยกันแก้ไข แต่บางปัญหาผู้สอนอาจจะต้องเข้าไปช่วยดูแล เช่น ผู้เรียนบางคนมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ผู้เรียนไม่ ทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่อาจจะก่อกวนในขั้นตอนการทำงาน การแนะนำเทคนิคในการ นำเสนอ การนำเสนอผลการเรียนรู้ในกลุ่มต่อชั้นเรียนจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม การนำเสนอจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความรู้ใหม่และมั่นใจมากขึ้น หากความรู้ที่ได้ตรงกับ กลุ่มอื่น ๆ การช่วยให้กลุ่มเข้าถึงเป้าหมายความรู้ด้วยการเติมเต็มหรือเชื่อมโยงความรู้ แต่ต้องระวัง อย่าให้กลายเป็นการสอนซึ่งจะทำให้กลุ่มรอคอย การช่วยเหลือของผู้สอนช่วยสร้างแรงจูงใจ และช่วย เตรียมผู้เรียนเข้าสู่กิจกรรมหรือบทเรียนถัดไป

ขั้นที่ห้า การให้คะแนน การประเมินผลการเรียนรู้ (Grading and Evaluating Collaborative Learning) การประเมินผลการเรียนร่วมกัน สิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงคือ ต้อง สามารถตรวจสอบการมีส่วนร่วมและผลงานของผู้เรียนแต่ละคนภายในกลุ่มได้ (Individual Accountability) ขณะเดียวกันต้องส่งเสริมบรรยากาศการพึ่งพากันในกลุ่ม (Positive Group Interdependence) ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนร่วมกัน ดังนั้นเกณฑ์การให้คะแนนจะต้องสะท้อน ผลงานรายบุคคลและผลงานกลุ่มซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังนี้ 1) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต้อง อาศัยความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มจึงจะสำเร็จ 2) งานรายบุคคลและ

งานกลุ่มต้องสามารถแสดงและแยกแยะได้ชัดเจนเพื่อให้ผู้สอนสามารถประเมินผลได้ นอกจากนี้ในขั้นตอนการให้คะแนนและการประเมินผลจะต้องคำนึงว่าจะประเมินผลอะไร ผลงานชิ้นไหนหรือผลงานในขั้นตอนใด เพื่อจะได้ไม่ต้องใช้เวลามากเกินไปในการประเมิน หรือหากประเมินน้อยเกินไป คะแนนที่ได้อาจจะไม่สามารถสะท้อนความพยายามหรือความรู้ของผู้เรียน กำหนดวัตถุประสงค์การประเมินแต่ละครั้งให้ชัดเจนว่าจะประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) หรือประเมินเพื่อการตัดสินสิ่งใด (Summative Evaluation) ซึ่งมีวิธีการที่ต่างกัน สุดท้ายใครจะเป็นผู้ประเมิน ผู้สอนประเมินเอง หรือผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน โดยการประเมินตนเองหรือประเมินเพื่อนร่วมกลุ่มและประเมินการทำงานกลุ่ม

โดยสรุป เมื่อได้วิเคราะห์ความหมาย ลักษณะของการเรียนรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ และขั้นตอนในการเรียนรู้ร่วมกันของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นพบว่า ประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมกันมีมากมาย การที่สมาชิกในกลุ่มรู้จักสังเกตวิธีการคิดหรือกระบวนการให้เหตุผลของเพื่อนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนการเสนอความคิดของตนเอง กระบวนการนี้ให้ประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ประสบการณ์จากการเรียนรู้ร่วมกันทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ มีปฏิสัมพันธ์ในทางบวก สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งของตนเองและผู้อื่น การเรียนลักษณะนี้มีคุณค่าเพราะผู้เรียนได้มีส่วนร่วม เป็นการเรียนที่ผู้เรียนต้องตื่นตัวอยู่เสมอ ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนด้วยกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่คนส่วนใหญ่ยอมรับว่า การเรียนเช่นนี้ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนประสบผลสำเร็จ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าในการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ผู้วิจัยนำแนวคิดของ สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก) พิชัย ทองดีเลิศ (2547) Davis (1993) และ Barkley, Cross and Major (2004) โดยนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อหาแบบแผนที่เหมาะสม (Method of Agreement) (Neuman, 2006) เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนกันระหว่างกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม ส่วนข้อมูลใดที่ไม่เหมือนกันแต่มีที่มาหรือสาเหตุเหมือนกันก็ให้จัดกลุ่มใหม่ การจัดกลุ่มข้อมูลเชิงเปรียบเทียบในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลแบบแผนพฤติกรรมทั้งในกลุ่มที่เป็นบวกคือมีผลลัพธ์และสาเหตุเหมือนกัน กับพฤติกรรมและคำอธิบายของกลุ่มที่เป็นลบคือ ผลลัพธ์และสาเหตุกระจัดกระจายแต่มีความคล้ายคลึงกัน (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงส์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552) แล้วนำมาสรุปเป็นตารางสังเคราะห์อธิบายได้ตามตารางที่ 2.6 ดังนี้

ตารางที่ 2.6 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน

สุพิน ดิษฐสกุล (2543ก)	พิชัย ทองดีเลิศ (2547)	Davis (1993)	Barkley, Cross and Major (2004)
---------------------------	---------------------------	-----------------	------------------------------------

1) ผู้สอน เป็นผู้เสนอ หัวข้อเรื่อง จัดกลุ่ม ผู้เรียนและร่วมกับ ผู้เรียนกำหนดเวลาในการเรียนรู้	1) ผู้สอน เสนอหัวข้อ เรื่องจัดผู้เรียนเข้ากลุ่ม สร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนด เวลาในการศึกษาค้นคว้า	1) การจัดกลุ่มเพื่อการ เรียนรู้ร่วมกัน เป็น ขั้นตอนการเขียน หลักสูตร การรวมกลุ่ม การอธิบาย วัตถุประสงค์กลุ่ม และ การประเมินผลงาน	1) การเตรียมผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบ วิธีการเรียน บทบาท ผู้เรียน และการฝึก ทักษะการเรียนรู้ ร่วมกับเพื่อน
---	---	--	---

ตารางที่ 2.6 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน (ต่อ)

สุพิน ดิษฐสกุล (2543)	พิชัย ทองดีเลิศ (2547)	Davis (1993)	Barkley, Cross and Major (2004)
2) ผู้เรียน กำหนด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ระบุขอบข่าย วางแผน การเรียน แบ่งงาน วิธีการนำเสนอข้อมูล รายงานความก้าวหน้า เสนอผลงาน/ ประเมินผล	2) ผู้เรียน กำหนด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหา การ แบ่งงาน การนำเสนอ ข้อมูล สร้างชิ้นงาน/ โครงงาน รายงานความก้าวหน้า เสนอผลงาน/ ประเมินผล	2) การออกแบบกลุ่ม สำหรับการการเรียนรู้ ร่วมกัน ใช้ความ ร่วมมือในการแบ่งงาน ให้เพื่อนในกลุ่ม ไว้วางใจ	2) การจัดกลุ่มผู้เรียน ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียน ให้มีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงขนาดของ กลุ่ม ระยะเวลาการทำ กิจกรรม และการ ดำเนินกิจกรรมในกลุ่ม
		3) การบริหารกลุ่มการ เรียนรู้ร่วมกัน การจัด กลุ่มการวางแผน กำหนดเรื่อง เวลา และการตรวจสอบ	3) การวางแผน กิจกรรม ลำดับ กิจกรรมการเรียนรู้ ไปสู่ เป้าหมายรายวิชา และ ตรวจสอบได้
		4) ประเมินการทำงาน ต้องเท่าเทียมกัน การ รวม กลุ่ม วิธีการ ทำงาน บทบาทหน้าที่ ต้องตกลงร่วมกัน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก	4) ผู้สอนมีหน้าที่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมและมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ช่วยให้กลุ่มทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผล
			5) ประเมินผลการ เรียนรู้ร่วมกัน

			ตรวจสอบการมีส่วนร่วม และผลงาน ส่งเสริมบรรยากาศ การพึ่งพากัน ใช้เกณฑ์ คะแนนสะท้อนผลงาน รายบุคคลและผลงาน กลุ่ม
--	--	--	--

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยสรุป จากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบในลักษณะดังกล่าว ทำให้ทราบว่าขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นนั้น เมื่อมองในภาพรวมแล้วกระบวนการหรือขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันจะเหมือนกัน มีในบางขั้นตอนเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันเฉพาะในส่วนของการรายละเอียด ทั้งด้านผู้สอน ผู้เรียน กลุ่มผู้เรียน การจัดกลุ่ม การออกแบบกลุ่ม การบริหารกลุ่ม และการประเมินผลการทำงานกลุ่ม เพราะแต่ละด้านจะให้น้ำหนักแต่ละประเด็นต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม หรือด้านอื่น ๆ แต่ในเรื่องแก่นหรือหัวใจของการเรียนรู้ร่วมกันยังเป็นจุดเด่นของแต่ละกลุ่มอยู่

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันของ Barkley, Cross and Major น่าจะมีความครอบคลุมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้มากที่สุด เพราะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งเป็นเยาวชนที่เรียนจบแล้วไม่ได้เรียนต่อ หรืออยู่ในโรงเรียนแต่ออกไปทำงานนั้น เป็นกลุ่มที่สูญเสียโอกาสทางการศึกษามาก่อน จึงเป็นการยากที่ผู้สอนจะรวมกลุ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่การศึกษานอกระบบจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถนำขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันนี้ ไปใช้แก้ปัญหาได้ครอบคลุมองค์ประกอบของทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงผสมผสานขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยใช้ขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอนคือ 1) การเตรียมผู้เรียน 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน 3) การวางแผนกิจกรรมและลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ญาณ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ญาณ โดยสำรวจจากงานวิจัยในช่วงปี พ.ศ.2546-2555 ดังนี้

วิไลพร สุตันไชยนนท์ (2546) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของสถานการณ์ปัญหาที่นำเสนอบนเว็บ และการสนับสนุนการเรียนรู้ในการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาทันตแพทย์ โดยใช้สถานการณ์ปัญหาที่นำเสนอบนเว็บเป็นข้อความและมีตัวเตอร์ และสถานการณ์ปัญหาที่นำเสนอบนเว็บเป็นภาพประกอบการบรรยายไม่มีตัวเตอร์ เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนคือ ทักษะสำคัญของวิชาชีพ การวัดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณใช้แบบวัด Cornell Critical Thinking Test (Level Z) พบว่า ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ปัญหาและการสนับสนุนการเรียนรู้แบบมีตัวเตอร์กับไม่มีตัวเตอร์ต่อค่าคะแนนเฉลี่ยของการคิดวิจารณ์ญาณในนักศึกษาทันตแพทย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินดา ย์ภูทิพย์ (2547) ได้พัฒนากระบวนการบูรณาการทักษะการคิดในการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้และเมตาคอกนิชัน โดยการทดลองและเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจความสามารถในการคิด และความสามารถในการสรุปย่อความ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบวัดความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ แบบวัดความสามารถในการ

คิด และแบบวัดความสามารถในการสรุปย่อความ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่ พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการบูรณาการทักษะการคิดในการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ความสามารถในการคิด และความสามารถในการสรุปย่อความหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัยญา ยิ้มยวน (2547) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการคิดวิจารณ์ญาณโดยการวิเคราะห์ห่อภิมาณของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการคิดวิจารณ์ญาณ โดยนำงานวิจัยที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ.2525 ถึงปี พ.ศ.2547 จำนวน 57 เล่ม มาสังเคราะห์ พบว่า ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ วิธีสอนและสื่อการสอนส่งผลต่อการคิดวิจารณ์ญาณของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาในทางบวกมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ (ปัจจัยผู้เรียน ปัจจัยส่วนบุคคล และการอบรมเลี้ยงดู) การคิดวิจารณ์ญาณส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในทางบวกมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ ทักษะคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมส่งผลต่อการคิดวิจารณ์ญาณของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาในทางลบ

ทัศนัย ขำรักษา (2548) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บโดยใช้โมเดลซิปปาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนิสิตปริญญาบัณฑิต กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนและเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณก่อนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตปริญญาบัณฑิตในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการเรียนการสอนทางไกล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาลณี เอี่ยมศรี (2549) ได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล โดยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลองกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลที่ปฏิบัติงานอยู่ใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในกลุ่มทดลองมีการคิดวิจารณ์ญาณและมีทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนพร วีระเจริญกิจ (2549) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการคิดวิจารณ์ญาณและการคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนที่มีแบบการเรียนที่ต่างกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบรายงานตนเองเกี่ยวกับแบบการเรียน แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และแบบทดสอบการคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะแบบการเรียนครบทั้ง 6 แบบ แบบการเรียนที่พบมากที่สุดคือ แบบหลีกเลี่ยง รองลงมาได้แก่ แบบการเรียนแบบร่วมมือ (แบบร่วมกัน) แบบแข่งขัน แบบมีส่วนร่วม แบบพึ่งพา และแบบอิสระตามลำดับ

ภาวิณี พุ่งไธสง (2551) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความสามารถทางการคิด เชาวนปัญญา และจิตพิสัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

ที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามวัดจิตพิสัย แบบสอบถามวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แบบสอบถามวัดความสามารถทางการคิด และแบบวัดเชาวน์ปัญญา โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานของ Raven พบว่า ปัจจัยสำคัญด้านการคิดส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ในระดับสูง และได้รับอิทธิพลทางบวกจากปัจจัยการคิดแบบวิทยาศาสตร์ การคิดวิจารณ์ การคิดวิเคราะห์ การคิดตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหาและเชาวน์ปัญญา ส่วนการคิดสร้างสรรค์และปัจจัยด้านจิตพิสัย พบว่า มีอิทธิพลทางลบ

วีระ สุภา (2553) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิจารณ์ การคิดวิเคราะห์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล แบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอร์เนีย พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลมีคะแนนการคิดวิจารณ์ญาณ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก

Horenstein and Niu (2011) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ.1994-2009 จำนวน 42 เล่ม โดยศึกษาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอน การสอบวัดผล การออกแบบการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า 1) รูปแบบการสอนที่เหมือนกันเมื่อนำไปใช้สอนให้กับผู้เรียนอาจส่งผลต่อการเรียนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีที่ผู้สอนนำเครื่องมือต่างๆ ไปใช้ 2) ข้อมูลในเชิงคุณภาพสามารถบอกถึงผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน แต่ไม่สามารถหาได้จากการใช้เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว และ 3) งานวิจัยส่วนใหญ่ขอขอบเขตการศึกษายังจำกัดอยู่แค่เพียงการออกแบบการวิจัย และขนาดตัวอย่างหรือกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไปไว้ดังนี้ 1) การพิจารณาเลือกวิธีการสอนใหม่ ๆ ของครูผู้สอนหรือของนักวิจัยไม่จำเป็นต้องอาศัยบรรทัดฐาน โดยยึดเกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น 2) ต้องมีการสอบวัดผลที่หลากหลายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพราะเป็นการประเมินเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือเพื่อการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณให้กับผู้เรียน 3) การวิจัยในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญกับการควบคุมตัวแปรและความตรงภายในเป็นสำคัญ

Nalcaci (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของครูด้านสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาคู ในช่วงปี ค.ศ.2009-2010 โดยสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 จำนวน 298 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่านิยมส่วนตัวของนักศึกษาคูมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับทักษะการคิดวิจารณ์ญาณอย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ วิธีสอน สื่อการสอนส่งผลทางบวกต่อการคิด วิจัยญาณของผู้เรียนมากกว่าปัจจัยผู้เรียน ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู การคิดวิจจัยญาณส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนในทางบวกมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ ทั้งทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมส่งผลต่อการคิดวิจจัยญาณของผู้เรียนในทางลบ ส่วนลักษณะแบบ การเรียนที่พบมากที่สุดคือ แบบหลีกเลี่ยง และแบบร่วมกัน รูปแบบการสอนที่เหมือนกันเมื่อนำไปใช้ สอนให้กับผู้เรียนอาจส่งผลต่อการเรียนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีที่ผู้สอนนำเครื่องมือ นั้น ๆ ไปใช้ ดังนั้นการพิจารณาเลือกวิธีการสอนใหม่ ๆ ของครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องอาศัยบรรทัดฐานโดย ยึดเกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ต้องมีการสอบวัดผลที่หลากหลายทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพราะเป็นการประเมินเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือเพื่อการพัฒนาทักษะการคิด วิจจัยญาณให้กับผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ร่วมกัน

สารีพันธ์ุ ศุภวรรณ (2545) ที่ได้ศึกษาและพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเร่ร่อน จากสถานแรกรับเด็กชายบ้านปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) จำนวน 32 คน ผลการวิจัยพบว่า คะแนน ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการใช้โปรแกรมของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิชัย ทองดีเลิศ (2547) ได้ศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่าย คอมพิวเตอร์สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน โดยการวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สอน จำนวน 8 คน และผู้บริหารเครือข่ายคอมพิวเตอร์ จำนวน 8 คน นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกรูปแบบการเรียนมี คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังเรียนของผู้เรียนทุกรูปแบบการเรียนไม่มีความแตกต่างกันและที่สำคัญผู้ทรงคุณวุฒิ ให้การรับรองว่าสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้

สุธีรา นิมิตรนิวัฒน์ (2553) ได้ศึกษาและพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่า อุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถในการเผชิญและ ฟันฝ่าอุปสรรคของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยสรุป รูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน พบว่า ทุกรูปแบบการเรียนมี คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนของผู้เรียนทุกรูปแบบการเรียนไม่มีความแตกต่างกันและที่สำคัญผู้ทรงคุณวุฒิให้การ รับรองว่าสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้ ส่วนการพัฒนา โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อ

พัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า คะแนนความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ

ตอนที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน แนวคิดการคิดวิจารณ์ญาณ และ ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยการสังเคราะห์ ข้อมูลความรู้แล้วนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1) แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 4 ขั้นตอน (Knowles, 1980; อาชัญญา รัตนอุบล, 2542) คือ 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้

2) แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันมี 5 ขั้นตอน (Barkley, Cross and Major, 2004) คือ 1) การเตรียมผู้เรียน 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และ 5) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน

3) แนวคิดการคิดวิจารณ์ญาณ (ทิสนา แชมมณี และคณะ, 2544) มีขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ดังนี้ คือ 1) การกำหนดเป้าหมายในการคิด 2) การระบุประเด็นในการคิด 3) การประมวลข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การประเมินข้อมูล 6) การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล 7) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 8) การชั่งน้ำหนัก 9) การไตร่ตรอง และ 10) การประเมินทางเลือก และมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ดังนี้ คือ 1) ด้านใจกว้างและเป็นธรรม 2) ด้านกระตือรือร้นใฝ่รู้ 3) ด้านวิเคราะห์และผสมผสาน 4) ด้านขยัน ต่อสู้ และอดทน 5) ด้านความมั่นใจในตัวเอง 6) ด้านความน่ารัก น่าคบ และ 7) ด้านความพอใจในตัวเอง

ผู้วิจัยนำหลักการและแนวคิดดังกล่าว มาผสมผสานกำหนดเป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 2.4 ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า

<p>การจัดการศึกษาระบบโรงเรียน (Knowles, 1980; อัญญา รัตนาบุบ, 2542)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ 2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. การประเมินผลการเรียนรู้ 	<p>แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Barkley, Cross and Major, 2004)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเตรียมผู้เรียน 2. การจัดกลุ่มผู้เรียน 3. การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน 	<p>การคิดวิจารณ์อย่าง (ทิตนา แซมมณี และคณะ, 2544)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การกำหนดเป้าหมาย 2. การระบุประเด็นในการคิด 3. การประมวลข้อมูล 4. การวิเคราะห์ข้อมูล 5. การประเมินข้อมูล 6. การเสนอข้อสรุป 7. การสะท้อนผลในการ 8. การเลือกทางเลือก/ 	<p>ลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการคิดวิจารณ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ใจกว้างและเป็นธรรม 2. กระตือรือร้นใฝ่รู้ 3. วิเคราะห์และผสมผสาน 4. ยืนยัน ต่อดี และอดทน 5. ความมั่นใจในตนเอง 6. ความน่ารัก น่าคบ 7. ความพอใจในตัวเอง
--	--	---	---

กระบวนการ

<p>การจัดกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ 2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ <ol style="list-style-type: none"> 1) การเตรียมตัวผู้เรียน 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนมีทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันปัญหาสุขภาพ <ol style="list-style-type: none"> 4.1 การกำหนดเป้าหมายในการศึกษา 4.2 การระบุประเด็นในการคิด 4.3 การประมวลข้อมูล 4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล 4.5 การประเมินข้อมูล 4.6 การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล 4.7 การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 4.8 การชี้แจงน้ำหนัก 4.9 การต่อรอง 4.10 การประเมินทางเลือก 5) การให้คะแนน / การประเมินผลการเรียน 4. การประเมินผลการเรียนรู้
--

ผลลัพธ์

<p>ทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกัน</p> <p>การเสพยาเสพติด</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการศึกษา 2. ระบุประเด็นในการคิดป้องกันการศึกษา 3. ประมวลข้อมูลในการคิดป้องกันการศึกษา 4. วิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดป้องกันการศึกษา 5. ประเมินข้อมูลในการคิดป้องกันการศึกษา 6. ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและเสนอข้อสรุป/ทางเลือกในการคิดป้องกันการศึกษา 7. เลือกทางเลือก / ลงความเห็นประเด็น 	<p>ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง</p>
--	--

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method) ระหว่างวิจัยสำรวจ (Survey Research) และวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และ 4) ศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สร้างขึ้นใหม่ไปทดลองใช้ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการทำวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 การเข้าอบรมและฝึกการบริหารจิต
- 1.3 การศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน
- 1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.5 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 1.6 การทดลองนำร่องและปรับปรุงคุณภาพ
- 1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 2.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยสำรวจ (Survey Research)
- 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.3 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 2.4 การทดลองนำร่องและปรับปรุงคุณภาพ
- 2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการพัฒนา ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการพัฒนาเป็น 4 ขั้นตอนหลักคือ

ขั้นตอนที่ 1 การร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพ และความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

3.1 การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกึ่งทดลอง

3.3 แผนการวิจัยกึ่งทดลอง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปใช้

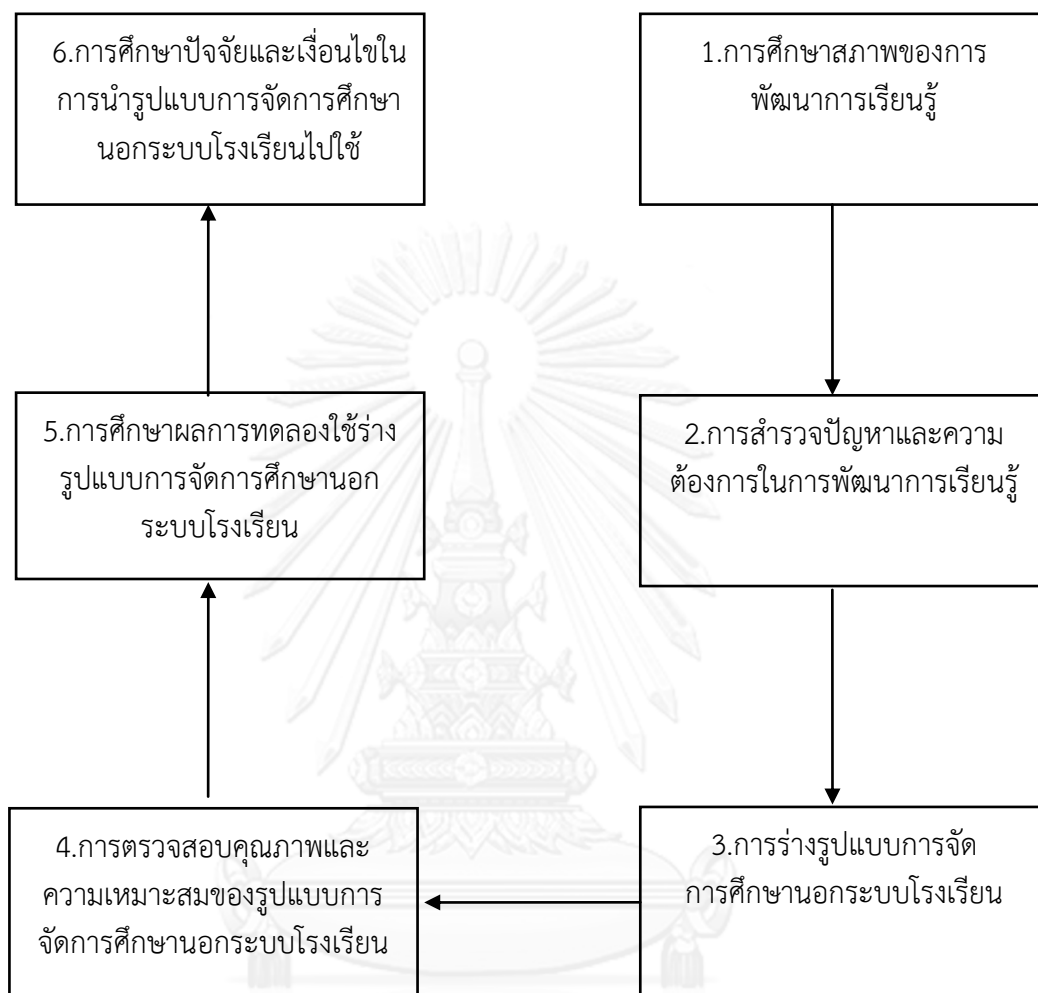
4.1 การเปรียบเทียบความแตกต่าง

4.2 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข

4.3 การสนทนากลุ่ม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 3.1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการโดยการศึกษเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเข้าอบรมและฝึกการบริหารจัดการ การศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และการสำรวจความคิดเห็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอน และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในภาคใต้ หลังจากนั้นนำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการวิจัยสำรวจ (Survey Research) มาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนฉบับต้นร่างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข แล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert) นำไปทดลองนำร่อง (Try Out)

ทดลองใช้โดยการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน หลังจากนั้นจึงนำไปสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับตัวแทนเยาวชนนอกระบบโรงเรียน (เยาวชน กศน.ตำบล) ผู้สอน (ครู กศน.ตำบล) และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ) ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น และผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการทำวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด
วิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ มีดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เป็นการเริ่มต้นที่มีความสำคัญมากสำหรับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เนื่องจากกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้น เริ่มวิเคราะห์มาจากแนวคิดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตจริงของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ จึงทำให้มองเห็นและเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง การยกกร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ จึงมีความเหมาะสมกับบริบททางสังคมในชนบท และเหมาะสมกับวัฒนธรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปกำหนดรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียน เป็นการศึกษาจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยแบ่งเนื้อหาในการศึกษาออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านมโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด
- 2) ด้านการเรียนรู้การคิดวิจารณ์ญาณ
- 3) ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 4) ด้านเยาวชนนอกระบบโรงเรียน
- 5) ด้านการป้องกันการเสพติด
- 6) ด้านการเรียนรู้แบบร่วมกัน

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละด้าน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามกระบวนการและขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตามที่ เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552) กล่าวไว้คือ เก็บรวบรวมข้อมูล ถือเป็นแหล่งข้อมูลดิบที่สำคัญเพราะให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ และกระบวนการต่างๆ ดังนั้นที่มาของข้อมูลจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นเป็นกระบวนการลดทอน หรือแยกย่อยข้อมูลให้อยู่ในรูปของแนวคิดหรือสาระสำคัญ เพื่อความสะดวกในการจำแนกแยกแยะ จัดกลุ่มและจัดหมวดหมู่ข้อมูล เมื่อศึกษาข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจะสรุปสาระสำคัญไว้ท้ายข้อความของ เนื้อหาแต่ละตอน แล้ววิเคราะห์ ตีความ และให้ความหมาย เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาจากการอ่านเอา เรื่อง จับประเด็น และจับใจความ ผู้วิจัยอ่านเนื้อหาจากข้อมูลเพื่อจับประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ ทำความเข้าใจแบบแผนความคิด รวมทั้งการตีความเพื่อสรุปให้เห็นข้อค้นพบ เป็นการอ่านเพื่อให้ได้ เนื้อหาหรือความหมาย จัดกลุ่มความหมาย หาแบบแผน และเชื่อมโยงแบบแผนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เก็บข้อมูลและวิเคราะห์เพิ่มเติมจนสามารถเห็นความสัมพันธ์และตอบโจทย์คำถามวิจัยได้ ส่วนการ นำเสนอข้อมูลในตอนท้ายของการวิเคราะห์ ตีความและการให้ความหมายข้อมูลนั้น ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้มาเชื่อมโยงในรูปความเรียงเป็นผลการศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน ภาคใต้

1.2 การเข้าอบรมและฝึกการบริหารจิต

1.2.1 เข้าอบรมและฝึกการบริหารจิตเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง (Self-Esteem) ดังนี้ 1) เข้าอบรมเรื่อง การพัฒนา EQ สำหรับเด็กเพื่อการเป็นอัจฉริยะด้วย จิตวิทยานีโอฮิวแมนนิสในวันที่ 22 มกราคม 2554 ณ อาคารประชุมสุข อาชาวารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย รศ.ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล เป็นวิทยากร 2) เข้าอบรมหลักสูตรการ สร้างพลังและความสำเร็จของชีวิตระหว่างวันที่ 20-21 สิงหาคม 2554 ณ โรงแรม ปรีณัฐัน พาร์ค สวีท กรุงเทพมหานคร โดย รศ.ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล เป็นวิทยากร

1.2.2 เข้าอบรมระยะสั้นเพื่อศึกษาแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพระหว่างวันที่ 23-27 เมษายน 2555 ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โดย ศ.ดร.เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงและคณะ เป็นวิทยากร การเข้าอบรมครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยทั่วไปแล้ว กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น การดำเนินการจะเริ่มต้นทำไปพร้อม ๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำไป เก็บไป วิเคราะห์ไป ทำอย่างนี้ควบคู่กันไปจนกว่าการเก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนามจะแล้วเสร็จ

โดยสรุป กระบวนการและขั้นตอนของการวิเคราะห์ และตีความข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ใ้ว่าเราจะทำ ไป เก็บไป และวิเคราะห์ไป โดยไม่มีทิศทางและไม่คำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพแต่อย่างใด ในทางกลับกันผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักในการ วิเคราะห์และการตีความข้อมูลเพิ่มมากขึ้น เราจะละเลยหรือตัดทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งออกไปเสียมิได้ ส่วนนี้ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 1.1 สรุปได้ดังนี้ เก็บรวบรวมข้อมูล การลดทอนข้อมูลให้อยู่ในรูป แนวคิดหรือสาระโดยสรุป การวิเคราะห์ การตีความ และการให้ความหมาย ส่วนนี้เป็นกระบวนการ เปลี่ยนข้อมูลดิบให้เป็นข้อมูลที่แสดงออกถึงแบบแผนความสัมพันธ์ของพฤติกรรม และความหมาย

ของพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการอธิบายให้ความหมาย คำบรรยาย หรือในรูปของผลที่เกิดขึ้น

1.3 การศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ผู้วิจัยใช้ผลการประเมินศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอดีเด่นในภาคใต้ ประจำปี 2553 เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาศึกษาดูงาน ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช กิจกรรมการศึกษาดูงานประกอบด้วย การสังเกตพฤติกรรม บรรยากาศและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่มีโครงสร้าง (Non Scheduled Interview) กับกลุ่มเยาวชนศูนย์ กศน. ตำบล ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

1) **แบบสัมภาษณ์** ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 1 ฉบับ มีทั้งหมด 5 ส่วนด้วยกัน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนนี้ถามข้อมูลทั่วไปของเยาวชนศูนย์ กศน.ตำบล ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ และประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะคำถามเป็นแบบเปิด โดยถามความพึงพอใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประสบการณ์การเข้าอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดและระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการ มีข้อคำถามทั้งหมด 7 ข้อ (ข้อ 1-7) ถามถึงเป้าหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดที่ต้องปรากฏเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องได้รับ ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ และลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องได้รับการฝึกให้เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน วัตถุประสงค์ เครื่องมือ และแนวทางการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ซึ่งในบางข้อมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ (ข้อ 1) ส่วนในข้ออื่น ๆ ให้บอกข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติงาน ส่วนนี้ถามเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ มีข้อความถามจำนวน 1 ข้อ (ข้อ 8) โดยถามว่าที่ผ่านมารการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ที่ท่านได้ปฏิบัติผ่านมานั้น ประสบผลสำเร็จได้ดีในระดับใด กล่าวคือ ถ้าประสบผลสำเร็จระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุดหรือไม่ประสบผลสำเร็จ (ร้อยละ 0 ถึง ร้อยละ 20) ระดับ 2 หมายถึง น้อย (ร้อยละ 21 ถึง ร้อยละ 40) ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง (ร้อยละ 41 ถึง ร้อยละ 60) ระดับ 4 หมายถึง มาก (ร้อยละ 61 ถึง ร้อยละ 80) และระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด (ร้อยละ 81 ถึง ร้อยละ 100) และถามเพิ่มเติมว่าท่านพิจารณาจากหลักฐานอะไรที่ประเมินว่าสำเร็จในระดับนั้นๆ (เช่น ถ้าท่านประเมินว่าสำเร็จในระดับ 3 ท่านมีหลักฐานอะไรที่ระบุว่าคุณควรเป็นระดับ 3) และส่วนที่บกพร่องไปคืออะไร (เช่น ถ้าท่านประเมินว่าสำเร็จในระดับ 3 ส่วนที่บกพร่องไป 2 ระดับคืออะไร และควรทำอย่างไรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จเข้าใกล้ระดับ 5 มากขึ้น) นอกจากนั้น ที่ผ่านมามีทักษะหรือลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนประสบผลสำเร็จมากที่สุดมีอะไรบ้าง สาเหตุและปัจจัยแห่งความสำเร็จนั้นมาจากอะไร โดยให้บอกทั้งข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

ส่วนที่ 4 ปัญหาในการดำเนินงาน สำหรับส่วนนี้ถามถึงปัญหาในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ มีข้อความถาม 1 ข้อ (ข้อ 9) ถามว่าในช่วงปฏิรูปการศึกษา (นับตั้งแต่ พ.ศ. 2542 อันเป็นปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นต้นมา) ท่านมีปัญหาอะไรบ้าง ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ปัญหานี้จะมีสาเหตุมาจากอะไร และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาคควรเป็นอย่างไร โดยให้บอกทั้งข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

ส่วนที่ 5 ความคาดหวังเกี่ยวกับวิธีดำเนินงาน สำหรับในส่วนนี้ผู้วิจัยถามถึงความต้องการในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีข้อความถาม 3 ข้อ (ข้อ 10, 11 และ 12) ถามว่า เพื่อให้ท่านประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ส่วนนี้ท่านต้องการได้รับการสนับสนุนในเรื่องอะไรบ้าง ต้องการให้ช่วยเหลืออย่างไร คิดว่าการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณจะช่วยป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้หรือไม่ อย่างไร ถ้าท่านเห็นว่าได้ โปรดระบุว่าด้านใดบ้าง ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด 2) ด้านการระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด 3) ด้านการประมวลข้อมูล/ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด 4) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล/เลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด 5) ด้านการประเมินข้อมูลในการป้องกันการเสพยาเสพติด 6) ด้านการเสนอคำตอบ/ทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด 7) ด้านการเลือกทางเลือก/ลงความเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด หรืออื่น ๆ โปรดระบุ ซึ่งในบางข้อมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ (ข้อ 11) ส่วนในข้ออื่น ๆ ให้บอกทั้งข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

2) แบบสังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้สอน ปรับมาจากแบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วมและแบบสังเกตพฤติกรรมของ นางลักษณ์ วิรัชชัย (2536 อ้างถึงใน พิษณุ พงศ์ศรี, 2554) และ พิษณุ พงศ์ศรี (2554) ผู้วิจัยนำแบบสังเกตดังกล่าวมาผสมผสานปรับใช้สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้สอน จำนวน 1 ฉบับ มี 2 ส่วน จำนวน 9 ข้อ ลักษณะเป็นข้อความแบบตรวจสอบรายการแต่ใช้การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 1 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในส่วนนี้มีรายการที่ต้องสังเกตจำนวน 5 ข้อ คือ 1) ความสนใจ ตั้งใจ มีความกระตือรือร้น 2) การมีส่วนร่วม ชักถาม แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ 3) การปฏิบัติงานเดี่ยว 4) การปฏิบัติงานกลุ่ม และ 5) บรรยากาศโดยรวม

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สอน ในส่วนนี้มีรายการที่ต้องสังเกตจำนวน 4 ข้อ คือ 1) ความกระตือรือร้น 2) ความเอาใจใส่ 3) การอำนวยความสะดวก และ 4) ความฉับไวในการแก้ไข และให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา

1.5 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือฉบับร่างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ และแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้สอน จำนวน 2 ฉบับ จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข แล้วนำไปศึกษาคุณภาพ โดยการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แสดงไว้ในภาคผนวก ก กำหนดผลการพิจารณาเป็นดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อ กับวัตถุประสงค์ รวมทั้งฉบับผลปรากฏว่าแบบสัมภาษณ์ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 แบบสังเกตได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 แสดงไว้ในภาคผนวก จ ตารางที่ 41 และ 42 ตามลำดับ สรุปว่าเครื่องมือทั้ง 2 ฉบับมีความสอดคล้องกับเนื้อหา นิยาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.6 การทดลองนำร่อง (Try Out) และปรับปรุงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองนำร่อง (Try Out) กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการในวันที่ 16 พฤษภาคม 2555 ที่ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการพิจารณาความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์นั้นวัดได้ตรงประเด็น (Relevant) และครอบคลุม (Representative) เนื้อหาหรือไม่ และนำข้อมูลของแบบสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและผู้สอน มาวิเคราะห์หาความเที่ยงด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson Product Moment Correlation Coefficient หรือที่นักวิจัยเรียกว่าสูตร Pearson (วรณีย์ แกมเกตุ, 2549: 371) ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) เท่ากับ 0.82 แสดงว่าเครื่องมือทั้ง 2 ฉบับ มีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูง ผู้วิจัยสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ แสดงไว้ในภาคผนวก ง

1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในวันที่ 18 พฤษภาคม 2555 ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ความคิดเห็นของครู กศน.ตำบล และความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ แบบสังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนและครูผู้สอน เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) กล่าวคือ เป็นการเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก ผู้วิจัยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เป็นการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในห้องเรียน สังเกตเทคนิคและวิธีการดูแลเอาใจใส่ ความกระตือรือร้น การอำนวยความสะดวก และความฉับไวในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือเยาวชนนอกระบบโรงเรียน พร้อมกับเก็บข้อมูลทางกายภาพของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เช่น ลักษณะที่ตั้งของอาคารสถานที่ บรรยากาศการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เป็นต้น มีการจดบันทึกข้อมูลเก็บรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด มีการเก็บข้อมูลทางกายภาพทั้งภายนอกและภายใน มีการจดบันทึกบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ การพูดคุยแบบเป็นกันเองตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ

1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาเอกสาร การเข้าอบรม และฝึกการบริหารจิต ข้อมูลการเข้าอบรมแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ รวมทั้งการศึกษาดูงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอดีเด่นมาวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กล่าวคือ เป็นการอ่านเอาเรื่อง เป็นการอ่านเพื่อการจับประเด็นความคิดหรือจับใจความสำคัญ และจัดหมวดหมู่ความคิด เป็นการค้นหาแบบแผนเพื่อนำไปสู่การทำควมเข้าใจในแบบแผนพฤติกรรมนั้น ๆ รวมทั้งการตีความเพื่อสรุปให้เห็นถึงข้อค้นพบ ตามที่ เบญจมา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงก์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552) กล่าวไว้คือ เป็นลักษณะของการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากเนื้อหา (ความหมาย) แล้วนำไปจัดกลุ่มความหมาย หาแบบแผน และเชื่อมโยงแบบแผนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Crabtree and Miller, 1992) หลังจากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เพิ่มเติม จนเห็นความสัมพันธ์ของสภาพการพัฒนารับรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาไปสร้างเครื่องมือฉบับต้นร่างเพื่อสำรวจความคิดเห็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอน และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในภาคใต้ แล้วนำผลที่ได้ไปกำหนดกรอบโครงสร้างของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นขั้นตอนของการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

2.1 ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample)

2.1.1 ประชากร ใช้เกณฑ์การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามนิยามและคุณสมบัติของหน่วยประชากร ประกอบด้วย

1) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีอายุระหว่าง 12-25 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานและมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ ข้อมูล พ.ศ.2551 จำนวน 623,494 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552)

2) ผู้สอนประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (ครู กศน.ตำบล) ในภาคใต้ จากจำนวน 14 จังหวัด มีอำเภอ 151 อำเภอ อัตรากำลังเฉลี่ยอำเภอละ 5 คน รวมทั้งหมด 755 คน

3) ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ) ในภาคใต้ จากจำนวน 14 จังหวัด มีอำเภอ 151 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวมทั้งหมด 151 คน

รายละเอียดจำนวนประชากรจำแนกตามคุณสมบัติของหน่วยประชากร ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรจำแนกตามคุณสมบัติของหน่วยประชากร

เยาวชนนอกระบบโรงเรียน (อายุ 12-25 ปี)	ผู้สอน (ครู กศน.ตำบล)	ผู้บริหาร ศูนย์ กศน.อำเภอ	รวม (คน)
623,494	755	151	624,400

ผู้วิจัยเลือกศึกษากับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนช่วงอายุ 12-25 ปี ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ เพราะจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ได้รายงานไว้ว่า ยาเสพติดมีแนวโน้มแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเยาวชนที่อายุน้อยลง และเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมอื่น ๆ ด้วยทั้งปัญหาเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาวะ การเมือง และสวัสดิการสังคมของประเทศ นอกจากนั้นเยาวชนในวัยนี้ยังมีความสัมพันธ์กับค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของสังคมท้องถิ่นด้วย

ดังนั้น นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนในพื้นที่ เช่น ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ และครู กศน.ตำบล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องติดตามสถานการณ์เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ และร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามตารางของ Taro Yamane (1973: 1088 อ้างถึงใน วรณี แกมเกต, 2549) จำนวน 396 คน ประกอบด้วย

1) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอายุระหว่าง 12-25 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานในจังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ.2554 จำนวน 9 อำเภอ ๆ ละ 40 คน รวมทั้งหมด 360 คน

2) ผู้สอนประจำศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล (ครู กศน.ตำบล) จังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ.2554 จำนวน 9 อำเภอ ๆ ละ 3 คน รวม 27 คน

3) ผู้บริหารศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ) จังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ.2554 จำนวน 9 อำเภอ ๆ ละ 1 คน รวม 9 คน

2.1.3 วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างจังหวัดในภาคใต้มาหนึ่งจังหวัดเพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจังหวัดในภาคใต้ได้จังหวัดพัทลุง โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกตามลักษณะของกลุ่มประชากร ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มประชากรที่ใช้สำรวจข้อมูล

เยาวชนนอกระบบโรงเรียน (อายุ 12-25 ปี)	ผู้สอน (ครู กศน.ตำบล)	ผู้บริหาร ศูนย์ กศน.อำเภอ	รวม (คน)
360	27	9	396

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสอบ และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 5 ฉบับ ดังนี้

1) แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ มี 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนนี้ถามข้อมูลโดยทั่วไปของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด การศึกษา หรือการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด มีลักษณะคำถามเป็นแบบเปิด แต่มีคำตอบให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ในส่วนนี้ถามการรับรู้เป็นรายด้านมีทั้งหมด 7 ด้านคือ 1) ด้านใจกว้างและเป็นธรรม 2) ด้านกระตือรือร้นใฝ่รู้ 3) ด้านขอวิเคราะห์

และผสมผสาน 4) ด้านขยัน ต่อสู้ และอดทน 5) ด้านความมั่นใจในตัวเอง 6) ด้านความน่ารักน่าคบ และ 7) ด้านความพอใจในตัวเอง มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า 5 คำตอบ จำนวน 50 ข้อ

2) แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ มี 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนนี้ถามข้อมูลทั่วไปของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน (ดังกล่าวแล้วในข้อ 1) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในส่วนนี้ถามเนื้อหา ข้อมูลความรู้เป็นรายด้านมีทั้งหมด 6 ด้านคือ 1) ด้านความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด 2) ด้านการติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพติด 3) ด้านสภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 4) ด้านผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 5) ด้านการป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และ 6) ด้านทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในส่วนนี้มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 4 คำตอบ จำนวน 50 ข้อ

3) แบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ มี 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนนี้ถามข้อมูลโดยทั่วไปของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน (ดังกล่าวแล้วในข้อ 1) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในส่วนนี้ผู้วิจัยถามตามสถานการณ์ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1 ถึง สถานการณ์ที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง การระบุประเด็น ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 ว่าด้วยเรื่อง การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7 และสถานการณ์ที่ 8 ว่าด้วยเรื่อง การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผล และสุดท้ายตอนที่ 6 สถานการณ์ที่ 9 ว่าด้วยเรื่อง การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ในส่วนนี้มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 4 คำตอบ จำนวน 25 ข้อ

4) แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ มี 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในส่วนนี้ถามข้อมูลโดยทั่วไปของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน (ดังกล่าวแล้วในข้อ 1) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ในส่วนนี้ถามการรับรู้ปัญหาและความต้องการเป็นรายด้านมีทั้งหมด 5 ด้านคือ 1) ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ 2) ด้านการเรียนรู้อร่วมกัน 3) ด้านการเรียนรู้อเนื้อหา

การป้องกันการเสพติด 4) ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และ 5) ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง ในส่วนนี้มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า 5 คำตอบ จำนวน 50 ข้อ

5) แบบสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 1 ฉบับ (รายละเอียดดังกล่าวแล้วในข้อ 1.4)

2.3 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาเอกสาร การเข้าอบรมและฝึกการบริหารจิต การเข้าอบรมแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการศึกษาดูงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอดีเด่น มาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือฉบับร่างจำนวน 5 ฉบับ จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข แล้วนำไปศึกษาคุณภาพจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ด้านเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน และด้านเนื้อหาเกี่ยวกับสารเสพติด จำนวน 1 ท่าน เครื่องมื่อดังกล่าวแสดงไว้ในภาคผนวก ง ส่วนการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อ วัดตรงกับประเด็นที่ต้องการประเมินและครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ ผู้วิจัยกำหนดผลการพิจารณาเป็นดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์โดยให้คะแนนดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงเนื้อหา/นิยามและวัตถุประสงค์
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงเนื้อหา/นิยามและวัตถุประสงค์
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดไม่ตรงเนื้อหา/นิยามและวัตถุประสงค์

การพิจารณาว่าข้อคำถามใดมีความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) หรือไม่นั้น ยึดหลักโดยใช้เกณฑ์สัดส่วนผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับข้อคำถามคือ ระบุคะแนนการผ่านในแต่ละข้อต้องได้ค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) เท่ากับหรือมากกว่า 0.50 ขึ้นไป (วรณิ แกมเกตุ, 2551) สำหรับคำถามข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การพิจารณาว่าข้อคำถามใดมีความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) ยึดหลักโดยใช้เกณฑ์สัดส่วนผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับข้อคำถามคือ ระบุคะแนนการผ่านในแต่ละข้อโดยพิจารณาจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของ Bloom (1956) ตั้งแต่การวัดความจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า แสดงไว้ในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ข้อคำถามตามแนวคิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของ Bloom (1956)

พฤติกรรม เนื้อหา	ความจำ	เข้าใจ	นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมินค่า	นน. ร้อยละ	ข้อ
	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)		
1) ความรู้พื้นฐานด้าน ยาเสพติด								
1.1 จัดลำดับความสำคัญ ของปัญหา	6 3	4 2	- -	- -	- -	- -	10	5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ข้อคำถามตามแนวคิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของ Bloom (ต่อ)

พฤติกรรม เนื้อหา	ความจำ	เข้าใจ	นำไปใช้	วิเคราะห์	สังเคราะห์	ประเมินค่า	นน. ร้อยละ	ข้อ
	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)	ร้อยละ (ข้อ)		
1.2 ให้ความหมายสาร เสพติด	4 2	2 1	- -	- -	- -	- -	6	3
1.3 จำแนกประเภทสาร เสพติด	4 2	2 1	- -	- -	- -	- -	6	3
1.4 บอกลักษณะ/ พฤติกรรมการติดฯ	8 4	4 2	- -	- -	- -	- -	12	6
1.5 ระบุสาเหตุการติด สารเสพติด	2 1	4 2	- -	- -	- -	- -	6	3
2) การติดตาม สถานการณ์ปัญหา								
2.1 เปรียบเทียบ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	4 2	2 1	4 2	- -	- -	- -	10	5
3) สภาพปัญหาใน เยาวชนฯ								
3.1 จำแนกแยกแยะ ปัญหาเยาวชนฯ	4 2	4 2	2 1	4 2	- -	- -	14	7
4) ผลกระทบต่อ เยาวชนฯ								
4.1 การค้นหาเหตุและ ผล	2 1	2 1	4 2	4 2	- -	- -	12	6
5) การป้องกันปัญหาใน เยาวชนฯ								
5.1 การคิดวิธีแก้ปัญหา	2 1	2 1	2 1	2 1	2 1	2 1	12	6
6) ทางเลือกในการ แก้ปัญหา								
6.1 การตัดสินใจ	2 1	2 1	2 1	2 1	2 1	2 1	12	6
รวม	38 19	30 14	14 7	12 6	4 2	4 2	100	50

จากการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งฉบับผลปรากฏว่า เครื่องมือฉบับที่ 1 แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ค่า IOC เท่ากับ 0.91 เครื่องมือฉบับที่ 2 แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ค่า IOC เท่ากับ 0.84 เครื่องมือฉบับที่ 3 แบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 และเครื่องมือฉบับที่ 4 แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นได้ค่า IOC เท่ากับ 0.93 แสดงไว้ในภาคผนวก จ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในแต่ละข้อคำถาม เพื่อให้ภาษาที่ใช้เป็นที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และได้นำข้อคำถามเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนยิ่งขึ้นดังนี้

1) ผลการตรวจสอบเครื่องมือฉบับที่ 1 แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาทุกข้อจำนวน 50 ข้อ (ร้อยละ 100) ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้แก้ไขภาษาในแต่ละข้อคำถามเพื่อให้ภาษาที่ใช้เป็นที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีดังนี้ ไม่ควรใช้คำถามปฏิเสธโดยไม่จำเป็น ให้ตัดคำว่า “อุดหนุน” (ข้อ 2) ออกจากข้อคำถามที่ว่า “ฉันมีน้ำใจอุดหนุนช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน เนื่องจากใช้คำซ้ำซ้อนกับคำว่า “ช่วยเหลือ” ส่วนข้อคำถามที่ว่า “บ่อยครั้งแค่ไหน” (ข้อ 15, 38, 39 และข้อ 40) คำเหล่านี้ไม่ควรใช้ในข้อคำถาม และมีคำบางคำในข้อคำถามเดียวกันความหมายไม่สอดคล้องกัน เช่น คำว่า “ไม่ค่อยราบรื่นกับไม่ตรงกับของคนอื่น” (ข้อ 7) และคำว่า “ไวต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบกับคิดได้รวดเร็ว” (ข้อ 9) คนละอย่างกัน นอกนั้นก็กลุ่มคำที่ว่า “ฉันคิดถึงคนรอบข้างหากต้องอยู่ในเขต “ปลอดภัย” (ข้อ 26) ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า เขาห้ามอยู่แล้วควรถามอย่างอื่น ส่วนรายละเอียดการปรับปรุงภาษาที่ใช้ เช่น ถามว่า “ฉันชอบบ่นว่าผู้อื่น โทษผู้อื่น โยนความผิดของตัวเองให้ผู้อื่น” (ข้อ 43) หรือ “ฉันต้องการขั้วรถยี่ห้อดีๆ ใช้เครื่องประดับราคาแพง ๆ เพื่อให้เพื่อน ๆ ยอมรับในตัวฉัน” (ข้อ 48) และ “ฉันชอบทำตัวให้หน้าสงสารเพื่อต้องการพึ่งพาเพื่อนฝูง” (ข้อ 50) คำถามแบบนี้ใครจะตอบเห็นด้วยกับข้อนี้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ “ทำอะไรให้ง่ายแก่การทำ ความเข้าใจกับผู้อื่น” (ข้อ 16) ผู้เชี่ยวชาญบอกว่าไม่สื่อความหมายให้เปลี่ยนเป็น ฉันคิดทำอะไรแบบง่ายๆ กับผู้อื่น ส่วนข้ออื่นๆ ไม่มีการปรับปรุง

2) ผลการตรวจสอบเครื่องมือฉบับที่ 2 แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา จำนวน 49 ข้อ (ร้อยละ 98.00) ไม่ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา จำนวน 1 ข้อ (ร้อยละ 2.00) ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้แก้ไขภาษาในแต่ละข้อคำถาม เพื่อให้ภาษาที่ใช้เป็นที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีดังนี้ ให้แก้ไขข้อคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์ความตรงทางเนื้อหา (ข้อ 8) และแนะนำให้แก้ไขคำถามใหม่ (ข้อ 9) เพราะเนื้อหาในข้อคำถามนี้ ชี้คำตอบข้ออื่น นอกนั้นก็คำถามที่เป็นความจำแนะนำให้แก้ไขเป็นความเข้าใจ (ข้อ 11, 16, 17, 18, 23, 24, 25, 29, 32, 40, 46 และ ข้อ 47) และไม่ควรถามให้จำเพราะไม่มีคำตอบถูกที่แท้จริง (ข้อ 18) และให้แก้ไขตัวเลือก (ข้อ 20 และข้อ 27) เพราะคำตอบไม่ขาดออกจากกัน บางข้อตัวเลือกคำตอบอาจถูกได้ทุกข้อ (ข้อ 31) และให้เอาคำถามไว้ต้นหรือท้ายประโยค (ข้อ 37)

3) ผลการตรวจสอบเครื่องมือฉบับที่ 3 แบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา จำนวน 25 ข้อ (ร้อยละ 100) ไม่มีการปรับปรุงข้อคำถาม แต่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า นอกจากเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ส่วนหนึ่งควรเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์หรือการฝึกปฏิบัติจริงด้วย

4) ผลการตรวจสอบเครื่องมือฉบับที่ 4 แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อ่าน ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาทุกข้อ จำนวน 50 ข้อ (ร้อยละ 100) ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้แก้ไขภาษาในแต่ละข้อคำถามเพื่อให้ภาษาที่ใช้เป็นที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนดังนี้ ให้เอาคำว่า “เคย” ออกทุกข้อคำถามเพราะน่าจะไม่สอดคล้องกับตัวเลือกและให้แก้ไขคำว่า “วิธีการเรียน” เป็น “วิธีการเรียนรู้” (ข้อ 3) ส่วนการใช้ภาษาให้ปรับภาษาให้ง่ายขึ้น (ข้อ 9, 10, 16, 19, 30 และข้อ 44) คำแนะนำอื่น ๆ ควรเน้นสภาพปัญหา กระบวนการวิธีการจัดกิจกรรม และผลของการจัดกิจกรรมมากกว่าวิธีการอื่น ๆ และควรเพิ่มประเด็นคำถามเชิงคุณภาพเข้าไปด้วย เช่น ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ให้นำคำที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ญาณมาใช้ในข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหา สำหรับประเด็นของการคิดวิจารณ์ญาณ (ข้อ 25-29 และ ข้อ 31-32) ข้อคำถามยังไปไม่ถึงตามคำนิยามให้ปรับแก้ไขใหม่

5) ผลการตรวจสอบเครื่องมือฉบับที่ 5 แบบสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้บริหารศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาทุกข้อจำนวน 12 ข้อ (ร้อยละ 100) ไม่มีการปรับปรุงข้อคำถามแต่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ให้สัมภาษณ์เน้นเรื่อง ทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด

จึงสรุปได้ว่า เครื่องมือทุกฉบับมีความสอดคล้องกับเนื้อหา นิยาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเครื่องมือนี้ไปทดลองนำร่อง (Try Out) กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างได้

2.4 การทดลองนำร่อง (Try Out) และปรับปรุงคุณภาพ

ผู้วิจัยประสานงานขอความร่วมมือศูนย์ กศน.อำเภอ เพื่อนำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองนำร่อง (Try Out) กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำเครื่องมือไปใช้จริง เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตอบข้อคำถาม การเรียงลำดับก่อนหลังของข้อคำถาม ความเข้าใจต่อข้อคำถาม การใช้ภาษาหรือความชัดเจนของข้อคำถาม ความยากง่าย และเวลาที่ใช้ในการตอบข้อคำถามทั้งฉบับ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) เก็บข้อมูลในวันที่ 22 พฤษภาคม 2555 ที่ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอถ้าพรพรรณรา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 คน และใช้แบบสัมภาษณ์กับครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 34 คน

2) เก็บข้อมูลในวันที่ 23 พฤษภาคม 2555 ที่ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้แบบสอบถามความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 คน

และใช้แบบสัมภาษณ์กับครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 34 คน

3) เก็บข้อมูลในวันที่ 5 มิถุนายน 2555 (ภาคเช้า) ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยใช้แบบสอบถามทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจำนวน 29 คน และใช้แบบสัมภาษณ์กับครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 33 คน

4) เก็บข้อมูลในวันที่ 5 มิถุนายน 2555 (ภาคบ่าย) ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 27 คน และใช้แบบสัมภาษณ์กับครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 31 คน

จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์นั้นวัดได้ตรงประเด็น (Relevant) และครอบคลุม (Representative) เนื้อหาหรือไม่ และนำข้อมูลของแบบสอบถาม ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิเคราะห์ แบบสอบถามความรู้ที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์ แบบสอบถามทักษะการคิดวิเคราะห์ และแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ความน่าเชื่อถือควรมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.70 ขึ้นไป (ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์กิจ, 2550) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาโดยรวมเท่ากับ 0.93, 0.93, 0.90 และ 0.94 ตามลำดับ แสดงว่าเครื่องมือนี้ข้อคำถามมีความสอดคล้องกัน เครื่องมือนี้ดังกล่าวแสดงไว้ในภาคผนวก ก

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานขอความร่วมมือผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 และ เขต 2 แสดงไว้ในภาคผนวก ก เพื่อเป็นผู้ประสานงานภาคสนามและลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้วิจัย ดังนี้

1) ลงพื้นที่ศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มตัวอย่าง เพื่อส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมกับสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ด้วยวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์

2) ลงพื้นที่ศูนย์ กศน.ตำบลกลุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ครู กศน.ตำบล ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ด้วยวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยได้อธิบายถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื้อหา และคำชี้แจงอื่น ๆ ในแบบสอบถาม รวมทั้งวิธีการตอบแบบสอบถาม การตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และการส่งคืนแบบสอบถามเป็นรายบุคคล ตามปฏิทินการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในจังหวัดพัทลุง ดังนี้

- กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม	วันที่ 6 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต	วันที่ 7 มิถุนายน 2555
- ศรช.ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์	วันที่ 13 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน	วันที่ 22 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน	วันที่ 22 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว	วันที่ 24 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลท่ามะเตี้อ อำเภอบางแก้ว	วันที่ 24 มิถุนายน 2555
- ศรช.เทศบาลตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด	วันที่ 27 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด	วันที่ 27 มิถุนายน 2555
- กศน.ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน	วันที่ 3 กรกฎาคม 2555
- กศน.ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน	วันที่ 3 กรกฎาคม 2555
- กศน.ตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน	วันที่ 15 กรกฎาคม 2555
- กศน.ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน	วันที่ 17 กรกฎาคม 2555
- กศน.ตำบลชะรัด อำเภอกงหรา	วันที่ 27 กรกฎาคม 2555
- ศรช.ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา	วันที่ 27 กรกฎาคม 2555

3) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ครู กศน.ตำบล จำนวน 27 ฉบับ และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 9 ฉบับ รวมทั้งหมด 36 ฉบับเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ตอบข้อความเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ อย่างอิสระ โดยให้กลุ่มตัวอย่างได้เล่าข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัย ได้รับแบบสัมภาษณ์กลับคืนมาทั้งหมด 32 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.89 เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามแล้ว กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามครบทุกข้อ จำนวน 26 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.25 กลุ่มตัวอย่างไม่ตอบบางข้อ จำนวน 6 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 18.75

4) ส่งแบบสอบถามให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนตอบคำถามทั้งหมด 390 ฉบับได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 316 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.03 (เฉพาะศูนย์ กศน.อ.กงหรา ผู้วิจัย วางแบบสอบถามไว้ทั้งหมด 40 ฉบับ ผลปรากฏว่าไม่มีเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมาร่วมตอบแบบสอบถามโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงไม่มีข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนกลุ่มนี้) เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนศูนย์ กศน.ตำบลตอบคำถามครบทุกข้อ จำนวน 302 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.57 และกลุ่มตัวอย่างไม่ตอบบางข้อ จำนวน 14 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 4.43

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการตอบข้อความคำถามของครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อันเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในภาคผนวก ง เป็นแนวทางหลักในการสนทนานั้น ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจับประเด็นความคิดและจัดหมวดหมู่ความคิดตามที่เป็นเบญจจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติกซ์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552) ได้เสนอไว้ แล้วเขียนบรรยายในลักษณะพรรณนา

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม Statistical Package for Social Science (SPSS version 11.5) (อวยพร เรื่องตระกูล, 2552 และ ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี, 2553) ทั้งนี้โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อคำถาม การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยและผลรวมของแต่ละด้านตามเกณฑ์การพิจารณาจากแบบสอบถาม แสดงไว้ในภาคผนวก ง โดยแบ่งเนื้อหาแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้สถิติเชิงบรรยายโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ใช้วิธีวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

จากนั้นนำข้อมูลไปเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดโดยจำแนกตามเยาวชนนอกระบบโรงเรียนของศูนย์ กศน. อำเภอทั้งหมด 8 แห่ง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระจำแนกได้มากกว่า 2 ระดับเมื่อทราบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ เพื่อดูว่าคู่ใดบ้างที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน ส่วนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ผู้วิจัยนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ขั้นตอนการพัฒนา

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนานออกเป็น 4 ขั้นตอนหลักคือ

ขั้นตอนที่ 1 การร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

การดำเนินการพัฒนาในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการศึกษจากการวิจัยสำรวจ (Survey Research) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามมาสังเคราะห์เป็นฐานข้อมูลในการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่กับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงาน ผู้สอนสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ได้หรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการ ศึกษา นอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการนำร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข และนำไปเก็บข้อมูลความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบความถูกต้องจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แสดงไว้ในภาคผนวก ก หลังจากนั้นผู้วิจัยนำร่างไปปรับปรุง และแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองนำร่อง (Try Out) โดยการประชุมครู กศน.ตำบลป่าพะยอม เพื่อซักซ้อมทำความเข้าใจและร่วมกันตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองนำร่องกับเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง และทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง (Experimental Group) ซึ่งเป็นเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยการวิจัยกึ่งทดลองที่มีการวัดผลสองครั้งก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest-Posttest Control Group Design)

3.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sampling)

3.1.1 กลุ่มตัวอย่าง ใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) ตามตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ สุมิตล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2550) จำนวน 40 คน โดยแยกเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คน

3.1.2 วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ซึ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนการวิจัยสำรวจ (Survey Research) ดังนั้นการเลือกกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการต่อเนื่องจากขั้นตอนแรก ที่ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยระดับจังหวัดในภาคใต้ได้จังหวัดพัทลุง ส่วนขั้นตอนการทดลองใช้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับอำเภอในจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์อำเภอที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและมีความเป็นตัวแทนมากที่สุด จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การทดสอบความรู้ก่อนการทดลอง (Pre-Test) และเพศของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการจับคู่กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล (Individual Matching) เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความเท่าเทียมกันเป็นรายบุคคล ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

เยาวชนนอกระบบโรงเรียน (กลุ่มทดลอง)	เยาวชนนอกระบบโรงเรียน (กลุ่มควบคุม)	รวม (คน)
20	20	40

ผู้วิจัยแยกออกเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน เพราะการทดลองในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างต้องอยู่ร่วมกิจกรรมต่อเนื่องจนครบจำนวน 110 ชั่วโมง ตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้นจึงเอาเฉพาะเยาวชนที่สมัครใจและตกลงใจโดยสัญญาด้วยวาจาไว้ว่าจะร่วมกิจกรรมต่อเนื่องไม่ออกกลางคัน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research)

ผู้วิจัยใช้แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเครื่องมือประกอบการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำก่อนนำไปใช้ แสดงไว้ในภาคผนวก ค

สำหรับองค์ประกอบหลักของแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ประกอบด้วย 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นความรู้เนื้อหาเสพยาเสพติด ด้านทักษะพิสัย (Skill) เป็นทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด และด้านจิตพิสัย (Affective) เป็นลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด 2) กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity) เป็นกระบวนการที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ได้แก่ สารการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน และ 3) การวัด และประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรม หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

ผู้วิจัยเขียนแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ตามองค์ประกอบย่อย ดังนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ยึดมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิด มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ
- 2) สารสำคัญ เป็นความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
- 3) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 4) สารการเรียนรู้ หรือเนื้อหา เป็นข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
- 5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เป็นทักษะการคิดพื้นฐานต่างๆ ที่ผู้สอนต้องการจะพัฒนาผู้เรียน
- 6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
- 7) ชิ้นงานและภาระงาน
- 8) การวัดและการประเมินผล เป็นการประเมินคุณภาพ ชิ้นงานและภาระงานที่ได้รับมอบหมาย
- 9) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ
- 10) กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมนำเข้าสู่การเรียนรู้ เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ต้องการพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีการประเมินตนเองก่อนเรียน และ

หลังเรียนของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และกิจกรรมรวบรวม เป็นการจัดสรุปหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละวัน ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 2 ช่วง ช่วงเวลาละ 2 ชั่วโมง รวม 4 ชั่วโมงต่อวัน เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเงื่อนไขเวลาการประกอบอาชีพของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ตามปกติวิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ตอนหัวรุ่งถึงตอนเช้าของแต่ละวัน เยาวชนและครอบครัวต้องออกไปรับจ้างกรีดยางพารานอกพื้นที่ หรือในบางครอบครัวต้องไปเป็นคนงานรับจ้างรายวันที่โรงงานยางพารา จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในภาคเช้าได้ทุกวัน จำเป็นต้องเลือกวันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้สอนเห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีเวลาว่างหรือสามารถปลีกตัวมาร่วมกิจกรรมได้ทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย เมื่อจัดกิจกรรมประจำวันแล้วเสร็จ ผู้สอนจึงมอบหมายให้เยาวชนกลับไปร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มตามภูมิลำเนาของตนเองตามที่สมาชิกกลุ่มเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม จนกว่าภารกิจที่ได้รับมอบหมายจะแล้วเสร็จ ดังนั้นเวลาที่ใช้สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้จริง ๆ ไม่ใช่แค่เพียง 55 ชั่วโมง ตามตารางที่แสดงไว้เท่านั้น เพราะเยาวชนต้องไปทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องนอกเวลาเรียนปกติอีก 55 รวมทั้งหมด 110 ชั่วโมง

3.3 แผนการวิจัยกึ่งทดลอง

ทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะก่อนการทดลอง

1) การทดลองนำร่อง (Try Out) นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองนำร่องกับเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง โดยการประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 1 กับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ในวันที่ 15 และ 16 สิงหาคม 2555 เป็นเวลา 2 วัน ที่ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ครู กศน.ตำบลเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เข้าใจรายละเอียดของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ได้จัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน และได้ทดลองจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัย

ระยะดำเนินการทดลอง

2) แบบแผนการทดลอง นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองใช้โดยการวิจัยกึ่งทดลองที่มีการวัดผลสองครั้งก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest-Posttest Control Group Design) ซึ่งมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

E	O _{1E}	X	O _{2E}
C	O _{1C}	-	O _{2C}

E	คือ	กลุ่มทดลอง
C	คือ	กลุ่มควบคุม
O _{1E}	คือ	การทดสอบก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง
O _{2E}	คือ	การทดสอบหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง
O _{1C}	คือ	การทดสอบก่อนการทดลองของกลุ่มควบคุม
O _{2C}	คือ	การทดสอบหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม
X	คือ	การใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ประสานงานผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลป่าพะยอม เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และขอความร่วมมือครู กศน.ตำบลป่าพะยอม เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้กับกลุ่มทดลองที่เป็นเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม จำนวน 20 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มทดลอง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างอำเภอของจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และมีความเป็นตัวแทนมากที่สุด มาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มทดลอง จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ใช้เวลาจัดกิจกรรมทั้งหมด 13 ครั้ง ๆ ละ 4 ชั่วโมง (ไม่นับรวมเวลากิจกรรมกลุ่มนอกห้องเรียน) ครั้งสุดท้ายใช้เวลา 7 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 55 ชั่วโมง เป็นเวลา 8 วัน ที่ศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 1 ครั้ง 1 วัน รวมเป็น 14 ครั้ง ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 9 วัน รายละเอียดได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.6 ส่วนกลุ่มควบคุมที่เป็นเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม จำนวน 20 คน ไม่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมแต่จะได้รับฟังการบรรยายเรื่อง การป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจากศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม ตามปกติ

ตารางที่ 3.6 ปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ วัน/เวลา	การเรียนรู้ แบบร่วมกัน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดของกิจกรรม
(1) 27 สิงหาคม 2555 ภาคเช้า	1) การเตรียมผู้เรียน	เพื่อประเมินข้อมูลความรู้และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกัน การเสพยาเสพติด	- นำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรม “เรา คือ ผองเพื่อน” - แนะนำกิจกรรมการเรียนรู้ - แนะนำวิธีการ/ขั้นตอนการเรียนรู้ - สื่อวีดิทัศน์ เพื่อร่วมย้อนอดีตด้วยสีในโรงเรียน (หนังเรื่อง สามชุก ตอนที่ 1-5) - Pre-test ตามแบบสอบ 2, 3 เพื่อประเมินข้อมูลความรู้และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกัน การเสพยาเสพติด
(2) 27 สิงหาคม 2555 ภาคบ่าย	2) การจัดกลุ่มผู้เรียน	เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้	- กิจกรรม “การฝึกสมาธิ” เพื่อให้เยาวชนผ่อนคลาย - Pre-test ตามแบบสอบถาม 1 เพื่อประเมินลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ - กิจกรรม “พลังกลุ่ม” เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียนตามรูปแบบ STAD - กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” ตามแบบสอบถาม 4 เพื่อสำรวจปัญหา/ความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ - บรรยาย “การปรับตัวเข้ากับสังคม”
(3) 30 สิงหาคม 2555 ภาคเช้า	3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้	เพื่อให้เยาวชนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้	- กิจกรรม “การฝึกสมาธิ” เพื่อให้เยาวชนผ่อนคลาย - สื่อวีดิทัศน์ เพื่อการตระหนักรู้ในปัญหาเสพยาเสพติด (หนังเรื่องสามชุก ตอนที่ 6-11) - กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้

ตารางที่ 3.6 ปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ (ต่อ)

ครั้งที่ วัน/เวลา	การเรียนรู้ แบบร่วมกัน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดของกิจกรรม
(4) 30 สิงหาคม 2555 ภาคบ่าย	4) ส่งเสริม ให้ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด	เพื่อให้ เยาวชน ค้นหาเหตุผล ลึก ๆ ของ ปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม “พลังแห่งความรัก” เพื่อให้ เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง - Case 1 ข้อมูลตัวอย่าง เพื่อทำ ความเข้าใจข้อเท็จจริงของ เหตุการณ์ (ตัดตอนจากการถอด เทปหนึ่งเรื่องสามชุก) - โจทย์/คำถาม เพราะอะไร? ยาเสพติดจึงแพร่กระจายไปในวง กว้างได้อย่างรวดเร็ว - กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนค้นหาเหตุผลลึก ๆ ของปัญหา
(5) 1 กันยายน 2555 ภาคเช้า	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชนร่วม กันกำหนด ทางเลือกใน การแก้ไข ปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม “พลังแห่งความรัก” เพื่อให้ เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง - ข้อมูลความรู้ “สารคดีเฉียดตาย” - ใช้ Case 1 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - โจทย์/คำถาม ทำอย่างไร? จึงจะลด อัตราการติดยาเสพติดรายใหม่ได้ - กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกจับประเด็นจาก ข้อมูลตัวอย่าง” เพื่อให้เยาวชนร่วม กันกำหนดทางเลือกในการแก้ไข ปัญหา

ตารางที่ 3.6 ปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ (ต่อ)

ครั้งที่ วัน/เวลา	การเรียนรู้ แบบร่วมกัน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดของกิจกรรม
(6) 1 กันยายน 2555 ภาคบ่าย	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชนรู้จัก วิธีการเก็บ รวบรวม ข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม “การสร้างภาพพจน์ด้านบวก” เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง - Case 2 ข้อมูลตัวอย่าง “ปรีศนา ฆาตกรรม” - โจทย์/คำถาม ถ้าเป็นการฆ่าตัวตาย ข้อมูลสนับสนุนคืออะไร? ได้มาอย่างไร? - กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง ของเหตุการณ์ที่ใช้เป็นตัวอย่าง” เพื่อให้ เยาวชนรู้จักวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
(7) 13 กันยายน 2555 ภาคเช้า	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชน ร่วมกัน จำแนกและ เชื่อมโยง ข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเรื่องผีเสื้อนั้นสำคัญไฉน - ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - โจทย์/คำถามถ้าเป็นการฆาตกรรม ข้อมูลสนับสนุนคืออะไร? ได้มาอย่างไร? - กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกแยกแยะจัดกลุ่ม ข้อมูลที่ใช้เป็นตัวอย่าง” เพื่อให้ เยาวชนร่วมกันจำแนกและ เชื่อมโยงข้อมูล
(8) 13 กันยายน 2555 ภาคบ่าย	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชน ร่วมกัน ประเมิน คุณภาพของ ข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม “การฝึกโยคะ” เพื่อดูแล สุขภาพ - ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - โจทย์/คำถาม 1) อะไรเป็นเหตุใน การฆ่าตัวตาย 2) มูลเหตุจูงใจ อะไร? ใครฆาตกรรม? - กิจกรรมกลุ่ม “การตรวจสอบ ข้อมูล” เพื่อให้เยาวชนร่วมกัน ประเมินคุณภาพของข้อมูล

ตารางที่ 3.6 ปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ (ต่อ)

ครั้งที่ วัน/เวลา	การเรียนรู้ แบบร่วมกัน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดของกิจกรรม
(9) 14 กันยายน 2555 ภาคเช้า	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชน ร่วมกันแยก ข้อเท็จจริง และความ คิดเห็นออก จากกัน	- กิจกรรม “การฝึกโยคะ” เพื่อดูแลสุขภาพ - ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - โจทย์/คำถาม เหตุผลสอดคล้อง หรือขัดแย้งกัน : อะไร? / อย่างไร? - กิจกรรมกลุ่ม “ทางสองแพร่ง” ให้เยาวชนร่วมกันแยกข้อเท็จจริง และความคิดเห็นออกจากกัน
(10) 18 กันยายน 2555 ภาคเช้า	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชน ร่วมกันคิด ปรับเปลี่ยน ข้อสมมุติเดิม ของกลุ่มและ ของตนเอง	- กิจกรรม “เต็นท์เกาซิกิ” เพื่อการผ่อนคลาย - ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - โจทย์/คำถามจากข้อมูลสนับสนุน : เราจะปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมได้ อย่างไร? - กิจกรรมกลุ่ม “ซึ่งน้ำหนก/ปรับเปลี่ยน แนวความคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันคิดปรับเปลี่ยน ข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเอง
(11) 18 กันยายน 2555 ภาคบ่าย	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ญาณ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้ เยาวชน ร่วมกัน ทบทวน ความคิดของ กลุ่มและของ ตนเอง	- กิจกรรม “เต็นท์เกาซิกิ” เพื่อการผ่อนคลาย - ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง - สรุปร/ตอบโจทย์ : ได้ข้อสรุปที่ตอบ ข้อสงสัยว่าอย่างไร? - กิจกรรมกลุ่ม “การไตร่ตรอง” เพื่อ ให้เยาวชนร่วมกันทบทวนความคิด ของกลุ่มและของตนเอง

ตารางที่ 3.6 ปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ (ต่อ)

ครั้งที่ วัน/เวลา	การเรียนรู้ แบบร่วมกัน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดของกิจกรรม
(12) 25 กันยายน 2555 ภาคเช้า	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อให้เยาวชน ร่วมกันถอด บทเรียน : แนวคิด/ หลักการ/ วิธีการ และ เครื่องมือที่ได้ จาก Case1, 2	- กิจกรรม “การถอดบทเรียน” เพื่อฝึก วิธีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน การป้องกันการเสพยาเสพติด - กิจกรรมกลุ่ม “ประเมินทางเลือก/ สมุดเล่มน้อย” เพื่อให้เยาวชนร่วม กันถอดบทเรียน : แนวคิด/หลักการ/ วิธีการ/เครื่องมือที่ได้จาก Case1, 2
(13) 27 กันยายน 2555 (ทัศน ศึกษา 1 วัน)	ส่งเสริมให้ ผู้เรียน มีทักษะ การคิด วิจารณ์ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด (ต่อ)	เพื่อสังเกต พฤติกรรม การมี ปฏิสัมพันธ์ ร่วมกัน	- ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ นอกสถานที่ในจังหวัด นครศรีธรรมราช
(14) 7 ตุลาคม 2555 ภาคเช้า- บ่าย	5) การ ประเมินผล การเรียนรู้	เพื่อประเมิน ข้อมูลความรู้ และทักษะ การคิด วิจารณ์ ในการ ป้องกัน การเสพ ยาเสพติด	- กิจกรรม “เยาวชนกับแผนงานชีวิต” - สื่อวีดิทัศน์ ตามรอยพ่อ - Post-test ตามแบบสอบถาม 1 เพื่อประเมินลักษณะนิสัย ที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ - Post-test ตามแบบสอบถาม 2, 3 เพื่อประเมินข้อมูลความรู้และ ทักษะการคิดวิจารณ์ ในการป้องกันการเสพยาเสพติด

หมายเหตุ วัน/เวลา และรายละเอียดของกิจกรรมยึดหยุ่นตามสถานการณ์ ความต้องการ และ
ความพร้อมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ

ระยะหลังการทดลอง

5) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยการประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 2 ในวันที่ 8 และ วันที่ 9 ตุลาคม 2555 เป็นเวลา 2 วัน ที่ศูนย์การศึกษาอิสระและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ได้ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ และสรุปรายงานผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผู้วิจัยได้สรุปตารางเพื่อแสดงบทบาทของผู้สอน ผู้เรียน และผู้วิจัย ตามขั้นตอนของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ รายละเอียดได้แสดงไว้ในตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน ผู้วิจัย ตามแผนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ระยะการทดลอง	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน	บทบาทของผู้วิจัย
ระยะก่อนการทดลอง	1) กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอและผู้วิจัย 2) ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 3) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 4) เสนอแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อผู้บริหารและผู้วิจัย 5) เตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนปฏิบัติงานร่วมกับผู้วิจัย	ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1) ประชุมปฏิบัติการกับผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้สอน ทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน รายละเอียดของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน 2) เสนอแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้บริหารและผู้สอนได้ร่วมกันเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน 3) จัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน 4) สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายทำให้เยาวชนมีความไว้วางใจ

ตารางที่ 3.7 บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน ผู้วิจัย ตามแผนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (ต่อ)

ระยะการทดลอง	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน	บทบาทของผู้วิจัย
ระยะก่อนการทดลอง (ต่อ)			5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้และประเมินผลตามแผนปฏิบัติงานร่วมกับผู้สอน 6) เป็นพี่เลี้ยงร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้สอน
ระยะดำเนินการทดลอง	1) นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ 2) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 3) แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับผู้บริหาร กศน.อำเภอ และผู้วิจัย 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัดและประเมินผลตามแผนปฏิบัติงานร่วมกับผู้วิจัย	ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1) นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ กับผู้สอน 2) ประสานผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลป่าพะยอม ช่วยอำนวยความสะดวก หรือแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ประสานขอความร่วมมือครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัดและประเมินผลตามแผนการปฏิบัติงานร่วมกับผู้สอนอย่างตั้งใจ 5) กระตุ้นให้คำปรึกษาผู้สอนในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 3.7 บทบาทของผู้สอน ผู้เรียน ผู้วิจัย ตามแผนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (ต่อ)

ระยะการทดลอง	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน	บทบาทของผู้วิจัย
ระยะ หลังการทดลอง	1) สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับผู้วิจัย 2) สรุปผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้วิจัย 3) สรุปผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับผู้วิจัย 4) สรุปปัญหา อุปสรรค และเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาในครั้งต่อไป 5) ติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน	-	1) ประชุมปฏิบัติการสรุปผลการดำเนินงานและรายงานผลการปฏิบัติงาน 2) สรุปรายงานการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ผู้บริหารรับทราบ 3) สรุปรายงานผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้บริหารรับทราบ 4) สรุปรายงานผลการดำเนินงานตามรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ผู้บริหารและชุมชนรับทราบ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เก็บข้อมูลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ การประเมินผลงาน และการนำเสนอผลงาน เป็นต้น

2) เก็บข้อมูลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนจากแบบสอบถามความรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปเปรียบเทียบจัดเข้ากลุ่มทดลอง (Experimental Group) กลุ่มควบคุม (Control Group) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มทดลอง

2) ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนจากแบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองไปเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนกับหลังเรียน

3) ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนจากแบบสอบถามทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

โดยสรุป การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติทดสอบที (t-Test) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปใช้

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ดังนี้

4.1 การเปรียบเทียบความแตกต่าง

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนแบบสอบถามข้อมูลความรู้ คะแนนแบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ และคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ระหว่างกลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group) ไปศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

4.2 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข

ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปใช้ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตามประเด็นการสนทนา คือ 1) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด และ 4) การคิดวิจารณ์

4.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

สนทนากลุ่ม (Focus Group) กับตัวแทนเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นและผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 วิทยากร 1 รายนามแสดงไว้ในภาคผนวก ก ในวันที่ 29 ตุลาคม 2555 ที่ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปใช้ในครั้งนี้ต่อไป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในภาพรวมของการสนทนาและการอภิปรายซักถามตามประเด็นของการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงบรรยาย

โดยสรุป ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนกระบวนการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1) การศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้อเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

2) การสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1) การยกร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

2) ตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1) การศึกษาผลการทดลองใช้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

1) การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปใช้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 1) ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ศึกษาเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - เข้าอบรมและฝึกการบริหารจิต
 - ดูงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2) กำหนดประชากรและออกแบบกลุ่มตัวอย่าง
 - สุ่มกลุ่มตัวอย่างวิจัยสำรวจ
- 3) ออกแบบเครื่องมือและวิธีการจัดเก็บข้อมูล
 - สร้างเครื่องมือ/ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
 - ทดลองนำร่อง/ปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ
- 4) ออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล
 - เก็บรวบรวมข้อมูล
 - วิเคราะห์ข้อมูล/แปรผล

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

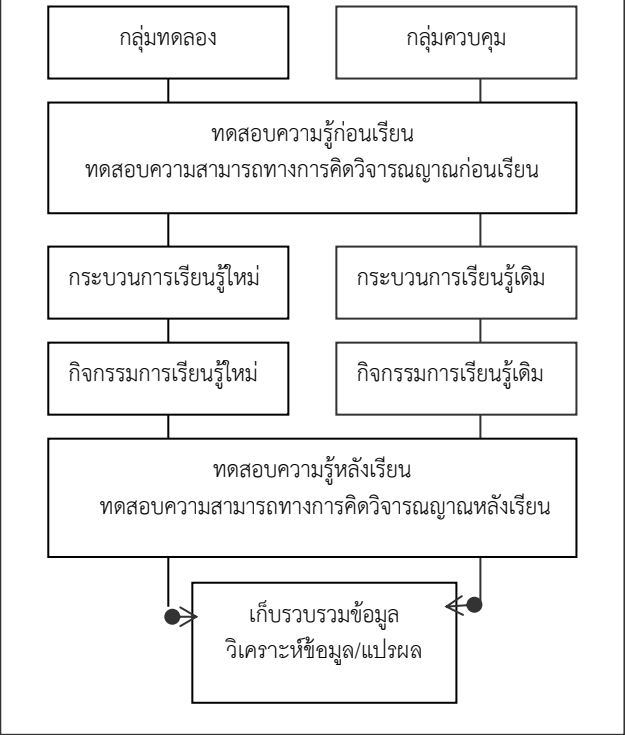
- 5) การร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - สังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยสำรวจในขั้นที่ 1
 - ออกแบบและตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ
 - พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนฉบับทดลองใช้

12) สรุปความรู้ใหม่/นำไปใช้ประโยชน์

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 6) นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองนำร่อง
 - ประชุมผู้สอนเพื่อเตรียมการทดลองนำร่อง
 - ทดลองนำร่องกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง
- 7) กำหนดประชากรและออกแบบกลุ่มตัวอย่าง
 - เลือกกลุ่มตัวอย่างวิจัยกึ่งทดลอง
- 8) ออกแบบเครื่องมือและวิธีการจัดเก็บข้อมูล
 - สร้างเครื่องมือ/ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
 - ทดลองนำร่อง/ปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ
- 9) ออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล
- 10) จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปทดลองใช้

- 11) ประชุมกลุ่มเพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

วิเคราะห์เนื้อหา
แปรผล

แผนภาพที่ 3.2 ขั้นตอนกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 1.1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
- 1.2 ผลการศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้
- 1.3 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 2.1 ผลการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

- 3.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

โดยมีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1.1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยแนะนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองนาร่อง (Try Out) ดังปรากฏในตารางที่ 4.1 ถึงตารางที่ 4.4 และ (2) ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองใช้ ดังปรากฏในตารางที่ 4.5 ถึงตารางที่ 4.15

ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองนำร่อง (Try Out)
 ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ถ้าพรรณรา จ.นครศรีธรรมราช ที่ตอบ
 แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
 จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	12	40.00
	หญิง	18	60.00
	รวม	30	100
อายุ	12-18 ปี	25	83.30
	19-25 ปี	5	16.70
	รวม	30	100
เชื้อชาติ	ไทย	30	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
	รวม	30	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	-	-
	มัธยมศึกษาตอนต้น	30	100
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม	30	100	
ประสบการณ์การใช้ ยาเสพติด	ไม่เคย	5	16.70
	เคยคิดจะทดลองใช้	25	83.30
	เคยใช้	-	-
	อื่น ๆ	-	-
	รวม	30	100
การศึกษา/การอบรม เกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	25	83.30
	เคย	5	16.70
	รวม	30	100
ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	5	16.70
	พอใช้	7	23.30
	ปานกลาง	13	43.30
	ดี	5	16.70
	ดีมาก	-	-
รวม	30	100	

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ถ้าพรรณรา จ.นครศรีธรรมราช ที่
 ตอบแบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
 สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลอง

นำร่องทั้งหมด 30 คน เป็นชาย 12 คน เป็นหญิง 18 คน พบว่ามากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 60.00 เป็นหญิง รองลงมาร้อยละ 40.00 เป็นชาย ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.30 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 16.70 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.30 เคยคิดจะลองใช้ยาเสพติดมีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 16.70 ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.30 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน และมีเพียงส่วนน้อย คือ ร้อยละ 16.70 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจเกือบครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 43.30 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 23.30 อยู่ในระดับพอใช้ และมีมากพอ ๆ กัน คือร้อยละ 16.70 อยู่ในระดับไม่ค่อยดีและดี ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อนาบอน จ.นครศรีธรรมราช ที่ตอบแบบสอบถามข้อมูลความรู้จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	13	43.30
	หญิง	17	56.70
รวม		30	100
อายุ	12-18 ปี	23	76.70
	19-25 ปี	7	23.30
รวม		30	100
เชื้อชาติ	ไทย	30	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
รวม		30	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	2	6.70
	มัธยมศึกษาตอนต้น	28	93.30
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม		30	100
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	5	16.70
	เคยคิดจะลองใช้	2	6.60
	เคยใช้	23	76.70
	อื่น ๆ	-	-
	รวม		30

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อนาบอน จ.นครศรีธรรมราช ที่ตอบแบบสอบถามข้อมูลความรู้จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษา/การอบรม	ไม่เคย	23	76.70

เกี่ยวกับยาเสพติด	เคย	7	23.30
รวม		30	100
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	3	10.00
	พอใช้	5	16.70
	ปานกลาง	12	40.00
	ดี	9	30.00
	ดีมาก	1	3.30
รวม		30	100

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช ที่ตอบแบบสอบถามความรู้ที่ใช้ในการคิดพิจารณาในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองนำร่องทั้งหมด 30 คน เป็นชาย 13 คน เป็นหญิง 17 คน พบว่ามากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 56.70 เป็นหญิง รองลงมาร้อยละ 43.30 เป็นชาย ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.70 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมา คือร้อยละ 23.30 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 93.30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 6.70 ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.70 เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 16.70 ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด และร้อยละ 6.60 เคยคิดจะลองใช้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.70 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 23.30 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 40.00 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาอยู่ในระดับดี พอใช้ ไม่ค่อยดี และดีมาก คือร้อยละ 30.00, 16.70, 10.00 และ 3.30 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.เมือง จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามการคิดพิจารณา จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	14	48.30
	หญิง	15	51.70
รวม		29	100
อายุ	12-18 ปี	19	65.50
	19-25 ปี	10	34.50
รวม		29	100

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.เมือง จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามการคิดพิจารณา จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เชื้อชาติ	ไทย	29	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-

รวม		29	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	6	20.70
	มัธยมศึกษาตอนต้น	23	79.30
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม		29	100
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	26	89.70
	เคยคิดจะลองใช้	1	3.40
	เคยใช้	2	6.90
	อื่น ๆ	-	-
	รวม	29	100
การศึกษา/การอบรม	ไม่เคย	21	72.40
เกี่ยวกับยาเสพติด	เคย	8	27.60
รวม	29	100	
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	4	13.80
	พอใช้	7	24.10
	ปานกลาง	12	41.40
	ดี	4	13.80
	ดีมาก	2	6.90
รวม	29	100	

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.เมือง จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามการคิดพิจารณาในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองนำร่องทั้งหมด 29 คน เป็นชาย 14 คน เป็นหญิง 15 คน พบว่ามากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 51.70 เป็นหญิง รองลงมา คือร้อยละ 48.30 เป็นชาย และมีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 65.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมา ร้อยละ 34.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 20.70 ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.70 ไม่เคยใช้ยาเสพติด มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 6.90 เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และร้อยละ 3.40 เคยคิดจะลองใช้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.40 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 27.60 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 41.40 มีความรู้ในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 24.10 อยู่ในระดับพอใช้ และมีเพียงส่วนน้อยที่มีความรู้ความเข้าใจไม่ค่อยดี และดี คือร้อยละ 13.80 ดีมาก ร้อยละ 6.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบ
สอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตาม
คุณลักษณะของเยาวชน

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	20	74.10
	หญิง	7	25.90
	รวม	27	100
อายุ	12-18 ปี	6	22.20
	19-25 ปี	21	77.80
	รวม	27	100
เชื้อชาติ	ไทย	27	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
	รวม	27	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	12	44.4
	มัธยมศึกษาตอนต้น	15	55.60
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม	27	100	
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	21	77.80
	เคยคิดจะลองใช้	6	22.20
	เคยใช้	-	-
	อื่น ๆ	-	-
	รวม	27	100
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	21	77.80
	เคย	6	22.20
	รวม	27	100

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบ สอบถาม
สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	4	14.80
	พอใช้	6	22.20
	ปานกลาง	10	37.00
	ดี	5	18.50

	ดีมาก	2	7.50
รวม		27	100

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ควนขนุน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองนำร่องทั้งหมด 27 คน เป็นชาย 20 คน เป็นหญิง 7 คน พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 74.10 เป็นหญิง รองลงมาร้อยละ 25.90 เป็นชาย ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.80 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี รองลงมาร้อยละ 22.20 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี และมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 55.60 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 44.40 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.80 ไม่เคยใช้ยาเสพติด มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 22.20 ที่เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.80 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 22.20 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจมีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 37.00 ที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาในระดับพอใช้ ดี ไม่ค่อยดี และดีมาก คือร้อยละ 22.20, 18.50, 14.80 และ 7.50 ตามลำดับ

โดยสรุป ในภาพรวมข้อมูลคุณลักษณะและสภาพทั่วไปของกลุ่มทดลองนำร่อง พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.43) อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี (ร้อยละ 61.93) และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 82.05) ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ยาเสพติด (ร้อยละ 50.23) ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน (ร้อยละ 77.55) และมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 40.43)

ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองใช้

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	186	58.90
	หญิง	130	41.10
รวม		316	100

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ	12-18 ปี	174	55.10
	19-25 ปี	142	44.90
รวม		316	100
เชื้อชาติ	ไทย	316	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
รวม		316	100

ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	83	26.30
	มัธยมศึกษาตอนต้น	233	73.70
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม		316	100
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	228	72.10
	เคยคิดจะลองใช้	35	11.10
	เคยใช้	53	16.80
	อื่น ๆ	-	-
	รวม		316
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	168	53.20
	เคย	148	46.80
รวม		316	100
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	36	11.40
	พอใช้	85	26.90
	ปานกลาง	121	38.30
	ดี	62	19.60
	ดีมาก	12	3.80
	รวม		316

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 316 คน เป็นชาย 186 คน เป็นหญิง 130 คน คิดเป็นร้อยละ 58.90 และ 41.10 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิงเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 17.80) มากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 55.10 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 44.90 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 73.70 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือร้อยละ 26.30 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.10 ไม่เคยใช้ยาเสพติด รองลงมา ร้อยละ 16.80 เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 11.10 ที่เคยคิดจะลองใช้ มีมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 53.20 ที่ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน และมีมากพอ ๆ กัน คือร้อยละ 46.80 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจมีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 38.30 ที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ระดับพอใช้ ดี ไม่ค่อยดี และดีมาก คือร้อยละ 26.90, 19.60, 11.40 และ 3.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน.อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป่าพะยอม	เพศ	ชาย	24	51.10
		หญิง	23	48.90
	รวม	47	100	
	อายุ	12-18 ปี	12	25.50
19-25 ปี		35	74.50	
รวม	47	100		
เชื้อชาติ	ไทย	47	100	
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-	
รวม	47	100		
ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	12	25.50
		มัธยมศึกษาตอนต้น	35	74.50
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
		อนุปริญญา/ปวส.	-	-
		อื่น ๆ	-	-
รวม	47	100		

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ศูนย์ กศน.อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	31	66.00
		เคยคิดจะลองใช้	16	34.00
		เคยใช้	-	-
		อื่น ๆ	-	-
	รวม	47	100	
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	21	44.70
		เคย	26	55.30
		รวม	47	100

	รวม			
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี		1	2.10
	พอใช้		15	31.90
	ปานกลาง		24	51.10
	ดี		7	14.90
	ดีมาก		-	-
รวม			47	100

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 47 คน เป็นชาย 24 คน เป็นหญิง 23 คน คิดเป็นร้อยละ 51.10 และ 48.90 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิงเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 01.10) ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี รองลงมาร้อยละ 25.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี และร้อยละ 74.50 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือร้อยละ 25.50 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 66.00 ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด รองลงมาร้อยละ 34.00 เคยคิดจะลองใช้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.30 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว และเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 44.70 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ส่วนความรู้ความเข้าใจมีมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 51.10 ที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาพอใช้ ดี และไม่ค่อยดี คือร้อยละ 31.90, 15.00 และ 2.10 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศรีบรรพต	เพศ	ชาย	22	66.70
		หญิง	11	33.30
	รวม		33	100
	อายุ	12-18 ปี	16	48.50
		19-25 ปี	17	51.50
รวม		33	100	
เชื้อชาติ	ไทย		33	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์		-	-
	รวม	อิสลาม	33	100
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา		4	12.10

	มัธยมศึกษาตอนต้น	29	87.90
	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
	อนุปริญญา/ปวส.	-	-
	อื่น ๆ	-	-
รวม		33	100
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	23	69.60
	เคยคิดจะลองใช้	5	15.20
	เคยใช้	5	15.20
	อื่น ๆ	-	-
รวม		33	100
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	21	63.60
	เคย	12	36.40
รวม		33	100
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	6	18.20
	พอใช้	5	15.20
	ปานกลาง	12	36.40
	ดี	8	24.20
	ดีมาก	2	6.00
รวม		33	100

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 33 คน เป็นชาย 22 คน เป็นหญิง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 และ 33.30 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 33.40) มากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 51.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี รองลงมาร้อยละ 48.50 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 87.90 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือร้อยละ 12.10 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 69.60 ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด รองลงมา ร้อยละ 15.20 เคยคิดจะลองใช้และเคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และมีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 63.60 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีมากพอ ๆ กัน คือร้อยละ 36.40 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ดี ไม่ค่อยดี พอใช้และดีมาก คือร้อยละ 24.20, 18.20, 15.20 และ 6.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน.อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศรีนครินทร์	เพศ	ชาย	10	34.50
		หญิง	19	65.50
		รวม	29	100
	อายุ	12-18 ปี	22	75.90
		19-25 ปี	7	24.10
		รวม	29	100
	เชื้อชาติ	ไทย	29	100
		อื่น ๆ	-	-
		รวม	29	100
	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	4	13.80
มัธยมศึกษาตอนต้น		25	86.20	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.		-	-	
อนุปริญญา/ปวส.		-	-	
อื่น ๆ		-	-	
รวม		29	100	

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ศูนย์ กศน.อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	28	96.60
		เคยคิดจะลองใช้	1	3.40
		เคยใช้	-	-
		อื่น ๆ	-	-
		รวม	29	100
	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	16	55.20
		เคย	13	44.80
		รวม	29	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	3	10.30
		พอใช้	11	38.00
		ปานกลาง	14	48.30
		ดี	1	3.40
ดีมาก		-	-	
รวม		29	100	

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 29 คน เป็นชาย 10 คน เป็นหญิง 19 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 และ 65.50 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมหญิงมากกว่าชาย (ร้อยละ 31.00) ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.90 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 24.10 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 86.20 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือร้อยละ 13.80 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 96.60 ไม่เคยใช้ยาเสพติด มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 3.40 ที่เคยคิดจะลองใช้ มากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 55.20 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 44.80 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจมีเพียงร้อยละ 48.30 ที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาพอใช้ ไม่ค่อยดี และดี คือร้อยละ 38.00, 10.30 และ 3.40 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นจำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เขาชัยสน	เพศ	ชาย	33	66.00
		หญิง	17	34.00
	รวม	50	100	
	อายุ	12-18 ปี	33	66.00
		19-25 ปี	17	34.00
	รวม	50	100	
	เชื้อชาติ	ไทย	50	100
		อื่นๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	- -	- -
	รวม	50	100	
	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	20	40.00
มัธยมศึกษาตอนต้น		30	60.00	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.		-	-	
อนุปริญญา/ปวส. อื่นๆ		- -	- -	
รวม		50	100	

	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	33	66.00
		เคยคิดจะลองใช้	1	2.00
		เคยใช้	16	32.00
		อื่นๆ	-	-
	รวม		50	100
	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	22	44.00
		เคย	28	56.00
	รวม		50	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	15	30.00
		พอใช้	15	30.00
		ปานกลาง	12	24.00
		ดี	6	12.00
		ดีมาก	2	4.00
	รวม		50	100

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 50 คน เป็นชาย 33 คน เป็นหญิง 17 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 และ 34.00 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 32.00) มีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 66.00 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 34.00 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี และมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 60.00 ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือร้อยละ 40.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 66.00 ไม่เคยใช้ยาเสพติด มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 32.00 ที่เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และร้อยละ 2.00 เคยคิดจะลองใช้ มีมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 56.00 ที่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว รองลงมาร้อยละ 44.00 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ส่วนความรู้ความเข้าใจมีมากพอๆ กัน คือร้อยละ 30.00 อยู่ในระดับพอใช้และไม่ค่อยดี รองลงมา ปานกลาง ดี และดีมาก คือร้อยละ 24.00, 12.00 และ 4.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.บางแก้ว จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน.อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บางแก้ว	เพศ	ชาย	18	52.90
		หญิง	16	47.10
	รวม		34	100
	อายุ	12-18 ปี	14	41.20

		19-25 ปี	20	58.80
	รวม		34	100
	เชื้อชาติ	ไทย	34	100
		อื่นๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
	รวม		34	100
	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	9	26.50
		มัธยมศึกษาตอนต้น	25	73.50
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	-	-
		อนุปริญญา/ปวส.	-	-
		อื่น ๆ	-	-
	รวม		34	100

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.บางแก้ว จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถาม สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	24	70.60
		เคยคิดจะลองใช้	3	8.80
		เคยใช้	7	20.60
		อื่น ๆ	-	-
		รวม	34	100
	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	23	67.60
		เคย	11	32.40
		รวม	34	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	5	14.70
		พอใช้	6	17.60
		ปานกลาง	11	32.40
		ดี	10	29.40
		ดีมาก	2	5.90
รวม	34	100		

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.บางแก้ว จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 34 คน เป็นชาย 18 คน เป็นหญิง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 52.90 และ 47.10 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 5.80)

มากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 58.80 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี รองลงมาร้อยละ 41.20 อยู่ใน
กลุ่มอายุ 12-18 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 73.50 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือ
ร้อยละ 26.50 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.60 ไม่เคยใช้ยาเสพติด มีเพียง
ส่วนน้อย คือร้อยละ 20.60 ที่เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และร้อยละ 8.80 เคยคิดจะลองใช้ มากกว่าครึ่ง
ถึงร้อยละ 67.60 ที่ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 32.40 ที่เคยผ่านการ
อบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจร้อยละ 32.40 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ดี พอใช้
ไม่ค่อยดี และดีมาก คือร้อยละ 29.40, 17.60, 14.70 และ 5.90 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ตะโหนด จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตะโหนด	เพศ	ชาย	22	52.40
		หญิง	20	47.60
	รวม		42	100
	อายุ	12-18 ปี	21	50.00
		19-25 ปี	21	50.00
	รวม		42	100
	เชื้อชาติ	ไทย	42	100
		อื่นๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
	รวม		42	100
	ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	-
มัธยมศึกษาตอนต้น			42	100
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.			-	-
อนุปริญญา/ปวส.			-	-
อื่น ๆ			-	-
รวม				42
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	29	69.00
		เคยคิดจะลองใช้	4	9.50
		เคยใช้	9	21.50
		อื่น ๆ	-	-
		รวม		42
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	18	42.90
		เคย	24	57.10
		รวม		42
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	2	4.80
		พอใช้	9	21.40
		ปานกลาง	19	45.20
		ดี	12	28.60
		ดีมาก	-	-
		รวม		42

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ตะโหนด จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 42 คน เป็นชาย 22 คน เป็นหญิง 20 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40 และ 47.60 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิงเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 4.80) ทั้งสองกลุ่มมีมากพอ ๆ กัน คือร้อยละ 50.00 และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 100 มีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 66.00 ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด และมีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 21.50 เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และร้อยละ 9.50 เคยคิดจะลองใช้ มีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 57.10 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว รองลงมาร้อยละ 44.70 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ส่วนความรู้ความเข้าใจเกือบครึ่ง คือร้อยละ 45.20 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ดี พอใช้ ไม่ค่อยดี คือร้อยละ 28.60, 21.40 และ 4.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นจำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป่าบอน	เพศ	ชาย	24	80.00
		หญิง	6	20.00
	รวม		30	100
	อายุ	12-18 ปี	28	93.30
		19-25 ปี	2	6.70
	รวม		30	100
	เชื้อชาติ	ไทย	30	100
		อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-
	รวม		30	100
	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	19	63.30
มัธยมศึกษาตอนต้น		11	36.70	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.		-	-	
อนุปริญญา/ปวส.		-	-	
อื่น ๆ		-	-	
รวม		30	100	

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นจำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ป่าบอน	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	22	73.30
		เคยคิดจะลองใช้	3	10.00
		เคยใช้	5	16.70
		อื่น ๆ	-	-
	รวม		30	100
	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่เคย	27	90.00
		เคย	3	10.00
	รวม		30	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด	ไม่ค่อยดี	2	6.70
		พอใช้	12	40.00
ปานกลาง		11	36.60	
ดี		5	16.70	
ดีมาก		-	-	
รวม		30	100	

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ปัญหาในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 30 คน เป็นชาย 24 คน เป็นหญิง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และ 20.00 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 60.00) ส่วนใหญ่ร้อยละ 93.30 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 6.70 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี และมีมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 63.30 ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 36.70 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.30 ไม่เคยใช้ยาเสพติดมาก่อน มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 16.70 เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว และร้อยละ 10.00 เคยคิดจะลองใช้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 90.00 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว มีเพียงส่วนน้อย คือร้อยละ 10.00 ที่ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ส่วนความรู้ความเข้าใจเกือบครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 40.00 มีความรู้อยู่ในระดับพอใช้ รองลงมาปานกลาง ดี และไม่ค่อยดี คือร้อยละ 36.60, 16.70 และ 6.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้จำแนกตามสถานศึกษาและคุณลักษณะของเยาวชน

ศูนย์ กศน. อำเภอ	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	เพศ	ชาย	33	64.70

ปากพะยูน		หญิง	18	35.30
	รวม		51	100
อายุ		12-18 ปี	28	54.90
		19-25 ปี	23	45.10
	รวม		51	100
เชื้อชาติ		ไทย	51	100
		อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์	-	-
	รวม	อิสลาม	51	100
ระดับการศึกษา		ประถมศึกษา	15	29.40
		มัธยมศึกษาตอนต้น	36	70.60
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	-	-
		อนุปริญญา/ปวส.	-	-
		อื่น ๆ	-	-
	รวม		51	100
ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด		ไม่เคย	38	74.50
		เคยคิดจะลองใช้	2	3.90
		เคยใช้	11	21.60
		อื่น ๆ	-	-
	รวม		51	100
การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด		ไม่เคย	20	39.20
		เคย	31	60.80
รวม		51	100	
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด		ไม่ค่อยดี	2	3.90
		พอใช้	12	23.50
		ปานกลาง	18	35.30
		ดี	13	25.50
		ดีมาก	6	11.80
รวม		51	100	

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนที่เข้าร่วมทดลองใช้ทั้งหมด 51 คน เป็นชาย 33 คน เป็นหญิง 18 คนคิดเป็นร้อยละ 64.70 และ 35.30 ตามลำดับ พบว่าในภาพรวมชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 29.40) มีมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 54.90 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 45.10 อยู่ในกลุ่มอายุ 18-25 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 70.60 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาร้อยละ 29.40 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.50 ไม่เคยใช้ยาเสพติดและมีเพียงส่วน

น้อย คือร้อยละ 21.60 และ 3.90 ที่เคยใช้ยาเสพติดและเคยคิดจะลองใช้ มีมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือร้อยละ 60.80 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว รองลงมาร้อยละ 39.20 ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน ส่วนความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง คือร้อยละ 35.30 รองลงมาอยู่ในระดับดี พอใช้ ดีมาก และไม่ค่อยดี คือร้อยละ 25.50, 23.50, 11.80 และ 3.90 ตามลำดับ

โดยสรุป ภาพรวมข้อมูลคุณลักษณะ และสภาพทั่วไปของกลุ่มทดลองใช้ พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 58.90) อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี (ร้อยละ 55.10) และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 73.70) ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ยาเสพติด (ร้อยละ 72.10) ไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน (ร้อยละ 53.20) และมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 38.30)

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำแนกตามกลุ่มตัวอย่างและคุณลักษณะของเยาวชน

กลุ่มตัวอย่าง	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มทดลอง	เพศ	ชาย	7	35.00
		หญิง	13	65.00
	รวม	20	100	
	อายุ	12-18 ปี	11	55.00
		19-25 ปี	9	45.00
รวม	20	100		
เชื้อชาติ	ไทย	20	100	
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม	-	-	
รวม	20	100		
ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	3	15.00
		มัธยมศึกษาตอนต้น	17	85.00
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	-	-
		อนุปริญญา/ปวส.	-	-
		อื่น ๆ	-	-
รวม	20	100		

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำแนกตามกลุ่มตัวอย่างและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	17	85.00
		เคยคิดจะลองใช้	2	10.00
		เคยใช้	1	5.00
		อื่น ๆ	-	-

	รวม		20	100
	การศึกษา/การอบรม เกี่ยวกับ ยาเสพติด	ไม่เคย เคย	4 16	20.00 80.00
	รวม		20	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ยาเสพติด	ไม่ค่อยดี พอใช้ ปานกลาง ดี ดีมาก	1 4 8 7 -	5.00 20.00 40.00 35.00 -
	รวม		20	100

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำแนกตามกลุ่มตัวอย่างและคุณลักษณะของเยาวชน

กลุ่มตัวอย่าง	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มควบคุม	เพศ	ชาย	9	45.00
		หญิง	11	55.00
	รวม		20	100
อายุ	12-18 ปี		13	65.00
		19-25 ปี	7	35.00
	รวม		20	100
เชื้อชาติ	ไทย		20	100
	อื่น ๆ ได้แก่ คริสต์ อิสลาม		-	-
รวม			20	100

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำแนกตามกลุ่มตัวอย่างและคุณลักษณะของเยาวชน (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	6	30.00
		มัธยมศึกษาตอนต้น	14	70.00
		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-
		อนุปริญญา/ปวส.	-	-
		อื่น ๆ	-	-

	รวม		20	100
	ประสบการณ์การใช้ยาเสพติด	ไม่เคย	16	80.00
		เคยคิดจะลองใช้	2	10.00
		เคยใช้	2	10.00
		อื่น ๆ	-	-
	รวม		20	100
	การศึกษา/การอบรมเกี่ยวกับ	ไม่เคย	6	30.00
	ยาเสพติด	เคย	14	70.00
	รวม		20	100
	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ	ไม่ค่อยดี	3	15.00
	ยาเสพติด	พอใช้	6	30.00
		ปานกลาง	7	35.00
		ดี	4	20.00
		ดีมาก	-	-
	รวม		20	100

ตารางที่ 4.14 และ 4.15 จำนวนและร้อยละของเยาวชนศูนย์ กศน.อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของเยาวชนกลุ่มทดลอง 20 คน เป็นชาย 7 คน เป็นหญิง 13 คน และของกลุ่มควบคุม 20 คน เป็นชาย 9 คน เป็นหญิง 11 คน พบว่ามีมากกว่าครึ่ง คือกลุ่มทดลองร้อยละ 65.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 55.00 เป็นหญิง และมากกว่าครึ่งเล็กน้อย คือกลุ่มทดลองร้อยละ 55.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 65.00 มีอายุอยู่ระหว่าง 12-18 ปี ส่วนใหญ่กลุ่มทดลองร้อยละ 85.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 70.00 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือกลุ่มทดลองร้อยละ 15.00 และกลุ่มควบคุมร้อยละ 30.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่กลุ่มทดลองร้อยละ 85.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 80.00 ไม่เคยใช้ยาเสพติดมาก่อน รองลงมาคือกลุ่มทดลองร้อยละ 10.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 10.00 เคยคิดจะลองใช้ และมีเพียงส่วนน้อย คือกลุ่มทดลองร้อยละ 5.00 และกลุ่มควบคุมร้อยละ 10.00 ที่เคยใช้ยาเสพติดมาแล้ว สำหรับการอบรมส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่ม คือกลุ่มทดลองร้อยละ 80.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 70.00 เคยผ่านการอบรมมาแล้ว ส่วนความรู้ความเข้าใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คือกลุ่มทดลองร้อยละ 40.00 กลุ่มควบคุมร้อยละ 35.00 รองลงมาอยู่ในระดับดี คือร้อยละ 35.00 และร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

โดยสรุป ภาพรวมข้อมูลคุณลักษณะ และสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เยาวชนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.00, ร้อยละ 55.00) และอยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี (ร้อยละ 55.00, ร้อยละ 65.00) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 85.00, ร้อยละ 70.00) และไม่เคยใช้ยาเสพติดมาก่อน (ร้อยละ 85.00, ร้อยละ 80.00) ส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมมาแล้ว (ร้อยละ 80.00, ร้อยละ 70.00) และมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 40.00, ร้อยละ 35.00)

1.2 ผลการศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อสะท้อนสภาพทั้งในเชิงลึกและกว้างของสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีรายละเอียดโดยจำแนกตามปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น พื้นที่ในชุมชนชนบทยาเสพติดประเภทกระท่อม และยาบ้าหาได้ง่าย โอกาสเอื้ออำนวยให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการติ่มน้ำกระท่อม เสพยาบ้า หรือการขายยาเสพติดได้สะดวกมากยิ่งขึ้น สาเหตุเป็นเพราะตัวเยาวชนเองประสบปัญหาเกี่ยวกับการเงิน หรือสังคมแวดล้อมในชุมชนที่เยาวชนอาศัยอยู่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรง หรือบางครั้งเพื่อนชักชวน ทำให้หลง หรือในบางคนว่างงาน ไม่รู้จะทำอะไรจึงหันไปมั่วสุมกับเพื่อน โดยการติ่มน้ำกระท่อมหรือเสพยาเสพติดในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์และตอบข้อคำถามการพัฒนาการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลและผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอถ้ำพรรณรา และอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง และอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ส่วนนี้ผู้วิจัยพิจารณาความน่าสนใจด้านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนแต่ละรายที่ให้ข้อมูล ควบคู่กับบริบทของพื้นที่ที่เยาวชนอาศัยอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นสามารถบ่งชี้ถึงลักษณะสถานการณ์ และพื้นที่ที่มีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด หรือควรต้องให้ความสำคัญในการป้องกันการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนมากขึ้นเพียงใด ผู้วิจัยพบว่า โดยสภาพแวดล้อมรอบตัวมีผลอย่างสำคัญในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพราะยาเสพติดหาได้ง่าย เข้าถึงไม่ยาก ชุมชนที่อาศัยมีการแพร่ระบาดทั้งผู้ค้าและผู้เสพ จึงเป็นโอกาสและช่องทางในการจำหน่าย เพื่อนชักชวนทำให้หลง หรือในบางคนประสบปัญหาเกี่ยวกับการเงิน หรือมีความทะเลาะทะเลาะกัน ทำหาย ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เห็นตัวอย่างผู้เสพยาเสพติดบางคนกระทำความผิด และถูกจับกุมแต่ไม่ถูกดำเนินคดีจึงเลียนแบบทำตาม การผสมผสานการสัมภาษณ์เยาวชนที่มีประสบการณ์การเสพยาเสพติดได้ช่วยให้การอธิบายสถานการณ์ปัญหามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พูดคุยแบบเป็นกันเองนั้น ยังสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดแนวทางป้องกันการเสพยาเสพติดในระดับพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้อีกด้วย ส่วนนี้ผู้วิจัยถามข้อมูลทั่วไปของเยาวชนศูนย์ กศน.ตำบล ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ ประสบการณ์ในการทำงาน และการใช้ยาเสพติด ปัญหาที่เยาวชนประสบพบเห็นจากสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่อาศัย ลักษณะพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อน รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด โดยมุ่งเน้นถามประสบการณ์และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด การกำหนดข้อคำถามแบบนี้มีจุดเด่นสำคัญคือ ทำให้เยาวชนไว้วางใจผู้วิจัย กล้าที่จะตอบคำถาม และกล้าที่จะให้ข้อมูลความจริงในเชิงลึก ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก ความคิดเบื้องหลังที่เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในฐานะที่เริ่มต้นจากการเป็นผู้เสพ หรือในฐานะผู้รู้เห็นสภาพจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเพื่อน เป็นต้น ผลการสัมภาษณ์สามารถช่วยอธิบายให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของปัญหาที่ทำให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อีกทั้งข้อมูลที่ได้นั้นยังสามารถนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบอีกด้วย

ส่วนการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผู้วิจัยพบว่า ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่ร้อยละ 90.00 ได้กำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติดไว้ และเกือบร้อยละ 86.00 ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ได้ระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติดไว้เช่นกัน ส่วนการประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น การวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกข้อมูล และการประเมินข้อมูล การเสนอคำตอบทางเลือก และการเลือกทางเลือกลงความเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90.00 ไม่ได้กำหนดไว้ ส่วนการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80.00 ได้ระบุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดไว้ รองลงมาประมาณร้อยละ 20.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วน สำหรับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องได้รับนั้น ส่วนนี้ทั้งครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ มีจำนวนมากใกล้เคียงกัน คือเกือบร้อยละ 65.00 ไม่ได้กำหนดไว้ รองลงมาร้อยละ 35.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วน สำหรับทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 90.00 ไม่ได้กำหนดไว้ รองลงมาร้อยละ 10.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วน นอกนั้นส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.00 ไม่ได้กำหนดไว้ และรองลงมาร้อยละ 35.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วนขึ้นอยู่กับนโยบายของต้นสังกัด

สำหรับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.ตำบล ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.00 ได้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วัตถุประสงค์ เครื่องมือ และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 66.00 ได้กำหนดไว้ ผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 67.00 จัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จในระดับ 3 หมายถึง ระดับมาก (ร้อยละ 61.00 ถึง ร้อยละ 80.00) รองลงมาร้อยละ 15.00 ประสบผลสำเร็จในระดับ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุดหรือไม่ประสบผลสำเร็จเลย (ร้อยละ 0 ถึง ร้อยละ 20.00) โดยพิจารณาจากสมุดบันทึก สัมภาษณ์เพื่อน การสังเกต การไม่ลอง หนังสือนิสัยประพฤติก การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และการให้ความร่วมมือ

โดยสรุป จากการสัมภาษณ์ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ ได้กำหนดเพียงเป้าหมายการเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 90.00) ระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 86.00) ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดไว้ ได้แก่ ไม่ได้ระบุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 80.00) ไม่ได้ระบุข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 65.00) ไม่ได้ระบุทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 90.00) และไม่ได้ระบุลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดไว้ (ร้อยละ 65.00) นอกนั้นได้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด (ร้อยละ 95.00) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เครื่องมือแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (ร้อยละ 66.00) และจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับ 3 (ร้อยละ 67.00) หมายถึง ระดับมาก (ร้อยละ 61.00 ถึง ร้อยละ 80.00) และได้กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยา

เสพติด ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด และลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ไว้ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนั้น เมื่อได้สัมภาษณ์เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอถ้ำพรรณรา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบว่า ยาเสพติดหาได้ง่ายมาก เข้าถึงยาเสพติดได้ไม่ยาก เพราะชุมชนที่อาศัยอยู่เป็นย่านโรงงานแปรรูปไม้ยางพารา มีการแพร่ระบาดทั้งผู้ค้าและผู้เสพ จึงเป็นโอกาสและช่องทางในการจำหน่ายยาเสพติดได้ง่าย “การขายยาบ้าไม่จำเป็นต้องออกไปหาลูกค้าให้ไกล เพราะกลุ่มเพื่อนที่เป็นลูกค้าทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านจะมาหาเอง เมื่อเพื่อนต้องการก็จะไปเอายามาให้เพื่อน เริ่มต้นครั้งแรกขายยาบ้าก็กลัว ๆ ตำรวจเหมือนกัน โดยรับจากผู้ขายรายย่อยในหมู่บ้าน ต่อมาได้รู้จักกับคนขายทำให้ได้มีโอกาสซื้อยาบ้ามาขายเอง” (สัมภาษณ์เยาวชน, 22 พฤษภาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอถ้ำพรรณรา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบว่า วัยรุ่นสมัยนี้ไม่กลัวใคร เยาวชนส่วนใหญ่รู้เรื่องยาเสพติดดี แต่ไม่กล้าบอกใคร สภาพจริงยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าสามารถหาได้ง่ายมาก เข้าถึงได้ไม่ยาก เพราะในย่านชุมชนโรงงานมีการแพร่ระบาดทั้งผู้ค้าและผู้เสพ “ผมเคยลองดื่มน้ำกระท่อมไม่เห็นเมา ดื่มตั้งหลายครั้งไม่เห็นติด แต่ผมดื่มแล้วผมไปกรีดยางพาราตามปกติ ไม่ตามเพื่อนไปที่อื่น เพื่อนบางคนขายยาบ้าในโรงงานไม่จำเป็นต้องออกไปหาลูกค้าให้ไกล เพราะกลุ่มเพื่อนที่เป็นลูกค้าทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านจะโทรศัพท์มาหาเอง เมื่อเพื่อนต้องการก็จะไปเอายามาให้โดยนัดแนะไปพบกันเพื่อส่งยาบ้าในสวนยางพารา ไม่เห็นตำรวจคนไหนตามจับได้” (สัมภาษณ์เยาวชน, 22 พฤษภาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบว่า ต้องการรอดเพื่อน ต้องการความท้าทาย “ผมเรียนหนังสือจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พักในโรงงานย่านตลาดนาบอน พ่อแม่ทำงานรับจ้างตัดแต่งยางแผ่นผมมีนิสัยชอบเที่ยว ติดเพื่อนจึงออกจากโรงเรียนไม่เรียนต่อ เกเร ชอบเที่ยวกลางคืน เวลาว่างมักออกจากบ้านมาอยู่กับเพื่อนจนได้ลองเสพยาเพราะเพื่อนชวน ครั้งแรกที่ได้เสพยาบ้า รู้สึกดี ตื่นเต้น ทั้งคืนนอนไม่หลับต้องหาอะไรมาทำตลอดเวลา ผมรู้สึกชอบเสพยาบ้าเพราะมันมีกลิ่นหอม เสรพแล้วมีความสุขดี ลิ้มทุกอย่างทุกอย่าง หลังจากได้ลองเสพลองสามครั้งก็รู้สึกติดใจ จึงไปหาเสพเองโดยนำเงินที่ได้มาจากการทำงานรับจ้างในโรงงานไปซื้อจากเพื่อน แล้วก็เสพเรื่อยมา ไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไร ใครก็ไม่รบกวน” (สัมภาษณ์เยาวชน, 23 พฤษภาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบว่า ครอบครัวมีปัญหายากจน บ้านพักอยู่ในสวนยางพาราของนายจ้าง เพื่อน ๆ ชอบมาเที่ยว มาสนุกสนานกันเพราะไม่มีใครมารบกวน “ผมเรียนหนังสือจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พักในสวนยางพาราข้างโรงเรียน พ่อทำงานรับจ้างทั่วไป แม่วางงานไม่มีรายได้ ผมมีนิสัยชอบเที่ยว ติดเพื่อนจึงออกจากโรงเรียนไม่เรียนต่อ เกเร ชอบท้าทาย ไม่กลัวใคร เวลาว่างเพื่อนชอบมาที่บ้าน ชักชวนให้ผมไปซื้อน้ำแข็ง น้ำอัดลม มาผสมกับน้ำกระท่อม ผมได้ลองดื่มน้ำกระท่อมเพราะเพื่อนชวน ครั้งแรกที่ได้ดื่ม รู้สึกปกติดี ตื่นเต้น ไม่เห็นเมาตรงไหน ผมชอบดื่ม เพราะไม่ต้องเสียเงินมาก มันมีกลิ่นหอม ดื่มแล้วสดชื่นมีความสุขดี ดื่มไป ค่อยกันไป ลิ้มทุกอย่างทุกอย่าง หลังจากดื่มหลาย ๆ ครั้งก็รู้สึกติดใจ จึงไปหาไปกระท่อมเอง โดยนำเงินที่ได้มาจากการทำงานรับจ้างเล็ก ๆ น้อย

ๆ ในโรงงานไปซื้อจากเพื่อน แล้วก็ทำมาเรื่อย ๆ ไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไร ใครก็ไม่รบกวน” (สัมภาษณ์เยาวชน, 23 พฤษภาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษาคนออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยพบว่า เนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการเงินหลังจากที่เสพยาบ้าจนต้องใช้เงินมาก ไม่มีเงินซื้อยามาเสพจึงได้หันมาขายยาบ้าเสียเอง เพื่อที่จะได้มีรายได้และมียาเสพ “ผมเริ่มเสพยาบ้าตั้งแต่อายุ 12 ปี มาช่วงหลังผมขายยาบ้าเอง เพราะอยากมีเงินและเห็นว่าน้ำชาขายที่เป็นทั้งผู้เสพและผู้ขายทำได้ ผมเห็นว่าน้ำชาขายมีเงินเยอะ จึงอยากมีเงินเหมือนกับน้ำชาขายบ้าง จึงเริ่มต้นขายยาบ้าโดยซื้อยาบ้ามาจากน้ำชา แล้วนำไปขายให้กับเพื่อนที่รู้จักกัน ได้กำไรก็เอาไปใช้จ่าย ซื้อของใช้ต่าง ๆ ที่อยากจะได้ ทำเรื่อยมาจนถึงตอนนี้ก็ยังขายอยู่” (สัมภาษณ์เยาวชน, 5 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 สัมภาษณ์ที่ศูนย์การศึกษาคนออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยพบว่า ความไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง บางคนที่กระทำความผิดถูกตำรวจจับกุมแต่ไม่ถูกดำเนินคดี “หลังออกจากโรงเรียนผมก็เริ่มดื่มน้ำกระท่อมกับเพื่อน ๆ เพราะเพื่อนในกลุ่มเดียวกันชักชวน จนได้มีโอกาสรู้จักกับเพื่อนรุ่นพี่นอกพื้นที่ที่ขายยาบ้า ได้ชักชวนให้ผมขายยาบ้าเพราะเห็นว่าผมเป็นคนกล้า ไม่กลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผมจึงตัดสินใจขายเพราะอยากมีเงินไว้ใช้จ่ายประจำวัน เนื่องจากบ้านของเรามีอาชีพรับจ้างฐานะยากจน ผมเคยถูกตำรวจจับมาแล้วแต่ไม่เป็นคดีความ ขณะที่ผมถูกจับผมมียาบ้า 3 เม็ด เพราะลูกพี่ผมได้ไปช่วยคูดำเงินไปเคลียร์และขอให้ปล่อยตัว” (สัมภาษณ์เยาวชน, 5 มิถุนายน 2555)

โดยสรุป จากการสัมภาษณ์เยาวชนออกระบบโรงเรียน พบว่า ยาเสพติดหาได้ง่ายเข้าถึงได้ไม่ยาก เพราะในชุมชนชนบทมีการแพร่ระบาดทั้งผู้ค้าและผู้เสพ จึงเป็นโอกาสและช่องทางการจำหน่ายยาเสพติดได้ง่าย ที่สำคัญเยาวชนวัยนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่น ต้องการอดเพื่อน ต้องการความท้าทาย บางคนประสบปัญหาเกี่ยวกับการเงิน มีรายได้น้อย ต้องใช้เงินมาก จึงหันมาขายยาบ้าเสียเอง เพื่อจะได้มีรายได้และมียาบ้ามาเสพ ความไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง เพราะเห็นบางคนทำความผิดแล้วถูกตำรวจจับกุมแต่ไม่ถูกดำเนินคดี

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน (ครู กศน.ตำบล) และสภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนออกระบบโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร ผู้เกี่ยวข้องควรทำอย่างไรบ้าง เพื่อให้การติดยาเสพติดรายใหม่ในกลุ่มเยาวชนออกระบบโรงเรียนลดลง ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ขวัญศิริ ทองพูน (2551) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบวัฏจักร 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สารเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ และการปฏิบัติของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักร 4 MAT ไม่แตกต่างกันกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขจรศักดิ์ สังข์เจริญ (2553) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมทางการศึกษาคนออกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับครูศูนย์การเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะการพัฒนาผู้เรียน และสมรรถนะการบริหารกลุ่มผู้เรียนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า สภาพการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารกลุ่มผู้เรียนของครูศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนยังมีไม่เพียงพอ ปัญหาของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือขาดความรู้ด้านศาสตร์การสอนผู้ใหญ่ และมีความต้องการเข้าอบรมในหัวข้อการวิจัยในชั้นเรียน การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และการสร้างสื่อนวัตกรรม

เอกสิทธิ์ กุมารสิทธิ์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การออกฤทธิ์ของพืชกระท่อมต่อสมอง โดยการตรวจวัดผลของการสกัดจากใบกระท่อมต่อการทำงานของสมองด้วยเทคนิคที่มีความไวต่อแสง พบว่า สารสกัดอัลคาลอยด์จากพืชกระท่อมมี EEG Fingerprint ที่แตกต่างไปจากคลื่นเอกลักษณ์ของ เอทานอล มอร์ฟิน หรือแม้แต่สารกระตุ้นที่มีการคาดหมายว่าน่าจะมีฤทธิ์คล้ายกันอย่างอีพิดริน สารที่มีคลื่นเอกลักษณ์คล้ายคลึงที่สุดคือ ฟลูออคซิดีน ซึ่งเป็นยามาตรฐานที่มีสรรพคุณต้านซึมเศร้าซึ่งออกฤทธิ์เพิ่มการทำงานของสมองด้วยสื่อสารประสาทซีโนโทนินไม่มีฤทธิ์ที่ทำให้เกิดความสุขแบบเคลิบเคลิ้มผืนกลางวันในแบบที่ชักนำด้วยสารเสพติด เพียงแต่มีผลลดความหุดหู่ ซึมเศร้า แคทำให้รู้สึกดีขึ้น และสามารถทำงานต่อไปได้เท่านั้น

กิงกาญจน์ จงสุขไกล (2557) ได้วิจัยเรื่อง การกระทำความผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาจากปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มีการกระทำความผิดในครั้งต่อไปจะเป็นฐานความผิดในลักษณะครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพครอบครองเพื่อจำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย และจำหน่ายรวมถึงพยายามจำหน่าย

โดยสรุป ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนเสพยาเสพติด เป็นเพราะยาเสพติดระบดหาได้ง่าย ชุมชนที่อาศัยมีการแพร่ระบาด เพื่อนชักชวนทำให้หลง และในบางคนไม่รู้จะทำอะไรจึงหันไปเสพยาเสพติด ที่ผ่านมานงานวิจัยที่พบส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และเป็นการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในระบบโรงเรียน ไม่มีงานวิจัยที่เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือครู กศน. ตำบลแต่อย่างใด

สำหรับงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวกับเรื่อง ทักษะการคิดวิจรรย์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร ผู้เกี่ยวข้องควรทำอย่างไรบ้างกับพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยพบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สิริมา สมศรี (2545) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติด โดยใช้ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี

ไพเราะ ไตรติลานันท์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นที่เน้นความร่วมมือกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันการติดยาเสพติด กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ โดยการวิเคราะห์เอกสาร พบว่า สภาพของความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นกับชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติดมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ปานกลาง (ร้อยละ 42.90) และไม่มีแผนชุมชนตำบลใดที่มีโครงการซึ่งสะท้อนความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นและชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติด

บุญรัตน์ แผลงศร (2551) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการเรียนแบบสถานการณ์จำลองบนเว็บโดยใช้บล็อกเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อเรื่อง ยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการศึกษาผลของการเรียน พบว่า นักเรียนที่เรียนแบบสถานการณ์จำลองบนเว็บโดยใช้บล็อกมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนักเรียนหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จักษ์ จิตตธรรม (2552) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมในเด็กด้อยโอกาส พบว่า ยังไม่มีโรงเรียนใดที่จัดการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมในเด็กด้อยโอกาสอย่างจริงจัง เนื่องจากโรงเรียนไม่มีนโยบายและไม่มงบประมาณในการจัดการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมเด็กด้อยโอกาส ครูมีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ พบว่า โรงเรียนต้องการการมีส่วนร่วมจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการจัดการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมในเด็กด้อยโอกาส

นอกจากนี้ พบงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดย ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2547) เรื่อง การป้องกันการใช้สารเสพติดเบื้องต้นในกลุ่มเยาวชน และของ ไพฑูรย์ แสงพุ่ม (2549) เรื่อง ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนไปใช้ยาเสพติด วิธีการ รูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน พบว่า ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาสภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาและชุมชนต่าง ๆ แต่เมื่อมาศึกษางานวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2550) ซึ่งได้สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ตัวอย่างซึ่งมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีความเข้มแข็งและน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้ แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน ศึกษาจากกลุ่มเด็กในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน กลุ่มเด็กด้อยโอกาส กลุ่มเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนนี้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ พบว่าการจัดกิจกรรมเป็นการผนวกเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีกิจกรรมหลากหลาย ผู้จัดกิจกรรมเป็นเพียงผู้นำกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการแบ่งกลุ่มย่อยโดยคำนึงถึงอายุ ระดับการศึกษา ความสนใจ สภาพปัญหาของแต่ละบุคคลเพื่อจัดเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เสริมสร้างความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ให้เด็กและเยาวชนสามารถเผชิญสถานการณ์หลากหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตเพื่อให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาประกอบด้วย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์

โดยสรุป งานวิจัยดังกล่าวศึกษาเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นกับชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติด การศึกษาทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรองเพื่อ

รักษาผลประโยชน์ตนเองของนักเรียน การเรียนแบบสถานการณ์จำลองบนเว็บโดยใช้บล็อกเพื่อสะท้อนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อเรื่อง ยาเสพติด ศึกษาสภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาและชุมชนต่าง ๆ ไม่มีโรงเรียนใดที่จัดการศึกษาเพื่อป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรมในเด็กด้อยโอกาสอย่างจริงจัง และเป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีงานวิจัยใดที่ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้โดยตรง

1.3 ผลการสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์และตอบข้อความของครู กศน.ตำบลและผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ พบว่า ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 89.00 ได้กำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไว้ และมีจำนวนมากพอ ๆ กัน คือร้อยละ 86.00 ที่ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ได้ระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติดไว้เช่นกัน สำหรับด้านอื่น ๆ เช่น การประมวลผลข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูล การประเมินข้อมูล การเสนอคำตอบและทางเลือก การเลือกทางเลือกและลงความเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80.00 ไม่ได้กำหนดไว้ ส่วนการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 75.00 ได้ระบุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดไว้ รองลงมาประมาณร้อยละ 25.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วนตามความจำเป็น ส่วนข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องได้รับนั้น ส่วนนี้ทั้งครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ มีจำนวนมากพอ ๆ กัน คือเกือบร้อยละ 55.00 ไม่ได้กำหนดในส่วนนี้ไว้ รองลงมาประมาณร้อยละ 45.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วน สำหรับในเรื่องของทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80.00 ไม่ได้กำหนดไว้ รองลงมาร้อยละ 20.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วน นอกนั้นส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.00 ไม่ได้กำหนดไว้ รองลงมาร้อยละ 35.00 ได้กำหนดไว้เป็นบางส่วนขึ้นอยู่กับนโยบายของต้นสังกัด

สำหรับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.ตำบล ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 85.00 ได้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนวัตถุประสงค์ เครื่องมือ หรือแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่ร้อยละ 66.00 ได้กำหนดไว้ สำหรับผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 67.00 จัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จในระดับ 3 หมายถึง ระดับมาก (ร้อยละ 61 ถึง ร้อยละ 80) รองลงมาร้อยละ 15.00 ประสบผลสำเร็จในระดับ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุดหรือไม่ประสบผลสำเร็จเลย (ร้อยละ 0 ถึง ร้อยละ 20.00) โดยพิจารณาจากสมุดบันทึกสุขภาพ การสัมภาษณ์เพื่อน การสังเกตพฤติกรรม และการรู้จักหลีกเลี่ยงไม่ลอง หนัหนังสือ

รับรองความประพฤติ การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา สังคม สิ่งแวดล้อม และความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

โดยสรุป ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่ได้กำหนดเพียงเป้าหมาย การเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 89.00) ได้ระบุ ประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด (ร้อยละ 86.00) ได้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การ เรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด (ร้อยละ 67.00) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เครื่องมือแนวทางการวัด และ ประเมินผลการเรียนรู้ (ร้อยละ 67.00) ซึ่งประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับ 3 หมายถึง ระดับมาก (ร้อยละ 61.00 ถึง ร้อยละ 80.00) นอกนั้นได้กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพ ยาเสพติด และลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ไว้ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันตามลำดับ

นอกจากนั้น ในประเด็นปัญหาอื่น ๆ ถามว่าท่านมีปัญหาอะไรบ้าง ปัญหานี้ น่าจะมีสาเหตุมา จากอะไร แนวทางป้องกันแก้ไขควรทำอย่างไร ได้รับคำตอบจากครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กล่าวว่า เพราะเยาวชนมีปัญหาเสพยาเสพติดในโรงเรียนเดิมมาก่อน “มี นักศึกษาจำนวนหนึ่งที่ออกจากโรงเรียนปกติ สาเหตุเพราะมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดในโรงเรียนเดิม แล้วมาเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกกระบบโรงเรียนซึ่งการเรียนเป็นการพบกลุ่มเพียงสัปดาห์ละ 3-6 ชั่วโมง ทำให้นักศึกษามีเวลาว่างมาก มีโอกาสเสี่ยงสูง เพราะผู้สอนไม่มีเวลาพอที่จะติดตามดูแลได้ อย่างใกล้ชิดจึงทำให้เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด ดังนั้นแนวทางป้องกันผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือ โดยการแจ้งข้อมูลให้สถานศึกษาทราบ มีการจัดกิจกรรมค่าย ศึกษาดูงานสถานที่บำบัด เพื่อให้ นักศึกษาเห็นโทษและพิษภัยของยาเสพติดว่าเป็นอันตรายต่อร่างกายและชีวิต ” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 5 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กล่าวว่า เพราะเยาวชนอยากเด่นในกลุ่มเพื่อนฝูง อยากเห็น อยากลอง เสพยาเสพติด “นักศึกษาเป็นเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงเพราะอยากเด่นในสังคมเพื่อนฝูง อยากเห็น อยากลอง สาเหตุเป็นเพราะบุคคลใกล้ชิด เพื่อนฝูง และครอบครัวไม่ได้ชี้แนะแนวทางที่ดีเพราะต่าง คนต่างมีภาระต้องทำกิจกรรมอื่นควบคู่ไปด้วย ดังนั้นแนวทางป้องกันและแก้ไขผู้เกี่ยวข้องต้องฝึกให้ นักศึกษามีจิตสำนึกที่ดี รู้จักหลีกเลี่ยงจากยาเสพติด บุคคลที่ใกล้ชิดก็ต้องคอยดูแลและสังเกตอย่าง ต่อเนื่อง” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 6 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กล่าวว่า เยาวชนติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา “มีเด็กและเยาวชนติดยาเสพติดเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาผลพวงจากการเสพยาเสพติด เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การลักขโมย รวมทั้งอาชญากรรม สาเหตุเกิดจากปัจจัยภายใน เช่น พฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยของตัวเอง และปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อม เพื่อน ครอบครัว ชุมชน และสังคมวัฒนธรรม แนวทางป้องกันให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องป้องกันที่ปัจจัยภายใน ให้ความรู้เรื่องยาเสพติด พานักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมให้บ่อยครั้งขึ้น ให้นักศึกษารู้จักใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สร้างความตระหนักและฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ปัญหา ส่วนการป้องกันภายนอกเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเนื่องจากขาดการเอาใจใส่ของคนหมู่มาก” (สัมภาษณ์ครู , 6 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กล่าวว่า เพราะเยาวชนขาดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ด้วยตนเอง “ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาลดลง ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เพราะสภาพการจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ครูขาดการบูรณาการการสอนกับวิถีชีวิตจริงเน้นผลการสอนมากเกินไปทำให้นักศึกษาขาดทักษะพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ จึงเกิดปัญหาพฤติกรรมตามมา ยังผลให้นักศึกษาขาดโอกาส ไม่มีความมั่นใจทางการเรียนรู้ แนวทางป้องกัน คือปลูกจิตสำนึกการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูกิตรีเริ่มวิธีการเรียนการสอน สร้างนวัตกรรมเข้ามาสนับสนุนเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูและนักศึกษากำหนดรูปแบบการเรียนการสอนร่วมกันตามความต้องการ” (สัมภาษณ์ครู, 22 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กล่าวว่า เพราะผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่เอาจริงเอาจังในการแก้ปัญหา “ปัญหาดีแต่พูด สาเหตุเพราะไม่เอาจริง แนวทางป้องกัน คือการร่วมคิด ร่วมทำ และให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ชุมชน และสังคม” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 22 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กล่าวว่า เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับในฐานะผู้ค้าหรือผู้เสพอยู่ก่อนแล้ว “ปัญหานักศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในฐานะผู้ค้าหรือผู้เสพ สาเหตุเพราะอยากลองครอบครัวยุคใหม่ ขาดความรักความอบอุ่น เจ้าหน้าที่บ้านเมืองขาดความจริงจังในการดำเนินการหรือบางครั้งเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังโดยตรง แนวทางป้องกันควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย โดยเฉพาะเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติดแต่ละประเภท ภาครัฐควรมีการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง และควรกำหนดโทษเกี่ยวกับยาเสพติดให้สูงทั้งผู้ค้าและผู้เสพ” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 27 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 กล่าวว่า เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เอาจริงเอาจังในการจับกุม “ยาเสพติดมีเพิ่มมากขึ้น สาเหตุเพราะตำรวจไม่จับกุมอย่างจริงจัง แนวทางป้องกัน คือการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับผู้เรียนและจัดกิจกรรมอื่น ๆ” (สัมภาษณ์ครู, 5 กรกฎาคม 2555)

นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมไว้ ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กล่าวว่า ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจ ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นที่กระบวนการกลุ่ม “การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ได้ผล ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจในการเรียน ผู้สอนเอาใจใส่เข้าใจผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกัน หน่วยงาน กศน.อำเภอ และจังหวัด ต้องมีการติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจังต่อเนื่อง และช่วยเหลือการดำเนินการของศูนย์การเรียนอย่างจริงจังและจริงใจ” (ชื่น ฤทธิรงค์, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กล่าวว่า เยาวชนขาดโอกาสทางการศึกษา และมีปัญหาครอบครัว “ผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาที่เข้ามาศึกษากับศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่จะมีปัญหาทางครอบครัว ผู้ปกครองขาดความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ฉะนั้นการสื่อสารระหว่างหน่วยงานผู้จัดการศึกษากับผู้ปกครอง จึงเป็นสิ่งสำคัญ” (เกียรติ นิมดวง, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กล่าวว่า เยาวชนเป็นผู้ด้อยโอกาสและขาดทักษะชีวิต “นักเรียนที่มาเรียนกับศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือผู้ด้อยโอกาส มีปัญหาทางสังคม ขาดทักษะชีวิต ดังนั้น

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงควรจัดในรูปแบบทักษะชีวิต” (กฤษฎา แดงมา, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กล่าวว่า การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ “จากการได้พูดคุยกับผู้ดูแลศูนย์คอมพิวเตอร์ของโรงเรียนบ้านต้นประดู่ อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร พบว่าการจัดการเรียนรู้ของศูนย์ กศน.ตำบล มีกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือพร้อม แต่ขาดการบริหารจัดการที่จริงจัง คือไม่เอาจริงจังกับผลงาน แต่สมบูรณ์เพียงรูปแบบ” (จำเริญ เขมานวงค์, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2555)

โดยสรุป จากการสัมภาษณ์ประเด็นปัญหาอื่น ๆ ถามว่าท่านมีปัญหาอะไรบ้าง ปัญหานี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากอะไร แนวทางป้องกันแก้ไขควรทำอย่างไร พบว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหน่วยงานทางการศึกษาคควรมีบทบาทที่เข้มข้นขึ้นทั้งในส่วนของการบริหารจัดการ การอบรมสั่งสอน การให้ความรู้ทางวิชาการ และการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน แนะนำวิธีการเลือกคบเพื่อน รวมทั้งการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ถูกต้องและให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม

สำหรับความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ โดยเฉพาะความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ส่วนใหญ่เป็นความต้องการด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม และวิทยากรในการจัดค่ายรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนนี้เป็นการนำเสนอเฉพาะประเด็นความต้องการจากการสัมภาษณ์ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้วิจัยถามว่าเพื่อให้ท่านประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนตามความคาดหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ท่านต้องการการสนับสนุนอะไรบ้าง อย่างไร ได้รับคำตอบจากครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 กล่าวว่า การสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “สิ่งที่ต้องการเป็นงบประมาณจัดกิจกรรม เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมการสอน การจัดค่าย และการศึกษาดูงานสถานบำบัดฟื้นฟูร่างกายของผู้ติดยา” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 5 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 กล่าวว่า เยาวชนมีจิตสำนึก ครอบครัวให้ความสำคัญ และหน่วยงานภาครัฐมีความเข้มแข็ง “สิ่งที่ต้องการ คือการมีจิตสำนึกที่ดีของนักศึกษา บุคคลใกล้ชิดให้ความสำคัญกับบุตรหลานของตนเอง หน่วยงานต่าง ๆ มีความเข้มแข็งในเรื่องยาเสพติดเพื่อให้นักศึกษาทุกคนปลอดภัยจากยาเสพติด วิธีการที่ใช้โดยให้นักศึกษาดูแลตนเอง บุคคลใกล้ชิดให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐมีมาตรการในการป้องกันการเสพยาเสพติดและมีการดำเนินการบำบัดอย่างเข้มข้น” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 6 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 กล่าวว่า เยาวชนมีจิตสำนึก พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา “สิ่งที่ต้องการ คือต้องการให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกและมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง นอกนั้นพ่อแม่และคนใกล้ชิดก็ต้องให้ความสำคัญกับบุตรหลานของตนเอง เป็นการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการทั้งภายในและภายนอกโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเยาวชน และมีมาตรการควบคุมที่เหมาะสมกับวัยด้วยกฎระเบียบของสถานศึกษา” (สัมภาษณ์ครู, 6 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 กล่าวว่า การทัศนศึกษาและศึกษาแหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน “สิ่งที่ต้องการ คือพนักศึกษาศึกษาทัศนศึกษาดูงานของจริงและได้สัมผัสกับของจริงจากโทษภัยของยาเสพติด วิธีการที่ต้องการ คือการดูงานในเรือนจำและแหล่งบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วย” (สัมภาษณ์ครู, 22 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 กล่าวว่า งบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น “สิ่งที่ต้องการ คือควรจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้เป็นการเฉพาะเพื่อสถานศึกษาจะได้จัดกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ มีวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะทาง วิธีการที่ต้องการ คือการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาโดยตรง” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 24 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 กล่าวว่า งบประมาณ และสื่อการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ “สิ่งที่ต้องการ เป็นงบประมาณและสื่อการเรียนรู้เพื่อใช้ในกิจกรรมอบรมและให้ความรู้ด้านยาเสพติดแก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้แพร่หลายครอบคลุมทั่วพื้นที่ ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนรู้เพิ่มความสนใจทำให้ผู้เรียนเกิดความเกรงกลัวต่อพิษภัยของยาเสพติด วิธีการที่ต้องการ คือการจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาโดยตรงและได้รับสื่อสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านยาเสพติด” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 27 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 กล่าวว่า ทีมวิทยากร สื่ออุปกรณ์ งบประมาณ การรับคนเข้าทำงานของสถานประกอบการมีความจำเป็นต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน “สิ่งที่ต้องการ คือทีมวิทยากรที่มีความรู้ด้านยาเสพติด สื่ออุปกรณ์ งบประมาณ และต้องการให้สถานประกอบการเปิดกว้างในการรับคนเข้าทำงานเพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีงานทำที่สุจริต วิธีการที่ต้องการ คือการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการ และพูดคุยกับครูผู้เรียนให้เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพสุจริต” (สัมภาษณ์ครู, 27 มิถุนายน 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8 กล่าวว่า งบประมาณ สื่อการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมระหว่างครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็น “สิ่งที่ต้องการ คือสื่อการเรียนการสอน งบประมาณ และการจัดกิจกรรมระหว่างครอบครัวเพื่อให้คนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันทำให้ครอบครัวอบอุ่น วิธีการที่ต้องการ คือการเสริมสร้างทักษะกระบวนการเรียนรู้ การสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้จัดการกิจกรรมต้องให้ความสำคัญกับผู้ร่วมกิจกรรมอย่างจริงจัง” (สัมภาษณ์ครู, 17 กรกฎาคม 2555)

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9 กล่าวว่า วิธีการและขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ “สิ่งที่ต้องการ คือวิธีการ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ต้องการให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงได้ดูแลตนเอง รับผิดชอบตนเอง โดยการสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงว่าตัวเองมีคุณค่า รู้สึกภูมิใจในตัวเอง คนรอบข้างเข้าใจ เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้สอน และคนในชุมชนเข้าใจในธรรมชาติของเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นชอบอิสระไม่ชอบการบังคับ ดังนั้นผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคนอย่างจริงจัง” (สัมภาษณ์ครู, 17 กรกฎาคม 2555)

โดยสรุป ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยง ขาดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ มีทัศนคติทางบวกกับยาเสพติด อยากเด่น อยากเห็น อยากลอง บางคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดมาแล้ว เพราะเพื่อนชักชวน ครอบครัวไม่ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ชุมชนไม่เข้มแข็งพอที่จะป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ ส่วนความต้องการ ครู กศน. ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่ต้องการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือต้องการทีม

วิทยากรที่มีความรู้เฉพาะทางด้านยาเสพติดโดยตรง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และค่ายอบรม ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมระหว่างครอบครัวให้คนในครอบครัวและต่างครอบครัวได้มีกิจกรรมร่วมกัน มีการดูงานในเรือนจำและสถานบำบัดฟื้นฟูร่างกายของผู้ติดยา นอกจากนี้ต้องการให้ผู้บริหารในพื้นที่ได้ชักจูงโน้มน้าวให้สถานประกอบการในชุมชนได้เปิดกว้างสำหรับการรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเข้าทำงาน โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการ และองค์กรภาคเอกชน

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ จำนวน 390 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 316 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.03 จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอด้วยตารางประกอบการบรรยาย แสดงในตารางที่ 4.16 ถึงตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาและความต้องการรวมทุกด้าน

ด้าน	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้	2.50	1.07	ปานกลาง	3.05	1.10	มาก
2. ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน	2.53	1.07	ปานกลาง	3.19	1.12	มาก
3. ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด	2.73	1.17	ปานกลาง	3.04	1.18	มาก
4. ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ	2.50	1.07	ปานกลาง	3.05	0.05	มาก
5. ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง	2.45	1.10	ปานกลาง	3.25	1.12	มาก
รวม	2.54	1.08	ปานกลาง	3.12	0.91	มาก

จากตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาและความต้องการรวมทุกด้าน พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.54$, $SD=1.08$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.12$, $SD=0.91$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด ($\bar{X}=2.73$, $SD=1.17$) นอกจากนี้ ปัญหาด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ($\bar{X}=3.25$, $SD=1.12$)

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาและความต้องการด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ด้านที่ 1 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ

การเรียนรู้						
1. มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง	2.59	1.08	ปานกลาง	3.20	1.04	มาก
2. มีข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง	2.47	1.02	ปานกลาง	3.12	1.04	มาก
3. ใช้วิธีการเรียนรู้ได้หลายวิธีเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง	2.54	1.14	ปานกลาง	3.19	1.08	มาก
4. เลือกวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ด้วยตนเอง	2.51	1.11	ปานกลาง	3.08	1.16	มาก
5. เลือกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดตามความถนัดของตนเอง	2.60	1.01	ปานกลาง	3.04	1.10	มาก

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาและความต้องการด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้(ต่อ)

การเรียนรู้	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{x}	SD	ระดับ	\bar{x}	SD	ระดับ
ด้านที่ 1 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์						
6. ฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ตนเองเลือก	2.41	1.03	ปานกลาง	3.05	1.08	มาก
7. ฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่คุณอื่นกำหนด	2.42	1.03	ปานกลาง	2.66	1.10	ปานกลาง
8. ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดด้วยตนเอง	2.53	1.15	ปานกลาง	3.09	1.15	มาก
9. ประเมินผลการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดด้วยตนเอง	2.42	1.06	ปานกลาง	2.94	1.04	ปานกลาง
10. สรุปเป็นความรู้ใหม่หลังจากได้ผลการประเมินเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง	2.59	1.10	ปานกลาง	2.95	1.04	ปานกลาง
11. นำความรู้ใหม่ในการป้องกันการเสพยาเสพติดไปใช้ปรับปรุงตนเอง	2.43	1.08	ปานกลาง	3.28	1.22	มาก
รวม	2.50	1.07	ปานกลาง	3.05	1.10	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหายุ่งในระดับปานกลาง ($\bar{x}=2.50$, $SD=1.07$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.05$, $SD=1.10$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากสุด ได้แก่ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดตามความถนัดของตนเอง ($\bar{x}=2.60$, $SD=1.01$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การนำความรู้ใหม่ในการป้องกันการเสพยาเสพติดไปใช้ปรับปรุงตนเอง ($\bar{x}=3.28$, $SD=1.22$)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการเรียนรู้ร่วมกัน

ด้านที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกัน	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น	2.51	1.00	ปานกลาง	3.09	1.10	มาก
2. เลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย	2.62	1.08	ปานกลาง	3.42	1.11	มาก
3. มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น	2.53	1.04	ปานกลาง	3.09	1.20	มาก
4. ได้พูดคุยสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น	2.60	1.05	ปานกลาง	3.01	1.12	มาก
5. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้	2.44	1.15	ปานกลาง	3.33	1.12	มาก
6. เข้าใจบทบาทของตนเอง ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และกระบวนการทำงานกลุ่ม	2.54	1.11	ปานกลาง	3.15	1.10	มาก
7. ได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับเพื่อนและผู้สอน	2.47	1.06	ปานกลาง	3.23	1.12	มาก
รวม	2.53	1.07	ปานกลาง	3.19	1.12	มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.53$, $SD=1.07$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.19$, $SD=1.12$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ การเลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ($\bar{X}=2.62$, $SD=1.08$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การเลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ($\bar{X}=3.42$, $SD=1.11$)

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 การเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. มีความรู้เรื่องความเป็นมา ความหมาย ประเภท ลักษณะ/พฤติกรรม การติดยาเสพติด และสาเหตุของการติดยาเสพติด	2.55	1.10	ปานกลาง	2.92	1.19	ปานกลาง
2. ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของสารเสพติดในปัจจุบัน	2.72	1.18	ปานกลาง	3.12	1.20	มาก
3. มีข้อมูลปัญหา สาเหตุ และปัจจัยที่นำไปสู่การใช้สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน	2.70	1.10	ปานกลาง	2.95	1.13	ปานกลาง
4. ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน	2.91	1.23	ปานกลาง	2.99	1.22	ปานกลาง
5. มีการป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน	2.74	1.20	ปานกลาง	3.20	1.17	มาก
6. มีแนวทางแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดที่เหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน	2.78	1.22	ปานกลาง	3.08	1.16	มาก
รวม	2.73	1.17	ปานกลาง	3.04	1.18	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$, $SD=1.17$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.04$, $SD=1.18$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ($\bar{X}=2.91$, $SD=1.23$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ($\bar{X}=3.20$, $SD=1.17$)

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการศึกษา

ด้านที่ 4 การศึกษา	ปัญหา	ความต้องการ
--------------------	-------	-------------

	\bar{x}	SD	ระดับ	\bar{x}	SD	ระดับ
1. อธิบายเนื้อหาสาระ และรายละเอียดของปัญหาการเสพยาเสพติดจากภาพได้	2.49	1.00	ปานกลาง	2.89	1.00	ปานกลาง
2. แยกแยะความแตกต่างของปัญหาการเสพยาเสพติดจากสิ่งที่ฟังได้	2.54	1.06	ปานกลาง	3.07	1.06	มาก
3. เล่าเหตุการณ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ได้	2.54	1.07	ปานกลาง	2.96	1.07	ปานกลาง
4. แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดกับผู้อื่นได้	2.59	1.09	ปานกลาง	3.09	1.09	มาก
5. วิเคราะห์ได้ว่าปัญหาเสพยาเสพติดส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว	2.65	1.16	ปานกลาง	3.16	1.16	มาก
6. กำหนดขอบเขตของการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดได้	2.47	1.12	ปานกลาง	2.97	1.12	ปานกลาง
7. ระบุวัตถุประสงค์ที่ตนเองต้องการจะรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดได้	2.54	1.07	ปานกลาง	2.99	1.07	ปานกลาง
8. พิจารณาได้ว่าเหตุการณ์เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนมีสาเหตุหรือเกิดมาจากอะไร	2.64	1.00	ปานกลาง	3.07	1.00	มาก
9. เจาะจงเลือกเฉพาะประเด็นที่ตรงกับสิ่งที่ตนเองต้องการจะรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด	2.51	1.03	ปานกลาง	3.00	1.03	ปานกลาง
10. กำหนดเป้าหมายในการคิดได้	2.36	1.07	ปานกลาง	3.21	1.08	มาก
11. ระบุประเด็นในการคิดได้	2.39	1.18	ปานกลาง	3.11	1.18	มาก
12. เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดได้	2.50	1.01	ปานกลาง	3.03	1.01	มาก
13. วิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดได้	2.57	1.10	ปานกลาง	3.04	1.10	มาก
14. ประเมินความถูกต้อง ความเพียงพอ และความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้	2.42	1.00	ปานกลาง	3.11	1.00	มาก

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการคิด
 วิจารณ์ญาณ (ต่อ)

ด้านที่ 4 การคิดวิจารณ์ญาณ	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
15. ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผล	2.45	1.07	ปานกลาง	3.11	1.08	มาก
16. เลือกทางเลือก และลงความเห็นในประเด็นที่ตนเองคิดได้	2.43	1.04	ปานกลาง	3.02	1.04	มาก
17. ชั่งน้ำหนักผลได้-ผลเสีย คุณ-โทษของทางเลือก ทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้	2.52	1.05	ปานกลาง	3.03	1.05	มาก
18. มีการไตร่ตรอง ทบทวนทางเลือกกลับไปมาได้อย่างรอบคอบ	2.51	1.10	ปานกลาง	3.11	1.10	มาก
19. ประเมินทางเลือก และลงความเห็นในประเด็นที่คิดได้	2.43	1.13	ปานกลาง	2.98	1.13	ปานกลาง
รวม	2.50	1.07	ปานกลาง	3.05	0.05	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.50$, $SD=1.07$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.05$, $SD=0.05$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาใกล้เคียงกันมากที่สุด ได้แก่ วิเคราะห์ได้ว่าปัญหาสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=2.65$, $SD=1.16$) และการพิจารณาได้ว่าเหตุการณ์เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนมีสาเหตุหรือเกิดมาจากอะไร ($\bar{X}=2.64$, $SD=1.00$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการใกล้เคียงกันมากที่สุด ได้แก่ กำหนดเป้าหมายในการคิดได้ ($\bar{X}=3.21$, $SD=1.08$) และวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=3.16$, $SD=1.16$)

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการสร้าง
 คุณค่าให้กับตนเอง

ด้านที่ 5 การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. ทบทวนการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของตนเองอยู่เป็นประจำ	2.4 7	0.9 8	ปานกลาง	3.1 4	1.0 3	มาก
2. รู้จักใช้วิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของครอบครัวและชุมชนได้	2.4 5	1.0 9	ปานกลาง	3.2 3	1.0 8	มาก

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหา และความต้องการด้านการสร้าง
 คุณค่าให้กับตนเอง (ต่อ)

ด้านที่ 5 การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง	ปัญหา			ความต้องการ		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
3. รู้สึกว่าตัวเองมีเกียรติ เมื่อได้รับคำชม ค่ายกย่องจากครอบครัวและชุมชน	2.3 7	1.1 0	ปานกลาง	3.2 7	1.1 4	มาก
4. รู้สึกภูมิใจในตนเองที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้อื่น	2.4 3	1.1 1	ปานกลาง	3.3 2	1.1 7	มาก
5. มั่นใจว่าตัวเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง	2.5 3	1.1 1	ปานกลาง	3.2 0	1.1 7	มาก
6. เชื่อมั่นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้	2.5 1	1.1 5	ปานกลาง	3.2 6	1.0 7	มาก
7. มีความพึงพอใจกับภาพลักษณ์ของตนเอง	2.3 8	1.1 9	ปานกลาง	3.3 0	1.1 6	มาก
รวม	2.4 5	1.1 0	ปานกลาง	3.2 5	1.1 2	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.45$, $SD=1.10$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.25$, $SD=1.12$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ขาดความมั่นใจว่าตัวเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=2.53$, $SD=1.11$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการมากที่สุด ได้แก่ รู้สึกภูมิใจในตนเองที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้อื่น ($\bar{X}=3.32$, $SD=1.17$)

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบทีของปัญหาและความต้องการจำแนกตามเพศโดยภาพรวม

ด้าน	ชาย		หญิง		F	Sig.	t-test	Sig.
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD				
1. ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้								
	ปัญหา	27.33	7.37	27.80	6.70	0.28	0.60	-0.59
ความต้องการ	33.00	7.46	34.40	7.02	0.00	0.95	-1.69	.092
2. ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน								
	ปัญหา	17.55	4.92	17.89	5.04	0.00	0.95	-0.61
ความต้องการ	21.98	5.55	22.80	5.20	0.02	0.89	-1.33	.185

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบทีของปัญหาและความต้องการจำแนกตามเพศโดยภาพรวม (ต่อ)

	ชาย	หญิง				
--	-----	------	--	--	--	--

ด้าน	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	F	Sig.	t-test	Sig.
3. ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด								
ปัญหา	15.68	4.45	17.39	5.03	3.43	0.07	-3.19	.002*
ความต้องการ	17.80	4.70	18.89	4.53	0.04	0.84	-2.07	.040*
4. ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ								
ปัญหา	47.76	12.49	47.26	12.07	0.00	1.00	0.36	.720
ความต้องการ	57.31	13.17	58.87	12.71	0.14	0.71	-1.06	.292
5. ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง								
ปัญหา	17.33	5.48	16.89	5.09	0.00	0.95	0.73	.464
ความต้องการ	22.05	5.66	23.62	5.29	0.02	0.90	-2.49	.013*
รวมทุกด้าน								
ปัญหา	25.13	6.94	25.45	6.79	0.74	0.71	-0.66	0.457
ความต้องการ	30.43	7.31	31.72	6.95	0.04	0.86	-1.73	0.124

*p < .05

จากตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของ ปัญหาและความต้องการโดยจำแนกตามเพศเมื่อพิจารณาทุกด้าน พบว่า สถิติทดสอบทีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัญหาและความต้องการ ในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่เมื่อพิจารณา รายด้านผลเป็น ดังนี้

ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงระดับปัญหาและความต้องการมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและเยาวชนนอกระบบโรงเรียน หญิงระดับปัญหาและความต้องการมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชาย และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงระดับปัญหาและความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัญหาและความต้องการด้านการเรียนรู้เนื้อหาการ ป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงมากกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชาย อย่างมีนัยสำคัญ

ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงระดับปัญหาและความต้องการมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงระดับปัญหาที่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือค่าเฉลี่ยของคะแนนปัญหาด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับความต้องการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือค่าเฉลี่ยของคะแนนความต้องการด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงมากกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแปรปรวนของปัญหาและความต้องการจำแนกตามเยาวชนศูนย์ กศน.อำเภอโดยภาพรวม

ปัญหา/ความต้องการ	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F-test	Sig.
ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม (ศูนย์ กศน.อำเภอ)	6650.84	7	950.12	1.13	.34
	ภายในกลุ่ม (ศูนย์ กศน.อำเภอ)	258889.10	308	840.55		
	รวม	265540.00	315			
ความต้องการ	ระหว่างกลุ่ม (ศูนย์ กศน.อำเภอ)	9843.10	7	1406.16	1.431	.19
	ภายในกลุ่ม (ศูนย์ กศน.อำเภอ)	302607.00	308	982.49		
	รวม	312450.10	315			

*p < .05

จากตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างโดยรวมของค่าเฉลี่ย ของคะแนนปัญหาและความต้องการของเยาวชนศูนย์ กศน.อำเภอ 8 แห่ง พบว่า สถิติทดสอบเอฟแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนรวมทุกด้านทั้ง 8 แห่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผู้วิจัยแบ่งนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นผลการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด

สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และส่วนที่สองเป็นผลการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 ผลการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ มากำหนดเป็นร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการนำไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ ทิศนา ขัมมณี (2552ข) และปรับปรุงใหม่ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มีองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ คือ หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1) หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

การส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น ผู้สอนต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน สนับสนุนเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความสุข ได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลายมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ร่วมวางแผนเพื่อนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานมาบูรณาการให้เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1) หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ” 2) หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ หากความรู้นั้นสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเอง และเป็นความรู้ที่ประยุกต์ใช้ได้ทันที ต้องมีความเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์การเรียนรู้

มุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2.2 การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชน

นอกระบบโรงเรียนนั้น มีดังนี้ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอน การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนกับยาเสพติด การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การรายงานความก้าวหน้าและผลการจัดกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรม ส่วนแผนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยมีแผนปฏิบัติการโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 1 มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกับผู้สอน คือ ทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนกับยาเสพติด และการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ระยะที่ 2 การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกับผู้สอน คือ จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ระยะที่ 3 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 2 มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกับผู้สอน คือ การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การรายงานปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และการรายงานต่อสาธารณชน

2.3 กระบวนการเรียนรู้ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ
- 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
- 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 4) การเตรียมผู้เรียน
- 5) การจัดกลุ่มผู้เรียน
- 6) การวางแผนกิจกรรมการเรียน
- 7) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ดังนี้ คือ 1) การกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด 2) การระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด 3) การประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด 4) การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด 5) การประเมินข้อมูลในการป้องกันการเสพยาเสพติด 6) การใช้เหตุผลในการระบุลักษณะของข้อมูลและเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด 7) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดหรือแนวทางแก้ปัญหาที่สมเหตุสมผล การชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสีย คุณและโทษทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การ

ไต่ร่ตรงทบทวนทางเลือกกลับไปกลับมาให้รอบคอบ และการประเมินทางเลือกในการป้องกัน การเสพยาเสพติด

8) การให้คะแนน และการประเมินผลการเรียน

9) การประเมินผลการเรียนรู้

2.4 แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อน ผู้สอน บุคลากรและชุมชน แหล่ง เรียนรู้ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน สถานการณ์การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สารสนเทศจากสื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยี

2.5 การวัดและประเมินผล แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณ และ แบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียน

2.6 ผู้สอนและผู้เรียน ผู้วิจัย ครู กศน.ตำบล และเยาวชน กศน.ตำบล

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้าง ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน ภาคใต้

ผู้วิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข แล้วนำไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรง ทางเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมตามหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัด การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยกำหนดผลการ พิจารณาเป็นดัชนีความสอดคล้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.50 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์การพิจารณา ผลปรากฏ ว่าได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นเพื่อ เสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดนั้น มีความเหมาะสมกับเยาวชน นอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการ คิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ผู้วิจัยแบ่งนำเสนอผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อ เสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ ออกเป็น 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน และ 4) ผล การวิเคราะห์ข้อมูลทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบ โรงเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน

ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนจากการสอบความรู้ เรื่อง สารเสพติด ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ไปเปรียบเทียบจัดกลุ่มผู้เรียนเข้า

กลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในภาพรวม นำความรู้รายบุคคลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไปหาระดับความรู้รวม โดยนำคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาหาค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อหาระดับความรู้เฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วเปลี่ยนระดับความรู้เฉลี่ยเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละของคะแนนเต็ม (เมื่อคะแนนเต็มเท่ากับร้อยละ 100 คะแนนเฉลี่ยที่ได้จึงเท่ากับ 100 คูณด้วยคะแนนเฉลี่ยแล้วหารด้วยคะแนนเต็ม) สำหรับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานให้เปลี่ยนเป็นสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV = Coefficient of Variation) เพื่อให้เห็นความแตกต่างและแปลความหมายได้ง่ายขึ้นโดยการหารด้วยคะแนนเฉลี่ยแล้วคูณด้วย 100 (บุญธรรม กิจปริตาทิรสุทธิ์, 2553) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ (Cognitive Domain) ตามเกณฑ์ของบลูม ในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังแสดงในตารางที่ 4.24 ถึงตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของความรู้จำแนกตามเพศโดยภาพรวม

ผลการสอบ	ชาย		หญิง		F	Sig.	t-test	Sig.
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD				
ความรู้	29.00	3.229	27.80	4.778	1.670	0.204	0.860	0.197

*p < .05

จากตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของความรู้จำแนกตามเพศโดยภาพรวม พบว่า สถิติทดสอบทีที่แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ เรื่อง ยาเสพติด ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงแตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญ

ตารางที่ 4.25 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของคะแนนความรู้ก่อนเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

	จำนวน (คน)	คะแนนผลการสอบ						t-test	Sig.
		ต่ำสุด	สูงสุด	\bar{X}	เฉลี่ย ร้อยละ	SD	CV		
กลุ่มทดลอง	20	22	39	28.65	57.30	4.475	15.61	0.589	0.279
กลุ่มควบคุม	20	20	35	27.85	55.70	4.107	14.74		

*p < .05

จากตารางที่ 4.25 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของคะแนนความรู้ก่อนเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่า จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน

เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองจำนวน 20 คน มีความรู้ก่อนเรียนต่ำสุดได้ 22 คะแนน สูงสุดได้ 39 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 28.65 คะแนน หรือคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 57.30 ของคะแนนเต็ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 4.475 หรือสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV) เท่ากับ 15.61 กลุ่มควบคุมจำนวน 20 คน มีความรู้ก่อนเรียนต่ำสุดได้ 20 คะแนน สูงสุดได้ 35 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 27.85 คะแนน หรือคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 55.70 ของคะแนนเต็ม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 4.107 หรือสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV) เท่ากับ 14.74 เปรียบเทียบโดยใช้สถิติทดสอบที่ พบว่า คะแนนความรู้ เรื่อง ยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4.26 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มทดลองจำแนกตามระดับความรู้ก่อนเรียน เรื่อง สารเสพติด

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับดี (ได้ร้อยละ 70 ถึงร้อยละ 100 = ตั้งแต่ 35 คะแนนขึ้นไป)	1	5
ระดับปานกลาง (ได้ร้อยละ 50 ถึงร้อยละ 69 = ตั้งแต่ 25-34 คะแนน)	15	75
ระดับน้อย (ได้ < ร้อยละ 50 = น้อยกว่า 25 คะแนน)	4	20
รวม	20	100

จากตารางที่ 4.26 จำนวนและร้อยละของเยาวชนกลุ่มทดลองจำแนกตามระดับความรู้ก่อนเรียน เรื่อง สารเสพติด พบว่า จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองจำนวน 20 คน มีความรู้ก่อนเรียนต่ำสุดได้ 22 คะแนน สูงสุดได้ 39 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 28.65 คะแนน หรือเฉลี่ยร้อยละ 57.30 ของคะแนนเต็ม แสดงว่า ก่อนเรียนเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้เรื่อง สารเสพติด ในระดับปานกลาง เมื่อแบ่งระดับความรู้ที่ได้ พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีความรู้ในระดับดีมีเพียงร้อยละ 5 ระดับปานกลางมีเพียงร้อยละ 75 นอกนั้นอีกร้อยละ 20 มีความรู้ในระดับน้อย

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน

ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนจากการสอบความรู้ เรื่อง สารเสพติด ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองไปเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แสดงในตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของคะแนนความรู้ เรื่อง สารเสพติด ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการสอบ	จำนวน (คน)	ต่ำสุด	สูงสุด	\bar{x}	SD	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	20	19	39	28.50	4.75		

หลังเรียน	20	25	40	32.85	3.61	-5.194	.00
-----------	----	----	----	-------	------	--------	-----

*p < .05

จากตารางที่ 4.27 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที่ พบว่า คะแนนความรู้ เรื่อง สารเสพติด ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน

ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนจากแบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองไปเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แสดงในตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที่ของคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	\bar{x}	SD	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	20	27.05	3.36	-8.195	.00
หลังเรียน	20	35.40	3.18		

*p < .05

จากตารางที่ 4.28 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที่ พบว่า คะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลอง ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลอง วิเคราะห์จากคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยแยกเป็นรายด้านดังนี้

1) ด้านใจกว้างและเป็นธรรม พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะเป็นคนใจกว้างและเป็นธรรม สามารถทำงานกับเพื่อนได้ดีมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เมื่อทำงานร่วมกับเพื่อน หรือเมื่อมีสถานการณ์อะไรมา

กระทบจิตใจ สามารถตัดสินใจอะไรก็ได้ด้วยตนเองได้ทันที ไม่สรุปหรือลงความเห็นตัดสินใจ
ทำอะไรก็ได้ โดยใช้ความรู้สึกเพียงอย่างเดียว แม้ว่าความคิดเห็นของตนเองจะไม่ตรงกับของคนอื่น

2) ด้านกระตือรือร้นใฝ่รู้ พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด คะแนนหลังเรียนสูง
กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิด
วิจารณ์ญาณ เพราะมีความกระตือรือร้นใฝ่รู้ ต่อสู้ อดทน ไม่ท้อแท้เมื่อพบปัญหาอุปสรรค คิดทำอะไร
ได้รวดเร็ว คิดคล่องไหลลื่น ไม่ติดขัด มีกำลังใจที่จะคิดค้นหาความจริง กระปรี้กระเปร่า มีชีวิตชีวา มี
ความสุข สบายผ่อนคลาย ทันโลกทันเหตุการณ์ ไม่ท้อถอย หรือสิ้นหวังกับการรณรงค์ป้องกันการเสพ
ยาเสพติด ยังติดตามและสัมผัสกับเหตุการณ์การเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน
ชุมชนอยู่เสมอ

3) ด้านขอวิเคราะห์และผสมผสาน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัด
การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด
คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่
เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะคิดทำอะไรแบบง่ายๆ มีการทบทวนประสบการณ์เดิมก่อน
ตัดสินใจทำอะไร ใด ๆ ลงไป มีการเปรียบเทียบ มีการจัดกลุ่มข้อมูลให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ใส่ใจกับ
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ สนใจเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาทั้งกับตนเองและผู้อื่น ใช้ข้อมูล
หลาย ๆ อย่างมาสร้างและสรุปเป็นความรู้ใหม่ มีนิสัยผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เพื่อ
ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง นอกนั้นยังใช้ความรู้ใหม่ไปกำหนดทางเลือกในการป้องกันการเสพยา
เสพติดสำหรับตนเอง

4) ด้านขยัน ต่อสู้ และอดทน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด คะแนนหลัง
เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อ
การคิดวิจารณ์ญาณ เพราะคิดว่าการเลิกบุหรี่หรือเหล้าส่งผลดีต่อสุขภาพในระยะยาวมากกว่าอาการ
แทรกซ้อนในระยะสั้น และเชื่อลึก ๆ ว่าปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ไขถ้าตั้งใจที่จะแก้ เมื่อเจอปัญหาจะ
คิดพิจารณาแล้วตอบตัวเองให้ได้ว่าใจสู้หรือเปล่า ตนเองรู้หรือเข้าใจอะไร และตนเองไม่รู้หรือไม่เข้าใจ
อะไร ไม่รู้สึกอ่อนเปลี้ยเพลียแรงเมื่อเจอปัญหาที่คลุมเครือซับซ้อน และอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มา
กระทบจิตใจ

5) ด้านความมั่นใจในตัวเอง พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด คะแนนหลัง
เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อ
การคิดวิจารณ์ญาณ เพราะปัญหาทางอารมณ์ไม่ทำให้ขาดความมั่นใจ หรือขาดความระมัดระวังใน
การทำงาน เป็นคนที่มีสมาธิในการทำงาน มีความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่หลงลืม กล้าตัดสินใจปัญหา
หลังจากสามารถแยกข้อเท็จจริง และความคิดเห็นออกจากกันได้ ไม่หลีกเลี่ยงงานสังคม หรืองาน
สังสรรค์ที่มีการพบปะของคนมากมาย

6) ด้านความน่ารักน่าคบ พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด คะแนนหลัง
เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อ

การคิดวิจารณ์ญาณ เพราะพยายามหักห้ามใจตัวเองเมื่อเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่และดื่มเหล้า ฟังพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับเพื่อน ๆ ของตัวเอง และไม่รู้สึกรังเกียดเป็นทุกข์ใจ เป็นคนใจเย็นเป็นที่พึ่งทางความคิดยามที่เพื่อนหงุดหงิดทุกข์ใจ มีนิสัยชอบอยู่กับเพื่อน ๆ

7) ด้านความพอใจในตัวเอง พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะไม่ชอบบ่นว่าผู้อื่น โทษผู้อื่น หรือโยนความผิดของตัวผู้อื่น ไม่ชอบจับผิดผู้อื่น หรือหาความผิดพลาดของใคร มีเพื่อนร่วมคิด ชีวิตมีความสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาบุหรี่หรือเหล้า ไม่จำเป็นต้องขับรถยี่ห้อดี หรือใช้เครื่องประดับราคาแพงเพื่อให้เพื่อนยอมรับในตัวเอง ไม่ชอบขี้คุย ขี้โอ่ หรือชอบทำตัวให้เด่นในหมู่เพื่อน ไม่ชอบทำตัวให้น่าสงสารเพื่อต้องการพึ่งพาเพื่อน

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกทักษะการคิดมีหลายลักษณะด้วยกัน แต่ที่ผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าเยาวชนสามารถทำงานเข้ากับเพื่อนได้ดี มีน้ำใจ ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ มีความกระตือรือร้นใฝ่รู้ ต่อสู้ อดทน คิดทำอะไรได้รวดเร็ว คิดคล่องไหลลื่น ไม่ติดขัด มีกำลังใจ ผ่อนคลายทันโลกทันเหตุการณ์ ไม่ท้อถอย มีการทบทวน มีการเปรียบเทียบ มีการจัดกลุ่มข้อมูล สนใจเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาทั้งกับตนเองและผู้อื่น มีนิสัยผสมผสานทั้งความรู้เดิมความรู้ใหม่ เพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ และเชื่อลึก ๆ ว่าปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ไขถ้าตั้งใจที่จะแก้ เหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

นอกจากนี้ จากการสอบวัดทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองไปเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตารางที่ 41

ตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีของคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ผลการสอบ	จำนวน (คน)	ต่ำสุด	สูงสุด	\bar{x}	SD	t-test	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	15	22	18.65	2.08	2.576	0.007
กลุ่มควบคุม	20	14	20	16.95	2.08		

*p < .05

จากตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที พบว่า คะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด

วิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์การตอบคำถามเกี่ยวกับทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ของกลุ่มทดลอง วิเคราะห์จากคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณหลังเรียน โดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

1) ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนมีความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การให้ความหมายของสารเสพติด การจำแนกประเภทของสารเสพติด การบอกลักษณะหรือพฤติกรรม การติดยาเสพติดและการระบุสาเหตุของการติดยาเสพติด โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ) คือ

"พืชชนิดใดในอดีตใช้เสพรองรับความเจ็บปวด"

"สิ่งใดไม่เข้าพวก แคป ผงขาว เฮโรอีน สารระเหย"

"ตัวอย่างใดไม่ใช่สารระเหย"

"ฉันทาเห็นไปชายที่ตลาดนัดเห็นในข้อความนี้ หมายถึงเห็นอะไร"

"ข้อความใดกล่าวไว้ถูกต้องที่สุด"

"ยาเสพติดหมายถึงอะไร"

"พืชชนิดใดไม่ใช่ยาเสพติด"

"ผมพาเพื่อนไปถอนพิษยาข้อความนี้กล่าวถึงเรื่องอะไร"

"ฝิ่นเป็นยาเสพติดประเภทใด"

"ยาบ้าออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทอย่างไร"

"ถ้าท่านต้องอธิบายให้เพื่อนได้รู้จักฤทธิ์ของผงขาว ท่านจะอธิบายว่าคล้ายกับสิ่งใด"

"เมื่อยาบ้าเข้าสู่ร่างกายในระยะแรกจะมีอาการอย่างไร"

"อาการที่เรียกว่า สมองติดยาเกิดจากอะไร"

"อาการลงแดงเกิดจากอะไร"

"ผู้เสพรู้สึกสบายใจสนุกสนาน หัวเราะได้ ยิ้มได้ ตาหวาน เห็นอะไรสบายตาไปหมด เมาคเคลิ้ม จินตนาการกว้างไกล เป็นอาการหลังการใช้ยาเสพติดชนิดใด"

"ข้อใดแสดงว่าเป็นพิษของสารระเหย"

"ข้อใดแสดงว่าเป็นพิษของกระท่อม"

"เห็นงจกรเป็นดอกบัว หมายความว่าอย่างไร"

"ยาเสพติดใดเยาวชนส่วนใหญ่มีกลองเสพก่อนชนิดอื่น"

"คนกลุ่มใดมีแนวโน้มติดยาเสพติดมากขึ้น"

2) การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า

เยาวชนสามารถติดตามสถานการณ์ปัญหายาเสพติดได้ โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ) คือ

"สถานการณ์การใช้พืชกระท่อมในปัจจุบันเป็นอย่างไร"

"ปัจจุบันยาเสพติดชนิดใดแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว"

"การกระทำใดเป็นลักษณะการเสพยาเสพติดของเยาวชน"

"วิธีการรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติดในข้อใดเหมาะสมที่สุด"

"เชื่อหรือไม่ที่คนกลุ่มนี้ชอบใช้ยาอีหรือยาเลิฟ เพราะเหตุใด"

3) สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนสามารถจำแนกแยกแยะสภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากทั้งหมด 7 ข้อ) คือ

"สาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้า คือเรื่องใด"

"ปัจจุบันสารเสพติดใดเยาวชนใช้มากเป็นที่สองรองจากยาบ้า"

"การกระทำใดเป็นลักษณะเด่นของเยาวชนในปัจจุบัน"

"หม่าถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวข้อหาลักทรัพย์โรงเรียน ข้อความนี้แสดงให้เห็นสภาพของอะไร"

"ถ้าเยาวชนกระทำความผิดเสพยาถูกจับกุม ถูกให้ออกจากโรงเรียน เยาวชนควรปฏิบัติตนอย่างไร"

"อะไรคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนออกจากโรงเรียน"

"การกระทำใดเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมากที่สุด"

4) ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนสามารถค้นหาผลกระทบที่มีต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ) คือ

"การขาดความรู้เรื่องโทษและภัยของสารเสพติดส่งผลกระทบต่อตัวท่านอย่างไร"

"ถ้าเพื่อนชวนให้ขายยาเสพติดในชุมชนท่านจะตอบว่าอย่างไร"

"ถ้ามีเพื่อนติดยาบ้าท่านควรแนะนำเพื่อนอย่างไร"

"ถ้าท่านถูกชักจูงให้ลองสูบกัญชา ท่านจะให้เหตุผลว่าอย่างไร"

"บุคคลใดจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวท่านมากที่สุดถ้าท่านติดยาเสพติด"

"อาซีฟและสารเสพติดคู่ใดสัมพันธ์กันมากที่สุด"

5) การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนสามารถหาวิธีการป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ) คือ

- "ถ้าท่านดื่มสุรามากเกินไปทำให้เกิดอันตรายกับอวัยวะส่วนใดมากที่สุด"
 "อะไรคือต้นเหตุสำคัญที่ทำให้สมชายต้องเลิกดื่มเหล้าโดยเด็ดขาด"
 "ท่านพิจารณาจากเหตุผลใดในการเลิกสูบบุหรี่"
 "หากท่านอยู่ในภาวะที่มีเพื่อนคยั้งคยอยให้ดื่มสุราท่านควรอ้างว่าอย่างไร"
 "วิธีการแก้ปัญหาการดื่มสุราในข้อใดที่ท่านคิดว่าปฏิบัติได้และเหมาะสมที่จะใช้มากที่สุด"
 "จะทราบได้อย่างไรว่าท่านกำลังดื่มสุรามากเกินไปแล้ว"

6) ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด คะแนนหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เยาวชนสามารถหาทางเลือกการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ โดยตอบคำถามได้ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญ (จากข้อคำถามทั้งหมด 6 ข้อ) คือ

- "สาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนหันมาดื่ม 4x100 (สี่คูณร้อย) คือเรื่องใด"
 "ส่วนผสมหลักของเครื่องดื่ม 4x100 (สี่คูณร้อย) กลุ่มใดเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมากที่สุด"
 "ถ้าไม่มีกระท่อม ชาวบ้านในภาคใต้จะเกิดผลกระทบในเรื่องใดมากที่สุด"
 "อะไรเป็นแรงจูงใจสำคัญให้เยาวชนส่วนใหญ่ในภาคใต้หันมาดื่ม 4x100 (สี่คูณร้อย)"
 "วิธีการใดควรใช้แก้ปัญหาการดื่ม 4x100 (สี่คูณร้อย) ในกลุ่มเยาวชน"
 "ท่านใช้เกณฑ์อะไรในการตัดสินใจไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด"

จะเห็นได้ว่า เมื่อเยาวชนมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ นั้นหมายความว่า ตัวเยาวชนเองมีนิสัยเป็นคนใจกว้างและเป็นธรรม สามารถทำงานเข้ากับเพื่อนได้ดี ไม่เห็นแก่ตัว มองโลกในแง่ดี เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไร้เรื่ออารมณ์ดี มีน้ำใจ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เมื่อมีอะไรมากระทบจิตใจ มีความกระตือรือร้น จะสรุปหรือลงความเห็นอะไร มักจะคิด ทบทวนไปมาอย่างรอบคอบ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาแต่ใจตัวเองและตัดสินใจทำอะไรลงไปด้วยความรวดเร็ว มีนิสัยเป็นคนกระตือรือร้นใฝ่รู้ ไม่อ่อนไหวหรือท้อแท้กับชีวิตที่ผ่านมาของตนเอง มีพลัง ภาย พลังใจในการต่อสู้ รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว เป็นคนสบายๆ ผ่อนคลาย มีความมั่นใจ มีกำลังใจเต็มเปี่ยมเมื่อตัดสินใจทำอะไรลงไปแล้วจะไม่ท้อถอยง่ายๆ ทันทโลกทันเหตุการณ์ ติดตามสถานการณ์ยาเสพติดอยู่เสมอ ใส่ใจในเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาตนเองและของผู้อื่น มีนิสัยเป็นคนชอบวิเคราะห์และผสมผสาน มีนิสัยเรียบง่าย ทำกิจกรรมอะไรร่วมกับเพื่อนแบบง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตองอะไรมากมาย แต่การจะตัดสินใจทำอะไรลงไปต้องอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลเสียก่อน หรือจัดกลุ่มข้อมูลให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ก่อนที่จะนำข้อมูลความรู้ไปใช้ โดยการนำข้อมูลหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานสรุปเป็นความรู้ใหม่ เป็นความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของตนเอง เพื่อนำความรู้ใหม่ไปกำหนดเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับตนเองและผู้อื่น มีนิสัยเป็นคนขยันต่อสู้ และอดทน เยาวชนวัยรุ่นที่สูบบุหรี่หรือดื่มเหล้าส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การเลิกบุหรี่หรือเหล้าส่งผลดีต่อสุขภาพในระยะยาวมากกว่าอาการแทรกซ้อนในระยะสั้น แต่ในบางครั้งเยาวชนชายที่สูบบุหรี่อาจจะรู้สึกอึดอัดลำบากใจบ้าง เมื่ออยู่ในโรงภาพยนตร์ ห้องสมุด และบริเวณที่ห้ามสูบบุหรี่ เช่น บริเวณสถานศึกษา หรือวัด เป็นต้น เพราะเชื่อว่าปัญหาทุกปัญหามีทางออกมีทางแก้ไขได้ ถ้าเราตั้งใจและพยายามหาวิธีการที่จะแก้ โดยในเบื้องต้นเราต้องตอบตัวเองให้ได้ก่อนว่าตนเองรู้อะไร หรือเข้าใจ

อะไรบ้าง และตนเองไม่รู้ หรือไม่เข้าใจอะไรบ้าง เมื่อตอบโจทย์คำถามของตัวเองได้ ทำให้เยาวชน มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และมีความพึงพอใจในตนเอง ไม่ชอบบ่นว่าผู้อื่น หรือโทษผู้อื่น หรือโยน ความผิดของตัวเองให้ผู้อื่น ไม่ชอบจับผิดหรือหาความผิดพลาดของผู้อื่น และไม่ชอบทำตัวให้เด่นใน หมู่เพื่อน เป็นคนมีสมาธิในการทำงานมากขึ้น และมีความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่วอกแวกกับ สิ่งแวดล้อมยั่วยุติ ใด ๆ ที่มากระทบ เช่น แหล่งบันเทิง เกมออนไลน์ หรือแหล่งมั่วสุมอื่น ๆ ในชุมชน ทำให้เป็นคนน่ารัก เป็นที่น่าคบในกลุ่มเพื่อน ๆ และเป็นที่พึ่งทางความคิดได้ยามที่เพื่อนหงุดหงิดหรือ ทุกข์ใจ จากเหตุผลและพฤติกรรมดังกล่าว จึงส่งผลให้เยาวชนกลุ่มทดลองสามารถทำคะแนนด้าน ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการ เสพยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการ ป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอก ระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ไปทดลองใช้

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้

จากผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และจากการประชุมกลุ่มกับตัวแทนเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีดังนี้

1) การนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปประยุกต์ใช้ ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจะส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดวิจารณ์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยต้องร่วมวางแผนกับผู้เรียน เพื่อนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานมาบูรณาการให้เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” นอกนั้น ให้นำหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้มาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษา กล่าวคือ “หากความรู้ที่นำมาใช้พัฒนาตนเอง และเป็นความรู้ที่ประยุกต์ใช้ได้ทันที ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน”

2) การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) ด้านโครงสร้างเนื้อหา 3) ด้านกระบวนการเรียนรู้ 4) ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) ด้านการวัดและประเมินผล และ 6) ด้านผู้สอนและผู้เรียน สรุปโดยภาพรวมได้ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เป็นการสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มและเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม กล่าวว่า จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจนในการแก้ปัญหา มีความเหมาะสมกับสังคมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เพราะได้พัฒนาทั้งทักษะย่อยของทักษะการคิดพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นสูงไปพร้อม ๆ กันอย่างมีขั้นตอน เยาวชนนอก

ระบบโรงเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยสรุป วัตถุประสงค์การเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอนสามารถเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้จริง

ด้านการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาจากการประชุมกลุ่ม พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงสร้างเนื้อหาให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้อย่างจริงจัง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ที่แท้จริงของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ส่วนการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอนนั้น ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจปัญหาและวิธีแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน สำหรับการพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณเยาวชนกับยาเสพติด และการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง เนื้อหาความรู้ที่ได้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นอกนั้นก็ประชุมกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะมีการวางแผนการจัดกิจกรรม การจัดทำแผนกิจกรรม การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรม การติดตามผล สนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรม การรายงานความก้าวหน้าและผลการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน โดยสรุป โครงสร้างเนื้อหามีแผนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน มีแผนปฏิบัติการ และมีการแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็นระยะอย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้เต็มที่มีประสิทธิภาพ

ด้านกระบวนการเรียนรู้ เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย มีความเหมาะสมกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เพราะเป็นกิจกรรมที่เริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และเป็นประเด็นที่สังคมในชุมชนให้ความสนใจ ทำให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุกสนาน เยาวชนรู้สึกผ่อนคลายไม่เครียด ไม่ต้องเป็นกังวลว่าการร่วมกิจกรรมจะผ่านหลักสูตรหรือไม่ เรียนไปเล่นไปจนสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้สำเร็จ การจัดกลุ่มผู้เรียน การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมแวดล้อมในชนบท เยาวชนได้ความคิด ความรู้ ความสนุกสนาน เข้าใจเพื่อน และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ มากมาย สำหรับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวว่า ในภาพรวมการกำหนดสถานการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เกือบทั้งหมด ผู้วิจัยเอาสถานการณ์มาจากสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในพื้นที่จริง ทำให้มองเห็นภาพการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ง่าย ปฏิบัติได้ไม่ยาก โดยสรุป เยาวชนสามารถนำข้อมูลความรู้จากการร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตจริงของแต่ละคนได้ นอกจากนี้กิจกรรมต่าง ๆ ยังมีความน่าสนใจและแปลกใหม่สำหรับเยาวชน ทำให้เยาวชนรู้สึกผ่อนคลาย และสนุกสนานกับการได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม กล่าวว่า สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมดีมาก เพราะผู้สอนใช้สถานที่ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม ทำให้เยาวชนมีความไว้วางใจ รู้สึกผ่อนคลาย ยินดีให้ความร่วมมือ สถานที่มีความสะอาด สะดวกสบาย อุปกรณ์เครื่องมืออำนวยความสะดวกพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บางครั้งผู้สอนพาเยาวชนไปนั่งสมาธิโดยใช้ศาลาการเปรียญของวัด อาคาร

กว้างขวางเหมาะสมกับการนั่งสมาธิ เจียบสงบ ไม่มีใครมาวุ่นวาย ทำให้สบายใจ ทุกคนที่มาทำกิจกรรมมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ภาพรวมสื่อการเรียนมีความเหมาะสมกับเยาวชนที่เป็นวัยรุ่น ทำให้เยาวชนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมมากขึ้น สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาที่เรียน เยาวชนสามารถสรุปหาคำตอบจากการทำกิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่มได้ ผู้สอนใช้สื่อการเรียนของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าพะยอม เช่น สื่อการเรียนการสอนในห้อง คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ปัจจัยสนับสนุนด้านบรรยากาศการเรียนรู้อ และสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนนี้มีความสำคัญต่ออารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมในการทำกิจกรรมร่วมกันของเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยและผู้สอนต้องดำเนินการโดยมีจุดเน้นดังนี้ 1) ต้องสร้างความไว้วางใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมั่นใจในความปลอดภัยของตนเอง มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่บังคับกดดันให้ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมนั้นๆตามที่ผู้สอนกำหนด มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีมุมสงบส่วนตัว ไม่มีเสียงมารบกวนขณะทำกิจกรรมร่วมกัน 2) เน้นบรรยากาศความเป็นกันเอง ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ไว้วางใจในตัวผู้เรียน ผู้สอน และผู้วิจัย เล่นไปเรียนไป ปรับเปลี่ยนท่าทางอิริยาบถได้ตามสะดวก ยืน นอน หรือนั่งลานล้อมวง จัดกิจกรรมแบบเรียบง่ายไม่มีพิธีรีตองอะไรมากมาย 3) บรรยากาศการเรียนรู้อมีความยืดหยุ่นสูง นั่งนอนได้ตามสะดวก สามารถเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ได้ตามความเหมาะสมกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) มีพื้นที่ว่างเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมเคลื่อนไหวท่าทางต่าง ๆ มีพื้นที่สำหรับนั่งสมาธิทำกิจกรรมส่วนตัวของแต่ละคน 5) มีอุปกรณ์จำเป็นที่สามารถเคลื่อนที่ได้ และ 6) มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป ที่สำคัญเยาวชนต้องมีความพึงพอใจในบรรยากาศการเรียนรู้อดังกล่าว

ด้านการวัดและประเมินผล จากการสัมภาษณ์เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าการประเมินผลมีความเหมาะสมและสอดคล้องดีอยู่แล้ว เพียงแต่ให้มีการเร่งรัดให้เยาวชนรับผิดชอบกิจกรรมเดี่ยวให้ทันตามเวลาที่กำหนดเพื่อให้กิจกรรมกลุ่มดำเนินไปได้ตามปกติ

ด้านผู้สอนและผู้เรียน จากการสัมภาษณ์เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ทั้งผู้วิจัยผู้สอน และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมเข้ากันได้ดี เพราะเยาวชนมาร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ มีความสนใจ และเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จึงทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบตามกำหนด ผู้สอน ผู้บริหาร มีน้ำใจ เป็นกันเอง ทำให้การประสานงานเป็นไปอย่างใกล้ชิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในเวลาเรียน นอกเวลาเรียน และการเดินทางไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่จึงประสบผลสำเร็จด้วยดี

3) ผู้สอนควรได้ประสานด้านนโยบายและการสนับสนุนจากหน่วยงานบังคับบัญชา เป็นการขอความร่วมมือ หรือทำความตกลงกับผู้บริหารในระดับจังหวัด และผู้บริหารในระดับอำเภอ เพื่อให้ผู้บริหารกับผู้สอนมีความเข้าใจตรงกันในหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

4) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้มีความยืดหยุ่นสูงในทุก ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมทั้งเรื่องของการพบปะภายในกลุ่ม การจะ

เห็นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระยะสั้นนั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก เพราะการฝึกทำกิจกรรมขึ้นอยู่กับ การได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่ม ผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ดังนั้นการได้ทำความเข้าใจ ทำความตกลงกันเสียก่อน มีปฏิทินปฏิบัติงานร่วมกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญทำให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ผู้บริหารต้องไว้วางใจกลุ่มผู้เรียนและผู้สอน ผู้บริหารไม่ระแวงสงสัยว่าผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนหรือไม่ ผู้บริหารต้องคอย สนับสนุนอำนวยความสะดวกให้การจัดกิจกรรมกลุ่มของผู้สอนเป็นไปด้วยความราบรื่น สร้างแรงจูงใจ ขวัญกำลังใจ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้ผู้สอนได้ตื่นตัวในวิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

6) การรวมกลุ่มของผู้เรียนควรให้เป็นไปด้วยความเต็มใจและความสมัครใจของผู้เรียนเอง การไว้วางใจกันจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มย่อยเป็นไปด้วยดี ดังที่ตัวแทน ครู กศน.ตำบลคนที่ 1 กล่าวไว้ว่า “ที่สำคัญควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการรวมกลุ่มของผู้เรียน เพราะผู้เรียนในวัยนี้ส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มใช้ชีวิตสามเณร เป็นครอบครัววัยใสหรือมีเพื่อนสนิทเป็นการ ส่วนตัวอยู่แล้ว” สอดคล้องกับผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ กล่าวไว้ว่า “ควรจัดเวลาการพบปะภายใน กลุ่มและระหว่างกลุ่มให้สัมพันธ์กัน ผู้เรียนต้องมีความพร้อม มีความสะดวก เมื่อมีปัญหาสามารถ ติดต่อสื่อสารกับเพื่อนคู่ใจ หรือผู้สอนได้ทันทีตลอดเวลา เป็นการแก้ปัญหาและสร้างความเข้าใจ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน หรือผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้ครอบครัวของผู้เรียนมีความมั่นใจยินดีให้ผู้เรียน ได้ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง” สอดคล้องกับตัวแทนครู กศน.ตำบลคนที่ 2 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ควรมี การรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ในบางโอกาส เพื่อให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลาย การเรียนรู้ในลักษณะนี้ผู้สอนมี ความสำคัญต่อการการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้านทั้ง ด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับเยาวชน”

โดยสรุป ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ทั้งเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหาร ศูนย์ กศน.อำเภอ และผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้สอนต้องรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้าง โอกาสในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ผู้สอนต้องมีความพร้อมในบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการ เรียนรู้ให้กับผู้เรียนทั้งในเวลาเรียนปกติ และช่วงเวลาทำกิจกรรมกลุ่มนอกห้องเรียน เพื่อช่วยให้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันที่ทันที่ในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนรู้

4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลอง ใช้

ตัวแทนเยาวชน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 กล่าวว่า ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการดำเนินการที่มีปัญหาในระดับมาก คือ การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วย แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ เพราะจากการประสานงานขอ ความร่วมมือศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมเป็นเกณฑ์พิจารณาการให้ความร่วมมือ โดยแบ่งระดับความร่วมมือออกเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 81.00 ถึง ร้อยละ 100) ระดับมาก (ร้อยละ 61.00 ถึง ร้อยละ 80.00) ระดับปานกลาง (ร้อยละ 41.00 ถึง ร้อยละ 60.00) ระดับน้อย (ร้อยละ 21.00 ถึง ร้อยละ 40.00) และระดับน้อยที่สุด (ร้อยละ 0 ถึง ร้อยละ 20.00) พบว่า ศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มทดลองนำร่องที่ให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ ศูนย์ กศน.ตำบลคูหา

สวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ส่วนศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มตัวอย่าง ที่ให้ความร่วมมือมากที่สุด คือ ศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม อำเภอปากพะยูน และอำเภอตะโหมด ตามลำดับ น้อยที่สุด คือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 ที่ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับผู้วิจัย กล่าวว่า “การดำเนินการที่มีปัญหาในระดับปานกลางถึงระดับมากที่สุดที่สังเกตเห็น ได้แก่ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเมื่อพิจารณารายการที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของตัวเยาวชนเอง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของครู กศน.ตำบล การจัดกิจกรรมทั้งสองส่วนไม่สอดคล้องกับภารกิจและวิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างแท้จริง”

เยาวชนนอกระบบโรงเรียนบางคนมีอาชีพรับจ้างตามโรงงานยางพารา จึงไม่ค่อยมีเวลาในการทำกิจกรรมของตนเอง เพราะต้องใช้เวลากับการทำงานรับจ้างรายวัน ทำให้การทำกิจกรรมเดี่ยวไม่ต่อเนื่อง เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม หรือในบางคนเมื่อทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายไม่ต่อเนื่อง หรือทันตามเวลาที่กำหนด ทำให้เยาวชนขาดหายไปเฉย ๆ โดยไม่ทราบสาเหตุว่าทำไมจึงขาดหายไป ส่วนนี้ผู้สอนต้องใส่ใจ ให้กำลังใจ และพยายามติดต่อให้เยาวชนได้กลับมาทำกิจกรรมให้ต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน อารมณ์ดี มีความเป็นกันเอง ถ้าผู้สอนเป็นกังวลไม่มั่นใจในเรื่องการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมเพราะตนเองขาดประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การนำเข้าสู่การเรียนรู้ การละลายพฤติกรรม หรือการเอาใจใส่ผู้เรียน เพราะตนเองไม่ค่อยมีเวลา มีนิสัยชอบเอาแต่ใจตัวเอง ไม่ค่อยยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ส่วนนี้ผู้วิจัยต้องประสานงานเพื่อร่วมกันฝึกทักษะการจัดกิจกรรมให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้ เพราะถ้าไม่มีความมั่นใจย่อมเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นการเตรียมการโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ดี มีการฝึกทักษะการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนล่วงหน้า ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเสียเอง กล่าวคือ 1) ไม่เอาอารมณ์ความรู้สึกของตนเองไปตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้แทนผู้เรียน ในทางกลับกันผู้สอนควรต้องพยายามทำความเข้าใจในทัศนะของผู้เรียนที่จะตัดสินใจทำกิจกรรมอะไร ด้วยวิธีการอย่างไรด้วยตนเอง 2) ภายใต้อารมณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ลักษณะการพูดคุยระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนต้องเป็นไปอย่างยืดหยุ่น มีความเป็นมิตรถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ที่สำคัญผู้สอนต้องไม่เอาแต่ใจตัวเอง ไม่คิดตัดสินใจทำอะไรลงไป โดยไม่ได้ถามความต้องการของผู้เรียน 3) ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเรียนมาก่อน มากบ้างน้อยบ้าง ดังนั้นผู้สอนควรทะล่อมกล่อมเกล่าให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไว้วางใจ ผู้สอนไม่ไปสร้างเงื่อนไขที่เป็นปัญหาเสียเอง เช่น สั่งการหรือควบคุมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการจนทำให้ผู้เรียนหลีกเลี่ยงตัวเองออกจากกลุ่มเพื่อนผู้เรียนด้วยกัน เป็นต้น 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้เป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีข้อจำกัดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากนักเพราะเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ดังนั้นผู้สอนไม่ไปวางเงื่อนไขที่ทำให้

เยาวชนเครียดจนต้องออกจากการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ต่อเนื่อง ในกรณีเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนต้องหยุดเรียนหรือออกกลางคัน

การวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่ค่อยสนใจ และให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพราะเยาวชนเข้าใจว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนไม่มีผลต่อการจบหลักสูตรตามปกติ ผู้เรียนจึงทำข้อสอบแบบลวก ๆ ไม่รอบคอบ ดังนั้นผู้สอนควรต้องทำความเข้าใจ อธิบายให้เยาวชนเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นการวัดและประเมินพัฒนาการความก้าวหน้าของตัวผู้เรียนเอง นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักเก็บข้อมูลความรู้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง หรืออาจใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อการตรวจสอบความรู้ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กันด้วยก็ได้

แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ผู้สอนต้องรณรงค์อธิบายทำความเข้าใจให้เยาวชนรู้วิธีการสืบค้นข้อมูล การเข้าถึงแหล่งข้อมูล หรือเทคนิควิธีการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ที่ห้องศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เพราะโดยทั่วไปเยาวชนจะเข้าไปใช้บริการสืบค้นข้อมูลจากห้องคอมพิวเตอร์ของศูนย์ ดังนั้นการควบคุมการใช้สื่อการเรียนรู้ สื่อสังคมออนไลน์ หรือสื่ออื่น ๆ ควรต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเพราะล่อแหลมต่อการเข้าไปแอบเสฟสื่อลามก เป็นต้น

โดยสรุป ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาที่แท้จริงของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน คือ เป้าหมายหลักในการเรียนรู้ของเยาวชน เยาวชนไม่มีความชัดเจนว่าตนเองเรียนรู้ไปทำไม และจะเรียนรู้อย่างไรให้ประสบผลสำเร็จ เยาวชนมีความเป็นอิสระมากเกินไปจนขาดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น วิธีการสอนของผู้สอนก็ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมหรือได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ในบางศูนย์การเรียนรู้ บรรยากาศ สถานที่เรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ก็ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

4.3 ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้จากการทดลองใช้และการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ พัฒนาขึ้นมาใหม่อย่างมีขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้กับรูปแบบของ ทิศนา แชมมณี (2552ข) มีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ คือ หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1. หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

การส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น ผู้สอนต้องจัดประสบการณ์การ

เรียนรู้ที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน สนับสนุนเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความสุข ได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ร่วมวางแผนเพื่อนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานมาบูรณาการให้เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเท่านั้น

1.1 หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 13) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) เนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ปัญหา

3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4) จัดการเรียนการสอนมีการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ทั้งนี้มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

1.2 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีแนวคิดพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ หากความรู้นั้นสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองและเป็นความรู้ที่ประยุกต์ใช้ได้ทันที (Knowles, 1980) ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 2) การกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการและความสนใจเพื่อการวางแผนโครงการ 4) การกำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการและความสนใจ 5) การออกแบบโครงการ 6) การดำเนินการบริหารโครงการ และ 7) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ นอกจากนี้ นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องมีความเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (อาชัญญา รัตนอุบล, 2544) ดังเช่น ขั้นตอน วิธีการ ทรัพยากร เวลา สถานที่ การกำกับควบคุม และการประเมิน เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการเก็บ

ข้อมูล การรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แยกแยะ จัดเรียงลำดับความสำคัญ และนำมาแปลงเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้ โดยการเขียนเป็นแผนหรือโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลังจากนั้นจึงดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ประเมินผล และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

1.3 หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน

การเรียนรู้แบบร่วมกันเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Bruffee, 1987; Mac Greger, 1990 and Romer, 1985 อ้างถึงใน สาริพันธ์ สุภวรรณ, 2545) โดยมีหลักการสำคัญว่า

1) ผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ไม่ใช่ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเพียงฝ่ายเดียว ผู้เรียนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า และรับผิดชอบในการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง การค้นพบความจริงใด ๆ จากประสบการณ์ของตนเองมักจำได้ดีเพราะมีความหมายโดยตรง และยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย การเรียนรู้มีความเป็นอิสระ สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมก็ต้องเป็นประชาธิปไตยไม่ไปสร้างความกดดันให้กับผู้เรียน ไม่ผูกขาดความคิด ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมและเต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น มีการสนทนาและอภิปรายอย่างสร้างสรรค์มากกว่าการโต้เถียงกัน ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ อธิบายทำความเข้าใจวิธีการทำงาน ตกลงร่วมกัน ช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุน กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน

3) การใช้แหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัว เช่น กลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่มีความสำคัญมาก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม ได้ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งความรู้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนหรือจัดหาแหล่งความรู้ให้ผู้เรียน หรือในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเข้าไปให้คำแนะนำช่วยเหลือสนับสนุน และอำนวยความสะดวกจัดหาแหล่งความรู้อื่น ๆ ให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

4) เน้นกระบวนการกลุ่มควบคู่ไปกับผลงาน กล่าวคือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แบ่งหน้าที่การทำงานร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของสมาชิกภายในกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมทำงานประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการร่วมมือกันทำงานผู้สอนต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายว่ากลุ่มของตนทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด ทำอย่างไรให้ความสัมพันธ์ในการทำงานของกลุ่มคงอยู่ กลุ่มต้องแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ความสำเร็จของกระบวนการกลุ่มอยู่ที่การใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานกลุ่มได้อย่างถูกต้องงานนั้นก็จะประสบความสำเร็จ

5) ผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนการตัดสินใจให้กับกลุ่มผู้เรียนด้วยการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาพร้อมกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ไม่ไปกำหนดการตัดสินใจให้กับกลุ่มผู้เรียน

2) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์การเรียนรู้ รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ มุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเองให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2.2 การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา การกำหนดโครงสร้างเนื้อหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากขั้นตอนการวิจัยสำรวจ (Survey Research) มากำหนดเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้
- 2) เสริมสร้างศักยภาพการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้สอน
- 3) การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ
- 4) เยาวชนกับยาเสพติด
- 5) การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง
- 6) การวางแผนการจัดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 7) การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 8) การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 9) ติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 10) รายงานความก้าวหน้า ผลการจัดกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคการจัดการจัดกิจกรรมสำหรับแผนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้าง

ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยมีแผนปฏิบัติการโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่หนึ่ง มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1.1 ทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยการพูดคุยทำความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนแบบเป็นกันเองกับผู้สอน เพื่อขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 1.2 เสริมสร้างศักยภาพการจัดการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอน ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 1.3 การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนกับยาเสพติดและการสร้างคุณค่าให้กับตนเองใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจกับผู้สอนประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 1.4 วางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและจัดทำ แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใช้เวลาจัดทำแผนร่วมกับผู้สอนประมาณครึ่งวัน

ระยะที่ 2 การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 2.1 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้เป็นไปตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 9 วัน

กิจกรรมที่ 2.2 ติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ใช้เวลาติดตามผลและสนับสนุนช่วยเหลือต่อเนื่องทุกวันทำกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่สอง มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 3.1 การรายงานความก้าวหน้า

กิจกรรมที่ 3.2 การรายงานผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

กิจกรรมที่ 3.3 การรายงานปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

กิจกรรมที่ 3.4 การรายงานต่อสาธารณชน

ทั้งนี้ในส่วนของกิจกรรมที่ 3.1, 3.2 และ 3.3 ใช้เวลาการประชุมเพื่อรายงานผลต่าง ๆ ประมาณ 1 วัน และในกิจกรรมที่ 3.4 ใช้เวลาสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อรายงานผลต่อสาธารณชนประมาณ 1 วัน

2.3 กระบวนการเรียนรู้ สำหรับในขั้นตอนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อฝึกฝนให้เยาวชนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะมีการทดสอบหลังเรียนทุกครั้ง โดยมีขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นตอนนี้ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 2.2 เป็นการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดกลุ่มผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด โดยการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม อย่างไม่อย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่างในการฝึกทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ ดึงความรู้เดิมของตนเองมาทำความเข้าใจกับสถานการณ์และความสับสนวุ่นวายนั้น

ขั้นที่ 2 การระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นการฝึกให้เยาวชนได้ใช้ทักษะการคิดอย่างรอบด้าน โดยการนำประสบการณ์และข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาย้อน

พิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจกับข้อโต้แย้งหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏแต่เนื่องจากไม่สามารถค้นหาคำตอบได้ ทำให้เยาวชนพบว่าสิ่งนั้น คือประเด็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข

ขั้นที่ 3 การประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) ของตนเอง ชุมชน สังคมแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทั้งทางกว้าง ลึกและไกลจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzing) และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ฝึกการใช้ความคิดที่ลึกซึ้งขึ้น โดยการจำแนกแยกแยะ (Discriminating) ข้อมูล หาความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้เพื่อฝึกให้เยาวชนได้รู้จักเปรียบเทียบและคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 5 การประเมินข้อมูลในการป้องกันการเสพยาเสพติด ฝึกการตรวจสอบข้อมูลที่จะใช้ในการแก้ปัญหากับแหล่งอ้างอิงหลาย ๆ แหล่ง พิจารณาประเมินตรวจสอบ และตัดสินใจลักษณะของข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยพิจารณาว่าข้อมูลนั้นมีความจริงหรือความเท็จมากกว่า มีความคลุมเครือหรือชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้หรือไม่ควรรู้ ทั้งในแง่ของความถูกต้องเหมาะสมและความน่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 6 การใช้เหตุผลในการระบุลักษณะของข้อมูลและเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด ฝึกพิจารณาการให้เหตุผล โดยการระบุว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลัง เพื่อแยกแยะข้อมูลระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน เป็นการฝึกสรุปประเด็นสำคัญ ฝึกการประเมินค่าเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาว่าทางเลือกใดดีที่สุด

ขั้นที่ 7 ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

1) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือแนวทางแก้ปัญหที่สมเหตุสมผล เยาวชนได้ฝึกการตั้งสมมติฐาน โดยการพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สังเคราะห์ จัดกลุ่ม และลำดับความสำคัญข้อมูล เป็นการฝึกประเมินค่าข้อมูลตามเกณฑ์ที่ถูกต้องเพื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้

2) การชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสีย คุณและโทษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเป็นการฝึกให้เยาวชนได้คิดไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง

3) การไตร่ตรอง เป็นการฝึกให้เยาวชนรู้จักทบทวนทางเลือก กลับไปกลับมาให้รอบคอบ โดยพิจารณาถึงผลที่ตามมา คุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น เป็นการยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนั้นดีที่สุด

4) การประเมินทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นการลงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการตัดสินใจ เป็นการฝึกให้เยาวชนลงข้อสรุป และพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผล

ขั้นตอนที่ 8 การให้คะแนน และการประเมินผลการเรียน

ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้

2.4 แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อน ผู้สอน บุคลากร ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในชุมชน สถานการณ์การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สารสนเทศจากสื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยี

2.5 การวัดและประเมินผล แบบสอบถามความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณ และแบบสอบถามทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2.6 ผู้สอนและผู้เรียน ผู้วิจัย ครู กศน.ตำบล และเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

โดยสรุป จากการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นได้ เพราะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม เยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม และผู้เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันกำหนดโครงสร้างเนื้อหาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน ได้จัดทำแผนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยมีแผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้โดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกันออกเป็น 3 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่หนึ่ง ระยะเวลาที่ 2 กำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ 250 และระยะเวลาที่ 3 เป็นการประชุมปฏิบัติการครั้งที่สอง

สำหรับในขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้วิจัย ผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ครู กศน.ตำบล เยาวชน กศน.ตำบล และผู้เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันกำหนดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ โดยแบ่งขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็น 9 ขั้นตอน คือ **ขั้นตอนที่หนึ่ง** การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ **ขั้นตอนที่สอง** การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอนมีทั้งหมด 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ กิจกรรมที่ 2 การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอน กิจกรรมที่ 3 การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ กิจกรรมที่ 4 เยาวชนกับยาเสพติด กิจกรรมที่ 5 การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง กิจกรรมที่ 6 การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรมที่ 7 การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรมที่ 8 การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรมที่ 9 การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรมที่ 10 การรายงานความก้าวหน้า ผลการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม **ขั้นตอนที่สาม** การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ **ขั้นตอนที่สี่** การเตรียมผู้เรียน **ขั้นตอนที่ห้า** การจัดกลุ่มผู้เรียน **ขั้นตอนที่หก** การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ **ขั้นตอนที่เจ็ด** การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด **ขั้นตอนที่แปด** การให้คะแนนและประเมินผลการเรียน และสุดท้าย **ขั้นตอนที่เก้า** เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียน

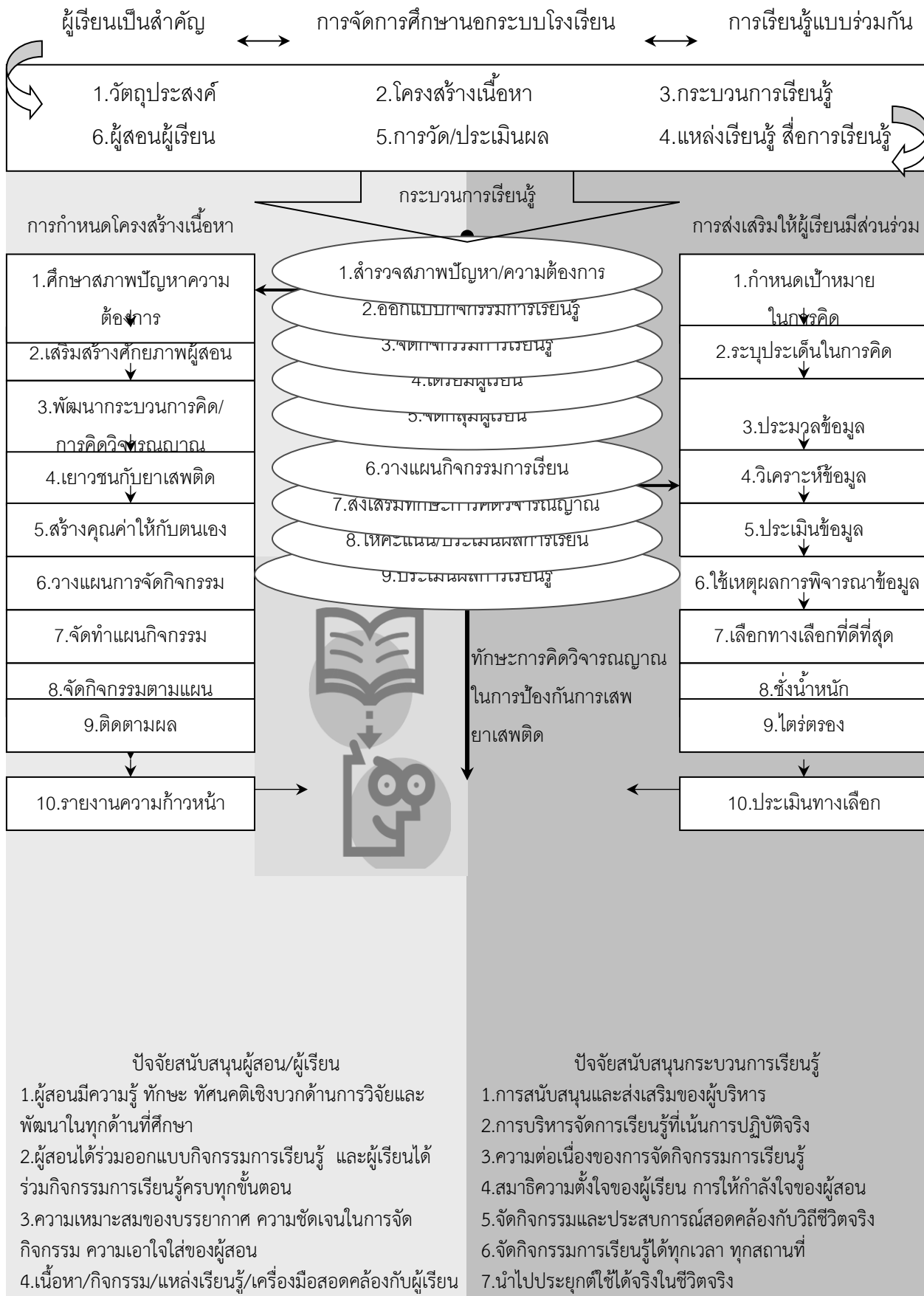
สำหรับในขั้นตอนที่เจ็ด การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผู้วิจัยได้กำหนดสถานการณ์ออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ฝึกทักษะการคิดพื้นฐานควบคู่ไปกับการกำหนดเป้าหมายในการคิด การระบุประเด็นในการคิด การประมวลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินข้อมูล การใช้เหตุผลในการประมวลข้อมูล การเลือกทางเลือกโดยการชั่งน้ำหนัก ไตร่ตรอง และประเมินทางเลือก เมื่อฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้งยังผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสูงขึ้น แต่

ทั้งนี้ต้องมีปัจจัยอื่นสนับสนุนทั้งผู้สอนและผู้เรียนด้วยดังนี้ คือ 1) ผู้สอนมีความรู้ มีทักษะ และมีทัศนคติเชิงบวกด้านการวิจัยและพัฒนาในเนื้อหาที่เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน 2) ผู้สอนได้ร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกขั้นตอน 3) ความเหมาะสมของบรรยากาศการเรียนรู้ ความชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และความเอาใจใส่ของผู้สอน และ 4) เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และเครื่องมือต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน นอกจากนี้ต้องมีปัจจัยอื่น ๆ สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ด้วย ดังนี้ 1) การสนับสนุนและส่งเสริมของผู้บริหารในระดับพื้นที่ 2) การบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง 3) ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สมาธิความตั้งใจของผู้เรียน และการให้กำลังใจของผู้สอน 5) จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน 6) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ และสุดท้าย 7) ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตจริง ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 4.1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ
ในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method) ในการออกแบบการวิจัย (Research Design) ระหว่างวิจัยสำรวจ (Survey Research) และวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

ส่วนนี้ เป็นการสรุปย่อ (Summarizing) การทำวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยนำรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร และพื้นที่ศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มาสรุปย่อ และสรุปข้อค้นพบหรือผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ศึกษา คือ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอายุระหว่าง 12-25 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงาน และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ จำนวน 623,494 คน ครู กศน.ตำบลในภาคใต้ จำนวน 755 คน และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอในภาคใต้ จำนวน 151 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยสำรวจ (Survey Research) ผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิจัยสำรวจประกอบด้วย 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน 2) กลุ่มครู กศน.ตำบล และ 3) กลุ่มผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอในภาคใต้ การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) จากระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และสถานศึกษาในภาคใต้ ตามลำดับ

2.2 การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยสำรวจ (Survey Research) คือ เลือกกลุ่มตัวอย่างอำเภอในจังหวัดพัทลุง ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์อำเภอที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.

ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และมีความเป็นตัวแทนมากที่สุดจำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งใช้เกณฑ์คะแนนจากการทดสอบความรู้ก่อนการทดลองโดยจำแนกตามเพศเป็นเกณฑ์ในการจับคู่กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1.1 การศึกษาเอกสารและการเข้าอบรม เป็นการศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการเรียนรู้แบบร่วมกัน ด้านการเรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง รวมทั้งการเข้าอบรมและฝึกการบริหารจิตเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การเข้าอบรมระยะสั้นเพื่อศึกษาแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการศึกษาดูงานการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ และแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และครู กศน.ตำบล

1.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตพฤติกรรมให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเนื้อหา (Content Validity) สรุปว่าเครื่องมือทั้งสองฉบับมีความสอดคล้องกับเนื้อหา นิยาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.4 การทดลองนำร่อง (Try Out) ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปทดลองนำร่องกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อความของแบบสัมภาษณ์นั้น วัดได้ตรงประเด็น (Relevant) และครอบคลุม (Representative) เนื้อหาหรือไม่ และนำข้อมูลของแบบสังเกตพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และครู กศน.ตำบล มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยสูตร Pearson ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) เท่ากับ 0.82 แสดงว่า เครื่องมือมีความเที่ยงอยู่ในระดับสูงมีคุณภาพนำไปใช้ได้

1.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่ศูนย์ กศน.อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์ และใช้แบบ

สังเกตพฤติกรรมเก็บรวบรวมข้อมูลเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และครู กศน.ตำบล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจับประเด็นสำคัญจากเนื้อหา (ความหมาย) จัดกลุ่มความหมาย หาแบบแผน เชื่อมโยงแบบแผนต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ เป็นการวิจัยสำรวจ (Survey Research) ประชากรคือ เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอในภาคใต้

2.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยเริ่มจากระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และสถานศึกษาในภาคใต้ ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนอายุระหว่าง 12-25 ปี เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานในจังหวัดพัทลุง จำนวน 360 คน ครู กศน.ตำบลในจังหวัดพัทลุง จำนวน 27 คน และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอในจังหวัดพัทลุง จำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 396 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิเคราะห์ แบบสอบถามข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์ แบบสอบถามทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

2.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ จำนวน 5 ฉบับ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน ด้านเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน และด้านเนื้อหาเกี่ยวกับสารเสพติด จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบข้อคำถามแต่ละข้อว่าวัดได้ตรงประเด็น (Relevant) และครอบคลุม (Representative) เนื้อหาหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ สรุปว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา นิยาม และวัตถุประสงค์นำไปใช้ได้

2.4 การทดลองนำร่อง (Try Out) ผู้วิจัยทดลองใช้เครื่องมือกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างคือ ทดลองใช้แบบสอบถามลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 ฉบับ ที่ศูนย์ กศน.อำเภอถ้าพรธรรมา จังหวัดนครศรีธรรมราช และแบบสอบถามข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 30 ฉบับ ที่ศูนย์ กศน.อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช แบบสอบถามทักษะการคิดวิเคราะห์ จำนวน 29 ฉบับ ที่ศูนย์ กศน.อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง และแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 27 ฉบับ ที่ศูนย์ กศน.อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนากับครู กศน.ตำบลและผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จำนวน 16 ฉบับ จากนั้นนำข้อมูลการสัมภาษณ์มาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อคำถามวัดได้ตรงประเด็น (Relevant) และครอบคลุม (Representative) เนื้อหาหรือไม่ แล้วนำข้อมูลของแบบสอบถามลักษณะนิสัยที่

เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ แบบสอบถามข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณ แบบสอบถามทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ และแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ไปหาค่าความเที่ยงด้วยสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่าเท่ากับ 0.93, 0.93, 0.90 และ 0.94 ตามลำดับ แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องนำไปใช้ได้

2.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ประสานงานวิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในจังหวัดพัทลุง ได้แก่ ศูนย์ กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม ศูนย์ กศน.ตำบลเขาย่า อำเภอศรีบรรพต ศรช.ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ ศูนย์ กศน.ตำบลควนขนุน และศูนย์ กศน.ตำบลทานโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน ศูนย์ กศน.ตำบลนาปะขอ และศูนย์ กศน.ตำบลท่ามะเตี้อ อำเภอบางแก้ว ศรช.เทศบาลตำบลแม่ขรี ศูนย์ กศน.ตำบลแม่ขรี อำเภอตะโหมด ศูนย์ กศน.ตำบลวังใหม่ และศูนย์ กศน.ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน ศูนย์ กศน.ตำบลปากพะยูน และศูนย์ กศน.ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน ศูนย์ กศน.ตำบลชะรัด ศรช.ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา สัมภาษณ์ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ด้วยวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ตรวจสอบความถูกต้องแล้วบันทึกข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการตอบข้อคำถามมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจับประเด็นความคิดและจัดหมวดหมู่ความคิด ส่วนข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยนำมาประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Statistical Package for Social Science เพื่อวิเคราะห์ความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)

2.6 การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตารางประกอบ การบรรยาย

2. ขั้นตอนการพัฒนา ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ให้มีความเหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอนสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสม ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไข และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำไปปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ประชากรคือ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอายุระหว่าง 12-25 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานและมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้

3.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนนี้เนื่องจากวิจัยสำรวจ (Survey Research) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างอำเภอในจังหวัดพัทลุง ดังนั้นการใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Sampling) โดยใช้เกณฑ์การให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และการให้สัมภาษณ์ของครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ น่าจะมีความเป็นตัวแทนมากที่สุด ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จำแนกเป็นกลุ่มทดลอง (Experimental Group) จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม (Control Group) จำนวน 20 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกึ่งทดลอง ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือดังนี้ แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้สอน แบบประเมินตนเองก่อนเรียนหลังเรียนของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และแบบบันทึกผลการประเมินก่อนเรียนหลังเรียนสำหรับผู้สอน

3.3 แผนการวิจัยกึ่งทดลอง แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะคือ

3.3.1 ระยะก่อนการทดลอง เป็นการทดลองนำร่องโดยการประชุมปฏิบัติการร่วมกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ แผนการปฏิบัติงานร่วมกัน รวมทั้งทดลองจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้กับเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอมที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง

3.3.2 ระยะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ประสานงานผู้บริหาร โรงเรียนอนุบาล ป่าพะยอม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือครู กศน.ตำบลป่าพะยอม เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นทดลองใช้โดยการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีการวัดผลสองครั้งก่อนและหลังการทดลอง (Pretest-Posttest) และติดตามผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3.3.3 ระยะหลังการทดลอง เป็นการประชุมปฏิบัติการร่วมกันกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อประเมินผลการเรียนรู้และสรุปรายงานผลการทดลองใช้

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้ 1) ข้อมูลคะแนนความรู้ก่อนเรียนเพื่อนำไปเปรียบเทียบจัดกลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group) 2) ข้อมูลคะแนนความรู้ของกลุ่มทดลองเพื่อนำไปเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) ข้อมูลคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลองเพื่อนำไปเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 4) ข้อมูลคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณหลังเรียนเพื่อนำไปเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group) และใช้สถิติทดสอบที (t-Test) วิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การนำเสนอข้อมูล ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปใช้

4.1 การเปรียบเทียบความแตกต่าง เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (Experimental Group) และกลุ่มควบคุม (Control Group)

4.2 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข ที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปใช้จริงโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนากลุ่มกับตัวแทนเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น และผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปใช้ในครั้งต่อไป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากภาพรวมของการสนทนากลุ่มและจากการอภิปรายซักถามตามประเด็นของการสนทนา แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งสรุปผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1.1 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 316 คน ส่วนใหญ่เป็นชายคือ ร้อยละ 59.00 เป็นหญิงร้อยละ 41.00 มากกว่าครึ่งเล็กน้อยคือ ร้อยละ 55.00 อยู่ในกลุ่มอายุ 12-18 ปี รองลงมาร้อยละ 45.00 อยู่ในกลุ่มอายุ 19-25 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.00 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 72.00 ไม่เคยใช้ยาเสพติดมาก่อน มีมากถึงร้อยละ 53.00 ที่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด และมีน้อยมากเพียงร้อยละ 39.00 ที่มีความรู้เรื่อง สารเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นมีความรู้ที่อยู่ในระดับพอใช้ ดี ไม่ค่อยดี และดีมากในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นกล่าวได้ว่า เมื่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้มีความรู้เรื่อง สารเสพติดน้อย และไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน จึงเชื่อได้ว่าในอนาคตเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มนี้ มีความน่าจะเป็นสูงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด หรือเสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

1.2 สภาพของการพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันการเสพยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้น เป็นปัญหาสำคัญที่ทุกภาคส่วนในสังคมต้องให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพราะในแต่ละปีจะมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่กระทำความผิดจนต้องถูกจับกุมรวมทั้งถูกควบคุมตัวในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สภาพจริงที่พบในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคือ เด็กและเยาวชนจำนวนมากไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย มองการเสพยาเสพติดว่าเป็นเรื่องปกติ จากข้อมูลสถิติจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544-2554 กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สำนักงานพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าเด็กและเยาวชนที่ทำความผิดในฐานความผิดต่าง ๆ มีสัดส่วนของการทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษสูงกว่าฐานความผิดอื่น ๆ ทุกรูปแบบ การทำผิดของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ทั้งอายุการทำความผิดที่น้อยลงและความรุนแรงของการทำความผิด นับเป็นปัญหาสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเร่งดำเนินการ

แก้ไข แต่สภาพการณ์ด้านการทำความผิดของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน พบว่า การทำความผิดของเด็กและเยาวชนแนวโน้มมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในฐานะผู้เสพและผู้ค้า ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข แต่เนื่องจากการทำผิดนั้นมีสาเหตุเชื่อมโยงหรือได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งนับเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน และมีความจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้ง เพื่อให้มีข้อมูลที่เพียงพอต่อการนำไปใช้วางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาการเสพยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนต่อไป

จากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามของเยาวชนศูนย์ กศน.ตำบล พบว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น มีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยด้านสังคมแวดล้อมรอบตัวเยาวชนเอง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยสังคมรอบข้างของเยาวชนเอง เยาวชนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวลำบาก ฐานะยากจน แม้จะมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนแต่ก็ไม่สูงนัก มักเรียนไม่จบออกกลางคัน เพราะติดเพื่อน ไม่อยากเรียนหนังสือ มีความเกียจคร้าน และมีประสบการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ผลักดันให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยทางด้านจิตใจ ซึ่งอาจส่งผลสำคัญต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดได้ เยาวชนบางคนเห็นแบบอย่างจากคนในครอบครัวที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้วมีเงินใช้จ่าย อีกทั้งมีเยาวชนจำนวนมากที่คบกับเพื่อนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน จึงถูกชักชวนให้ลองเสพ หรือให้ลองขาย ในฐานะผู้ค้า มักเริ่มลองเสพยาจากการดื่มน้ำกระท่อมก่อนแล้วค่อยพัฒนาไปเป็นการเสพยาบ้า สำหรับลักษณะนิสัยของเยาวชนกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีนิสัยร่าเริง ชอบทำกิจกรรมเสี่ยง มีความคิดคะนอง ชอบท้าทาย หรือทำให้ลอง ในกรณีที่เป็นเยาวชนหญิง พบว่า เบื้องหลังมักมีคนรักที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด หรือมีเพื่อนฝูงที่ค้ายาเสพติดมาก่อน จนเป็นเหตุให้เยาวชนหญิงบางคนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยไม่รู้ตัว

นอกจากนี้ เมื่อได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ส่วนใหญ่ด้านการศึกษาเป็นการศึกษาสภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในมุมมองที่หลากหลาย และได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมต่างๆ ไว้มากมาย โดยเฉพาะงานวิจัยจากการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งกรณีศึกษาแบบอย่างที่ดีด้านการพัฒนาทักษะชีวิตกับกลุ่มเด็กในความรับผิดชอบของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอข้อสรุปที่ได้เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะของการผนวกทักษะชีวิตเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งกลุ่มย่อยโดยคำนึงถึงอายุ ระดับการศึกษา ความสนใจ และสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล จัดเนื้อหาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เสริมสร้างความรู้ เจตคติ และทักษะต่างๆ ให้เยาวชนสามารถเผชิญสถานการณ์หลากหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตเพื่อให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาประกอบด้วย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าที่ผ่านมาการศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้ยังศึกษาไม่ครอบคลุมถึงวิธีการและรูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

1.3 ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ผู้วิจัยแบ่งสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1) **จากการสัมภาษณ์** พบว่า ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.00 ได้กำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด รองลงมาร้อยละ 86.00 ได้ระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติดไว้ สำหรับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องมีคือ เข้าใจความเป็นมา ความหมาย ประเภทและลักษณะพฤติกรรมการติดยาเสพติด มีข้อมูลสถานการณ์ปัญหา สาเหตุ และปัจจัยที่นำไปสู่การใช้สารเสพติด มีแนวทางการป้องกัน สามารถประมวลข้อมูล แสดงความคิดเห็น ปฏิเสธ และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุมีผล เชื่อมั่นในตนเอง มีสติไม่หลง มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีวินัย กตัญญูรู้คุณ และเกรงกลัวต่อบาป มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน จิตอาสา มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ นอกจากนี้ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์ เครื่องมือ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีมากพอ ๆ กันคือ ร้อยละ 67.00 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้วประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับ 3 หมายถึง ระดับมาก (ร้อยละ 61 ถึง ร้อยละ 80) โดยพิจารณาจากสมุดบันทึกสุขภาพ การสัมภาษณ์เพื่อน การสังเกตพฤติกรรม การรู้จักหลีกเลี่ยงไม่ลอง หนังสือนิรโทษกรรมประพฤติก การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมสังคม แวดล้อม และความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กล่าวคือในภาพรวมครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ มีความเห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนขาดความรู้เรื่อง สารเสพติด เยาวชนกลุ่มเสี่ยงไม่มีส่วนร่วม ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ครอบครัวแตกแยก ขาดการติดตามอย่างใกล้ชิด ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจไม่กล้าแสดงออก ขาดสมาธิ คบเพื่อนผิดและติดเพื่อน มีเวลาว่างมาก ประกอบกับสังคมไม่เข้าใจ ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนตัดสินใจผิดเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติดในฐานะผู้เสพ หรือผู้ค้ารายย่อย เป็นต้น ส่วนด้านความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่ต้องการงบประมาณในการจัดกิจกรรม ป้องกันและแก้ปัญหาเสพยาเสพติด วิทยากรการจดจำและรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติด สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย การได้รับความร่วมมือจากชุมชน การจัดกิจกรรมภายในครอบครัว และระหว่างครอบครัวควรให้มีบ่อยครั้ง เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวเกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การศึกษาคูงานในเรือนจำหรือสถานบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้สัมผัสกับสถานการณ์จริง นอกจากนี้ผู้บริหารในพื้นที่ต้องช่วยผลักดันให้สถานประกอบการเปิดกว้างสำหรับการรับคนเข้าทำงาน เพื่อเป็นการจูงใจให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้มีโอกาสเข้าทำงานที่สุจริต

2) **จากการตอบแบบสอบถาม** พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 316 คน ส่วนใหญ่เป็นชายร้อยละ 59.00 เป็นหญิงร้อยละ 41.00 เมื่อรวมทุกด้านพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.54$, $SD=1.08$) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.12$, $SD=0.91$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหามากที่สุดคือ ด้านการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด ($\bar{X}=2.73$, $SD=1.17$) นอกจากนี้เป็นปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ($\bar{X}=3.25$, $SD=1.12$) จึงสรุปได้ว่า ในภาพรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด การเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การคิดวิจารณ์ญาณ และการสร้างคุณค่าให้กับตนเองตามลำดับ และมีความ

ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การคิดวิจารณ์ญาณ และการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติดตามลำดับ ส่วนรายด้านผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.45$, $SD=1.10$) มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.25$, $SD=1.12$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ขาดความมั่นใจว่าตัวเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=2.53$, $SD=1.11$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกภูมิใจในตนเองที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้อื่น ($\bar{X}=3.32$, $SD=1.17$)

2.2 การเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.53$, $SD=1.07$) มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.19$, $SD=1.12$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ การเลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ($\bar{X}=2.62$, $SD=1.08$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมากที่สุด ได้แก่ การเลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย ($\bar{X}=3.42$, $SD=1.11$)

2.3 การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.50$, $SD=1.07$) มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.05$, $SD=1.10$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดตามความถนัดของตนเอง ($\bar{X}=2.60$, $SD=1.01$) นอกนั้นปัญหาอื่นอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมากที่สุด ได้แก่ การนำความรู้ใหม่ในการป้องกันการเสพยาเสพติดไปใช้ปรับปรุงตนเอง ($\bar{X}=3.28$, $SD=1.22$)

2.4 การคิดวิจารณ์ญาณ พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.50$, $SD=1.07$) มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.05$, $SD=0.05$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาใกล้เคียงกัน ได้แก่ วิเคราะห์ได้ว่าปัญหาเสพยาเสพติดส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=2.65$, $SD=1.16$) และพิจารณาได้ว่าเหตุการณ์เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนมีสาเหตุหรือเกิดมาจากอะไร ($\bar{X}=2.64$, $SD=1.00$) นอกจากนี้ สำหรับปัญหาอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด ได้แก่ กำหนดเป้าหมายในการคิดได้ ($\bar{X}=3.21$, $SD=1.08$) และวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาเสพยาเสพติดส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=3.16$, $SD=1.16$)

2.5 การเรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด พบว่า โดยรวมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$, $SD=1.17$) มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.04$, $SD=1.18$) เมื่อพิจารณารายข้อเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ($\bar{X}=2.91$, $SD=1.23$) นอกจากนี้ ปัญหาอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนความต้องการมากที่สุด ได้แก่ การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ($\bar{X}=3.20$, $SD=1.17$)

1.4 การเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศรวมทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและ

ความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านสรุปได้ดังนี้

1) **การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้** พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

2) **การเรียนรู้ร่วมกัน** พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ เกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

3) **การเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด** พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงมากกว่าชาย

4) **การคิดวิจารณ์ญาณ** พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านการคิดวิจารณ์ญาณของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

5) **การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง** พบว่า ปัญหาที่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ส่วนความต้องการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านการสร้างคุณค่าให้กับตนเองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงมากกว่าชาย

1.5 **การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัญหาและความต้องการ** พบว่า โดยภาพรวม ปัญหาและความต้องการของเยาวชนศูนย์ กศน. อำเภอกิ่ง 8 แห่ง มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนรวมทุกด้านทั้ง 8 แห่งไม่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 2 **ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้** ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

2.1 **หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริม สร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้**

1) **หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ** มีแนวคิดพื้นฐานว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มุ่งเน้นการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาของตนเอง ฝึกการปฏิบัติจริงให้ผู้เรียนทำได้ทำเป็น จัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ได้สัดส่วนสมดุลกัน มีการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แทรกไว้ในเนื้อหาวิชา จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้ผ่อนคลาย

ผู้สอน และผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้ทุกสถานที่ทุกเวลา และมีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย

2) **หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน** มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ กล่าวคือเกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ ได้แก่ การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การกำหนดโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการของผู้เรียน การออกแบบโครงการ การบริหารโครงการ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ รวมทั้งเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3) **หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน** มีแนวคิดพื้นฐานว่าผู้เรียนต้องได้เข้าร่วมกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ รับผิดชอบการเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง มีความเป็นอิสระ บรรยากาศ สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ และเป็นประชาธิปไตย ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ วิจัย ได้แสดงความคิดเห็น สนทนา และอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ เน้นที่กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ควบคู่กับการสร้างผลงาน (Product) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แบ่งหน้าที่การทำงาน อธิบายทำความเข้าใจวิธีการทำงาน ซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้และตกลงร่วมกัน ช่วยเหลือให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ใช้แหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัวโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน (Peer Group) และแหล่งความรู้ที่มีในชุมชน ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา (Problem Solving) ร่วมกับผู้เรียน อำนวยความสะดวกและจัดหาแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประกอบด้วย

1) **วัตถุประสงค์การเรียนรู้** เพื่อสนับสนุนให้ผู้สอนจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2) **การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา** ส่วนนี้ว่าด้วยการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอน การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ เยาวชนกับยาเสพติด การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการจัดกิจกรรม และปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3) **กระบวนการเรียนรู้** เป็นขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงาน ทั้งโดยการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมผู้เรียน จัดกลุ่มผู้เรียน วางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด

ติด การระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด การประมวลข้อมูล (Data Processing) ข้อเท็จจริง (Facts) และความคิดเห็น (Opinions) ในการป้องกันการเสพยาเสพติด การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzing) การเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด และการประเมินข้อมูล (Data Evaluation) ในการป้องกันการเสพยาเสพติด และการใช้เหตุผล (Reasoning) ในการระบุลักษณะของข้อมูล (Identify Information) และเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการป้องกันการเสพยาเสพติด การชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสียคุณและโทษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การไตร่ตรอง (Reflection) และการประเมินทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนในขั้นตอนสุดท้ายเป็นการให้คะแนนประเมินผลการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ (Grading and Evaluating Collaborative Learning)

4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อน แหล่งเรียนรู้และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สิ่งแวดล้อม สารสนเทศและสื่อเทคโนโลยี

5) การวัดและประเมินผล แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณและแบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

6) ผู้สอนและผู้เรียน ผู้วิจัย ครู กศน.ตำบล และเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

ส่วนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้ก่อนเรียน พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า ความรู้ เรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชาย และเยาวชนนอกระบบโรงเรียนหญิงก่อนเรียนไม่แตกต่างกัน

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้เป็นรายข้อ พบว่า เมื่อจำแนกตามความรู้รายข้อจากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ต่ำสุดได้ 21 คะแนน สูงสุดได้ 45 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 32 คะแนน หรือร้อยละ 64 ของคะแนนเต็ม และเมื่อแบ่งตามระดับความรู้ที่ได้ พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้ระดับดี (ร้อยละ 70 ถึง ร้อยละ 100 = ตั้งแต่ 35 คะแนนขึ้นไป) ร้อยละ 40 ระดับปานกลาง (ร้อยละ 50 ถึง ร้อยละ 69 = ตั้งแต่ 25-34 คะแนน) ร้อยละ 50 นอกนั้นอีกร้อยละ 10 มีความรู้ระดับน้อย (ได้ < ร้อยละ 50 = น้อยกว่า 25 คะแนน) ดังนั้นสรุปได้ว่า ก่อนเรียนเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้เรื่อง สารเสพติดระดับปานกลาง

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้ก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า คะแนนความรู้เรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้ เรื่อง สารเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า คะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูง

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า คะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุม

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการ ศึกษา นอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

4.1 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข การนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ ตัวแทนเยาวชน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัด สพป.พัทลุง เขต 1 และผู้เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่า ภาพรวมมีปัญหาระดับปานกลาง ส่วนการดำเนินการที่มีปัญหาในระดับมากคือ การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มทดลองนำร่องที่ให้ความร่วมมือมากที่สุดคือ ศูนย์ กศน.ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ส่วนศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือมากที่สุดคือ ศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม น้อยที่สุดคือ ศูนย์ กศน.ตำบลชะรัด และ ศรช.ตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง สำหรับการดำเนินการที่มีปัญหามาก ได้แก่ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายการที่เป็นปัญหาคือ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เป้าหมายในการเรียนรู้ ความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีการสอนของครู กศน.ตำบล รวมทั้งบรรยากาศในการเรียนรู้

4.2 อุปสรรค ของการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ ตัวแทนเยาวชน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัด สพป.พัทลุง เขต 1 และผู้เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่า ถ้าผู้สอนเข้าใจองค์ประกอบและแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างชัดเจน ผู้สอนได้ประสานขอความร่วมมือทำความเข้าใจตรงกับผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอที่อยู่ในพื้นที่ ให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันในหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เพราะการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้มีความยืดหยุ่นสูง การจะเห็นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระยะสั้นค่อนข้างยากกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียนภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม ดังนั้นการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ผู้บริหารต้องไว้วางใจทั้งผู้สอนและผู้เรียน ผู้บริหารต้องเป็นฝ่ายสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้การจัดกิจกรรมกลุ่มของผู้สอนเป็นไปด้วยความราบรื่น สร้างแรงจูงใจ และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ที่สำคัญควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการรวมกลุ่มให้เป็นไปด้วยความเต็มใจและสมัครใจของตัวผู้เรียนเอง จัดเวลาการพบปะภายในกลุ่ม

และระหว่างกลุ่มให้สัมพันธ์กัน ผู้เรียนมีความพร้อมสะดวก มีการรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ในบางโอกาส ผู้สอนมีความพร้อมทุก ๆ ด้านทั้งด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม และจริยธรรม นอกจากนั้นต้องรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผู้สอนต้องพร้อมในบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงทีในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหา

4.3 ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้จากการทดลองใช้และจากการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคเมื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

ผู้วิจัยได้อาศัยความรู้ใหม่ไปพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยยึดหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1) หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยเน้นที่การฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเสพยาเสพติด จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ทำเป็น มีนิสัยรักการอ่านใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ได้สัดส่วนสมดุล มีการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แทรกไว้ในเนื้อหา รายวิชา บรรยายภาพและสภาพแวดล้อมผ่อนคลาย จัดสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้ผลการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ทั้งนี้ต้องมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชน

2. หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีแนวคิดพื้นฐานจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ ได้แก่ การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการและความสนใจเพื่อการวางแผนโครงการ การกำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การออกแบบโครงการ การดำเนินการบริหารโครงการ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ ที่สำคัญนุ้กการศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องมีความเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3. หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน

เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในลักษณะของการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอน ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า การรับผิดชอบในการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตัวของผู้เรียนเอง มีความเป็นอิสระ

สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นประชาธิปไตย ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น สนทนา และอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ได้ซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ อธิบายทำความเข้าใจถึงวิธีการทำงาน ตกลง ร่วมกัน ช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว หรือจากกลุ่มเพื่อน (Peer Group) หรือ จากแหล่งความรู้ในชุมชน โดยเน้นที่กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ควบคู่กับการสร้างผลงาน (Product) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนการตัดสินใจ (Decisions) ไม่เข้าไปกำหนดการตัดสินใจให้กับกลุ่มผู้เรียน แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา (Problem Solving) ร่วมกับผู้เรียน

ผู้วิจัยนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานข้างต้นมาผสมผสานกับแนวคิดกระบวนการคิด (Thinking Process) ของ ทิศนา ขัมมณี (2552ข) ทำให้ได้แบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ ได้นำ ประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีตมาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) ได้ฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปด้วยดีเพราะอยู่ในสภาพที่ ผ่อนคลายและมีคลื่นสมองต่ำ ผู้เรียนต้องอาศัยทักษะกระบวนการ (Process Skills) และทักษะการ คิดพื้นฐาน (Basic Thinking Skills) อื่น ๆ มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกันหรือมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกัน (Interaction) โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผู้สอน และสังคมแวดล้อมในชุมชน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) โครงสร้างเนื้อหา 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) ผู้สอนและผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการ ป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการ เรียนรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการโครงสร้างเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ภายใต้กรอบ แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Knowles (1980) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งหมด 4 ขั้นตอนคือ 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบกิจกรรมการ เรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำแนวคิดการเรียนรู้ แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ของ Barkley, Cross and Major (2004) มาเป็นต้นแบบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด 5 ขั้นตอนคือ 1) การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) 3) การวางแผนกิจกรรมการ เรียน (Structuring the Learning Tasks) 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) และ 5) การให้คะแนนและการประเมินผลการ เรียน (Grading and Evaluating Collaborative Learning)

ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นแผนหรือโครงการการศึกษานอก ระบบโรงเรียนตามที่ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้กล่าวไว้คือ มีขั้นตอน วิธีการ ทรัพยากร เวลา สถานที่ การกำกับควบคุม การประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยได้โครงสร้าง เนื้อหาใหม่ไปใช้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ 2) การเสริมสร้าง

ศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้สอน 3) การพัฒนากระบวนการคิด และการคิดวิจารณ์ญาณ 4) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับยาเสพติด 5) การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง 6) การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 7) การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 8) การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 9) การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 10) การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการจัดกิจกรรม และปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ส่วนในขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น (Facilitating Student Collaborative) ส่วนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะได้ฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยนำสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม หรือสถานการณ์ปัญหาอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้นำประสบการณ์และข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาย้อนพิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจกับข้อโต้แย้งหรือสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) ของตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม รวมทั้งข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ จำแนกแยกแยะ (Classification) และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Classificatory Information) เลือกข้อมูลนำมาใช้เปรียบเทียบ ค้นหาสาเหตุของปัญหา ประเมินและตรวจสอบข้อมูล เพื่อตัดสินลักษณะของข้อมูลว่ามีความจริง (Truth) หรือความเท็จ (Untruth) มากกว่ากัน เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลังแยกแยะข้อเท็จจริง (Facts) กับความคิดเห็น (Opinions) ออกจากกัน สรุปประเด็นสำคัญและประเมินค่าเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา (Problem Solving) ว่าทางเลือกใดดีที่สุดในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับตนเอง โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล การสังเคราะห์ การจัดกลุ่ม และการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ผลได้ผลเสีย รวมทั้งคุณและโทษทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทบทวนทางเลือกให้รอบคอบโดยพิจารณาถึงผลกระทบที่ตามมา คุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น เป็นการยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนั้นดีที่สุด และประการสุดท้ายก็คือการสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการตัดสินใจ (Decisions) เป็นการฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ลงข้อสรุปและพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผล

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน กล่าวคือต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลของขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ยังผลให้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นฐานในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ได้ ทั้งนี้โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานทั้งหมด 9 ขั้นตอน กับอีก 10 กิจกรรม ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) ขั้นตอนที่ 5 การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) ขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Critical Thinking Skills) ขั้นตอนที่ 8) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน (Grading and Evaluating Collaborative Learning) และขั้นตอนที่ 9) การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้สอน

และผู้เรียนจะต้องร่วมกันถอดบทเรียน สรุปบทเรียน และประเมินผลตนเอง (Self-Evaluation) ไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับในขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Skills) ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ได้ฝึกทักษะกระบวนการ (Process Skills) โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ส่วนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนนั้น ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเราคือผองเพื่อน กิจกรรมการฝึกสมาธิเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายและมีคลื่นสมองต่ำพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยการฝึกสมาธิแบบนี้โอฮิวแมนนิส กิจกรรมพลังแห่งความรัก กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง กิจกรรมการฝึกโยคะ และกิจกรรมเต้นเกาซิก เพื่อดูแลสุขภาพ ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์จากสถานการณ์จนผู้เรียนเกิดทักษะ (Skills) มีความเข้าใจในข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถสรุปตอบโจทย์คำถาม และนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติดในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ รายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายในการคิด (Goals for Thinking) การระบุประเด็นในการคิด (Identifying for Thinking) การประมวลข้อมูล (Data Processing) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzing) การประเมินข้อมูล (Data Evaluation) การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล (Data Reasoning) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด การชั่งน้ำหนัก การไตร่ตรอง (Reflection) และสุดท้ายก็คือการประเมินทางเลือก (Alternative Evaluation)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะ การคิดวิเคราะห์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่งคือ ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความ ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่น ส่วนที่สอง ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนที่สาม ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และส่วนที่สี่คือ ผล การศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไป ทดลองใช้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่น

จากคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาและความ ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อื่น เราเห็นได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนที่เข้าร่วมทดลองใช้ก็คือ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เป็นวัยรุ่นช่วงกลุ่มอายุ 12-18 ปี เยาวชนวัยนี้จะมีพัฒนาการทางร่างกายเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงของ ร่างกาย โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคล การเปลี่ยนแปลงนี้จะมี ความแตกต่างที่ไม่เหมือนกัน ระหว่างเยาวชนวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง จนทำให้ตัวเยาวชนวัยรุ่นเองมักตระหนักในการ เปลี่ยนแปลงของตนเอง มีความวิตกกังวลในการปรับตัวเข้ากับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน บางครั้งรู้สึก ว่าตนเองมีปมด้อยไม่เหมือนเพื่อน หรือมีพฤติกรรมเพื่อต้องการเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น (Tanner, 1973 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว่ตระกูล, 2552) อย่างไรก็ตามความแตกต่างในการเจริญเติบโต ของร่างกายทั้งอายุและเวลาหรืออัตราการเจริญเติบโต สิ่งเหล่านี้ต่างก็มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นใน ตนเอง ทำให้เยาวชนมีทัศนคติต่อตนเองในทางลบ ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง อาจเป็นเหตุให้เยาวชน วัยนี้มีปัญหาในด้านการเรียนและปัญหาอื่น ๆ ตามมา แต่เมื่อมาพิจารณาถึงระดับการศึกษา จะเห็น ได้ว่า ส่วนใหญ่จบแค่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน ดังนั้นเมื่อมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเจริญเติบโตกับระดับการศึกษาของเยาวชน ช่วงวัยนี้ กล่าวได้ว่า มีความเป็นไปได้สูงที่เยาวชนกลุ่มนี้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการสรุปสถานการณ์ และแนวโน้มปัญหาเสพยาเสพติดในปี พ.ศ. 2555 ของสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สรุปไว้ว่า ผู้เสพยาเสพติดกลุ่มอายุน้อยจะมีสัดส่วน เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มอายุ 15-19 ปี เพราะจากข้อมูลปี พ.ศ. 2554 เป็นกลุ่มอายุผู้ป่วยที่เข้ามา บำบัดรักษาแทนกลุ่มอายุ 20-24 ปีเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรรณาท วัฒนา (2555) กล่าวไว้ ว่า อายุและระดับการศึกษามีผลต่อความเสี่ยงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเด็กและ เยาวชน โดยสรุป กลุ่มอายุและระดับการศึกษาของผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่จะเริ่มเสพยาเสพติดที่ ช่วงอายุ 15-20 ปี

เมื่อศึกษาสภาพของการพัฒนาการเรียนรู้อื่นในปัจจุบัน เห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาสภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดในมุมมองที่หลากหลาย และได้เสนอแนะแนวทางการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ไว้มากมาย แต่เมื่อได้สัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ พบว่าการแพร่กระจาย ของยาเสพติดยังมีให้เห็นอยู่เนือง ๆ ทั้งในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน และมี

แนวโน้มค่อย ๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งที่มีการรณรงค์ป้องกันการใช้จ่ายยาเสพติดในทุกระดับ การศึกษาแล้วก็ตาม และเป็นที่น่าสังเกตว่าทำไมกลุ่มเยาวชนที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษยังคงเป็นกลุ่มนักเรียนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งที่มีการรณรงค์กันอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อมาศึกษาถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของครู กศน.ตำบล พบว่าในภาพรวมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการอยู่เป็นเพียงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผนวกทักษะชีวิตเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนเนื้อหาก็คือ ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับสถานศึกษายังไม่เพียงพอหรือครอบคลุมถึงวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

ที่เป็นเช่นนี้ตัวแทนเยาวชน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 และผู้เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่าอาจเป็นเพราะการสนับสนุนและส่งเสริมของผู้บริหารในระดับพื้นที่ หรือการบริหารจัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติด ความรู้ความสามารถของครู กศน.ตำบล ความไม่พร้อมในเรื่องของงบประมาณเพื่อการรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติด การจัดค่าย หรือการศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยเฉพาะในส่วนนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรนาท วัฒนา (2555) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ป้องกันเรื่อง สารเสพติดควรจะเน้นเป้าหมายในกลุ่มวัยรุ่นเป็นสำคัญ ขจรศักดิ์ สังข์เจริญ (2553) กล่าวว่า สถานศึกษาที่เป็นศูนย์ กศน.ตำบลหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารกลุ่มผู้เรียนของครู กศน.ตำบล เพราะผู้สอนขาดความรู้ด้านศาสตร์การสอนผู้ใหญ่ การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การวิจัยในชั้นเรียน การสร้างสื่อนวัตกรรม และการใช้สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ทั้งที่องค์ความรู้ด้านนี้เป็นความต้องการของครู กศน.ตำบล ที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้

จากการพบปะพูดคุยแบบเป็นกันเอง และได้คลุกคลีใกล้ชิดจนเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไว้วางใจเสมือนเครือญาติ เมื่อผู้วิจัยสอบถามปัญหาโดยทั่วไปในชุมชน พบว่าปัญหาหลักยังคงเป็นปัญหาเรื่องยาเสพติด โดยเฉพาะเยาวชนวัยรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด แล้วถามว่ามีสาเหตุมาจากอะไร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เพราะเยาวชนเป็นวัยรุ่น ประสบปัญหาทางครอบครัว หรือบางคนแต่งงานก่อนวัยอันควร พ่อแม่หย่าร้างขาดความรักความอบอุ่น มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความคิดคะนอง ชอบทำตัวให้เด่นให้เป็นที่สนใจของเพศตรงข้าม ให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับ และเป็นช่วงแห่งการลองผิดลองถูกในพฤติกรรมต่าง ๆ แต่เมื่อสอบถามครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ได้รับคำตอบว่าสาเหตุเป็นเพราะการวางแผนทางการดำเนินชีวิตของเยาวชนเองเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตตามที่ตนเองและครอบครัวคาดหวังไว้ ในวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเด็กที่ขาดวุฒิภาวะ ขาดการตัดสินใจที่เหมาะสม กับการเป็นผู้ใหญ่ที่อยากเป็น อยากมี อยากได้ในสิ่งที่ตัวเองฝัน ดังนั้นการไม่รู้จริงหรือไม่ตระหนักถึงพิษภัยของสารเสพติด ทำให้เยาวชนวัยนี้มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้โดยง่าย การขาดความรู้ในขั้นนี้ไม่เพียงแค่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบ

โรงเรียนต่ำกว่าเกณฑ์เท่านั้น เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน เช่น การที่ยาเสพติดออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทผู้เสพยาคลุ้มคลั่งทำร้ายตัวเอง ส่วนนี้ก็ต้องมีการรณรงค์บอกกล่าวให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้รับรู้รับทราบด้วย หากเป็นไปได้อาจใส่รายละเอียดด้านมาตรการทางกฎหมาย จุดจบของผู้ติดยาเสพติด หรือผู้เสพยาเสพติดไว้ในสาระการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมด้วย เพราะเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในวัยนี้วุฒิภาวะอยู่ในระหว่างพัฒนาของช่วงวัย อาจมีความคิดเห็นหรือตัดสินใจผิดโดยเข้าใจว่าการใช้ยาเสพติดเป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้ใหญ่หรือการใช้ยาเสพติดทำให้ตนเองได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำกลุ่ม นี่คือรูปแบบหนึ่งของการขาดความรู้เรื่องสารเสพติดที่ตีพองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ประการถัดมาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงไม่มีส่วนร่วม หรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับสถานศึกษา ส่วนนี้ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ อธิบายว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาหรือศูนย์ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด อันที่จริงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดมักจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สาเหตุที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่เข้าร่วมกิจกรรมก็เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมจะไม่ใช้วิธีการบังคับแต่จะให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตามความสมัครใจ เยาวชนกลุ่มเสี่ยงจึงไม่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการรณรงค์การป้องกันภัยจากยาเสพติดในสถานศึกษา หรือศูนย์ กศน.อำเภอ จึงไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงอย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้ พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง *“ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีความเข้าใจในตัว of เยาวชน หรือเข้าใจในปัญหาที่เยาวชนกลุ่มนี้ประสบพบเจอให้มากที่สุด เมื่อเยาวชนไว้วางใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้สอนก็สามารถโน้มน้าวชักจูงให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการได้ด้วยดี”* (สัมภาษณ์ครู, 3 กรกฎาคม 2555)

ประการสุดท้ายก็คือ ครอบครัวของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนแตกแยกทำให้ขาดการติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิด ถ้าครอบครัวมีความอบอุ่นไม่แตกแยก มีความเข้าใจในพัฒนาการของเยาวชนที่เป็นลูกหลานของตัวเอง รู้จริงรู้ลึกถึงปัญหาและความต้องการของแต่ละคนว่าไม่เหมือนกัน เมื่อเข้าใจเช่นนี้ การอบรมเลี้ยงดูก็ย่อมต้องแตกต่างกัน ดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรต้องปรับตัวให้เข้ากับพัฒนาการของเยาวชนวัยนี้ด้วย เช่น ในอดีตเคยอบรมเลี้ยงดูลูกหลานตนเองด้วยการดุด่า ทุบตี ตามความเชื่อดั้งเดิมว่า *“รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี”* พ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรต้องปรับเปลี่ยนความคิดไปเป็นการให้ความรัก ความอบอุ่น มีความเข้าใจ และยอมรับในความคิดเห็นของกันและกัน ส่งเสริมให้เยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานได้พัฒนาความสามารถของตัวเองไปในทางที่ถูกต้อง อบรมสั่งสอนให้เป็นคนรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม และไม่หวั่นไหวหลงไหลไปกับสิ่งยั่วยู่ทางลบ มีทัศนคติทางลบกับยาเสพติด มีความพึงพอใจกับภาพลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันพ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรที่จะอธิบาย ชี้แจงเหตุผลให้เยาวชนเข้าใจด้วยว่าพฤติกรรมใดควรกระทำและพฤติกรรมใดไม่ควรกระทำ ที่สำคัญคือ เป็นการใช้เหตุผลเพื่อการชี้แนะให้เยาวชนได้ประพฤติตนในสิ่งที่เหมาะสม และเข้าใจถึงผลของการกระทำว่าจะเกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครองควรให้กำลังใจและให้คำติชมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมและวัยของเยาวชนด้วย การใช้เหตุผลจะช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติ เพราะโดยปกติการอธิบาย

เหตุผลมักจะกระทำภายหลังที่เกิดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ขึ้นแล้ว ซึ่งตามความจริงการกระทำนั้นไม่ได้เกิดผลดีต่อตัวเยาวชนเองแต่อย่างใด การให้เหตุผลควรจะทำก่อนหน้านั้น เพื่อจะได้ชี้ให้เห็นถึงคุณและโทษของการกระทำ ให้รู้จักหลีกเลี่ยงคิดหาเหตุผลก่อนที่จะตัดสินใจลงมือกระทำสิ่งใด ๆ ลงไป ดังนั้นการเลี้ยงดูของครอบครัวในลักษณะการใช้เหตุผลเป็นหลักในการปฏิบัติ ก็ควรเริ่มต้นตั้งแต่เยาวชนยังอยู่ในวัยเด็ก เพราะโดยธรรมชาติของเด็กมักจะลืมนง่าย ผู้ใหญ่จึงต้องหมั่นชี้แจงเหตุผลอยู่เสมอเพื่อเป็นการเตือนความจำ ส่วนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ระยะต้น (18-30 ปี) แล้ว วัยนี้ก็จะมีความพร้อมมากยิ่งขึ้น สามารถใช้ความคิด และแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างอิสระ ทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องพยายามชี้แจงให้เด็กเข้าใจเหตุผลก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถช่วยโน้มน้าวให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีทัศนคติเชิงลบกับยาเสพติดและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปในทางบวก

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนช่วงวัยนี้ มีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด สาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนเข้าไปใช้ยาเสพติด กล่าวสรุปได้ว่าเป็นเพราะเยาวชนมีทัศนคติในทางลบต่อตนเอง แต่กลับมีทัศนคติเชิงบวกกับยาเสพติด ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาเสพติดอย่างดีพอ มีความคิด มีความเชื่อผิด ๆ เช่น เข้าใจว่าเมื่อเสพยาเสพติดแล้วทำให้รู้สึกคลายเครียด อารมณ์ดีมีความสุข หรือเชื่อว่าเมื่อเสพยาเสพติดแล้วจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือทำให้มีความสามารถทางเพศสูงขึ้น เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงส่วนบุคคลที่อาจนำไปสู่การใช้ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ในอนาคต

เมื่อศึกษาปัญหาและความต้องการจากการตอบแบบสอบถามของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยแยกศึกษาเป็นรายประเด็นตามลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อาจเห็นได้ว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาว่าด้วยการสร้างคุณค่าให้กับตนเองมากที่สุด ส่วนใหญ่จะขาดความมั่นใจว่าตัวเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ($\bar{X}=2.53$, $SD=1.11$) แต่กลับเชื่อมั่นว่าถ้าได้เข้าร่วมกิจกรรมจะสามารถพัฒนาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ ($\bar{X}=2.51$, $SD=1.15$) ดังนั้นเมื่อพิจารณาอย่างมีเหตุผลแล้ว กล่าวได้ว่าทั้งสองสิ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเมื่อขาดสิ่งหนึ่งย่อมมีผลกับอีกสิ่งหนึ่ง กล่าวคือเมื่อเยาวชนขาดความมั่นใจว่าตัวเองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ แสดงว่าเยาวชนเริ่มมองภาพพจน์ของตัวเองไปในด้านลบ เริ่มขาดความมั่นใจในตัวเอง รู้สึกไม่ดีต่อตัวเอง หรือหมดหวังหมดกำลังใจ เริ่มท้อแท้กับชีวิต และมีความเป็นไปได้ที่จะท้อถอยเมื่อต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคชีวิต สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึกที่ทุกคนมีต่อตัวเองและฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถสังเกตได้จากสีหน้าและกิริยาท่าทางของแต่ละคน เพราะการแสดงสีหน้าท่าทางของคนเราเป็นผลมาจากความรู้สึกนึกคิดจากข้างในด้วย ความรู้สึกที่แต่ละคนมีต่อตัวเองนี้เป็นความเชื่อฝังใจที่ยังลึกกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนเรา ทำให้เราเชื่อว่าตัวเราเป็นคนอย่างไร สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพพจน์ของตัวเองที่ว่าบุคคลที่มีปัญหาในสังคม เช่น กลุ่มคนที่ติดสิ่งเสพติด หากคนกลุ่มนี้มีความเชื่อมั่นในตนเองและมองเห็นคุณค่าของตัวเอง ก็ย่อมมีความเชื่อว่าตัวเองสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องพึ่งสิ่งเสพติด แต่ในทางกลับกันหากคนกลุ่มนี้ไม่ค่อยมองเห็นคุณค่าของตัวเองก็มักจะต้องพึ่งสิ่งเสพติดเพื่อชดเชยความรู้สึกภายในลึก ๆ ที่ขาดหายไป เช่น หากลองถามคนที่ติดเหล้า ติดบุหรี่ ว่ามีความรู้สึกอย่างไรกับตัวเอง เราจะได้รับคำตอบที่ค่อนข้างแน

ชัดว่า เขามีภาพพจน์ของตนเองไปในทางลบ แต่สำหรับคนที่เห็นคุณค่าของตัวเอง แม้ว่าจะติดสิ่งเสพติดก็สามารถเลิกสิ่งเสพติดต่าง ๆ เหล่านั้นได้โดยไม่ยาก (เกียรตวรณ อมาตยกุล, 2551)

จริงอยู่คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและมองเห็นคุณค่าของตัวเองย่อมมีความเชื่อว่าตัวเองสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ความเชื่อส่วนนี้สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน กล่าวคือเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะรู้สึกภูมิใจในตนเองมากที่สุดเมื่อตัวเองมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X}=3.32$, $SD=1.17$) มีความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง ($\bar{X}=3.30$, $SD=1.16$) นั้นหมายความว่าถ้าตัวเองหรือใครคนใดคนหนึ่งมีความรู้สึกและได้แสดงความรู้สึกภายในออกมาอย่างเปิดเผย เพื่อแสดงให้เพื่อนหรือคนอื่น ๆ ได้เห็นว่าตัวเองเป็นคนที่มีความสามารถ มีความรู้สึกประทับใจในสิ่งที่ตนเองยอมรับ และเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ไม่ได้แสสร้ง ทำให้เยาวชนเกิดความภูมิใจ และมีความพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นี่คือนภาพพจน์ด้านบวกที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการสร้างให้เกิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่า การจะเปลี่ยนแปลงอะไรให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะกระทำได้ง่ายขึ้นถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นได้เริ่มต้นที่ความพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตัวเอง

นอกนั้นการที่จะให้ใครสักคนมีจิตใจเป็นอย่างไร การได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงจะง่ายขึ้นถ้าได้เริ่มต้นที่ความพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตัวเอง ส่วนนี้เยาวชนมีความเห็นในประเด็นปัญหา ($\bar{X}=2.62$, $SD=1.08$) และความต้องการ ($\bar{X}=3.42$, $SD=1.11$) ตรงกันคือ เลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย และได้พูดคุยสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X}=2.60$, $SD=1.05$) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้ ($\bar{X}=3.33$, $SD=1.12$) ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน เป็นเพราะแนวคิดของการเรียนรู้ร่วมกันทุกแนวคิดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยอาศัยการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

แต่สถานการณ์ปัจจุบันการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกลับไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้มีแต่การแข่งขัน ผู้เรียนแต่ละคนพยายามเรียนให้ได้คะแนนดีกว่าคนอื่น เพื่อให้ได้รับการยกย่องหรือได้รับการตอบแทนอื่นในลักษณะต่าง ๆ บรรยากาศการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นแบบต่างคนต่างเรียนไม่ได้พึ่งพากัน ผลที่ตามมาทำให้ผู้เรียนเครียดและมีปัญหาในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น มีปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะปัญหาด้านทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแตกต่างจากบรรยากาศการเรียนรู้แบบร่วมกัน ที่ผู้เรียนทุกคนต่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีพึ่งพาช่วยเหลือกัน เพราะถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน แบ่งหน้าที่กันทำงาน ช่วยเหลือเกื้อกูล และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การได้พูดคุยเพื่อสะท้อนความคิด การปรึกษาหารือกัน การอภิปรายแสดงความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ยังผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ วิธีการดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) นั่นคือการเรียนรู้แบบนี้ส่งผลดีต่อผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีกับตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกนั้นยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดความผันแปรต่าง ๆ ได้อีกด้วย (Johnson, Johnson and Holubec, 1994) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรพรรณ พรสีมา

(2540) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน สมาชิกแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อความสำเร็จของกลุ่มอย่างแท้จริง โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ การเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน คนที่เก่งกว่าจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเท่านั้น แต่ต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนภายในกลุ่มด้วย เพราะความสำเร็จของกลุ่มสมาชิกแต่ละคนคือ ความสำเร็จของกลุ่ม

ถ้าพิจารณาจากแง่มุมของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เราจะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การได้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดตามความถนัดของตนเอง ($\bar{X}=2.60$, $SD=1.01$) การได้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง ($\bar{X}=2.59$, $SD=1.08$) และการได้สรุปเป็นความรู้ใหม่หลังจากได้ผลการประเมินเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง ($\bar{X}=2.59$, $SD=1.10$) นั้นหมายความว่า ถ้าผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถนำความรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเองได้ ผู้สอนต้องให้เยาวชนได้ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของตัวเอง ซึ่งเป็นเช่นนี้เพราะด้วยคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละคนก็ย่อมมีความแตกต่างกัน ประกอบกับกิจกรรมการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทั้งสองกิจกรรมมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ขาดเสียไม่ได้ แต่ด้วยข้อจำกัดของผู้สอนเรื่อง ความรู้ความสามารถด้านศาสตร์การสอนผู้ใหญ่ การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การวิจัยในชั้นเรียน การสร้างสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Contract) เหล่านี้ทำให้ผู้สอนเลือกที่จะใช้วิธีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่สะดวกไม่ยุ่งยาก และมีความคล่องตัวกับตัวผู้สอนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดอื่น ๆ ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน เช่น ข้อจำกัดของพัฒนาการช่วงวัยระหว่างความเป็นเด็กกับการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นช่วงของวัยรุ่นที่มักไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ไม่เร้าความสนใจกับตนเอง จากผลการสำรวจความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนต้องการนำความรู้ใหม่ในการป้องกันการเสพยาเสพติดไปใช้ปรับปรุงตนเอง ($\bar{X}=3.28$, $SD=1.22$) และนำไปวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง ($\bar{X}=3.20$, $SD=1.04$) จึงกล่าวได้ว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะเรียนรู้ได้ดีมีคุณภาพ ถ้าเยาวชนมีความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง ได้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) และได้เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนเป็นกลุ่มตามแนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ประการสุดท้ายคือ การคิดวิจยญาณและการเรียนรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ทั้งสองส่วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งในแง่มุมของความรู้ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนเคยเรียน หรือเป็นประสบการณ์ที่เยาวชนเองเคยพบ แล้วนำความรู้และประสบการณ์มาคิดพิจารณา ไตร่ตรอง ทบทวนกลับไปมาให้รอบคอบเพื่อตัดสินใจเลือกคำตอบในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับตนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนออภิปรายผลรวมกัน ด้านการคิด

วิจารณ์ญาณเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาที่สุดใกล้เคียงกันคือ ความสามารถในการวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาสาเหตุติดส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=2.65$, $SD=1.16$) พิจารณาได้ว่าเหตุการณ์เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนมีสาเหตุหรือเกิดมาจากอะไร ($\bar{X}=2.64$, $SD=1.00$) นั้นหมายความว่า เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะการคิดให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถจำแนกแยกแยะผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อตนเองและครอบครัวได้ มีข้อมูลความรู้เนื้อหาการป้องกันการเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาผลกระทบของยาเสพติดที่มีต่อสุขภาพของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ ($\bar{X}=2.91$, $SD=1.23$) รวมทั้งมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องการเสพยาเสพติดในชุมชนมากพอที่จะนำข้อมูลความรู้ต่าง ๆ มาเรียบเรียงใหม่ให้ง่ายในการทำควมเข้าใจกับตนเองและคนอื่น ๆ ในครอบครัวได้ โดยการแจกแจง การจัดลำดับ การจัดกลุ่มข้อมูล การนำข้อมูลไปเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างของข้อมูลความรู้ และความเหมือนหรือไม่เหมือนของข้อมูลในแต่ละกลุ่มเพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เห็นถึงโทษและภัยของยาเสพติด

นอกจากนั้นผู้สอนต้องมีความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณมากพอที่จะจัดการกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ ผู้เรียนมีความพร้อมพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านทักษะพื้นฐาน (Basic Skills) ในการใช้ข้อมูล (Using Information) เป็นต้น ถ้าความพร้อมหรือข้อจำกัดเหล่านี้ไม่เป็นอุปสรรคในการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้สอนพัฒนาตนเองจนสามารถจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายในการคิด ($\bar{X}=3.21$, $SD=1.08$) และวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาสาเหตุติดในชุมชนเกิดมาจากสาเหตุอะไร ส่งผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอย่างไร ($\bar{X}=3.16$, $SD=1.16$) ผู้สอนจัดการกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ ผู้วิจัยเชื่อว่าคงเป็นไปได้ที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มนี้จะคิดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยนำประเด็นปัญหาคุณลักษณะของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน มาเป็นโจทย์คำถามในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยตั้งคำถามว่าทำไมเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มอายุ 12-25 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานและกำลังศึกษาต่ออยู่กับศูนย์ กศน.ตำบล หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงมีความรู้เรื่อง สารเสพติดน้อย มีปัจจัยอะไรเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มนี้สูญเสียโอกาสการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ผู้เกี่ยวข้องทำได้หรือไม่อย่างไร เพื่อให้การแพร่กระจายการติดยาเสพติดรายใหม่ในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนลดลง ทั้งที่สภาพความเป็นจริงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ได้เสนอแนะวิธีการและรูปแบบการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ไว้มากมาย บ้างก็เสนอให้แสวงหาความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นกับชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติด และเสนอแนะแนวทางการป้องกันโดยใช้ระบบการให้คำปรึกษา และการวางระบบสื่อสนับสนุนในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในขณะที่ทุกคนรู้ว่าสาเหตุหลักเกิดจาก

ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้ว่าสมาชิกในครอบครัวใช้สารเสพติดแล้ว ไม่มีการสั่งสอนว่ายาเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี รู้ว่าเกิดจากลักษณะทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น อิทธิพลจากเพื่อน ชีวิตที่เป็นอยู่ในชุมชน กระแสสื่อและเทคโนโลยี และรู้ว่าเป็นเพราะลักษณะของบุคคล เช่น มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด มีปัญหาในการดำเนินชีวิต มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจ มีความคิดและความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับยาเสพติด มีความรู้สึกที่ว่าตนเองไม่มีคุณค่า ขาดแรงจูงใจ และไม่มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีแนวโน้มทางพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีทัศนคติทางบวกกับยาเสพติด และมีบุคลิกภาพชอบทำทนาย เป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เกี่ยวข้องทำได้หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยพบว่า ที่ผ่านมามีวิธีการและรูปแบบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนชนชั้น ส่วนใหญ่ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะและพัฒนาพฤติกรรมป้องกันตนเอง ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกให้กับเยาวชนในเขตพื้นที่เสี่ยง สร้างและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์จากแกนนำเยาวชน จัดองค์ประกอบการพัฒนากระบวนการพัฒนากระบวนการป้องกันการเสพยาเสพติด ให้ความรู้เพื่อพัฒนาความคิด ทัศนคติ อารมณ์ และพฤติกรรมของเยาวชน เป็นการศึกษาที่เน้นแก้ไขปัญหามาจากต้นเหตุ มีการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม การเผยแพร่ การให้ความรู้สถานการณ์ยาเสพติดเชิงลึกแก่ระดับรากหญ้า ให้ความสำคัญกับการทำระบบข้อมูลเชิงพฤติกรรมด้วยกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกด้าน ทำงานแบบบูรณาการทุกสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องและหลากหลายหน่วยงาน นอกนั้นเมื่อมาพิจารณาผลการศึกษาวิจัยของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2550) ซึ่งได้สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน โดยการศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ตัวอย่างซึ่งมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีความเข้มแข็ง และน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้โดยนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้ส่วนใหญ่การจัดกิจกรรมทักษะชีวิตเป็นการผนวกเข้ากับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดกระบวนการเรียนรู้ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กิจกรรมที่จัดมีอยู่หลากหลาย ผู้จัดกิจกรรมมีบทบาทเป็นเพียงผู้นำกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการแบ่งกลุ่มย่อยที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงอายุ ระดับการศึกษา ความสนใจ และสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล จัดเนื้อหาการเรียนรู้นี้ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม สร้างความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ให้สามารถเผชิญสถานการณ์หลากหลายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตเพื่อให้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาประกอบด้วย ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่ยังศึกษาไม่ครอบคลุมวิธีการและรูปแบบการดำเนินงานเพื่อฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาก็ไม่ใช่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning)

ได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย ประการแรกหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ได้แก่ 1) หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 3) หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน ประการที่สองการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) ผู้สอนและผู้เรียน

หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหลักการซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 13) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการบูรณาการแบบองค์รวม (Holistic Approach) โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มอายุ 12-25 ปีที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติหรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ แต่ออกไปทำงานและกำลังศึกษาต่ออยู่ที่ศูนย์ กศน. ตำบลหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับเนื้อหาเรื่องยาเสพติด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยการฝึกปฏิบัติให้ทำได้ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนการสอนมีการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ กับสาระความรู้เรื่องสารเสพติดได้อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ครู กศน. ตำบลและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ในชุมชน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ทุกเวลา ทั้งนี้โดยการประสานความร่วมมือกับทุกกลุ่มทุกฝ่ายในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีแนวคิดพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้หากความรู้นั้นสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองและเป็นความรู้ที่ประยุกต์ใช้ได้ทันที (Knowles, 1980) โดยการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กำหนดโครงสร้าง

ขององค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ วิเคราะห์ความต้องการและความสนใจเพื่อการวางแผนโครงการ กำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการและความสนใจของเยาวชนนอกระบบ โรงเรียน ออกแบบโครงการ การบริหารโครงการ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาของระบบโรงเรียนก็ต้องเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ต้องเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินการ วิธีการทำงาน ทรัพยากร เวลา สถานที่ การกำกับควบคุม และการประเมินผลสำเร็จของงาน เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แยกแยะ จัดเรียงลำดับความสำคัญ และนำมาแปลงเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้ โดยการเขียนเป็นแผนหรือโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลังจากนั้นจึงดำเนินการตามแผนที่กำหนด และมีการประเมินผลพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีหลักการสำคัญว่าผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ไม่ใช่ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเพียงฝ่ายเดียว ผู้เรียนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าและรับผิดชอบในการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตัวของผู้นั้นเอง การค้นพบความจริงใด ๆ จากประสบการณ์ของตนเองมักจำได้ดี เพราะมีความหมายโดยตรงและยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิจยารณญาณ มีความเป็นอิสระในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นประชาธิปไตย ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น รู้สึกผ่อนคลาย ผู้สอนไม่ไปสร้างความกดดันให้กับผู้เรียน ไม่ผูกขาดความคิด ในขณะที่ผู้เรียนก็พร้อมและเต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น มีการสนทนาและอภิปรายอย่างสร้างสรรค์มากกว่าการโต้เถียงกัน ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ อธิบายทำความเข้าใจถึงวิธีการทำงาน ตกลงร่วมกันช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้และการใช้แหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัวร่วมกัน เช่น กลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่มีความสำคัญมาก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับเพื่อนในกลุ่ม ได้ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งความรู้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน หรือจัดหาแหล่งความรู้ให้ผู้เรียน หรือในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเข้าไปให้คำแนะนำช่วยเหลือสนับสนุนและอำนวยความสะดวกจัดหาแหล่งความรู้อื่น ๆ ให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม มุ่งเน้นที่กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ควบคู่กับการสร้างผลงาน (Product) กล่าวคือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แบ่งหน้าที่การทำงานร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของสมาชิกภายในกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมทำให้งานประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การร่วมมือกันทำงานผู้สอนต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายว่ากลุ่มของตนทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใดแล้ว ทำอย่างไรให้ความสัมพันธ์ในการทำงานของกลุ่มคงอยู่ตลอดไป กลุ่มต้องแบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน เพราะความสำเร็จของกระบวนการกลุ่ม (Group Process) อยู่ที่การใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานกลุ่มได้อย่างถูกต้อง

งานนั้นก็จะประสบความสำเร็จ ผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนการตัดสินใจ (Decisions) ให้กับกลุ่มผู้เรียนด้วยการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาพร้อมกับผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ไม่ไปกำหนดการตัดสินใจให้กับกลุ่มผู้เรียน

นอกจากนี้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ยังมุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเองให้ดียิ่งขึ้นต่อไป มีการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยนำผลการศึกษาจากขั้นตอนการวิจัยสำรวจมากำหนดเนื้อหาและสาระการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับครู กศน.ตำบล การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับยาเสพติด และการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง นอกจากนี้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการจัดกิจกรรมและปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สำหรับแผนการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการออกเป็น 3 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่หนึ่ง ประชุมปฏิบัติการครั้งที่หนึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติคือ 1) ทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยการพูดคุยทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนแบบเป็นกันเองกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน 2) เสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน 3) การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับยาเสพติด และการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ประมาณครึ่งวัน และ 4) การวางแผนและการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนใช้เวลาจัดทำแผนร่วมกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอม ประมาณครึ่งวัน ระยะเวลาที่สอง การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติคือ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดเก้าวัน และมีการติดตามผลเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ใช้เวลาติดตามผลและสนับสนุนช่วยเหลือต่อเนื่องทุกวันทำกิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลาที่สาม ประชุมปฏิบัติการครั้งที่สองมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติคือ การรายงานความก้าวหน้า

การรายงานผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ การรายงานต่อสาธารณชนใช้เวลาการประชุมเพื่อรายงานผลต่าง ๆ ประมาณหนึ่งวัน และใช้เวลาสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรายงานผลต่อสาธารณชนประมาณหนึ่งวัน

ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะมีการทดสอบหลังเรียนทุกครั้ง แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้มีอยู่หลากหลาย ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ผู้สอน บุคลากร และชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในชุมชน สถานการณ์การเมือง การปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สารสนเทศจากสื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยี ส่วนการวัดและประเมินผลใช้แบบสอบถามความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ และแบบสอบถามการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียน ผู้สอนและผู้เรียนส่วนนี้ผู้วิจัยร่วมกับครู กศน.ตำบลป่าพะยอมเป็นผู้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชน กศน.ตำบลป่าพะยอม โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 9 ขั้นตอนกับอีก 10 กิจกรรมคือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) ขั้นตอนที่ 5 การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) ขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Critical Thinking Skills) ขั้นตอนที่ 8 การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน (Grading and Evaluating Collaborative) และขั้นตอนที่ 9 คือการประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation)

โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ (Construction of Knowledge) ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ (Critical Thinking Skills) ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามหลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน โดยแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การตั้งเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด ขั้นนี้เป็นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อมหรือสถานการณ์อื่นอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่างในการฝึกทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Thinking Skills) ฝึกให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ และดึงความรู้เดิมของตนเองมาทำความเข้าใจกับสถานการณ์และความสับสนวุ่นวายนั้น

กิจกรรมที่ 2 การระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด ขั้นนี้เป็นการฝึกทักษะการคิดอย่างรอบด้าน โดยนำประสบการณ์ข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาย้อนพิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจกับข้อโต้แย้งหรือสถานการณ์ที่ปรากฏ แต่เนื่องจากไม่สามารถค้นหาคำตอบได้ทำให้เยาวชนพบว่าสิ่งนั้นคือประเด็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข

กิจกรรมที่ 3 การประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นในการป้องกันการเสพติด ขั้นนี้เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) ของตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทั้งทางกว้าง ลึก และไกลจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzing) และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการป้องกันการเสพติด ขั้นนี้เป็นการฝึกการใช้ความคิดที่ลึกซึ้งขึ้น โดยการจำแนกแยกแยะข้อมูลหาความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้เพื่อฝึกให้เยาวชนได้รู้จักเปรียบเทียบและคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา

กิจกรรมที่ 5 การประเมินข้อมูล (Data Evaluation) ในการป้องกันการเสพติด ขั้นนี้เป็นการฝึกการตรวจสอบข้อมูลที่จะใช้ในการแก้ปัญหา (Problem Solving) กับแหล่งอ้างอิงหลายแหล่ง พิจารณาประเมินตรวจสอบ และตัดสินลักษณะของข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยพิจารณาว่าข้อมูลนั้นมีความจริง (Truth) หรือ ความเท็จ (Untruth) มากกว่า มีความคลุมเครือหรือชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้หรือไม่ควรรู้ ทั้งในแง่ของความถูกต้องเหมาะสมและความน่าเชื่อถือ

กิจกรรมที่ 6 การใช้เหตุผล (Reasoning) ระบุลักษณะข้อมูล (Identify Information) และเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพติด ขั้นนี้เป็นการฝึกพิจารณาการให้เหตุผล โดยการระบุว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลังเพื่อแยกแยะข้อมูลระหว่างข้อเท็จจริง (Facts) กับความคิดเห็น (Opinions) ออกจากกัน เป็นการฝึกสรุปประเด็นสำคัญ และฝึกการประเมินค่าเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา (Problem Solving) ว่าทางเลือกใดดีที่สุด

กิจกรรมที่ 7 การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการป้องกันการเสพติดขั้นนี้เป็นการเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่สมเหตุสมผล เยาวชนได้ฝึกการตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) พิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สังเคราะห์ จัดกลุ่ม และลำดับความสำคัญข้อมูล เป็นการฝึกประเมินค่าข้อมูลตามเกณฑ์ที่ถูกต้องเพื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้

กิจกรรมที่ 8 การชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสีย คุณและโทษทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ขั้นนี้เป็นการฝึกให้เยาวชนได้คิดไปโน้มน้าวที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง

กิจกรรมที่ 9 การไตร่ตรอง (Reflection) ขั้นนี้เป็นการฝึกให้เยาวชนรู้จักทบทวนทางเลือกกลับไปกลับมาให้รอบคอบ โดยพิจารณาถึงผลที่ตามมา คุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้นเป็นการยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนี้ดีที่สุด

กิจกรรมที่ 10 การประเมินทางเลือกในการป้องกันการเสพติด ขั้นนี้เป็นการลงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการตัดสินใจ (Decisions) เป็นการฝึกให้เยาวชนลงข้อสรุป และพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผล

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะมีความเชื่อมั่นในตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า เมื่อมีปัญหาอะไรจะไว้วางใจปรึกษาหารือกับผู้สอน บรรยากาศการเรียนรู้ภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม ทั้งในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนเป็นธรรมชาติไม่เครียด ไม่กดดัน เยาวชนรู้สึกผ่อนคลาย มีความพึงพอใจ และสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนมอบหมาย มีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ มีความรู้เรื่อง สารเสพติดเพิ่มสูงขึ้น สามารถนำทักษะการคิดพื้นฐานและทักษะการ

คิดวิจารณ์ญาณที่ได้รับการฝึกประสบการณ์จากกิจกรรมการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติดและสร้างความรู้ใหม่ต่อไปได้

ส่วนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้กับเยาวชน กศน. ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เมื่อศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนน ความรู้ก่อนเรียน ส่วนนี้ระดับความรู้เรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าระดับความรู้เรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินการในขั้นตอนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยระดับจังหวัด และระดับอำเภอในภาคใต้ มีความต่อเนื่องตรงไปตรงมา ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทำให้เห็นสภาพจริงในการพัฒนาการเรียนรู้ของครู กศน. ตำบล และเมื่อนำเกณฑ์อำเภอที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน ครู กศน. ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน. อำเภอ ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและมีความเป็นตัวแทนมากที่สุดมาใช้เป็นเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในระดับอำเภอและระดับตำบล จึงทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้ก่อนเรียนเรื่อง สารเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนชายและหญิงมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการออกแบบการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็นคือเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดทางภาคใต้

สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนความรู้และคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณก่อนเรียนกับหลังเรียน ส่วนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้และคะแนนลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีคะแนนพัฒนาการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ร้อยละ 4.35) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์และสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะศักยภาพของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลป่าพะยอม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายการศึกษาในพื้นที่ ได้ประสานงานขอความร่วมมือผู้บริหารศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม และครู กศน. ตำบลป่าพะยอม เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน และช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้วิจัย ยังผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความพึงพอใจ ไม่ระแวง ไม่เครียด รู้สึกผ่อนคลาย เต็มใจสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้า มีความเป็นอิสระในการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ที่สำคัญเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้การดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับเยาวชน กศน. ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ประสบผลสำเร็จด้วยดี เป็นไปตามแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่วางไว้

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนนี้คะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของ

เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นั้นหมายความว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการการเรียนรู้ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดหลังเรียนสูงกว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มควบคุม ข้อสรุปนี้สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ กล่าวคือที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ได้ฝึกปฏิบัติจริงตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีการนำเสนอเนื้อหาสาระการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความกระตือรือร้นที่ได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่นนอกสถานที่ ทำให้ได้รับความรู้และมีความเข้าใจเรื่อง สารเสพติดชัดเจนมากขึ้น เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองมีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเองทั้งสิ้น นอกนั้นในขณะที่มีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนยังได้ฝึกบริหารจิตด้วยการนั่งสมาธิ ได้ฝึกเพิ่มพลังแห่งความรัก การสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับตนเอง ได้ฝึกโยคะ และฝึกเดิน เกาซิก ซึ่งเป็กิจกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพที่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนชอบและมีความต้องการมากที่สุด เราจะเห็นได้ว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะกระตือรือร้น ำแรง รู้สึกผ่อนคลาย และหันมาสนใจให้ความสำคัญกับคุณค่าของตัวเองมากขึ้น ยังผลให้พัฒนาการการเรียนรู้ด้านทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

สอดคล้องกับข้อมูลการลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ครู กศน.ตำบล และผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานการศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการป้องกันการเสพยาเสพติด ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จอยู่ที่การไว้วางใจ ยอมรับซึ่งกันและกันว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางที่ดีได้ เมื่อเขาได้รับการชี้แนะ ได้รับคำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตตามที่ เกิดวิวัฒนาการ อมาตยกุล (2551) กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน โดยการหาวิธีการทุกวิถีทางเพื่อทำให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของตัวเอง (Self Esteem) การมองเห็นคุณค่าของตัวเองเป็นความต้องการของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วขั้นสุดท้ายเพื่อไปสู่ Self Actualization ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์ กล่าวคือเมื่อผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของตัวเอง ผู้เรียนจะตระหนักดีว่าตัวเองนั้นมีความสำคัญ มีศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง กล้าที่จะเผชิญกับปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตัวของผู้เรียนเอง เป็นการพัฒนาศักยภาพแฝงเร้นในจิตใจของผู้เรียนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียนเองมากที่สุด สอดคล้องกับคำกล่าวของ ครู กศน.ตำบล ที่ว่า แนวคิดพื้นฐานในการทำงานเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียนที่เป็นวัยรุ่นไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่จะทำได้กับคนทุกคน เพราะถ้าเยาวชนไม่เชื่อ ไม่วางใจ และไม่ศรัทธาในตัวผู้สอนแล้ว ผู้สอนจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่อง ยาเสพติด เป็นเรื่องที่ล่อแหลมและอ่อนไหว ดังนั้นผู้สอนต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ต้องเชื่อว่าทุกคนเปลี่ยนแปลงได้ ได้รับโอกาสที่ดี และเมื่อเราอุทิศตนเพื่อเขาจริง ๆ สอดคล้องกับที่ วิจักขณ์ พานิช (2551 อ้างถึงใน วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2554) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้น นอกจากจะทำให้เกิดความรู้ ความสามารถหรือทักษะที่ใช้ประกอบกิจการงานต่าง ๆ แล้วควรทำให้ผู้เรียนมี

สติปัญญามากพอที่จะสามารถเผชิญหน้ากับทุกสถานการณ์ของชีวิต ทำให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูง เข้าใจตนเองได้อย่างลึกซึ้ง สามารถดำรงอยู่และทำงานร่วมกับคนอื่นได้ด้วยดี แม้จะมีความแตกต่างขัดแย้งกันก็ตาม รู้เท่าทันโครงสร้างสังคมและธรรมชาติแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังควรนำพาให้หัวใจได้สัมผัสกับสุขหรือทุกข์ที่นำไปสู่ปัญญา แรงผลักดัน และการตัดสินใจที่เปลี่ยนแปลงชีวิตตนเอง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ สถาบันวิจัยด้านยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา National Institute of Drug Abuse-NIDA, (2012) ที่กล่าวว่า สารเสพติดเป็นโรคชนิดหนึ่งที่มีความซับซ้อนทั้งทางสมองและพฤติกรรมแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนนี้จะเกิดผลดีกับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีประสบการณ์การเสพยาเสพติดมาก่อนแล้ว วิธีการโดยใช้ลักษณะของบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Client-Centered Approach) เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวคิดของ Carl Rogers ที่มีความเชื่อว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง (Personal Change) ได้เมื่อได้รับการเสริมสร้างพฤติกรรมทางบวกอย่างเพียงพอ

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้

จากการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิจัยญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ไปทดลองใช้ ผู้วิจัยนำผลการทดลองใช้มาศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขและอุปสรรค โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับตัวแทนเยาวชน ครู กศน.ตำบล ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ผู้บริหารในสังกัด สพพ.พัทลุง เขต 1 และผู้เกี่ยวข้อง พบว่าในภาพรวมมีปัญหาระดับปานกลาง ส่วนการดำเนินงานที่มีปัญหาในระดับมากคือ การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการ ในการพัฒนาการเรียนรู้อยู่ โดยการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากศูนย์ กศน.อำเภอ ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมเป็นเกณฑ์พิจารณาการให้ความร่วมมือ แบ่งระดับความร่วมมือออกเป็น 5 ระดับคือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 81 ถึงร้อยละ 100) ระดับมาก (ร้อยละ 61 ถึงร้อยละ 80) ระดับปานกลาง (ร้อยละ 41 ถึงร้อยละ 60) ระดับน้อย (ร้อยละ 21 ถึงร้อยละ 40) และระดับน้อยที่สุด (ร้อยละ 0 ถึงร้อยละ 20) ศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มทดลองนำร่องที่ให้ความร่วมมือมากที่สุด ได้แก่ ศูนย์ กศน.ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอถ้าพรรณรา อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช และศูนย์ กศน.ตำบลชะม่วง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ระดับน้อย ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอฉวาง และอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนศูนย์ กศน.อำเภอกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือมากที่สุด ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม อำเภอปากพะยูน และอำเภอตะโหมดตามลำดับ ระดับมาก ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอบางแก้ว ระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอศรีบรรพต อำเภอเขาชัยสน และอำเภอศรีนครินทร์ และระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ศูนย์ กศน.อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง กรณีศูนย์ กศน.อำเภอกงหรา ส่วนนี้ครู กศน.ตำบลผิदनัด ผัดวันประกันพรุ่ง ไม่มีความชัดเจนในการนัดวันตอบแบบสอบถาม ทำให้ผู้วิจัย และผู้ประสานงานวิจัยไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของการประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่เชื่อได้ว่าต้องมีกฎกติกาอะไรบางอย่างอยู่ในองค์กร จึงทำให้ผลการให้ความร่วมมือของแต่ละศูนย์ กศน.อำเภอมีความแตกต่างกันเช่นนี้

สำหรับการดำเนินงานที่มีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ แต่เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายข้อ ปัญหามากที่สุดคือ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความ

ถนัดของตัวเอง ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียน ผู้เรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ส่วนนี้สังเกตได้จาก พฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไม่ได้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง หรือไม่ได้ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับครู กศน. ตำบล สิ่งเหล่านี้อาจเป็นเหตุให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนขาดความมั่นใจในตัวเองว่า สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ต่อเนื่องหรือไม่ นอกนั้น ในส่วนอื่นเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเป็นอิสระมากเกินไปจนขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น ส่วนนี้ผู้สอนต้องคอยติดตามงาน ที่สำคัญเป้าหมายในการเรียนรู้ก็ไม่ชัดเจน เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบตัวเองได้ว่าเรียนรู้ไปทำไม หรือเรียนรู้ไปเพื่อใช้แก้ปัญหากับตนเองได้อย่างไร ส่วนวิธีการสอนของผู้สอนก็ไม่เอื้อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้สอนยังยึดติดอยู่กับการสอนแบบบรรยายทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ทำทนาย บรรยายภาคการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และสถานที่แหล่งเรียนรู้อื่นใน ศูนย์ กศน. ตำบลก็ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดแรงจูงใจ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ส่วนใหญ่เกิดจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้สอนไม่สนองตอบความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ประกอบกับผู้บริหารระดับนโยบายก็ไม่เน้นสร้างแรงจูงใจให้ครู กศน. ตำบลมีขวัญกำลังใจและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานในระยะยาว ยังผลให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ความสำเร็จในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปใช้จริงในสถานศึกษา ถ้าพิจารณาจากแง่มุมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัจจัยสำคัญประการแรกคือ การส่งเสริมและสนับสนุนของผู้บริหารในระดับจังหวัดและผู้บริหารในระดับอำเภอ ส่วนนี้ผู้บริหารในพื้นที่ต้องตระหนักใส่ใจและให้ความสำคัญในภารกิจที่ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนงานนั้น ๆ บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ประการที่สองคือ การบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติดทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ กล่าวคือในทางปฏิบัติหน่วยงานต้นสังกัดจะบริหารจัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร ให้สถานศึกษาและชุมชนผู้มีหน้าที่ปฏิบัติในภาคสนามมีความเชื่อและศรัทธาในแนวทางการดำเนินงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หรือเชื่อได้ว่าการปฏิบัติงานด้านการป้องกันการเสพยาเสพติดของหน่วยงานภาครัฐและต้นสังกัดจะไม่หย่อนยานเป็นไปในลักษณะ “ไฟไหม้ฟาง” เหมือนในอดีตเพราะจากการถอดบทเรียนที่ผ่านมาลักษณะเช่นนี้ยังมีให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศชัยชนะจากการทำสงครามยาเสพติดแล้ว ประการที่สามคือ ความรู้ความสามารถของครู กศน. ตำบล และการสร้างคุณค่าให้กับตนเองของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน กล่าวคือเยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้สึกภูมิใจในตนเองที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้อื่น ความพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเอง รู้สึกว่าตัวเองมีเกียรติเมื่อได้รับคำชม หรือได้รับคำยกย่องจากเพื่อน ครอบครัว และสังคมชุมชน เลือกที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย รู้จักจัดการความเครียด และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่มได้ รู้จักการปฏิเสธและหาทางออกในสถานการณ์

เสี่ยงได้ ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานประกอบการในชุมชน มีทีมวิทยากรที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงได้ มีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการจัดค่ายหรือการศึกษาดูงาน โดยมีการตรวจสอบติดตามผลอย่างใกล้ชิด ที่สำคัญเยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครู กศน.ตำบลมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

บทสรุป ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยสรุปผลโดยตรงที่ได้รับคือ ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ยึดหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และหลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน ผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอนมีแผนดำเนินงานโดยแบ่งขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการเป็นระยะอย่างเหมาะสมเจาะลงตัว เพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยร่วมกันกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้เรียน และมีการประชุมรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอนผู้สอนจัดกิจกรรมนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยการสร้างบรรยากาศให้คลี่คลายสมองต่ำเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย โดยการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิส เริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) และการจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) ต่อจากนั้นผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Critical Thinking Skills) โดยนำเสนอสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม หรือสถานการณ์อื่นอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่างในการฝึกทักษะการคิดพื้นฐาน (Basic Thinking Skills) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้เดิม รวมทั้งได้ทำความเข้าใจกับสถานการณ์และการกำหนดเป้าหมายในการคิดของตนเอง ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ข้อมูลเดิมของตนเองที่มีอยู่มาย้อนพิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ตัวอย่าง เป็นการฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ใช้ทักษะการคิดอย่างรอบด้านเพื่อการระบุประเด็นปัญหา (Identify Problem) ที่ต้องหาทางแก้ไขด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) ของตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ เป็นการฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้รู้จักประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง (Facts) ความคิดเห็น (Opinions) จำแนกแยกแยะ Classification) หาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Classificatory Information) เลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบและคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา เพื่อฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ เลือกข้อมูล ประเมินตรวจสอบ และตัดสินลักษณะของข้อมูลว่า

ข้อมูลใดมีความจริง (Truth) หรือมีความเท็จ (Untruth) มากกว่ากัน ข้อมูลมีความคลุมเครือหรือมีความชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้หรือไม่ควรรู้ ทั้งในแง่ของความถูกต้องเหมาะสมและความน่าเชื่อถือ โดยใช้เหตุผลในการระบุลักษณะของข้อมูล (Identify Information) เพื่อแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน เป็นการฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักสรุปประเด็นและประเมินค่าเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา (Problem Solving) ว่าทางเลือกใดเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด เป็นการฝึกการตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) โดยการพิจารณาความสมเหตุสมผล สังเคราะห์ จัดกลุ่ม จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลเพื่อประเมินค่าและระบุทางเลือกที่ดีที่สุด รู้จักชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสีย คุณและโทษ มีการไตร่ตรอง (Reflection) ทบทวนทางเลือกพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่า หรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น

โดยสรุป ในขั้นตอนนี้เมื่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียนยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนั้นดีที่สุด ผู้สอนก็ให้ผู้เรียนได้ประเมินทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเอง เป็นการลงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ตนเองตัดสินใจ เพื่อฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักสรุปและพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผลในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับตนเอง ยังผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียน มีความรู้ สามารถอธิบาย ชี้แจง และตอบโจทย์คำถามได้ถูกต้อง ที่สำคัญเยาวชนนอกระบบโรงเรียนยังได้พัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับตนเองไปพร้อม ๆ กันทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมั่นใจได้ว่าเยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มนี้จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดแน่นอนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากผลการวิจัยสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งได้มาจากผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนนี้มีการฉายภาพให้เห็นถึงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ในมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1) ผู้บริหารศูนย์ กศน.จังหวัด ศูนย์ กศน.อำเภอ และศูนย์ กศน.ตำบลในจังหวัดพัทลุง ควรเร่งรัดให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่มีความรู้เรื่อง สารเสพติดน้อย หรือไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับเรื่องสารเสพติดมาก่อน ให้ได้เข้ารับการอบรมเพื่อยกระดับความรู้เรื่อง สารเสพติด เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 12-18 ปี (กลุ่มเสี่ยงมากที่สุด)

1.2) สถานศึกษาในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ ควรนำวิธีการและรูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดนี้ ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 12-18 ปี ที่เรียนจบแล้วในโรงเรียนปกติ (จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) หรือไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติแต่ออกไปทำงานและกำลังศึกษาต่ออยู่กับศูนย์ กศน.ตำบลหรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ของตนได้

1.3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไข การกระทำผิดของเยาวชนที่เพิ่มขึ้นรุนแรงมาก ทั้งในฐานะผู้ค้าและผู้เสพ ซึ่งต้องเข้าใจว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกกรณีเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายไม่ว่าการทำความผิดจะรุนแรงหรือไม่รุนแรง หากเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้วต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ เพื่อให้เยาวชนได้รู้และเข้าใจต่อโทษทางกฎหมาย

1.5) ผลการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปทดลองใช้ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้เรื่อง สารเสพติด มีลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ และมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้น แสดงว่าผู้บริหารศูนย์ กศน. อำเภอ ครู กศน.ตำบล และผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทเดียวกันหรือใกล้เคียงกันได้

1.6) ผู้ใช้ควรวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนร่วมกับผู้บริหารศูนย์ กศน. อำเภอ ครู กศน.ตำบล ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น และตัวแทนเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ไม่ใช่วางแผนไว้สำหรับให้ผู้เกี่ยวข้องติดตามและตรวจสอบเพียงอย่างเดียว ที่สำคัญต้องพัฒนาศักยภาพการจัดการกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้สอนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะเพียงพอก่อนที่จะนำไปทดลองใช้

1.7) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอื่น สามารถนำเอาวิธีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้นี้ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของเด็กและเยาวชนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน ทั้งนี้ผู้นำไปใช้ควรได้ศึกษา หรือฝึกปฏิบัติ และเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องกระบวนการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ และแนวทางการสร้างคุณค่าให้กับตนเองสำหรับเด็กและเยาวชนด้วยจิตวิทยานิโอสิวแมนนิส เพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างดี

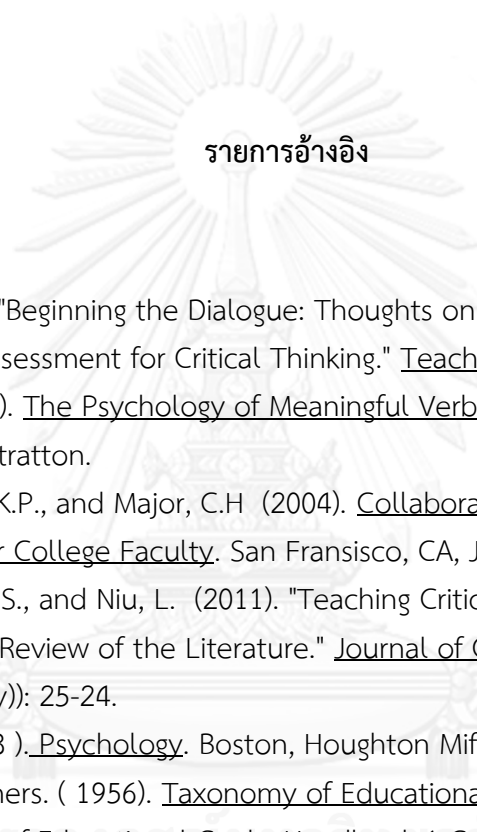
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริงและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ผู้วิจัยควรลงพื้นที่ทำความเข้าใจในวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร ก่อนลงพื้นที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามหรือทำการวิจัยปฏิบัติการ

2.2) ควรให้มีการวิจัยและพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ โดยให้นักวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานประกอบการในพื้นที่ได้ร่วมกันกำหนดทิศทาง การแก้ไขปัญหามาตามความต้องการโดยใช้ผลการวิจัยเป็นฐานในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

2.3) ควรให้มีการวิจัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้กว้างขวางออกไปในทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของยาเสพติด

2.4) ควรให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีทางเลือกวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างออกไป เช่น เลือกที่จะเรียนรู้เป็นทีมแบบครอบครัว แบบเครือข่าย หรือแบบเพื่อนรู้ใจ (บัดดี้) โดยอาศัยผู้สอนเป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ จากการบูรณาการเข้ากับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน

รายการอ้างอิง

- Angelo, T. A. (1995). "Beginning the Dialogue: Thoughts on Promoting Critical Thinking: Classroom Assessment for Critical Thinking." Teaching of Psychology 22(1): 6-7.
- Ausubel, D. P. (1963). The Psychology of Meaningful Verbal Learning. New York, Gruner and Stratton.
- Barkley, E. F., Cross, K.P., and Major, C.H (2004). Collaborative Learning Techniques: A Handbook for College Faculty. San Fransisco, CA, Jossey-Bass.
- Behar-Horenstein, L. S., and Niu, L. (2011). "Teaching Critical Thinking Skills in Higher Education: A Review of the Literature." Journal of College Teaching & Learning 8(2 (February)): 25-24.
- Bernstein, D. A. (1988). Psychology. Boston, Houghton Mifflin.
- Bloom, B. S., and others. (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook 1 Cognitive Domain. NY, David McKay.
- Gagne, R. M., and Brigs, L. (1974). Principles of Instructional Design. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Rogers, A. (1996). NFE, Development and Learning ,Unit 2 of Course 7, Non Formal and Adult Basic Education at A Distance, in University of London. IEC External Diploma/MA in Distance Education. University of London, IEC, Cambridge.
- Rogers, A. (2005.). Non-formal education: flexible schooling or participatory education?
- Scriven, M., and Paul, R. (1996.). Defining Critical Thinking: A Draft Statement for the National Council for Excellence in Critical Thinking.

- Shaver, J. P. (1977). Building Rationales for Citizenship Education. Arlington, National Growth for the Social Studies.
- Smith, B. L., and MacGregor, J (1992). What is collaborative learning?
- Soller, A., and others (1999). What makes peer interaction effective? Modeling Effective Communication in an Intelligent CSCL.
- Spronk, B. (1999). Non Formal Education at A Distance: A Framework for Discussion.
- Sternberg, R. J. (1985). Beyond IQ:A triarchic Theory of Human Intelligence. New York, Cambridge University Press.
- Strauss, A. (1987). Qualitative Analysis for Social Scientists. New York, Cambridge University Press.
- Stumpf, S. E. (1994.). Philosophy: History and Problems. New York: McGraw-Hill.The Faculty of Social Sciences at Flinders University. 2004. Elementary of Collaborative Learning.
- Thirteen Organization (2009). What are cooperative and collaborative learning?]
- Tinzmann, M. B. a. o. (2009). What is the collaborative classroom?
- Torrance, E. P. (1962). Gifted Children in the Classroom. New York, Macmillan.
- UNESCO (1997). Non Formal Education.
- UNESCO (2012). Youth and Skills: Putting Education to Work; EFA Global Monitoring Report, 2012 Summary.
- Watson, G., and Glazer, (1964). Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal Manual. New York, Brace and World.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2542ก). คุณธรรม 2000. กรุงเทพฯ, ที.พี.พรินท์.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2542ข). สมาธิ 2000. กรุงเทพฯ, ที.พี.พรินท์.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2551). Self esteem: พลังแห่งความเชื่อมั่น. กรุงเทพฯ, ที.พี.พรินท์
- เบญจจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงค์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: การจัดการข้อมูล การตีความ และการหาความหมาย. นครปฐม, สำนักพิมพ์ประชากรศึกษา สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537). การพัฒนารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักศึกษาคู. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เยาวมาลย์ พลรักษา (2546). กระบวนการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดคดียาเสพติดให้โทษ: ศึกษาเฉพาะกรณีนักโทษเด็ดขาดเรือนจำกลางนครปฐม. กรุงเทพฯ:, คณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, ส. (2553). แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย. นนทบุรี, ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (2556). สุดยอดทักษะการคิด. กรุงเทพฯ, เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- โกวิทย์ วรพิพัฒน์ (2532). การศึกษาตลอดชีวิต รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 8 กรุงเทพฯ, พีระพัฒนาการพิมพ์.
- โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชนไทย (2528). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 9. กรุงเทพฯ.
- ไพเราะ ไตรดิลาพันธ์ (2549). การพัฒนาแผนกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นที่เน้นความร่วมมือกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการป้องกันการติดยาเสพติด กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ แสงพุ่ม (2549). ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนไปใช้ยาเสพติด และวิธีการ รูปแบบการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- ขจรศักดิ์ สังข์เจริญ (2553). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำหรับครูศูนย์การเรียนรู้, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญศิริ ทองพูน (2551). ผลของการจัดการเรียนการสอนแบบวัฏจักร 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสารเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2540ก). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2540ข.). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ, โอเดียนสแควร์. .
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2541). ปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ, โอเดียนสแควร์.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2542.). 2542: ปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์อักษรไทย.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ส. (2552). ความรู้พื้นฐานเพื่อการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน. กรุงเทพฯ, อรุณการพิมพ์.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ส. (2551ก). คู่มือแนวทางการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเสี่ยง. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ส. (2552ข). รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ 2552. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ส. (2554). ชุดองค์ความรู้: รูปแบบ บทเรียน และการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ส. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554).
- ชนาธิป พรกุล (2544.). แคทส์: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล (2554.). การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาลิตี เอี่ยมศรี (2549). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ระดับตำบล. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร (2549). ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. นครปฐม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทัศนัย ขำรักษา (2548). การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บโดยใช้โมเดลชิปปาเพื่อพัฒนา ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนิสิตปริญญาบัณฑิต กลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี (2540). " การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด." วารสารครุศาสตร์ 26(1 (กรกฎาคม-ตุลาคม).
- ทิตินา แคมมณี (2541). การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ไอเดียสแควร์.
- ทิตินา แคมมณี (2549ก). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี (2552ก). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี (2552ข). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี (2549ข). รายงานผลการวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูง ของนิสิตนักศึกษาครุระดับปริญญาตรี สำหรับหลักสูตรครุศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี และคณะ (2544). วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ, สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ทิตินา แคมมณี และคณะ (2551). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ธนพร วีระเจริญกิจ (2549). การเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและการคิดสร้างสรรค์ ระหว่างนักเรียนที่มีแบบการเรียนต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2553). สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ, คณะสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บุญรัตน์ แผลงศร (2551). ผลของการเรียนแบบสถานการณ์จำลองบนเว็บโดยใช้บล็อกเพื่อ
สะท้อนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อเรื่องยาเสพติดของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ปารีสชาติ สถาปัตตานนท์ (2547). การป้องกันการใช้สารเสพติดเบื้องต้นในกลุ่มเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ,
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- บุรินทร์ทราภิบาล, อ. (2537). ความเข้าใจและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษา:
ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เข้ารับการรักษาที่ศูนย์คอมมูนิตี้อินคอนโทร และศูนย์บริการ
สาธารณสุขวัดธาตุทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
(พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท (2515). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประสานมิตร.
- พีไลวรรณ พุ่มขจร (2556). ผลของความสอดคล้องระหว่างแบบการคิดของนักเรียนแบบการเรียนของ
นักเรียนและแบบการสอนของครูที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชัย ทองดีเลิศ (2547). การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับนิสิต
ระดับปริญญาตรีที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาวิชา
เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสนุ พองศรี (2554). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย. กรุงเทพฯ, ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- ภาวิณี ทุ่งไรสง (2551). ปัจจัยด้านความสามารถทางการคิด เชาวน์ปัญญา และจิตพิสัยที่มีต่อ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณีรัตน์ ธีระวิวัฒน์ และนิรัตน์ อิมามิ (2542). "การจัดโปรแกรมป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน
มัธยมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี." วารสารสุขศึกษา 83 (กันยายน-ธันวาคม): 37-51.
- มลิวลัย สมศักดิ์ (2540). รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนใน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ก. (2556). "การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการ
บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด." สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532). เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสอน หน่วยที่ 1-7.
กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชสำนักบรรณสารสนเทศ (2554). บรรณานุกรมผลงานวิชาการ
ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน (พ.ศ. 2506-2553). กรุงเทพฯ, อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.
- ยุดา รักไทย (2542). คนฉลาดคิด. กรุงเทพฯ, เอ็กซ์เบอร์เน็ค.
- ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี (2553). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐพล อินทวิชัย (2540). สภาพชีวิตของผู้เสพยาบ้าและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรม
เสพยาบ้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท นิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- รัตนา พุ่มไพศาล (2528). หลักการจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ.2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ, นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ.2555). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ, ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลือชัย ศรีเงินยวง (2552). คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น. กรุงเทพฯ, องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ.
- ลือบุญธวัชชัย, อ. (2538). การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอาน (2522). รูปแบบของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบและการประยุกต์รูปแบบไปใช้ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ. กรุงเทพฯ, ทบวงมหาวิทยาลัย.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2536). ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับความสามารถในการแก้ปัญหาการบริหารงานของพยาบาลหัวหน้าเวรป่วยและเวรตึก โรงพยาบาลของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิษชุดา อมรพันธุ์ (2532). หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, เพม โปรดักชั่นส์.
- วิชา มหาคุณ (2551). การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด การสร้างเครือข่าย การส่งต่อ การติดตามและประเมินผล เด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชนและสังคม. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระ สุภา (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลเชิงพุทธของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมช่อง ดี เอ็ม ซี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิจารณ์ญาณ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล (2554.). ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ, หมอชาวบ้าน.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549.). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย: แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็กตอนกลาง เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และ อุษา ชูชาติ (2544.). ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ. กรุงเทพฯ, วัฒนาพานิช.
- ศิริชัย กาญจนวาสี (2544). การวัดและประเมินความสามารถในการคิด ใน วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ, เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2551). รายงานการวิจัย: การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินการคิดของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ., คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ (2550.). "การศึกษาคุณลักษณะของการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพื่อการเฝ้าระวังในสถานประกอบการขนาดเล็กในประเทศไทย." สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม.
- ศึกษาธิการ, ก. ก. (2545ก). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ, องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศึกษาธิการ (2545ข). เอกสารชุดเทคนิคการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพฯ, กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศึกษาธิการ (2551). การพัฒนาการคิดการสอดแทรกการคิดในการสอน. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ (2550). พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและวิจัย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, ส. (2554). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงาน กศน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2554.
- สถิตแห่งชาติ, ส. (2552). การสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ, เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชั่น.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551.). พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ, ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สมพงษ์ สิงหะพล (2542). "เทคนิคการสอนของการเรียนแบบร่วมมือ." วารสารสีมาจารย์ 13(25 (พฤศจิกายน-มีนาคม)): 41-44.
- สมศักดิ์ ขจรเจริญกุล (2534). "ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมใจในการรวมกลุ่มคณิตศาสตร์." สารพัฒนาหลักสูตร (58 (กันยายน 2534)): 19-23.
- สังจา ทาโต (2550). "การมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันควรของวัยรุ่นไทย." วารสารพยาบาลศาสตร์ 1(2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 19-30.
- สารีพันธ์ุ์ ศุภวรรณ (2545). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริมา สมศรี (2545). พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชา จันท์ธอม (2542). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ, ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธีรา นิมิตรนิวัฒน์ (2553.). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด นีโอฮิวแมนนิสและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร สุนันท์ชัย (2530). การวางแผนการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุพิน ดิษฐสกุล (2543). "การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)." วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ 15(2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 1-8.

- สุมาลี สังข์ศรี (2546). การจัดการศึกษานอกระบบโดยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เอกสารในโครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำราของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรางค์ โค้วตระกูล (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ (2547ก). กลยุทธ์การสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณ. กรุงเทพฯ, ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2554). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการคิด. กรุงเทพฯ, อี.เค.บุ๊คส์.
- สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย (2550). แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ, ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การการศึกษา, ว. (2552). คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น. กรุงเทพฯ, องค์การยูเนสโก ประเทศไทย.
- อรพรรณ พรสีมา (2540). โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อวยพร เรืองตระกูล (2552). สถิติประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์ 1. กรุงเทพฯ, ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตน์อุบล (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตน์อุบล (2550). การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. .
- อุดม รัตนอัมพรโสภณ (2544). ผลของการสื่อสารในเวลาเดียวกันและต่างเวลาในการเรียนรู้ผ่านเว็บโดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุ้นตา นพคุณ (2530). แก้ปัญหาเป็น. กรุงเทพฯ, โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุ้นตา นพคุณ (2546). กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

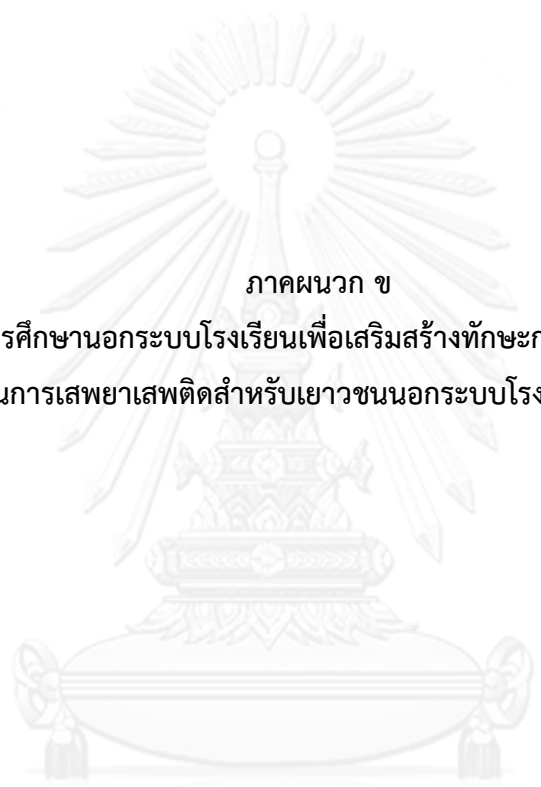
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รศ.ดร. ศิริเดช สุชีวะ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร. ปาน กิมปี สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ดร. สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร. สืบสกุล สอนใจ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
5. ดร. มาเรียม ซอหมัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

1. นายชำนาญ งามแก้ว
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1
2. นายชิน ฤทธิวงศ์
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1
3. นายกฤษฎา แดงมา
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม สพป.พัทลุง เขต 1
4. นายจำเริญ เขมานวงค์
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประตู่ทอง อำเภอเมือง สพป.พัทลุง เขต 1
5. นายเกียรติ นิมดวง
นักประชาสัมพันธ์ สพป.พัทลุง เขต 1
6. นายสมพร จำนงค์
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากพะยูน อำเภอปากพะยูน สพป.พัทลุง เขต 2
7. นายดำรง อ่อนสง
ครูโรงเรียนบ้านห้วยทราย อำเภอป่าบอน สพป.พัทลุง เขต 2
8. นายวิรัตน์ สุขอ่อน
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
9. นางดัชนิ ปิยะพงษ์
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง
10. นายเลียม โอนิกะ
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

11. นายชาติชาย เทพรัักษ์
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
12. นายสมศักดิ์ จรจิตร
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
13. นางพิมพ์ถวิล พงศ์จันทร์เสถียร
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง
14. นางทัศนีย์ รุดคง
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
15. นายวรวุฒิ จรรย์ภัครติกร
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
16. นายจรูญ อินขาว
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง
17. นายพัชรพงษ์ บุญเลิศ
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
18. นายสมปอง โชติพีช
ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
19. นางเบญจมาภรณ์ สุพิทยพันธ์
ครูชำนาญการพิเศษ กศน.อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
20. นางสมใจ เกิดแก้ว
ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
21. นางสุรรัตนา ปรียชาติตระกูล
ครูสอนคนพิการ กศน.ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
22. นายจินดา สุวรรณภักดี
ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา กศน.อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
23. นายประคองธรรม จันทร์ขาว
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
24. นางนุชรี เหตุทอง
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

ภาคผนวก ข

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ในการ
ป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด
สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำวิทยานิพนธ์ของ นายกรกฎ ไชยเจริญ นิสิตสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

การจัดทำในครั้งนี้ ได้ทำการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้จัดทำหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจบ้างตามสมควร

กรกฎ ไชยเจริญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

คำนำ

(1)

1. หลักการหรือแนวคิดพื้นฐาน.....
2. แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนรู้.....
3. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....
 - วัตถุประสงค์.....
 - โครงสร้างเนื้อหา.....
 - กระบวนการเรียนรู้.....
 - แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้.....
 - การวัดและประเมินผล.....
 - ผู้สอน ผู้เรียน.....
4. แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้.....
5. บทสรุป.....
- รายการอ้างอิง.....

**รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด
สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้**

.....

หลักการหรือแนวคิดพื้นฐาน

การส่งเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้สอนต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน สนับสนุนเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข ได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ร่วมวางแผนเพื่อนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานมาบูรณาการให้เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยสรุปหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ดังนี้

ก. หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยเน้นที่การฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการเสพยาเสพติด จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ฝึกปฏิบัติจริงให้ทำได้ทำเป็น มีนิสัยรักการอ่านใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ได้สัดส่วนสมดุล มีการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แทรกไว้ในเนื้อหารายวิชา บรรยากาศและสภาพแวดล้อมผ่อนคลาย จัดสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้ผลการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนและแหล่งวิทยากรต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ทั้งนี้ต้องมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชน

ข. หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีแนวคิดพื้นฐานจากการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เกิดจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ประสบการณ์เป็นข้อมูลสำคัญในการเรียนรู้ ได้แก่ การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการและความสนใจเพื่อการวางแผนโครงการ การกำหนดหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์จากความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การออกแบบโครงการ การดำเนินการบริหารโครงการ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงโครงการ และที่สำคัญนัก

การศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องมีความเข้าใจในหลักการของการวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ค. หลักการเรียนรู้แบบร่วมกัน เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติในลักษณะของการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอน ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า การรับผิดชอบในการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตัวของผู้เรียนเอง มีความเป็นอิสระ สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นประชาธิปไตย ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ตกลงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น สนทนา และอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ได้ซักถามถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ อธิบายทำความเข้าใจถึงวิธีการทำงาน ตกลงร่วมกัน ช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ผู้สอนเป็นเพียงผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวหรือจากกลุ่มเพื่อน (Peer Group) หรือจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Community Learning Resources) โดยเน้นที่กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ควบคู่กับการสร้างผลงาน (Product) ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนการตัดสินใจ (Decisions) โดยไม่เข้าไปกำหนดการตัดสินใจให้กับกลุ่มผู้เรียนแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา (Problem Solving) ร่วมกับผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานข้างต้นมาผสมผสานกับแนวคิดกระบวนการคิด (Thinking Process) ของ ทิศนา ขัมมณี (2552ข) ทำให้ได้แบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ ได้นำประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีตมาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) ได้ฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปด้วยดีเพราะอยู่ในสภาพที่ผ่อนคลายและมีคลื่นสมองต่ำ นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้อาศัยทักษะกระบวนการ (Process Skills) และทักษะการคิดพื้นฐานอื่น (Basic Thinking Skills) อีกมากมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกันหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ผู้สอน และสังคมแวดล้อมในชุมชน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างกล่าว ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) โครงสร้างเนื้อหา 3) กระบวนการเรียนรู้ 4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) ผู้สอนและผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการโครงสร้างเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ภายใต้กรอบแนวคิดการจัด

การศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Knowles (1980) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) ของ Barkley, Cross and Major (2004) มาเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด 5 ขั้นตอนคือ 1) การเตรียมผู้เรียน (Orientating Students) 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) 3) การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) 4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Facilitating Student Collaborative) และ 5) การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียนรู้ (Grading and Evaluating Collaborative Learning)

ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยกำหนดเป็นแผนหรือโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามที่ อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ได้กล่าวไว้คือ มีขั้นตอน วิธีการ ทรัพยากร เวลา สถานที่ การกำกับควบคุม การประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยได้โครงสร้างเนื้อหาใหม่ไปใช้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ 2) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้สอน 3) การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ 4) เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับยาเสพติด 5) การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง 6) การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 7) การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 8) การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน 9) การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และ 10) การรายงานความก้าวหน้า การรายงานผลการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สำหรับขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด (Critical Thinking Skills) ส่วนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะได้ฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดตามแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยนำสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม หรือสถานการณ์ปัญหาอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้นำประสบการณ์และข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาย้อนพิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจกับข้อโต้แย้งหรือสถานการณ์ต่าง แสวงหาความรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) ของตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม รวมทั้งข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ นำมาจำแนกแยกแยะ (Discriminating) และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล (Information Relationship) และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Information Classifying) เลือกข้อมูล (Information Screening) นำมาใช้เปรียบเทียบค้นหาสาเหตุของปัญหา ประเมินและตรวจสอบข้อมูล (Information Evaluating) เพื่อตัดสินลักษณะข้อมูลว่ามีความจริง (Truth) หรือความเท็จ (Untruth) มากกว่ากัน เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลัง แยกแยะข้อเท็จจริง (Facts) กับความคิดเห็น (Opinions) ออกจากกัน สรุปประเด็นสำคัญ และประเมินค่า (Evaluation) เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา (Problem Solving) ว่าทางเลือกใดดีที่สุดในการป้องกันการเสพติดสำหรับตนเอง

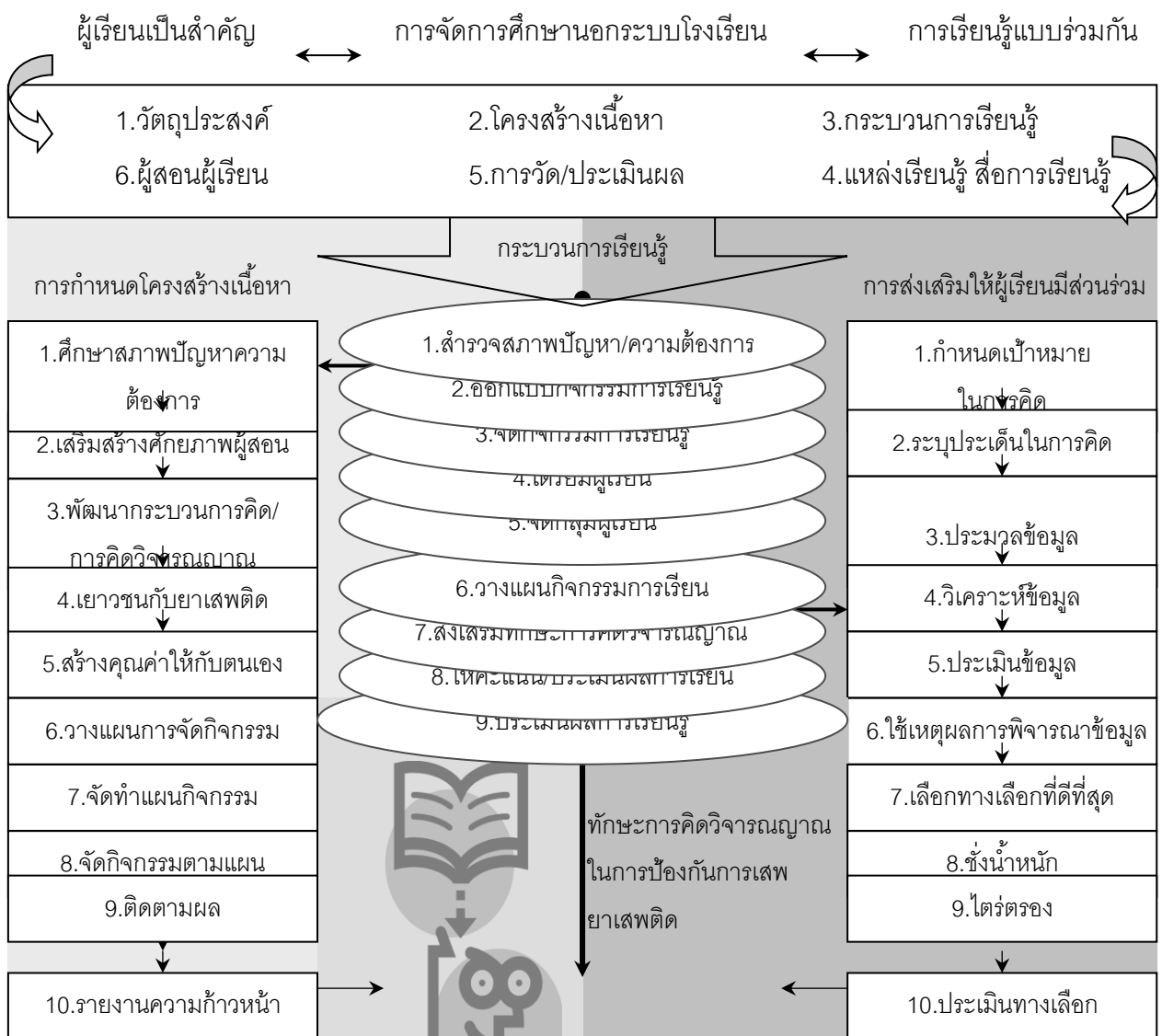
โดยพิจารณาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) การสังเคราะห์ (Synthesis) การจัดกลุ่ม การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล ผลได้ผลเสีย รวมทั้งคุณและโทษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทบทวนทางเลือกให้รอบคอบ โดยพิจารณาถึงผลกระทบที่ตามมา คุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น เป็นการยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนั้นดีที่สุดที่สุด ประการสุดท้ายคือการสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการฝึกให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ลงข้อสรุปและพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผล

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมาผสมผสานเข้าด้วยกันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความ เป็นเหตุเป็นผลของขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ยังผลให้ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นฐาน ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ได้ ทั้งนี้โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด 9 ขั้นตอน กับอีก 10 กิจกรรมประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การเตรียม ผู้เรียน (Orientating Students) ขั้นตอนที่ 5 การจัดกลุ่มผู้เรียน (Forming Groups) ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (Structuring the Learning Tasks) ขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Critical Thinking Skills) และ ขั้นตอนที่ 8 การให้คะแนนและการประเมินผลการเรียน (Grading and Evaluating Collaborative Learning) ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้เรียนและผู้สอนต้องร่วมกันถอดบทเรียน สรุปบทเรียน และประเมินผลตนเอง (Self-Evaluation) ไปพร้อมกัน

ที่สำคัญในขั้นตอนการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Critical Thinking Skills) ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking Skills) ผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ได้ฝึกทักษะกระบวนการ (Process Skills) โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม จัดกิจกรรมนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเราคือผองเพื่อน กิจกรรมการ ฝึกสมาธิเพื่อให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ รู้สึกผ่อนคลาย และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยการฝึกสมาธิ แบบน็โอฮิวแมนนิส กิจกรรมพลังแห่งความรัก กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง กิจกรรมการฝึกโยคะ และกิจกรรมการเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพ ผู้สอนจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดจนผู้เรียนเกิดทักษะ (Skills) มีความรู้ (Knowledge) มีความเข้าใจ (Comprehension) ในข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ต่างๆ สามารถสรุปตอบใจหทัยคำถาม และนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ (Application) ในการป้องกันการ เสพยาเสพติดในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ รายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การ ตั้งเป้าหมายในการคิด (Goals for Thinking) การระบุประเด็นในการคิด (Identifying for Thinking) การประมวลข้อมูล (Data Processing) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzing) การประเมินข้อมูล (Data Evaluation) การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล (Data Reasoning) การเลือกทางเลือกที่ดี ที่สุด การชั่งน้ำหนัก การไตร่ตรอง (Reflection) ประการสุดท้ายคือการประเมินทางเลือก (Alternative Evaluation)

ผู้วิจัยนำแนวคิดที่ว่าด้วยขั้นตอนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ (Knowles, 1980; อาชญญา รัตนอุบล, 2544) มาเป็นแกนกลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ตามแนวคิดของ Barkley, Cross and Major (2004) เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้ โดยนำขั้นตอนกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณของ ทิศนา แคมมณี (2544) มาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์โดยการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเป็นกลุ่มย่อย ดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ
ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบ

ก. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

รูปแบบนี้มุ่งสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ข. การกำหนดโครงสร้างเนื้อหา

การกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ผู้สอนนำผลการศึกษาจากขั้นตอนการวิจัยสำรวจ (Survey Research) มากำหนดเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ใหม่เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้
- 2) การเสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอน
- 3) การพัฒนากระบวนการคิดและการคิดวิจารณ์ญาณ
- 4) เยาวชนกับยาเสพติด
- 5) การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง
- 6) การวางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 7) การจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 8) การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 9) การติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 10) การรายงานความก้าวหน้า ผลการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรค

ทั้งนี้ มีแผนปฏิบัติการโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่หนึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน โดยการพูดคุยทำความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนแบบเป็นกันเองกับผู้สอนคือครู กศน.ตำบล เพื่อขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 2 เสริมสร้างศักยภาพการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้สอนใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 3 การพัฒนากระบวนการคิด การคิดวิจารณ์ญาณ เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกับยาเสพติด และการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ใช้เวลาประชุมทำความเข้าใจกับผู้สอนประมาณครึ่งวัน

กิจกรรมที่ 4 วางแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใช้เวลาจัดทำแผนร่วมกับผู้สอนประมาณครึ่งวัน

ระยะที่ 2 การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ ให้เป็นไปตามแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด 9 วัน

กิจกรรมที่ 2 ติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ใช้เวลาติดตามผลและสนับสนุนช่วยเหลือต่อเนื่องทุกวันทำกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ประชุมปฏิบัติการครั้งที่สอง มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การรายงานความก้าวหน้า

กิจกรรมที่ 2 การรายงานผลการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

กิจกรรมที่ 3 การรายงานปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

กิจกรรมที่ 4 การรายงานต่อสาธารณชน

ทั้งนี้ กิจกรรมที่ 1, 2 และ 3 ใช้เวลาการประชุมเพื่อรายงานผลต่าง ๆ 1 วัน ส่วนในกิจกรรมที่ 4 ใช้เวลาสนทนากลุ่มเพื่อรายงานผลต่อสาธารณชน 1 วัน

ค. กระบวนการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อฝึกให้เยาวชนมีทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะมีการทดสอบหลังเรียนทุกครั้ง โดยมีขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดกลุ่มผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการฝึกทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วยกิจกรรมเราคือผองเพื่อน กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนิโอฮิวแมนนิสให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองตำรู่สึกผ่อนคลายพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ กิจกรรมพลังแห่งความรักและการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของตนเอง กิจกรรมการฝึกโยคะและการเต้นเกาซิกิเพื่อการดูแลสุขภาพ โดยมีขั้นตอนการฝึกปฏิบัติทั้งหมด 10 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายในการคิดป้องกันการเสพติด เป็นขั้นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม หรือสถานการณ์ปัญหาอื่น

อย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นกรณีตัวอย่างในการฝึกทักษะการคิดพื้นฐาน ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ เพื่อดึงความรู้เดิมของตนเองมาทำความเข้าใจกับสถานการณ์และความสับสนวุ่นวายนั้น

ขั้นที่ 2 การระบุประเด็นในการคิดป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกใช้ทักษะการคิดอย่างรอบด้าน โดยการนำประสบการณ์และข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาย้อนพิจารณาไตร่ตรองค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจกับข้อโต้แย้งหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏ แต่เนื่องจากไม่สามารถค้นหาคำตอบได้ ทำให้เยาวชนพบว่าสิ่งนั้นคือประเด็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข

ขั้นที่ 3 การประมวลข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นในการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกแสวงหาความรู้ใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลของตนเอง ชุมชน และสังคมแวดล้อม ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทั้งทางกว้าง ลึกและไกล จากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกใช้ความคิดที่ลึกซึ้งขึ้น โดยการจำแนกแยกแยะและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ ฝึกให้เยาวชนได้รู้จักเปรียบเทียบและคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 5 การประเมินข้อมูลที่จะใช้ป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกตรวจสอบข้อมูลที่จะใช้ในการแก้ปัญหาที่แหล่งอ้างอิงหลาย ๆ แหล่ง โดยการพิจารณาประเมินตรวจสอบและตัดสินลักษณะของข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ว่าข้อมูลนั้นมีความจริงหรือความเท็จมากกว่า มีความคลุมเครือหรือชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้หรือไม่ควรรู้ ทั้งในแง่ของความถูกต้องเหมาะสม และความน่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 6 การใช้เหตุผลในการระบุลักษณะของข้อมูล และเสนอคำตอบทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกพิจารณาการให้เหตุผล โดยการระบุว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลัง เพื่อแยกแยะข้อมูลระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน เป็นการฝึกสรุปประเด็นสำคัญ ฝึกการประเมินค่าเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาว่าทางเลือกใดดีที่สุด

ขั้นที่ 7 การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการป้องกันการเสพยาเสพติด หรือแนวทางการแก้ปัญหาที่สมเหตุสมผล เป็นขั้นการฝึกการตั้งสมมติฐาน โดยการพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล สังเคราะห์ จัดกลุ่ม และจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เป็นการฝึกประเมินค่าข้อมูลตามเกณฑ์ที่ถูกต้องเพื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้

ขั้นที่ 8 การชั่งน้ำหนักถึงผลได้ผลเสีย คุณและโทษ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นขั้นการฝึกคิดไปแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของส่วนตน

ขั้นที่ 9 การไตร่ตรอง และทบทวนทางเลือก กลับไปกลับมาให้รอบคอบ เป็นขั้นการฝึกพิจารณาถึงผลที่ตามมา คุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น เป็นการยืนยันว่าแนวทางที่เลือกนั้นดีที่สุด

ขั้นที่ 10 การประเมินทางเลือก เพื่อนำไปใช้ป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นขั้นการฝึกลงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ได้จากการตัดสินใจ เป็นการลงข้อสรุป และพิจารณาทางเลือกอย่างสมเหตุสมผล

ขั้นตอนที่ 8 การให้คะแนน และการประเมินผลการเรียน

ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้

ง. แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อน ผู้สอน บุคลากร ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานการณ์การเมืองการปกครอง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สารสนเทศจากสื่อมวลชนและสื่อเทคโนโลยี

จ. การวัดและประเมินผล แบบสอบข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณ และแบบสอบทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ฉ. ผู้สอนและผู้เรียน ผู้วิจัย ครู กศน.ตำบล และเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

บทสรุป ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนเกิดขึ้นได้ เพราะความร่วมมือของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันกำหนดโครงสร้างเนื้อหาการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน มีการจัดทำแผนการดำเนินงานโดยมีแผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจน ผู้สอนมีความเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีทักษะกระบวนการคิด และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ เข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่นกับยาเสพติด มีเทคนิควิธีในการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง (สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เป็นวัยรุ่น) รู้จักวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำแผนกิจกรรม การจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรม รวมทั้งการติดตามผลสนับสนุนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบาย ชี้แจง และตอบโจทย์คำถามในแต่ละสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนด้วยกัน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการฝึกทักษะคิดวิจารณ์ญาณ โดยฝึกผ่านกระบวนการ/ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายในการคิด การระบุประเด็นในการคิด การประมวลข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินข้อมูล การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล การเลือกทางเลือกโดยการชั่งน้ำหนัก ไตร่ตรอง และประเมินทางเลือกในการป้องกันการเสพยาเสพติด ยังผลให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ทั้งนี้ โดยมีปัจจัยสนับสนุนทำให้ผู้สอนมีความรู้ มีทักษะ และมีเจตคติเชิงบวกด้านการวิจัยและพัฒนา ได้ร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนเอาใจใส่ มีความชัดเจนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกขั้นตอน บรรยากาศการเรียนรู้มีความเหมาะสมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และเครื่องมือสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากผู้บริหารในระดับพื้นที่ มีการบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง กิจกรรมการเรียนรู้มีความต่อเนื่อง ผู้เรียนมีสมาธิมีความตั้งใจ ผู้สอนให้กำลังใจผู้เรียนไม่ขาดตลอด จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน ที่สำคัญเมื่อเรียนแล้วผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตจริง

ภาคผนวก ค

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด
วิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ตัวอย่าง)

รายละเอียดกิจกรรมนำเข้าสู่การเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กิจกรรมสร้างบรรยากาศให้คลื่นสมองต่ำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีคลื่นสมองต่ำและมีความรู้สึกผ่อนคลาย
2. เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมองเห็นคุณค่าของตนเอง

1) เทคนิคการจูงใจไปสู่ภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก (สำหรับผู้ที่เริ่มฝึกใหม่)

กิจกรรม เยาวชนอยู่ในท่านอนตายของโยคะ และผู้สอนใช้เทคนิคการจูงใจดังนี้

เทคนิคการจูงใจไปสู่ภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและคำพูดด้านบวก หาทิ้งหรือที่นอนสงบ ๆ ในที่ซึ่งภายนอกมารบกวนจิตใจของเราน้อยที่สุด (อาจเปิดเพลงคลาสสิกเบา ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศของการผ่อนคลาย) ท่านอนตายของโยคะ (Dead Posture) เป็นท่าที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการผ่อนคลาย นอนหงาย แยกขาจากกันเล็กน้อย มีอวางอยู่ข้างลำตัว โดยห่างจากลำตัวเล็กน้อย ฝ่ามือทั้งสองหงายขึ้นศีรษะไม่หนุนหมอน เพื่อให้เลือดไปเลี้ยงทุกส่วนในร่างกายได้อย่างทั่วถึง หลับตาและจินตนาการตามไปดังนี้ จดจ่ออยู่กับลมหายใจของเราเท่านั้น หายใจลึก ๆ ซ้ำ ๆ เวลาหายใจเข้าท้องขยายลำตัวขยาย เวลาหายใจออกท้องยุบลำตัวและหน้าอกยุบ ตัดความคิดเรื่องอื่น ๆ ออกให้หมด จดจ่อกับลมหายใจของเราเท่านั้น เวลานี้ตัวของเรารู้สึกผ่อนคลายที่สุด เท้าของเราผ่อนคลาย ขยับเท้าของเราเล็กน้อย ขาของเราผ่อนคลาย ท้องของเราผ่อนคลาย อวัยวะภายในของเราผ่อนคลาย หายใจสบาย ๆ ลึก ๆ ซ้ำ ๆ ลำตัว หน้าอก ของเราผ่อนคลาย ไบหน้า ลูกตา คิ้วของเราผ่อนคลาย อวัยวะทุกส่วนในไบหน้าของเราผ่อนคลาย ไหล่ของเราผ่อนคลาย แขน มือ ขา ของเราผ่อนคลาย จิตใจของเราเบาสบาย ผ่อนคลาย ตัวของเราเบาแสนเบาเหมือนกับไม่มีน้ำหนัก เราจินตนาการว่าเราเดินอยู่ตามลำพังบนท้องทุ่งในชนบทที่มีอากาศบริสุทธิ์ เราสูดหายใจเอาอากาศที่บริสุทธิ์เข้ามาเต็มปอด เรารู้สึกอิสระที่สุด ผ่อนคลายที่สุด เท้าของเราสัมผัสกับพื้นหญ้าพื้นดินที่เป็นธรรมชาติ เราได้ยินเสียงนกร้องที่ไพเราะ ได้ยินเสียงใบไม้ไหว เราเดินต่อไปตามลำพัง เรารู้สึกมีความสุขมากเบื้องหน้าของเราเป็นชายหาดที่สวยงาม เราได้ยินเสียงคลื่นกระทบฝั่ง เบื้องหน้าของเราคือ ดวงอาทิตย์ที่กำลังจะลับขอบฟ้า เราเห็นดวงอาทิตย์เคลื่อนต่ำลงจนลับขอบฟ้าไป แล้วเราก็ลงนอนในท่านอนตายที่ชายหาดอย่างสงบตามลำพัง เรารู้สึกผ่อนคลายที่สุด อิสระที่สุด และมีความสุขมากที่สุด ทุกส่วนในร่างกายของเราผ่อนคลาย เรากำลังอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด มือข้างขวาของเรา รู้สึกหนัก หนัก หนักที่สุด เหมือนมีแผ่นเหล็กใหญ่แผ่นหนึ่งมาทับมือขวาของเรา มือข้างซ้ายของเรา รู้สึก หนัก หนักที่สุด เหมือนมีแผ่นเหล็กใหญ่อีกแผ่นหนึ่งมาทับมือข้างซ้ายของเราไว้ เวลานี้มือข้างซ้ายและข้างขวาของเราหนักจนไม่สามารถขยับเขยื้อนได้ เวลานี้เท้าข้างขวาของเราหนัก หนัก หนักที่สุด เหมือนมีลูกตุ้มเหล็กมาถ่วงเท้าข้างขวาของเราไว้ เท้าข้างซ้ายของเราหนัก หนัก หนักที่สุด เหมือนมีลูกตุ้มเหล็กมาถ่วงเท้าข้างซ้ายของเราไว้ เวลานี้เท้าข้างซ้ายและขวาของเรา รู้สึกหนักมากจนเราไม่สามารถขยับเขยื้อนไปได้แล้ว เวลานี้มือข้างขวาของเรา รู้สึกร้อน ร้อน ร้อน ร้อนมาก เหมือนมีขดลวดไฟอยู่ในมือข้างขวาของเรา เวลานี้มือข้างซ้ายของเรา รู้สึกหนักและร้อนมาก เวลานี้เท้าข้างขวาของเรา รู้สึกร้อน ร้อน ร้อน ร้อนมาก เหมือนมีขดลวดไฟอยู่ในเท้าข้างขวาของเรา เวลานี้เท้าข้างซ้าย

ของเรารู้สึกร้อน ร้อน ร้อน ร้อนมาก เหมือนมีขดลวดไฟอยู่ในเท้าข้างซ้ายของเรา มือและเท้าของเรา รู้สึกหนักและร้อนมาก เราไม่สามารถขยับเขยื้อนมือและเท้าของเราได้เลย ลมหายใจของเรารู้สึกเบา สบาย ผ่อนคลาย เวลานี้ท้องของเรารู้สึกร้อน ร้อน ร้อนมาก เหมือนกับมีน้ำที่กำลังเดือดอยู่ในท้องของเรา หน้าผากของเราเย็นสบาย รู้สึกเหมือนมีลมเย็นพัดผ่าน หน้าผากของเราเวลานี้กำลังอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด เพื่อที่จะให้เราอยู่ในสภาวะผ่อนคลายยิ่งขึ้นไปอีก จินตนาการว่าเรากำลังลอยอยู่กลางมหาสมุทรที่คลื่นลมกำลังสงบ เรานับถอยหลังจากยี่สิบถึงหนึ่ง ขณะที่เรานับน้อยลง เราจะจมลึกลงในมหาสมุทร ลึกลง ลึกลง ลึกลง ยิ่งเราจมลงเท่าไร เราก้ยิ่งผ่อนคลายมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ยี่สิบ สิบเก้า สิบแปด ...สิบ ทุกส่วนของร่างกายของเราผ่อนคลายมากขึ้นทุกที เก้า แปด เจ็ด หก ... หนึ่ง เวลานี้เราจมลึกอยู่ใต้มหาสมุทร เรากำลังอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด (ช่วงเวลานี้เราจินตนาการถึงสิ่งที่เราปรารถนาให้เกิดขึ้นในชีวิตเราให้ชัดเจนที่สุด) วิธีการสู่สภาวะปกติ “ฉันทัน (เรา) จะนับ 1 ถึง 10 เมื่อนับถึง 10 ฉันทันจะรู้สึกตัวขึ้นอีกครั้ง ฉันทันจะรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่า แข็งแรง มีความรักให้กับตัวเอง และผู้อื่นอย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อน หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า พลังต่าง ๆ กลับคืนมาสู่ตัวฉันทัน ฉันทันรู้สึกแข็งแรงที่สุด สดชื่นที่สุด มีความสุขที่สุด ฉันทันกลายเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีเสน่ห์ น่ารัก คิดและพูดแต่สิ่งที่เป็นบวกแก่ตนเองและผู้อื่น หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ขยับมือ ขยับเท้า พลิกซ้ายขวาแล้วลุกขึ้น” (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2554)

2) การบริหารกายด้วยท่าเกาชิกิ (Kaoshiki)

กิจกรรม ผู้สอนนำผู้เรียนทำกิจกรรมการบริหารกาย เกาชิกิ (KAOSHIKI)

การออกกำลังกายที่นี้อธิวแมนนิสสนับสนุนนั้น ไม่ได้มีแต่เพียงการฝึกอาสนะเท่านั้นยังมีเรื่องของเกาชิกิและตานดาวา ซึ่งเป็นการออกกำลังกายแบบที่มีจังหวะเร็ว ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ระบบการหายใจ การเต้นของหัวใจ และระบบการไหลเวียนของโลหิตทำงานได้อย่างดีขึ้นเหมือนการวิ่งแล้ว ยังเป็นการช่วยให้ร่างกายส่วนต่าง ๆ มีความคล่องตัวมากขึ้นและยังช่วยให้ผู้ฝึกพัฒนาระบบประสาท และสามารถใช้อวัยวะได้อย่างดีขึ้นด้วย

เกาชิกิ คำว่า เกาชิกินั้นมาจากคำในภาษาสันสกฤต หมายถึง การออกกำลังกายที่สามารถช่วยพัฒนาจิตใจระดับต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ การออกกำลังกายแบบนี้ศรีพระบาทเรนจันได้เริ่มคิดค้นขึ้นสอนในปี พ.ศ.2521 การออกกำลังกายนี้ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวลำตัว การก้าวเท้าจังหวะ และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการคิดถึง และตั้งอุดมคติไว้ในใจว่า “ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแสวงหาและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีความยากเย็นเพียงใด เพื่อที่จะสามารถดำรง ความดีงามอันเป็นอุดมคติไว้ได้” การออกกำลังกายแบบเกาชิกินี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบร่างกายของมนุษย์มาก โดยเฉพาะผู้หญิง เพราะเกาชิกิจะช่วยให้กระดูกสันหลังมีความยืดหยุ่นทำให้ไขมันส่วนเกินลดลงทำให้ประจำเดือนเป็นปกติ การฝึกเกาชิกินี้สามารถฝึกได้แม้ในช่วงที่มีประจำเดือน สำหรับหญิงมีครรภ์การฝึกเกาชิกิเป็นประจำจะช่วยให้คลอดตัวได้จนผู้ฝึกมีอายุ 80 ปี เกาชิกิจะช่วยกระตุ้นให้ระบบการไหลเวียนของโลหิต และการเต้นของหัวใจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้ข้อต่อต่าง ๆ มีความคล่องตัวช่วยให้ร่างกายเกิดความแข็งแรง มีความยืดหยุ่นและความอดทนมากขึ้น เมื่อฝึกเป็น

ประจำสามารถช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคได้ถึง 22 ชนิด รวมทั้งโรคที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่ผิดปกติของตับด้วย

การฝึกเกาซิกิสามารถฝึกได้ตามรูปภาพดังนี้คือ เริ่มด้วยการชูมือประกบกันขึ้นเหนือศีรษะ แขนเหยียดตรงให้ลำแขนแนบกับใบหูตลอดเวลา ย่ำเท้าเป็นจังหวะและกายจะบิดไปทางขวาเล็กน้อย เป็นจังหวะที่ 1 บิดลงให้มากขึ้นอีกเป็นจังหวะที่ 2 และบิดลงให้มากที่สุดเป็นจังหวะที่ 3 จากนั้นให้ผ่อนกลับขึ้นเล็กน้อยเป็นจังหวะที่ 4 และคืนสู่ท่าประกบมือเหนือศีรษะเป็นจังหวะที่ 5 บิดกายเช่นเดียวกัน 5 จังหวะไปทางด้านซ้าย จากนั้นให้ลดมือลงมาประกบกันที่ด้านหน้าให้แขนขนานกับพื้น เป็นจังหวะที่ 1 จากนั้นให้ก้าวเท้าวาดออกไปด้านหลังเพื่อให้การก้มโน้มตัวทำได้อย่างสะดวกขึ้นพร้อม ๆ กับก้มลงเอามือที่ประกบกันนั้นแตะพื้นเป็นจังหวะที่ 2 กลับคืนสู่ท่าประกบแขนเหนือศีรษะเป็นจังหวะที่ 3 เอนไปด้านหลังเล็กน้อยเป็นจังหวะที่ 4 เอนไปด้านหลังให้มากที่สุดเป็นจังหวะที่ 5 และกลับมาสู่นำท่าชูแขนประกบกันเหนือศีรษะเป็นจังหวะที่ 6 จากนั้นให้พักเท้าที่สลับกันไปมาลงแล้วย่ำเท้าเป็นจังหวะสองครั้งก่อนที่จะเพิ่มฝึกรอบใหม่”

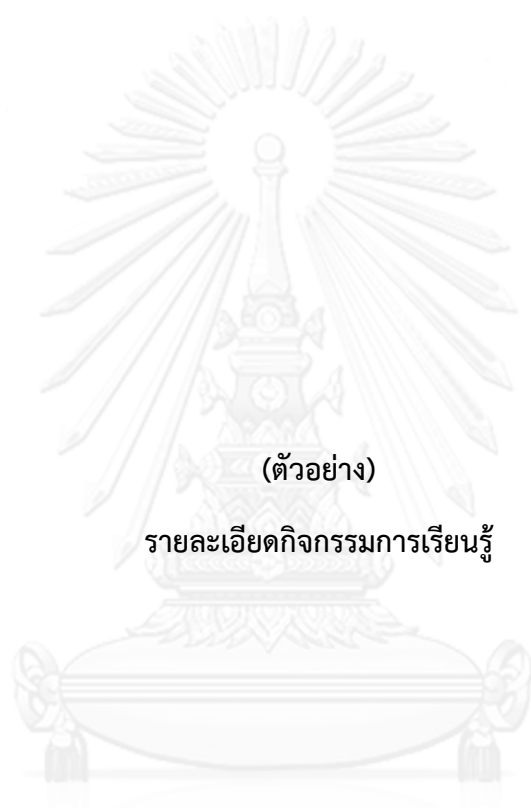
3) การฝึกสมาธิด้วยมนตราเสียงเพลง

กิจกรรม เปิดเพลง BABANAM KAWALAM เบา ๆ

3.1 ผู้เข้าอบรมทำสมาธิ หลับตา ให้นึกคำที่อยู่ในใจขณะทำสมาธิบาบามัน (หายใจเข้า) ความหมาย ความรักมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เควาลัม (หายใจออก) ความหมาย มีความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่าง

3.2 ผู้สอนนำทำกิจกรรมกลับสู่สภาวะปกติ

กล่าว นำ “ฉัน (เรา) จะนับ 1 ถึง 10 เมื่อนับถึง 10 ฉันจะรู้สึกตัวขึ้นอีกครั้ง ฉันจะรู้สึกสดชื่น กระปรี้กระเปร่า แข็งแรง มีความรักให้กับตัวเอง และผู้อื่นอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อน หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า พลังต่าง ๆ กลับคืนมาสู่ตัวฉัน ฉันรู้สึกแข็งแรงที่สุด สดชื่นที่สุด มีความสุขที่สุด ฉันกลายเป็นคน อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีเสน่ห์ น่ารัก คิดและพูดแต่สิ่งที่เป็นบวกแก่ตนเองและผู้อื่น หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ชัยบมือ ชัยบเท้า แล้วค่อย ๆ ลืมตาขึ้น” (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2554)

(ตัวอย่าง)

รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบทดสอบพลังจิต

ความตึงเครียด

	ไม่	บางที	ใช่
1. ฉันรู้สึกว่าคุณมีความตึงเครียดสูง	1	2	3
2. ฉันอ่อนไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของคนอื่นมากเกินไป	1	2	3
3. ฉันรู้สึกขาดความมั่นคงของชีวิต	1	2	3
4. ฉันควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ค่อยได้	1	2	3
5. ฉันรู้สึกลำบากใจเมื่อต้องอยู่ในสถานะที่ตัวเองควบคุมไม่ได้	1	2	3
6. ฉันเป็นคนที่สมบูรณ์แบบและงานที่ฉันทำออกมาจะต้องสมบูรณ์แบบ	1	2	3
7. ฉันเป็นคนที่ตื่นเต้นง่าย	1	2	3
8. คนรอบข้างบอกว่าฉันมีความเครียด	1	2	3
9. ความตึงเครียดของฉันสูงมาก	1	2	3
10. ฉันเป็นคนที่วิตกกังวลเกินเหตุ	1	2	3

คะแนนรวม

ความวิตกกังวล

	ไม่	บางที	ใช่
1. ฉันมีความกังวลกับสิ่งเล็ก น้อย เกินความจำเป็น	1	2	3
2. ฉันไม่เข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ฉันเกิดความกลัวในบางสิ่งบางอย่าง	1	2	3
3. ฉันกลัวบางสิ่งบางอย่างที่ไม่น่ากลัว	1	2	3
4. ฉันไม่ค่อยไวใจผู้อื่น	1	2	3
5. ฉันเป็นคนย้ำทำย้ำคิด	1	2	3
6. ฉันคิดว่าฉันเป็นคนล้มเหลว	1	2	3
7. ฉันคิดว่าฉันมีความเชี่ยวชาญมากในหลาย เรื่อง	1	2	3
8. ฉันเป็นคนช่างวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งต่าง ที่เกิดขึ้น	1	2	3
9. ฉันเป็นคนที่มึนงงใจไม่มั่นคง	1	2	3
10. ฉันใช้เวลานานมากในการตัดสินใจในแต่ละเรื่อง	1	2	3

คะแนนรวม

ความเชื่อมั่นในตัวเอง

	ไม่	บางที	ใช่
1. ฉันรู้สึกอึดอัดใจที่จะต้องอยู่กับคนอื่น	1	2	3
2. ฉันรู้สึกว่าคนส่วนใหญ่ดีกว่าฉัน	1	2	3

3. ฉันรู้สึกว่าคุณทำอะไรก็ไม่ค่อยถูกต้อง	1	2	3
4. ฉันเป็นคนไม่เปิดเผย	1	2	3
5. ฉันไม่ค่อยมีความเป็นผู้นำ	1	2	3
6. ฉันไม่ชอบตัวของฉัน	1	2	3
7. ฉันชอบเลียนแบบผู้อื่น	1	2	3
8. ฉันเป็นคนจับจด	1	2	3
9. ฉันมักจะคิดถึงความผิดพลาดของฉันที่เกิดขึ้นในอดีต	1	2	3
10. ฉันอยากจะเป็นเหมือนคนอื่นที่ไม่ใช่ตัวฉันเอง	1	2	3

คะแนนรวม

อึดใจ

	ไม่	บางที	ใช่
1. ฉันคิดว่าฉันดีพร้อมและเป็นคนที่มีสมบูรณ์แบบในทุก ด้านแล้ว	1	2	3
2. ฉันรู้สึกอึดใจถ้าจะต้องสวัสดีหรือทำความเคารพ ผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่าก่อน	1	2	3
3. ฉันรู้สึกไม่สบายใจที่จะต้องคบหาสมาคมกับคนที่มีฐานะต่ำกว่า	1	2	3
4. ฉันมีความรู้สึกเป็นพวกเขาพวกเราสูง	1	2	3
5. ฉันคิดว่าความคิดเห็นของฉันถูกต้องเสมอ	1	2	3
6. ฉันรู้สึกอึดใจที่จะกล่าวขอโทษผู้อื่นเมื่อรู้ว่าตัวเองทำผิด	1	2	3
7. ฉันมีใบหน้าที่บึ้งตึงอยู่เสมอ	1	2	3
8. ฉันไม่สามารถให้อภัยในความผิดของผู้อื่นได้	1	2	3
9. ฉันไม่สามารถเล่นสนุกสนานเหมือนสมัยที่ฉันเป็นเด็กได้	1	2	3
10. ฉันชอบดูถูกความคิดเห็นของผู้อื่น	1	2	3

คะแนนรวม

การนอน

	ไม่	บางที	ใช่
1. ฉันเป็นคนนอนหลับยาก	1	2	3
2. ฉันมักจะนอนหลับไปเล็กน้อยแล้วตื่นขึ้นเสมอ	1	2	3
3. ฉันต้องใช้ยานอนหลับก่อนเข้านอน	1	2	3
4. ฉันฝันร้ายเสมอๆ	1	2	3
5. ฉันมักจะนำปัญหาต่าง ๆ มาคิดก่อนนอนเสมอ	1	2	3
6. เสียงดังเพียงเล็กน้อยก็ทำให้ฉันตื่นได้	1	2	3
7. ฉันรู้สึกว่า การนอนหลับและความตายมีความผูกพันกันสูงมาก	1	2	3
8. การนอนของฉันไม่ถูกสุขลักษณะ	1	2	3
9. ฉันต้องใช้ความพยายามสูงก่อนที่จะหลับ	1	2	3
10. ฉันกลัวว่าเมื่อฉันหลับไปแล้วฉันจะไม่ตื่นขึ้นอีก	1	2	3

คะแนนรวม

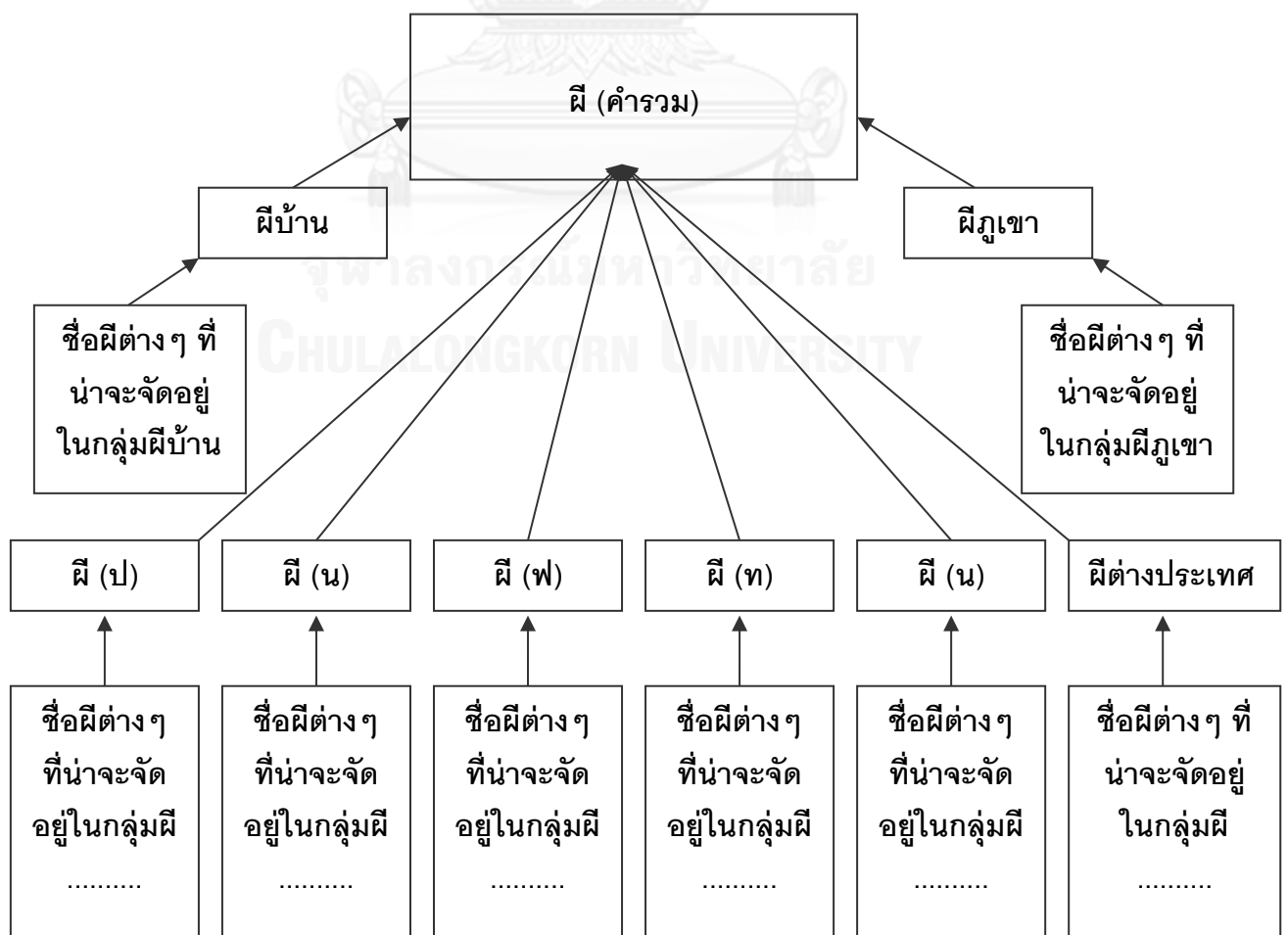
แหล่งที่มา: สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2554)

กิจกรรม: เรื่อง ผี ผี ชื่อนั้นสำคัญไฉน
(การจำแนกกลุ่ม/ประเภทของข้อมูลและการเชื่อมโยงข้อมูล)

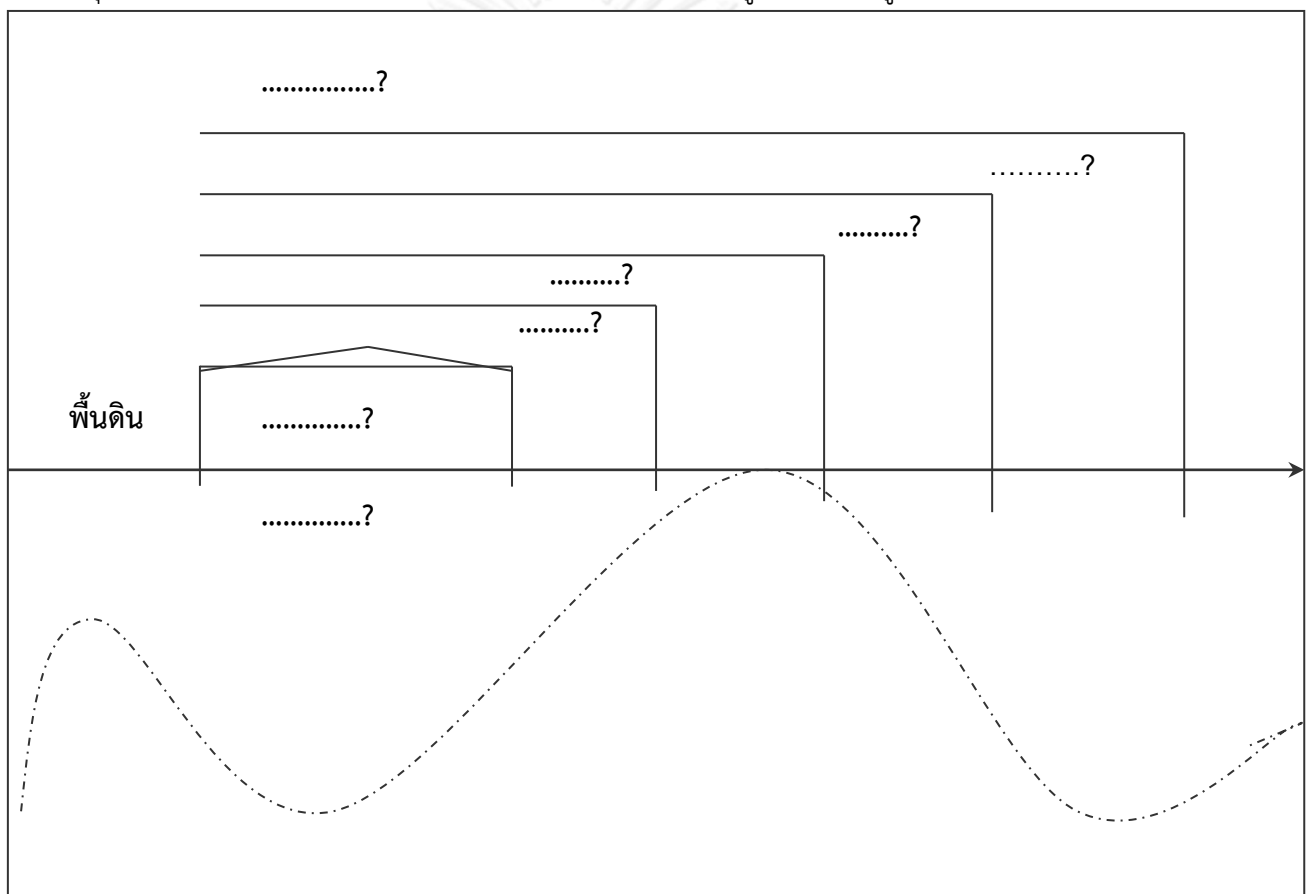
ขั้นตอนที่หนึ่ง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการบันทึกรายการอย่างอิสระ (free-listing and pile-sorting) สมาชิกกลุ่มทุกคน เขียนชื่อผีที่ตนเองรู้จักในแผ่นกระดาษ (5-10 ชื่อ)

ขั้นตอนที่สอง ประธานกลุ่มบันทึกข้อมูล (รายชื่อผีที่ได้ทั้งหมด) พร้อมกับสอบถามสมาชิกกลุ่มว่าแต่ละชื่อนั้นใช่ผีจริงหรือไม่ ถ้าไม่ใช่แยกไปไว้อีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก (เริ่มกระบวนการ Enter, clean และแยกแยะข้อมูล) สำหรับชื่อผีที่ใช้ **ประธานกลุ่ม** ถามต่อพร้อมบันทึกว่าผีแต่ละตนนั้นส่วนใหญ่ออยู่ที่ไหน และทำหน้าที่อะไร

ขั้นตอนที่สาม เมื่อประธานกลุ่มได้ข้อมูลทั้งหมดแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาแยกแยะ จำแนก และจัดกลุ่ม กลุ่มที่เหมือนกันจัดไว้ด้วยกัน แล้วตั้งชื่อซึ่งสามารถให้ครอบคลุมข้อมูลที่อยู่ภายใต้กลุ่ม เช่น ชื่อผีต่าง ๆ ที่น่าจะจัดอยู่ในกลุ่มบ้านก็เรียกชื่อกลุ่มหรือติดป้ายว่า “ผีบ้าน” ซึ่งอาจจะได้กลุ่มดังนี้

ขั้นตอนที่สี่ จากการจัดกลุ่มข้อมูลในขั้นตอนที่สาม สมาชิกภายในกลุ่ม จะมองเห็นได้ชัดเจนว่า ฝัแต่ละกลุ่มนั้นมีถิ่นที่อยู่ชัดเจน นำข้อมูลที่ได้ พล็อต (Plot) ลงบนกระดาษตามถิ่นที่อยู่ของฝัแต่ละกลุ่ม (ขั้นตอนนี้เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลและประกอบสร้างความรู้เรื่องฝัของสมาชิกภายในกลุ่ม) ซึ่งอาจจะได้ภาพของการเชื่อมโยงและประกอบสร้างข้อมูลหรือความรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ห้า เป็นขั้นตอนการตีความและการให้ความหมาย ระบบที่เห็นอยู่ในภาพมีลักษณะเป็นความคิดระบบความเชื่อ เรื่อง จักรวาลของคนไทยโดยทั่วไป รวมทั้งความเชื่อเรื่องการปกป้องรักษาและการลงโทษ (เมื่อมนุษย์กระทำความผิด) ซึ่งถือได้ว่าความเชื่อเรื่องฝั ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือ/กลไกในการควบคุมสังคมประการหนึ่ง

(* จะเห็นได้ว่าฝัต่างประเทศหรือฝันำเข้า ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในกรอบนี้ได้ เพราะไม่ได้เข้าไปอยู่ระบบกรอบความคิด เรื่อง จักรวาลของท้องถิ่น)

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เบญจจา ยอดดำเนิน ข แอ๊ดติคส์ และกาญจนา ตั้งชลจิต. 2552. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : การจัดการข้อมูล การตีความและการหาความหมาย. เอกสารหมายเลข 360 นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 1 การเตรียมผู้เรียน (ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศุภณีย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจรรณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกรวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อประเมินก่อนเรียนเรื่อง ข้อมูลความรู้และทักษะการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

3.2 เมื่อได้ดูสื่อวีดิทัศน์ร่วมย้อนอดีตด้วยใสในโรงเรียน (หนังเรื่อง สามชุก ตอนที่ 1-5) แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถประเมินข้อมูลความรู้และทักษะการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดของตนเองได้

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจรณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจรณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น เข้าใจเรื่องราวที่อ่าน เข้าใจเหตุการณ์ หรือรายละเอียดตามสถานการณ์ที่กำหนดได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การสังเกตความผิดปกติของข้อมูลโดยการสำรวจลงมือทำในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และรู้จักพิจารณาข้อคำถามต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การพิจารณาโดยการทบทวนข้อมูลความรู้จากเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนำมาสรุปความตอบโต้คำถามเกี่ยวกับสารเสพติดได้

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจรณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน คู่มือทัศน

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 1

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟ่าและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. แนะนำกิจกรรมการเรียนรู้
2. แนะนำวิธีการและขั้นตอนการเรียนรู้
3. ดูสื่อวีดิทัศน์ เพื่อร่วมย้อนอดีตวัยใสในโรงเรียน (หนังเรื่อง สามชุก ตอนที่ 1-5)

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟ่าและคำพูดด้านบวก”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมย้อนอดีตวัยใสในโรงเรียน
2. Pre-test ตามแบบสอบฉบับที่ 2 เป็นการประเมินก่อนเรียนเพื่อประเมินข้อมูลความรู้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด

3. Pre-test ตามแบบสอบฉบับที่ 3 เป็นการประเมินก่อนเรียนเพื่อประเมินทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติด

4. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้” โดยให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนไปสัมภาษณ์เพื่อนหรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์จริง

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความสำคัญของการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครั้งที่ 2 การจัดกลุ่มผู้เรียน (ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจาร์ณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจาร์ณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้

3.2 หลังจากทำกิจกรรม “พลังกลุ่ม” แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถสำรวจปัญหาและบอกความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจาร์ณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การเลือกข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ของตนเอง โดยแยกความคิดหรือประเด็นที่เป็นปัญหาและความต้องการออกจากประเด็นอื่น ๆ

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การสำรวจข้อมูลโดยการลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้อื่นกำหนดไว้ด้วยตนเอง หรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนโดยใช้วิธีวางแผนค้นหาคำตอบตามที่ตั้งไว้

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่ง่ายแก่การนำไปใช้เปรียบเทียบระหว่างปัญหากับความต้องการในการป้องกันการเสพยาเสพติด

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 2

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. Pre-test ตามแบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นการประเมินก่อนเรียนเพื่อประเมินลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณ
2. กิจกรรม “พลังกลุ่ม” เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียนตามรูปแบบ STAD
3. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนา การเรียนรู้ ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนา การเรียนรู้
2. บรรยาย “การปรับตัวเข้ากับสังคม” โดย ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม
3. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปประเด็นปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครั้งที่ 3 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ (ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้วางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

3.2 เมื่อดูสื่อวีดิทัศน์เพื่อการตระหนักรู้ในปัญหาเสพยาเสพติด (หนังเรื่องสามชุกตอนที่ 6-11) แล้ว เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถระดมความคิดวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลที่ต่างออกไปจากความเชื่อของตัวเอง

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การจำแนกแยกแยะ โดยการเปรียบเทียบความเหมือน ความต่างของสิ่งสองสิ่ง หรือของความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การวางแผนร่วมกันว่าวิธีการเรียนรู้แต่ละวิธีมีรายละเอียดความเป็นไปได้จริงตามความสามารถของสมาชิกภายในกลุ่มหรือไม่ มากน้อยเพียงใดในการป้องกันการเสพยาเสพติด

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน ดวีทัศน์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 3

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

9.1 ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้

9.2 ห้องสมุด

9.3 แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเดินเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. สื่อวีดิทัศน์ เพื่อการตระหนักรู้ในปัญหาเสพติด (หนังเรื่องสามชุก ตอนที่ 6-11)
2. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. สื่อวีดิทัศน์ เพื่อการตระหนักรู้ในปัญหาเสพติด (หนังเรื่องสามชุก ตอนที่ 6-11)
2. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนร่วมวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้
3. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 4 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกันค้นหาเหตุผลเล็ก ๆ ของปัญหาเสพติด

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่าง (ตัดตอนจากการถอดเทปหนังเรื่องสามชุก) แล้วเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนสามารถตอบคำถามและค้นหาเหตุผลเล็ก ๆ ของปัญหาเสพติดได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหามาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การแสดงออกถึงความสามารถของแต่ละคนภายในกลุ่ม ซึ่งอาจใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไปในการแสดงออกถึงความคิดหรือความรู้ของตน

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การพิจารณาเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นคืออะไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การใช้หลักเหตุผลมาอธิบายให้เหตุผลสนับสนุนที่ข้อมูลแตกต่างกันเพราะอะไร เพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 4

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. Case 1 ข้อมูลตัวอย่าง เพื่อทำความเข้าใจข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ (ตัดตอนจากการถอดเทปหนึ่งเรื่องสามชุก)
2. โจทย์/คำถาม เพราะอะไร? ยาเสพติดจึงแพร่กระจายไปในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว
3. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนค้นหาเหตุผลเล็ก ๆ ของปัญหา

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “การระดมความคิด” เพื่อให้เยาวชนค้นหาเหตุผลเล็ก ๆ ของปัญหา
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการค้นหาเหตุผลเล็ก ๆ ของปัญหา ยาเสพติด

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

ปัญหา / อุปสรรค

.....

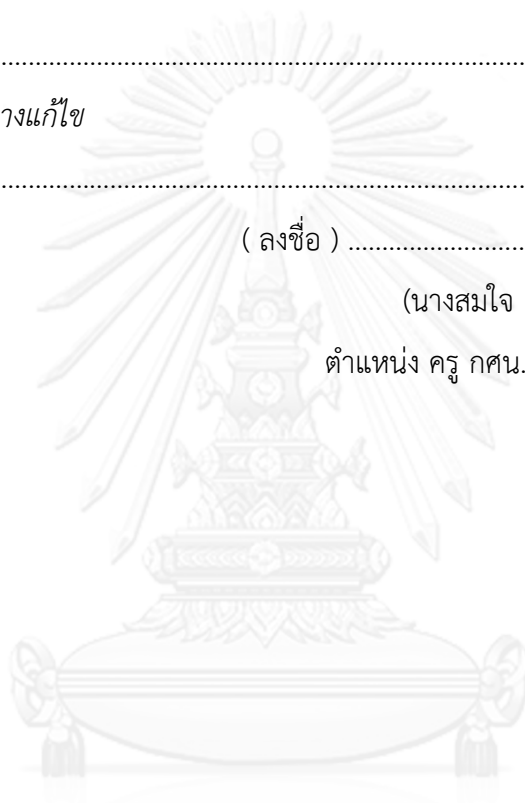
ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจรรณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกรวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3.2 เมื่อดูสื่อวีดิทัศน์ “สารคดีเฉียดตาย” และอ่านกรณีตัวอย่าง (ตัดตอนจากการถอดเทปหนึ่งเรื่อง สามชุก) แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถตอบคำถามและกำหนดทางเลือกการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหายาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจรรณญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6
สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การทบทวนและระลึกถึงคำตอบที่ถูกต้อง โดยการพิจารณาความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาของตัวเลือกแต่ละตัว หรืออาศัยความรู้เดิมและความคิดเห็นของเพื่อนภายในกลุ่ม

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การพิจารณาเพื่อเลือกประเด็นที่ต้องการ หรือสิ่งที่พิจารณาตัดสินแล้วว่าเป็นสิ่งที่สามารถใช้แก้ปัญหาได้

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การเลือกข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อใช้แก้ปัญหายาเสพติด

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ขอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์ คู่มือทัศน

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 5

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกล้นหลอน และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง

4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. ข้อมูลความรู้ “สารคดีเฉียดตาย”
2. ใช้ Case 1 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
3. โจทย์/คำถาม ทำอย่างไร? จึงจะลดอัตราการติดยาเสพติดรายใหม่ได้

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “พลังแห่งความรัก” เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกจับประเด็นจากข้อมูลตัวอย่าง” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันกำหนดทาง เลือกในการ แก้ไขปัญหา
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเสพติด

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 6 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ (สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง “ปริศนาฆาตกรรม” แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถเก็บ รวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงของเหตุการณ์และตอบคำถามได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น เข้าใจเรื่องราวที่อ่าน จดจำสิ่งที่อ่าน บอกเนื้อหาสาระและรายละเอียดจากเรื่องราวที่กำหนดได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การพิจารณาข้อมูลจากเรื่องที่อ่านหรือเรื่องราวที่กำหนดว่าเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง และบอกเล่าได้ว่าเรียนรู้ไปเพื่ออะไร

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น รวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากเรื่องที่อ่านโดยนำมาเขียนเรียบเรียงใหม่ให้ง่ายแก่การเข้าใจสำหรับตนเองได้

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 6

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนิโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. Case 2 ข้อมูลตัวอย่าง “ปริศนาฆาตกรรม”
2. โจทย์/คำถาม ถ้าเป็นการฆ่าตัวตายข้อมูลสนับสนุนคืออะไร? ได้มาอย่างไร?

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “การสร้างภาพพจน์ด้านบวก” เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ใช้เป็นตัวอย่าง” เพื่อให้เยาวชนรู้จักวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....
 (ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

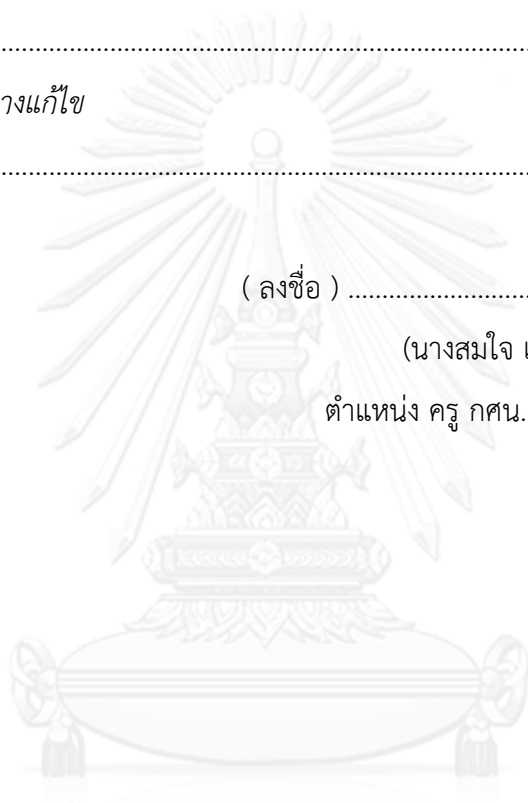
ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 7 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ (สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักวิธีการจำแนกและเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกัน

3.2 หลังจากทำกิจกรรมเรื่อง “ผี ผี” แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถแยกแยะและจัดกลุ่มของข้อมูลที่ใช่เป็นตัวอย่างได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น แยกความคิดที่ต้องการออกจากประเด็นอื่น ๆ ได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น ระบุลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งสองสิ่งที่กำหนดให้ได้

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่เข้ากลุ่มหรือจัดลง

หมวดหมู่ได้

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 7

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟ่าและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. กิจกรรมเรื่อง ผี ผี ซื่อนั้นสำคัญไฉน
2. ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
3. โจทย์/คำถามถ้าเป็นการฆาตกรรมข้อมูลสนับสนุนคืออะไร? ได้มาอย่างไร?

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “การสร้างภาพพจน์ด้านบวก” เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ฝึกแยกแยะจัดกลุ่มของข้อมูลที่ใช้เป็นตัวอย่าง” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันจำแนกและเชื่อมโยงข้อมูล
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังทบทวนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลวิธีการจำแนกและเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกัน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....
ปัญหา / อุปสรรค

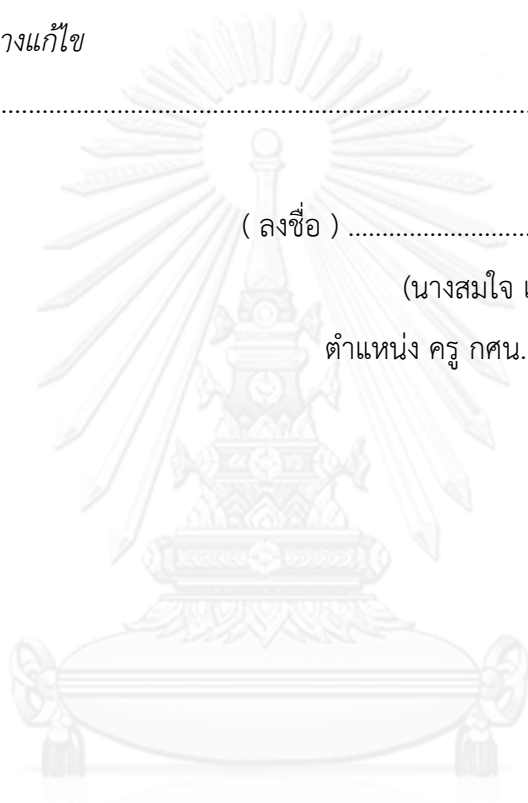
ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 8 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ (สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักวิธีการประเมินคุณภาพของข้อมูล

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง “ปริศนาฆาตกรรม” แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถ ประเมินคุณภาพของข้อมูลและตอบคำถามได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น ประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือหรือคุณค่าของข้อมูลจากเรื่องที่สามารถอ่านได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น สืบหาข้อมูลจากเรื่องที่สามารถอ่านได้ ทบทวนและตรวจสอบคำที่ใช้บอกถึงคุณลักษณะของสิ่งที่เกี่ยวข้องได้ถูกต้อง

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การพิจารณาโดยใช้หลักเหตุผล แหล่งข้อมูล วิธีเก็บข้อมูลในเรื่องที่อ่านว่าข้อมูลใดน่าเชื่อถือมากที่สุด

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 8

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
2. โจทย์/คำถาม 1) อะไรเป็นเหตุในการฆ่าตัวตาย 2) มูลเหตุจูงใจ อะไร? ใครขาดกรรม?

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “การฝึกโยคะ” เพื่อดูแลสุขภาพ

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “การตรวจสอบข้อมูล” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันประเมินคุณภาพของข้อมูล
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลวิธีการประเมินคุณภาพของข้อมูลร่วมกัน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครั้งที่ 9 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักวิธีการแยกข้อเท็จจริง/ความคิดเห็นออกจากกัน

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง “ปริศนาฆาตกรรม” ทำกิจกรรมกลุ่ม “ทางสองแพร่ง” แล้ว เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถตอบคำถาม แยกข้อเท็จจริง และความคิดเห็นออกจากกันได้ ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น แยกแยะความแตกต่างของสิ่งที่อ่าน และเข้าใจเรื่องราวที่ปรากฏในข้อความที่อ่านได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น บอกเนื้อหาสาระได้ว่าอะไรเป็นข้อเท็จจริง และอะไรเป็นการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น แยกความคิด หรือประเด็นข้อเท็จจริงออกจากประเด็นอื่น จากเรื่องที่อ่านได้

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 9

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนิโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
2. โจทย์/คำถาม เหตุผลสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน : อะไร? / อย่างไร?

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “การฝึกโยคะ” เพื่อดูแลสุขภาพ

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ทางสองแพร่ง” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันแยกข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกจากกัน
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลวิธีการแยกข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกจากกัน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....
 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ครั้งที่ 10 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนรู้จักวิธีการคิดปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเอง

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง “ปริศนาฆาตกรรม” และทำกิจกรรมกลุ่ม “ซังน้ำหนัก” แล้ว เยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถร่วมกันคิดปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเองได้ ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การนำเสนอความคิดที่เรียบเรียงไว้ได้อย่างเป็นระบบ

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การจัดลำดับ หรือเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสิ่งสองสิ่งหรือมากกว่านั้นได้

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่มีความเป็นไปได้

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 10

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนิโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต็นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
2. โจทย์/คำถามจากข้อมูลสนับสนุน : เราจะปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมได้อย่างไร?
3. กิจกรรมกลุ่ม “ซึ่งนำหนัก/ปรับเปลี่ยนแนวความคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันคิดปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเอง

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เต็นเกาซิกิ” เพื่อการผ่อนคลาย

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ซึ่งนำหนัก/ปรับเปลี่ยนแนวความคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันคิดปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเอง
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลวิธีการคิดปรับเปลี่ยนข้อสมมุติเดิมของกลุ่มและของตนเอง

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้**ครั้งที่ 11 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติด)****ชั้น** มัธยมศึกษาตอนปลาย**เวลาเรียน** 4 ชั่วโมง**ภาคเรียนที่** 2**ผู้สอน** นางสมใจ เกิดแก้ว**ศูนย์ กศน.** อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้ทบทวนความคิดของกลุ่มและของตนเอง

3.2 หลังจากอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง “ปริศนาฆาตกรรม” ทำกิจกรรมกลุ่ม “การไตร่ตรอง” แล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถร่วมกันทบทวนความคิดของกลุ่มและของตนเองได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การทบทวนความคิด และเรียบเรียงความคิดทั้งหมดของตนเองแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือคำเขียนได้

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การเรียบเรียงความคิดของกลุ่มเฉพาะส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น การพิจารณาทบทวนข้อมูลที่มีทั้งหมดอย่างละเอียดเพื่อระบุความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละชิ้น

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย การอ่าน การสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 11

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. ใช้ Case 2 เป็นข้อมูลตัวอย่าง
2. สรุปร/ตอบโจทย์ : ได้ข้อสรุปที่ตอบข้อสงสัยว่าอย่างไร?
3. กิจกรรมกลุ่ม “การไต่ตรอง” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันทบทวนความคิดของกลุ่มและของตนเอง

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เต้นเกาซิกิ” เพื่อการผ่อนคลาย

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “การไตร่ตรอง” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันทบทวนความคิดของกลุ่มและของตนเอง
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการทบทวนความคิดของกลุ่มและของตนเอง

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....
.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 12 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนร่วมกันถอดบทเรียน : แนวคิด หลักการ วิธีการ และเครื่องมือที่ได้จากกรณีตัวอย่าง

3.2 เมื่อถอดบทเรียนแล้วเยาวชนนอกระบบโรงเรียนสามารถร่วมกันประเมินทางเลือกและสรุปเป็น สมุดเล่มน้อยเพื่อนำความรู้และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ถูกต้อง

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น ทบทวนความรู้ที่ได้จากการตอบโจทย์คำถามว่ามีอะไรที่รู้แล้ว และมีอะไรที่ยังไม่รู้ที่ต้องค้นหาเพิ่มเติม

5.2 ทักษะการคิดทั่วไป เช่น การสรุปบทเรียนจากสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นหรือที่กำหนดให้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นตามมา

5.3 ทักษะการคิดที่ซับซ้อน เช่น ใช้หลักเหตุผลเพื่ออธิบายเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ว่ามีสาเหตุหรือเกิดมาจากอะไร

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม สมุดเล่มน้อย รายงานปากเปล่า การอภิปราย และการสัมภาษณ์

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 12

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน
2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. กิจกรรม “การถอดบทเรียน” เพื่อฝึกวิธีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพติด
2. กิจกรรมกลุ่ม “ประเมินทางเลือก/สมุดเล่มน้อย” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันถอดบทเรียน : แนวคิด/หลักการ/วิธีการ/เครื่องมือที่ได้จาก Case1, 2

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เต้นเกาซิกิ” เพื่อการผ่อนคลาย

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

1. กิจกรรมกลุ่ม “ประเมินทางเลือก/สมุดเล่มน้อย” เพื่อให้เยาวชนร่วมกันถอดบทเรียน : แนวคิด/หลักการ/วิธีการ/เครื่องมือที่ได้จาก Case1, 2
2. มอบหมายงานกิจกรรมกลุ่มย่อย “ทบทวนหลังบทเรียนตามสัญญาการเรียนรู้”

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการประเมินทางเลือกเพื่อนำความรู้และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพติด

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

 (ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....ปัญหา / อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 13 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 เพื่อให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและมีสุขภาพจิตดีขึ้น

3.2 หลังจากทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่แล้วกลุ่มเยาวชนสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อนำความรู้และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับตนเอง และเพื่อนในกลุ่มได้

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

5.1 สมาชิกภายในกลุ่มปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

5.2 สมาชิกภายในกลุ่มมีความรับผิดชอบและพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ

5.3 สมาชิกภายในกลุ่มมีทักษะทางสังคม เคารพ ยอมรับ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ชยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ใบงาน รายงานกลุ่ม รายงานปากเปล่า การพูด การอภิปราย

8) การวัดและการประเมินผล

ประเมินคุณภาพชิ้นงานและภาระงานตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 13

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

★ ทักษะศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....

.....ปัญหา / อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

ครั้งที่ 14 ส่งเสริมทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ (ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติด)

ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

ภาคเรียนที่ 2

ผู้สอน นางสมใจ เกิดแก้ว

ศูนย์ กศน. อำเภอป่าพะยอม

1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิด และทักษะการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มี วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล และรู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์ และกำหนดเป้าหมายได้

2) สาระสำคัญ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้

3) จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อประเมินหลังเรียนเรื่อง ข้อมูลความรู้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ในการป้องกันการเสพยาเสพติด และลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด

4) สาระการเรียนรู้/เนื้อหา

ข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบ โรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านยาเสพติด

ด้านที่ 2 การติดตามสถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติด

ด้านที่ 3 สภาพปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 4 ผลกระทบต่อเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 5 การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านที่ 6 ทางเลือกในการแก้ปัญหาการเสพยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

และทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้ โดยแบ่งตามสถานการณ์ออกเป็น 6 ตอน 9 สถานการณ์ ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ที่ 1-3 การระบุประเด็นปัญหา การกำหนดเป้าหมาย และการตั้งสมมติฐาน

ตอนที่ 2 สถานการณ์ที่ 4 การประมวลข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตอนที่ 3 สถานการณ์ที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะใช้

ตอนที่ 4 สถานการณ์ที่ 6 การประเมินความถูกต้องและความตรงของข้อมูล

ตอนที่ 5 สถานการณ์ที่ 7-8 การพิจารณาเหตุการณ์และเสนอทางเลือกที่สมเหตุสมผลตอนที่ 6

สถานการณ์ที่ 9 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ใจกว้างและเป็นธรรม กระตือรือร้นใฝ่รู้ ชอบวิเคราะห์และผสมผสาน ขยัน ต่อสู้และอดทน ความมั่นใจในตัวเอง ความน่ารักน่าคบ และความพอใจในตัวเอง

7) ชิ้นงาน/ ภาระงาน

ชิ้นงาน/ ภาระงาน (รวบยอด)

8) การวัดและการประเมินผล

8.1 ประเมินคุณภาพชิ้นงาน และภาระงาน (รวบยอด) ตามสัญญาการเรียนรู้ที่ 14

8.2 ตรวจสอบสอบหลังเรียนเรื่อง ข้อมูลความรู้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด และลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด

9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ใบความรู้และใบงานตามสัญญาการเรียนรู้ ห้องสมุด แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

10) กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-2

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคตินิยมที่ดี มีความรู้สึกล่วงนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมเราคือ ผองเพื่อน

2. กิจกรรมเทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก
3. กิจกรรมการฝึกสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสต์ด้วยมนตราเสียงเพลง
4. กิจกรรมพลังแห่งความรัก
5. กิจกรรมการสร้างภาพพจน์ด้านบวกเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง
6. กิจกรรมการฝึกโยคะและกิจกรรมเต้นเกาซิกิเพื่อดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1. กิจกรรม “เขวชนกับแผนงานชีวิต”
2. สื่อวีดีทัศน์ “ตามรอยพ่อ”

ชั่วโมงที่ 3-4

กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้

ผู้สอนนำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และมองเห็นคุณค่าของตัวเองด้วยกิจกรรม “เทคนิคการจูงใจสู่สภาวะอัลฟาและคำพูดด้านบวก”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (ต่อ)

Post-test ตามแบบสอบถามฉบับที่ 1 ลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยต่อการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติด แบบสอบถามฉบับที่ 2 ข้อมูลความรู้ในการป้องกันการเสพยาเสพติด และแบบสอบถามฉบับที่ 3 ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

กิจกรรมรวบยอด

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปการประเมินผลหลังเรียน

กิจกรรมเสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร

.....

(ลงชื่อ)

(นายวิรัตน์ สุขอ่อน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอป่าพะยอม

บันทึกผลหลังสอน

ผลการเรียนรู้

.....
.....ปัญหา / อุปสรรค

.....
ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

(ลงชื่อ)ผู้สอน

(นางสมใจ เกิดแก้ว)

ตำแหน่ง ครู กศน.ตำบลป่าพะยอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ตัวอย่าง)
ใบงานสถานการณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ใบงานที่ 1-9

คำชี้แจง ให้เยาวชนอ่านกรณีตัวอย่างแล้วตอบคำถามตามที่คุณสอนกำหนด

สถานการณ์ที่ 1

ปรากฏข่าวสารว่า มีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากเขตว่าเหนือมายังเขตว่าตอนใต้ ทำให้ปริมาณของยาเสพติดในพื้นที่พักคอย ตามแนวชายแดนมีจำนวนมากขึ้น เนื่องจากกองกำลังว่ามีความต้องการเงินเพื่อนำไปพัฒนากองทัพ เลี้ยงกำลังพลและครอบครัว ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากยาเสพติดจึงมีการค้าขายยาเสพติดในเขตอิทธิพลมากขึ้น รวมทั้งช่วงที่ผ่านมากลุ่มนักค้ายาเสพติดชาวไทยบางคนได้มีการติดต่อซื้อขายยาเสพติดกับกองกำลังว่า โดยนำยาเสพติดมาจำหน่ายก่อนและบางคนได้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมและยึดยาเสพติดไป จึงเป็นสาเหตุทำให้มีหนี้สินจำนวนมาก และกองกำลังว่าได้จัดชุดติดตามทวงหนี้ขั้นเด็ดขาดเพื่อป้องกันและไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างกับกลุ่มพ่อค้ารายอื่น ๆ

สถานการณ์ที่ 2

วันที่ 31 พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันงดสูบบุหรี่โลกที่องค์การอนามัยโลกและกระทรวงสาธารณสุขรณรงค์ให้คนไทยทุกวัย ทุกเพศ ทุกระดับถึงพิษภัยที่เกิดจากการสูบบุหรี่ที่ส่งผลต่อการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นเลือดหัวใจตีบ โรคหัวใจ ไขมันในเลือดสูง หอบหืด โรคถุงลมโป่งพอง โรคมะเร็งปอด เป็นต้น ทำให้ในปีหนึ่ง ๆ มีผู้เสียชีวิตจากพิษภัยของบุหรี่มากมาย

สถานการณ์ที่ 3

ในปีหนึ่ง ๆ มีบุคคลสำคัญป่วยเป็นโรคหัวใจ อันเนื่องมาจากการสูบบุหรี่เป็นจำนวนมาก เช่น นักการเมือง ดารา นักกีฬา ซึ่งบางรายต้องทนทุกข์ทรมานกับอาการป่วยเป็นระยะเวลาอันยาวนานต้องใช้จ่ายเงินในการรักษาเป็นจำนวนมาก และบางรายก็เสียชีวิตอย่างเฉียบพลัน ทั้งที่บุคคลเหล่านี้ยังสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้อีก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สถานการณ์ที่ 4

ภายในไม่กี่วินาทีหลังจากหายใจรับเอาควันทนุหรือเข้าไป นิโคตินในควันทนุหรือจะไปที่สมองซึ่งส่งสัญญาณให้ปล่อยสารเคมีที่ไปทำการกระตุ้นประสาท สารเคมีเหล่านี้มีบทบาทต่อการนอนหลับ อารมณ์และการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในไม่ช้าสมองก็จะติดการกระตุ้นนี้ และเมื่อติดแล้วก็จะอยากได้นิโคตินเพิ่มขึ้น ถ้าไม่มีนิโคตินผู้สูบบุหรี่ก็จะรู้สึกกระสับกระส่ายและไม่สบายใจ หัวใจตอบสนองต่อนิโคตินด้วยการทำงานเร็วขึ้น ในขณะที่เดียวกันหลอดเลือดก็จะตีบลง และความดันเลือดเพิ่มสูงขึ้น ผลก็คือหัวใจจะทำงานหนักขึ้นเพื่อสูบฉีดเลือดเพิ่มขึ้น เพื่อที่ออกซิเจนจะได้ไปถึงเนื้อเยื่อของร่างกายทั้งหมด ซึ่งสามารถทำให้ผู้ที่ปัญหาเกี่ยวกับการหมุนเวียนของเลือดอยู่แล้วมีความเครียดเพิ่มขึ้น

สถานการณ์ที่ 5

ยาเสพติดบางชนิดก่อให้เกิดการติดได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ยาเสพติดบางชนิดก็ก่อให้เกิดการติดทางด้านจิตใจเพียงอย่างเดียว การติดยาทางกายเป็นการติดยาเสพติดที่ผู้เสพมีความต้องการเสพอย่างรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อถึงเวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพจะเกิดอาการผิดปกติอย่างมาก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเรียกว่า "อาการขาดยา" เช่น การติดยีน มอร์ฟิน เฮโรอีน เมื่อขาดยาจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน หาว น้ำมูกน้ำตาไหล นอนไม่หลับ เจ็บปวดทั่วร่างกาย เป็นต้น การติดยาทางใจเป็นการติดยาเสพติดเพราะจิตใจเกิดความต้องการ หรือเกิดการติดเป็นนิสัย หากไม่ได้เสพร่างกายก็จะไม่เกิดอาการผิดปกติหรือทรมานทรมายแต่อย่างใด จะมีบ้างก็เพียงเกิดอาการหงุดหงิดหรือกระวนกระวายใจเท่านั้น

สถานการณ์ที่ 6

หม่าเป็นนักกีฬาของหมู่บ้าน ในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เขาตั้งใจจะทำอาหารเพื่อรับประทานภายในครอบครัว แต่หม่ายังต้องการวัตถุดิบในการประกอบอาหาร หม่าจึงขี่จักรยานจากบ้านเพื่อไปยังตลาด เมื่อขี่ไปได้ 200 เมตรหม่าพบเด็กผู้ชายคนหนึ่งโดนรถเฉี่ยวชนหม่าจึงหยุดและช่วยเหลือเด็ก จากนั้นจึงให้ผู้ขายนั่งซ้อนท้ายจักรยานพาไปทำแผลที่สถานีอนามัย จากนั้นจึงไปตลาดเมื่อหม่าไปถึงตลาด หม่าไปซื้อน้ำตาลที่บรรจุในถุงมาตรฐานซึ่งมีปริมาณ 1 กิโลกรัม จำนวน 1 ถุง จากนั้นจึงเดินไปซื้อผักกาด 1 กิโลกรัม ๆ ละ 20 บาท แต่หลังจากรับผักกาดจากแม่ค้าและจ่ายเงินแล้ว หม่าเห็นเข็มของตาซึ่งที่ไม่มีของวางอยู่บนไปที่ 1 ซีด แต่เนื่องจากหม่าไม่ยอมเดินไปหลายร้านจึงจำเป็นต้องซื้อของในร้านนี้ ดังนี้

1. ผักกาดหอม	1	กิโลกรัม		
2. ผักกะหล่ำปลี	9	ซิด	แม่ค้าแถมให้อีก 3	ซิด
3. เนื้อหมู	8	ซิด	แม่ค้าแถมให้อีก 1	ซิด
4. เงาะ	1	กิโลกรัม	แม่ค้าแถมให้อีก 2	ซิด

สถานการณ์ที่ 7

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โรคสิวเป็นโรคที่พบบ่อยและก่อให้เกิดความกังวลแก่ผู้ที่เป็นสิว และผู้ที่เป็นสิวมักจะมีความเชื่อเกี่ยวกับโรคสิวตามคำโฆษณาของผลิตภัณฑ์การรักษาสิว และมักมีความเชื่อในเรื่องต่อไปนี้

1. เชื่อว่าฝุ่นละอองและสิ่งสกปรกเป็นสาเหตุของสิวจึงล้างหน้าฟอกสบู่บ่อย ๆ ใช้สบู่ที่แรงหรือสบู่อยาทำให้น้ำอึกเสบ ระคายเคือง และสิวกำเริบขึ้น
 2. เชื่อว่าการรับประทานช็อคโกแลตแล้วทำให้สิวขึ้น ซึ่งมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าอาหารพวกช็อคโกแลต กระตุ้นให้สิวเกิดขึ้น
 3. เชื่อว่าแสงแดดช่วยรักษาให้สิวดีขึ้น เพราะแสงแดดทำให้ผิวไหม้แดงและผิวคล้ำลง ช่วยบดบังรอยแดงรอยดำจากสิวกักเสบ แต่แท้จริงแล้วแสงแดดเป็นอันตราย
 4. เชื่อว่าการรักษาสิวนั้นยิ่งใช้ยาแรงยิ่งได้ผลดี ที่จริงแล้วในการใช้ยาความเข้มข้นต่ำได้ผลดี การใช้ยาแรงทำให้เสียเงินมากขึ้น และเกิดผลแทรกซ้อน
- ดังนั้น การรักษาสิวที่ถูกต้องควรใช้ยาตามคำแนะนำของแพทย์หรือเภสัชกรอย่างเคร่งครัด

สถานการณ์ที่ 8

โสภณเป็นนักกีฬาฟุตบอลของหมู่บ้าน และได้จัดงานเลี้ยงวันเกิด โดยเชิญเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นผู้ชาย 3 คน และผู้หญิง 3 คน ให้ไปร่วมงาน ณ ร้านอาหารแห่งหนึ่ง หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็ชักชวนกันไปร้องเพลงที่ร้านคาราโอเกะอยู่จวนติด เพื่อน ๆ บางคนทั้งคารณี่ซึ่งเป็นแขกพิเศษของโสภณไม่สามารถกลับบ้านได้ เนื่องจากหมดเวลาของรถโดยสารประจำทาง เพื่อน ๆ จึงชวนกันกลับบ้านโดยนั่งรถแท็กซี่ไปด้วยกัน เนื่องจากบ้านของแต่ละคนอยู่ในละแวกเดียวกัน เหลือแต่คารณี่เพียงคนเดียวที่เส้นทางกลับบ้านอยู่นอกเส้นทางจากเพื่อน ๆ และที่บ้านของคารณี่ก็มีแม่เพียงคนเดียวไม่มีพาหนะที่จะรับคารณี่กลับบ้านได้

สถานการณ์ที่ 9

การใช้ยาสเตียรอยด์ เช่น เพร็ดนิโซโลน เด็กซาเมทาโซน ซึ่งเป็นยาต้านการอักเสบ แก้แพ้สำหรับรักษาโรคที่มีความรุนแรง จำเป็นต้องให้แพทย์เป็นผู้สั่งใช้ โดยมีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์จริง ๆ เท่านั้น แต่การใช้ยานี้อย่างแพร่หลายเกินจำเป็นในรูปของยาชุดและยาถูกกลอนที่นิยมใช้กันมากก็คือการรักษาโรคปวดข้อ ปวดเอว ปวดหลัง เมื่อรับประทานแล้วรู้สึกแก้ปวดได้ทันที ก็จะกินอย่างต่อเนื่องเป็นแรมเดือน แรมปี ไม่อาจหยุดยาได้เพราะหยุดยาแล้วอาการกำเริบอีก ในที่สุดก็ได้รับพิษภัยของยาสเตียรอยด์ที่ทำให้ภูมิคุ้มกันอ่อนแอ ติดเชื้อรุนแรงถึงเสียชีวิตได้หรือทำให้เกิดการทำงานของต่อมหมวกไตจนเกิดภาวะขาดสาร สเตียรอยด์ หากหยุดรับประทานยาสเตียรอยด์ทันทีก็อาจทำให้ผู้ป่วยเกิดภาวะช็อกเสียชีวิตได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(หมายเหตุ : ผู้สอนอาจใช้สถานการณ์อื่นที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน)

(ตัวอย่าง)
กิจกรรมรายบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กิจกรรมรายบุคคล ชื่อ.....นามสกุล.....

โจทย์ / คำถาม พลั้งจิตมีจริง เธอเชื่อหรือไม่ ?

1. ถ้าเธอเชื่อว่ามีจริง : เธอมีข้อมูลสนับสนุนหรือมีเหตุผลอะไร?

.....

.....

.....

2. ถ้าเธอไม่เชื่อว่ามีจริง : เธอมีข้อมูลสนับสนุนหรือมีเหตุผลอะไร?

.....

.....

.....

โจทย์ / คำถาม “ขอให้เล่าประสบการณ์จริงของตัวเองเท่าที่จะสามารถเล่าได้”

1. เธอพอใจ ในพลังด้านบวกจากใครบ้าง? ลำดับเหตุการณ์ด้วยว่าเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

2. เธอไม่พอใจ ในพลังด้านลบจากใครบ้าง? ลำดับเหตุการณ์ด้วยว่าเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

3. เธอมีจุดมุ่งหมายหรือต้องการอะไรบ้าง? ในการเรียนวิชานี้

.....

.....

.....

กิจกรรมรายบุคคล ชื่อ.....นามสกุล.....

โจทย์ / คำถาม เพราะอะไร? ยาเสพติดจึงแพร่กระจายไปในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว

บทความ “สามชุก” ภาพยนตร์จากเค้าโครงเรื่องจริงที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก อาจารย์พินิจ พุทธิवास อาจารย์โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มองว่าหันตภัยยาบ้า ไม่เพียงระบาดหนักไปทั่วประเทศ แต่ยังได้ลุกลามเข้าสู่สถานศึกษาอันเป็นแหล่งปลูกฝังวิชาความรู้แก่เยาวชนของชาติ หลายโรงเรียนประสบกับปัญหานี้ รวมถึงโรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม แม้ว่าผู้เกี่ยวข้องจะมีการแก้ไขกันอย่างเต็มที่แต่ก็ยังไม่สำเร็จ

จากความเชื่อที่ว่า “หากใครสักคนได้ให้ความรักที่แท้จริงกับผู้ที่ประสบความล้มเหลวโดยไม่มีเงื่อนไขจะทำให้ผู้นั้นมีพลังในการเปลี่ยนแปลง” ทำให้ อ.พินิจ พุทธิवास เลือกที่จะเชื่อใจ และหยิบยื่น

โอกาสให้แก่ลูกศิษย์ที่หลงผิดติดยาบ้าอมแงมทั้ง 7 คน ในขณะที่สังคมรุมตราหน้าเด็กเหลื่อขอ เหล่านี้ว่าไม่มีทางกลับตัวได้

อาจารย์พินิจ พุทธิवास พาเข้า “โครงการสู้ชีวิตใหม่” ซึ่งเป็นการบำบัดการติดยาแบบแยบยล และเป็นธรรมชาติ จากโครงการนี้เองที่เป็นที่มาของสารคดี “ยาม่ามหันตภัยในสถานศึกษา” (ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นยาบ้า) ผลิตโดย บริษัท เจเอสแอล ออกอากาศทางช่อง 7 เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2537 ซึ่งได้สร้างกระแสอันเป็นปรากฏการณ์ระดับชาติ เนื่องจากเป็นตัวอย่างประจักษ์ชัดให้เห็นให้ผู้มีส่วน รับผิดชอบบ้านเมือง ตั้งแต่ระดับนายกรัฐมนตรีถึงชั้นประกาศเบรียงต้องรีบแก้ไขด่วน โดยให้ กระทรวงศึกษาธิการดูแลเป็นพิเศษ และขอความร่วมมือผู้ปกครองร่วมสกัดกั้นมหันตภัยร้ายอย่าง เข้มงวด

“หลายคนซื้อชีวิตด้วยยา แต่บางคนกลับใช้ยาเพื่อทำลายชีวิต” ท่ามกลางปัญหายาเสพติดที่ แพร่ระบาดอย่างหนักไปทั่วทุกท้องที่ของประเทศ รวมถึงชุมชนเล็ก ๆ อย่างอำเภอสามชุก มีเด็ก นักเรียน 7 คนที่ชีวิตกำลังอยู่ในวัยสดใส สนุกสนาน มีความฝัน และความรัก แต่วันนี้พวกเขาต่างต้อง เผชิญกับปัญหาที่แต่ละคนไม่สามารถหาทางออกให้กับพวกเขาได้ จากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์พวกเขา กำลังตกนรกทั้งเป็นด้วยการถลาลึกลงไปกับวังวนของยาเสพติด

“สังคมรุมประณามเด็กที่กำลังหลงทาง” ครูธรรมดาคนหนึ่งที่กล้าที่จะลุกขึ้นประกาศกับสังคม ว่าเด็กทั้ง 7 คนเป็นเพียงเหยื่อของความเสื่อมในสังคมเท่านั้น ครูผู้นี้ได้ต่อสู้เคียงข้าง พยายามเข้าถึง ปัญหาของเด็กแต่ละคนด้วยความเชื่อมั่นว่าจะนำพาเด็กทั้ง 7 คนลุกขึ้นยืนได้ใหม่อีกครั้ง

นี่คือ การตีแผ่เรื่องจริงในซอกมุมเล็ก ๆ มุมหนึ่งในสังคมไทยของครูกับลูกศิษย์ที่ปลุกกระแส ชุมชนให้ลุกฮือขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง เนื่องจากพิษภัยของมันนั้นมหาศาลนัก นอกจากทำให้ผู้เสพได้รับความทุกข์ทรมานแล้วยังเป็นที่มาของการก่ออาชญากรรมขั้นรุนแรงด้วย

สารคดี “เฉียดตาย”

ชมสื่อวีดิทัศน์ หนังสือสามชุก

ตอบโจทย์ / คำถาม

เพราะอะไร? ยาเสพติดจึงแพร่กระจายไปในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายกรกฎ ไชยเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2503 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เมื่อปี การศึกษา 2546 สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัย รามคำแหง เมื่อปีการศึกษา 2549 ศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษานอก ระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551 ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาบอน อำเภอนาบอนสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY